

ZINIS

BROJ 1413
GODINA XL
SARAJEVO, 16. - 31. VIII 2019.

UDK 34:657

Na osnovu Odluke Komisije za računovodstvo i reviziju BiH časopis se priznaje kao program KPE računovodstvene profesije u BiH

POREZI I DOPRINOSI
Oporezivanje paušalaca u Federaciji BiH

POSLOVNI I FINANCIJSKI RIZICI
Rizik u poslovanju i leverage – poluga

MEĐUNARODNI ODNOSI
Međunarodna zaštita bosanskohercegovačkog
prava vlasništva u Hrvatskoj

JAVNE NABAVKE
Posebni uslovi za primjenu pregovaračkog postupka bez
objave obavještenja za nabavku dodatnih i novih radova

ZAŠTITA POTROŠAČA
Nepoštene ugovorne odredbe

RAČUNOVODSTVO I POREZI
Stečaj preduzeća u Brčko Distriktu BiH

PRIRUČNIK - OPOREZIVANJE
POREZNE OAZE U
GLOBALIZIRANOM SVIJETU

u ovom broju

CARINE I
CARINSKI PROPISI

GRAĐANSKO I PRIVREDNO PRAVO U PRAKSI SUDOVA U BiH (AKTUELNA SUDSKA PRAKSA 2013-2016)

Haso Tajčić
Almir Alispahić
Cijena: 109,00 KM

GRAĐANSKO I PRIVREDNO PRAVO U PRAKSI SUDOVA U BiH (AKTUELNA SUDSKA PRAKSA 2009-2012)

Prof. dr. Milan Blagojević
Haso Tajčić
Cijena: 129,00 KM

KOMENTAR (NOVOG) ZAKONA O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Mr. sc. Kenan Spahić
CIJENA 98,00 KM

KOMENTAR ZAKONA O STVARNIM PRAVIMA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

prof. dr. Ilija Babić,
prof. dr. Duško Medić,
prof. dr. Enes Hašić,
prof. dr. Meliha Povlakić,
doc. dr. Larisa Velić
CIJENA 175,00 KM

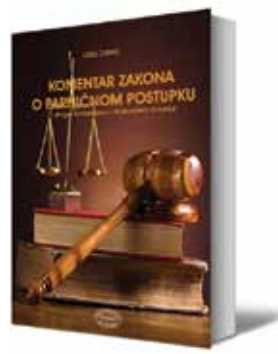
KOMENTAR ZAKONA O RADU

prof. dr. Jasminka Gradašćević – Sijerčić
CIJENA 135,00 KM

PRAKTIKUM ZA STVARNA PRAVA

Priručnik za praktičnu primjenu Zakona o stvarnim pravima FBiH
prof. dr. Enes Hašić, doc. dr. Larisa Velić,
Goran Nezirović, sudija Vrhovnog suda FBiH, Ismet Velić, advokat, i Haso Tajčić
CIJENA 150,00 KM

KOMENTAR ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU - drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje -

prof. dr. sc. Jozo Čizmić
CIJENA 159,00 KM

KOMENTAR ZAKONA O VANPARNIČNOM POSTUPKU U FBiH

prof. dr. sc. Jozo Čizmić i Haso Tajčić
CIJENA 92,00 KM

„IZBOR ODLUKA VRHOVNOG SUDA FEDERACIJE BiH 2004. - 2015.“

Haso Tajčić i Almir Alispahić
CIJENA 105,00 KM

ODŠTETNO PRAVO I PRAVO OSIGURANJA U SUDSKOJ PRAKSI

Milan Blagojević,
Hajrudin Hajdarević,
Haso Tajčić i Dragan Pilipović
CIJENA 165,00 KM

KOMENTAR ZAKONA O UPRAVNOM POSTUPKU FEDERACIJE BiH SA SUDSKOM PRAKSOM

dr. Pero KRIJAN
CIJENA 99,00 KM

KOMENTAR ZAKONÂ O UPRAVNIM SPOROVIMA

- Republike Srpske -
- Bosne i Hercegovine
- Federacije Bosne i Hercegovine
- Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine
Strahinja M. Ćurković
CIJENA 78,00 KM (ćirilica)

SADRŽAJ

BROJ 1413, GODINA XL, SARAJEVO, 16. - 31. VIII 2019.

POREZI I DOPRINOSI

Oporezivanje paušalaca u Federaciji BiH
Piše: Fuad BALTA, dipl. ecc.

4

POSLOVNI I FINACIJSKI RIZICI

Rizik u poslovanju i leverage – poluga
Piše: dr. sc. Jozo PILJIĆ

11

RAČUNOVODSTVO I POREZI

Stečaj preduzeća u Brčko Distriktu BiH
Piše: mr. Akif PEZEROVIĆ

20

JAVNE NABAVKE

Posebni uslovi za primjenu pregovaračkog postupka bez objave obavještenja za nabavku dodatnih i novih radova
Piše: mr. iur. Mirel MUJKANović

30

MEĐUNARODNI ODNOSI

Međunarodna zaštita bosanskohercegovačkog prava vlasništva u Hrvatskoj
*Pišu: prof. dr. Marc BUNGENBERG
prof. dr. Enes BIKIĆ
prof. dr. Larisa VELIĆ*

37

STVARNA PRAVA

Zajednička svojina
*Piše: prof. dr. Duško MEDIĆ,
sudija Ustavnog suda Republike Srpske*

42

ZAŠTITA POTROŠAČA

Nepoštene ugovorne odredbe
*Piše: mr. sci. Silvana BRKOVIĆ – MUJAGIĆ,
sudija Kantonalnog suda u Sarajevu*

46

AKTUELNA PRAKSA SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI OBLIGACIONO PRAVO – NAKNADA ŠTETE

Odgovornost za štetu usljed protivpravnog postupanja zakupca

48

PORODIČNO PRAVO

Bračna stečevina

48

RADNO PRAVO

Mogućnost internog premještanja zaposlenika iz mjesta rada u drugo mjesto

48

UPRAVNO PRAVO

Karakter uvjerenja (potvrde)
Mjesna nadležnost suda

49

51

NOVOSTI IZ ZAKONODAVSTVA BOSNE I HERCEGOVINE

52

PITANJA I ODGOVORI

57

ZIPS-OV INFORMATOR

70

PRIRUČNIK 13 - OPOREZIVANJE

Porezne oaze u globaliziranom svijetu
Piše: dr. sc. Jozo PILJIĆ

ZIPS

Izdavač
"Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo

Direktor
Almir ALISPahiĆ

Urednik izdanja
Almir ALISPahiĆ

Uređuje redakcijski kolegij:
Alma ŠIMIĆ,
Lejla PAVLOVIĆ, Selma DŽINIĆ
i Senida AVDIBEGOVIĆ

Stalni saradnici:
Neven AKŠAMIJA,
mr. Dinka ANTIĆ, Fuad BALTA,
dr. Muhamed CIMIROTIĆ,
prof. dr. Sead DIZDAREVIĆ,
Medina DUDO,
mr. Đemaludin MUTAPČIĆ,
Džavida HADŽIĆ,
Mensur HADŽIMUŠIĆ, Esma JAHIĆ,
doc. dr. Haris JAHIĆ,
Džana KADRIBEGOVIĆ,
Dragoljub KOVINČIĆ,
prof. dr. Meliha POVLAKIĆ
prof. dr. Duško MEDIĆ,
Aida MIKULIĆ, dr. Senad MULABDIĆ,
prof. dr. Milan BLAGOJEVIĆ,
dr. sc. Jozo PILJIĆ, dr. Tarik RAHIĆ,
Dejan RAKIĆ, Dragana RIBIĆ,
Midhat SALIĆ, Zinka SALIHAGIĆ,
akademik prof. dr. Miodrag
N. SIMOVIĆ,
mr. sc. Kenan SPAHIĆ,
Ismet VELIĆ, Stana VIDOVIĆ,
Marin ZADRIĆ i Mehmed ZOLJ

DTP "Privredna štampa"
Adresa Redakcije:
Džemala Bijedića 185
Sarajevo

E-mail:
zips@privrednastampa.biz
http: www.privrednastampa.biz

Telefoni/faks:
Redakcija: 461-023 i 460-748
Služba pretplate:
542-700/faks

Godišnja pretplata
500 KM
u cijenu je uračunat PDV

Uplate vršiti na
"Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo
na naše transakcione račune kod banaka:

INTESA SANPAOLO BANKA
Bosna i Hercegovina
154001-1100299682

SPARKASSE BANK Sarajevo
199-049-00050907-04

ZiraatBank BH d. d.
186-121-03100504-24

UniCredit Bank Sarajevo
3389002208688749

IBAN: BA393389002208688749
SWIFT - UNCRBA22

Općinski sud Sarajevo
Matični broj subjekta
65-01-0958-12
Identifikacioni broj
4200088140005
Identifikacioni broj PDV
200088140005

Štampa:
FERAL PRESS d.o.o.
TEŠANJ

OPOREZIVANJE PAUŠALACA U FEDERACIJI BIH

Pored „standardnih” paušalaca, izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima („Službene novine Federacije BiH“, broj 104/16) su, kao obveznici uplate doprinosa, uvedeni i trgovci pojedinci na otvorenim pijacama i zatvorenim boksovima, za koje je, propisana povlaštena osnovica za obračun doprinosa u istoj visini olakšica kao i u niskoakumulativnim djelatnostima.

Na taj način se, ustvari, proširio broj obveznika koji obračunavaju i plaćaju plaćaju doprinose na isplaćena lična primanja na teret poslodavca i osiguralo usklađivanje Zakona o doprinosima sa propisima o penzionom i invalidskom osiguranju na način da je trgovac pojedinac obveznik dijela doprinosa za sebe, ako samostalnu djelatnost obavlja na teritoriji Federacije na osnovu odobrenja izdatog od nadležnog organa i, naravno, pripadajućih doprinosa za svoje zaposlenike kojima isplaćuje plaću, te obračunava i u njihovo ime odbija i uplaćuje porez na dohodak.

U ovu grupu sa olakšicama uključeni su i taksi prevoznici koji su se, također, svrstali u niskoakumulativne djelatnosti i kao porezni obveznici imaju isti tretman kao samostalne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata. Na koji način se oporezuju obveznici koji obavljaju djelatnost kao paušalci?

Piše:

Fuad BALTA, dipl. ecc.

Porezi i doprinosi za „paušalce“

Od početka primjene novih propisa iz oblasti oporezivanja dohotka, mogućnost paušalnog utvrđivanja i pla-

ćanja poreza na dohodak izazvala je posebnu pažnju kod poreznih obveznika koji obavljaju samostalne djelatnosti: obrta i djelatnosti srodnih obrtu, te slobodnih zanimanja, poljoprivrede i šumarstva i otvorila niz pitanja u vezi s tim – koji poduzetnici mogu plaćati porez na dohodak u paušalnom iznosu, pod kojim uslovima, na koje osnovice treba da obračunavaju i plaćaju doprinose i slično.

Uslovi i kriteriji za utvrđivanje i plaćanje poreza na dohodak u paušalnom iznosu propisani su:

- Zakonom o porezu na dohodak ("Službene novine Federacije BiH", broj: 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13)
- Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak ("Službene novine Federacije BiH", broj: 67/08, 4/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 3/18 i 30/18),

a način obračuna i plaćanja doprinosa za poduzetnike „paušalce“, te u određenim slučajevima i za njihove zaposlenike, utvrđeni su istim propisima kao i za trgovce pojedince, tj:

- Zakonom o doprinosima ("Službene novine Federacije BiH" broj: 5/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16 i 34/18) i
- Osnovicama za obračun doprinosa određenih obveznika za 2019. godinu ("Službene novine Federacije BiH" broj 100/18).

Obavljanje obrtničke djelatnosti i srodnih djelatnosti, registracija, poslovanje i prestanak obavljanja obrta i srodnih djelatnosti, te popis tradicionalnih i starih obrta po vrstama navedeni su u slijedećim propisima:

- Zakonom o obrtu i srodnim djelatnostima ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/09 i 14/11),
- Uredbi o zaštiti tradicionalnih i starih obrta ("Službene novine Federacije BiH", br. 66/09 i 38/10)
- Pravilniku o djelatnostima koje se mogu obavljati kao domaća djelatnost (Službene novine Federacije BiH, broj 61/09).

Uslovi i kriteriji za plaćanje poreza na dohodak u paušalnom iznosu

Zakon o porezu na dohodak propisao je da porezni obveznik koji obavlja samostalnu djelatnost pod određenim uslovima porez na dohodak može utvrđivati i plaćati u paušalnom iznosu.

Porezna uprava može poreznom obvezniku ukinuti paušalno plaćanje poreza na dohodak i naložiti plaćanje akontacije poreza na dohodak ukoliko u toku godine, u postupku nadzora ili na osnovu prikupljenih podataka o njegovim ostvarenim prihodima, utvrdi da je ostvario dohodak iznad iznosa koji primjenom propisanih stopa poreza na dohodak premašuje utvrđeni paušalni iznos poreza ili da je ostvario prihode koji podliježu obavezi plaćanja poreza na dodanu vrijednost.

U tom slučaju, porezni obveznik dužan je da utvrđuje dohodak od samostalne djelatnosti na osnovi poslovnih knjiga i evidencija.

Zakonom o porezu na dohodak propisana su dva uslova za odobravanje plaćanja poreza na dohodak u paušal-

nom iznosu:

- a) da porezni obveznik nije obveznik poreza na dodanu vrijednost;
- b) da porezni obveznik ne ostvaruje dohodak iznad iznosa koji primjenom propisanih stopa poreza na dohodak premašuje paušalni iznos poreza.

Saglasno članu 49. Pravilnika o primjeni Zakonu o porezu na dohodak, poreznim obveznicima koji obavljaju samostalne djelatnosti obrta i djelatnosti srodnih obrtničkim, odobriće se plaćanje poreza na dohodak u paušalnom iznosu pod uslovima utvrđenim članom 31. Zakona o porezu na dohodak, u slučajevima ispunjavanja slijedećih kriterija:

1. ako obavljaju obrtničke djelatnosti i djelatnosti srodne obrtničkim, sami bez zaposlenih drugih lica i ako se obavljanje djelatnosti zasniva na vještini a ne na sredstvima za obavljanje djelatnosti - kućna radinost.

2. ako obavljaju stare i tradicionalne zanate utvrđene Uredbom o zaštiti tradicionalnih i starih obrta („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/02), sami ili sa najviše dva zaposlenika

3. ako obavljaju prevoznice djelatnosti samo sa jednim sredstvom prevoza nosivosti do 8 tona.

4. ako obavljaju djelatnost(i) iz oblasti poljoprivrede i šumarstva kao osnovno zanimanje na osnovu Odluke nadležnog organa, a nisu registrovani obveznici poreza na dodanu vrijednost.

5. ako obavljaju djelatnost trgovine na malo osobnim radom izvan prodavaonice kojim on stiče svojstvo trgovca pojedinca prema odredbama Zakona o unutašnjoj trgovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 4/10 i 79/17), sami bez upošljavanja drugih lica.

Domaća (kućna) djelatnost i tradicionalni stari zanati

U skladu sa odredbama Pravilnika o djelatnostima koje se mogu obavljati kao domaća radinost, pod domaćom radinosti podrazumijeva se obavljanje djelatnosti klasifikovanih pod odgovarajućim oznakama i nazivima u Klasifikaciji djelatnosti BiH i navedenom podzakonskom propisu, a u Uredbi o zaštiti tradicionalnih i starih obrta, pod tradicionalnim i starim obrtima obuhvaćena su sva takva esnafska zanimanja.

U tom smislu, pod domaćom radinošću tretiraju se odgovarajuće djelatnosti izrade i dorade predmeta kod kojih prevladava ručni rad i usluge u domaćinstvu, a mogu se obavljati samostalno ili uz pomoć članova zajedničkog domaćinstva, a pri utvrđivanju da li neki zanat pripada tradicionalnom, prije donošenja navedene uredbe koja to precizira, anketirani su svi kantoni, kao bi se obuhvatili svi stari

zanati koji su, zbog majstorske izrade i tradicije, tipični za određena područja.

Podnošenje zahtjeva za utvrđivanje mjesečnog paušalnog iznosa

Porezni obveznici koji obavljaju djelatnost kućne radnosti i tradicionalnih starih zanata, u obavezi su da nadležnoj organizacionoj jedinici Porezne uprave podnesu zahtjev za utvrđivanje mjesečnog paušalnog iznosa (obrazac ZMP-1055) uz dokaz o ispunjavanju propisanih kriterija.

Napominje se da su odredbe Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak („Službene novine Federacije BiH“, broj 86/10) kojim je propisan obrazac zahtjeva za utvrđivanje mjesečnog paušalnog iznosa u primjeni od 1. januara 2011. godine.

Obrazac ZMP-1055 kreiran je u cilju omogućavanja Poreznoj upravi da kontinuirano prati porezne obveznike koji porez na dohodak plaćaju u paušalnom iznosu, tj. obračunatu obavezu i uplaćene mjesečne akontacije poreza na dohodak u paušalnom iznosu, te provjeru šifre/klasifikacije djelatnosti iz Uredbe o zaštiti tradicionalnih i starih obrta.

Porezni obveznici koji pod navedenim uslovima obavljaju prevoznike djelatnosti samo sa jednim sredstvom prevoza nosivosti do 8 tona, mogu bez podnošenja zahtjeva akontaciju poreza na dohodak po osnovu obavljanja samostalne djelatnosti plaćati u mjesečnim iznosima utvrđenim članom 50. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, o čemu će biti riječi u nastavku teksta.

Odredbama Zakona o porezu na dohodak i Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak nije propisan rok za predaju zahtjeva, s obzirom na to da je riječ samo o slučajevima u kojima porezni obveznik želi da plaća porez na dohodak u paušalnom iznosu. Ukoliko porezni obveznik ne želi takvo plaćanje, ne ispunjava uslove za paušalno plaćanje ili ne podnese zahtjev, u obavezi je da vodi poslovne knjige na način predviđen za samostalnu djelatnost obrta i djelatnosti srodnih obrta.

Budući da propisima o porezu na dohodak nije propisan rok za predaju zahtjeva, praktično, nema formalno-pravne prepreke da se obrasci ZMP-1055 dostave Poreznoj upravi Federacije BiH nakon prijema rješenja od općina usklađenih sa Zakonom o obrtu i Uredbom o zaštiti tradicionalnih i starih zanata, s tim da je potrebno nastaviti redovno plaćanje mjesečne akontacije poreza na dohodak u paušalnom iznosu kao u prethodnom periodu.

Propisima o porezu na dohodak nije propisan rok za predaju naznačenog zahtjeva, pošto se radi samo o slučajevima u kojima porezni obveznik želi da plaća porez na dohodak u paušalnom iznosu.

Ako porezni obveznik ne želi takvo plaćanje, ne ispunjava uslove za paušalno plaćanje ili ne podnese zahtjev, u obavezi je da vodi poslovne knjige na način predviđen za samostalnu djelatnost obrta i djelatnosti srodnih obrta.

To znači da je, prema propisima o porezu na dohodak, bilo potrebno da se podnese zahtjev za paušalno plaćanje bez ograničenja perioda za koji važi, a da ranije dobijeno odobrenje važi sve dok porezni obveznik ispunjava postavljene uslove za paušalno plaćanje poreza na dohodak, o čemu su svojevremeno o tome usaglasili stavove Federalno ministarstvo finansija i Porezna uprava Federacije BiH.

Porezna uprava Federacije BiH dužna je u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva obavijestiti podnosioca zahtjeva da li može porez na dohodak plaćati u paušalnom iznosu ili će dohodak utvrđivati prema poslovnim knjigama i evidencijama.

Paušalni iznosi poreza na dohodak

Ako ispunjavaju uvjete iz Zakona o porezu na dohodak i kriterije propisane Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak, porez na dohodak u navedenim mjesečnim iznosima mogu da plaćaju obveznici koji obavljaju:

1. obrtničke djelatnosti i djelatnosti koje su srodne obrtničkim, sami bez upošljavanja drugih lica **70,00 KM**
2. stare i tradicionalne zanate **30,00 KM**
3. prevoz putnika samo sa jednim sredstvom prevoza..... **50,00 KM**
4. prevoz tereta jednim prevoznim sredstvom nosivosti do 8 tona..... **80,00 KM**
5. djelatnost trgovine na malo ličnim radom izvan prodavaonice **70,00 KM**

Naznačene mjesečne iznose poreza obveznici iz taksativno navedenih grupa dužni su uplatiti do 15. u mjesecu za prethodni mjesec u korist računa javnih prihoda kantonalnog budžeta na šifru prihoda 716112 - Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica od samostalne djelatnosti, prema mjestu registracije djelatnosti.

Napominje se da se, pri obračunu konačne godišnje osnovice poreza na dohodak, shodno članu 6. stavu 2. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, u poreznu osnovicu ne uključuju oporezivi dohoci na koje je porez na dohodak obračunat i naplaćen po odbitku u toku poreznog perioda i smatraju se konačnom poreznom obavezom, kao ni dohodak ostvaren obavljanjem samostalne djelatnosti na koji se porez plaća u paušalnom iznosu.

Ukoliko porezni obveznici kojima je odobreno plaćanje poreza na dohodak u paušalnom iznosu, osim gotovin-

skog, povremeno sa pravnim licima ostvaruju i bezgotovinski promet, dužni su da, pored paušalnog mjesečnog iznosa poreza na dohodak, plaćaju i porez po odbitku po stopi od 10% na osnovicu koju čini svaki pojedinačni iznos prometa sa pravnim licima koji je naplaćen bezgotovinski. Odbijeni i uplaćeni porez od prometa ostvarenog sa pravnim licem smatra se konačnom poreznom obaveznom.

„Paušalci“ nisu u obavezi da vode poslovne knjige propisane Zakonom o porezu na dohodak, izuzev poreznih obveznika koji povremeno sa pravnim licima ostvaruju bezgotovinski promet. U tom slučaju isti su dužni da vode knjigu prometa (obrazac KP-1042), u kojoj moraju evidentirati bezgotovinski promet ostvaren sa tim licima.

Osnovice za obračun i uplatu doprinosa paušalaca, taksista i trgovaca pojedinaca

Prema članu 8. stavu 2. Zakona o doprinosima, te Osnovicama za obračun doprinosa određenih zanimanja za 2019. godinu doprinosi se obračunavaju i mjesečno uplaćuju tako da se pomnoži prosječna plaća u Federaciji BiH u periodu I-IX 2018. godine sa odgovarajućim koeficijentom iz člana 8. Zakona o doprinosima ili zbirnom stopom doprinosa od 41,5 odsto, u skladu sa članom 10.b istog zakona.

Tako je utvrđena MJESEČNA OSNOVICA za obračun doprinosa „paušalaca“:

- U iznosu od 339,00 KM kod **samostalne djelatnosti obrta i slobodnog zanimanja** koji porez na dohodak plaćaju u paušalnom iznosu dobija umnoškom prosječne plaće i koeficijenta 0,55 (1.355,00 KM x 0,55);
- U iznosu od 339,00 KM kod niskoakumulativne djelatnosti **tradicionalnih esnafskih zanata** utvrđene posebnim propisom u iznosu, ukoliko osiguranik od obavljanja samostalne djelatnosti obrta porez na dohodak plaća paušalno (1.355,00 KM x 0,25);
- U iznosu od 339,00 KM za samostalnu djelatnost **taksi prevoza** (1.355,00 KM x 0,25);
- U iznosu od 339,00 KM za djelatnost **poljoprivrede i šumarstva**, ukoliko se porez na dohodak plaća prema paušalnoj osnovi (1.267 KM x 0,25);
- U iznosu od 393,00 KM za djelatnost **trgovca pojedinca koji je upisan u odgovarajući registar kao samostalni trgovac, a trgovinu na malo obavlja izvan trgovačkih radnji koje su rješenjem nadležnog organa registrovane za djelatnost trgovine na tržnicama na malo (pijacama) na jednom prodajnom mjestu: štandu, stolu, boksu, montažno-demontažnom ili zidanom objektu tipa kiosk, kao i na štandu i stolu izvan tržnica na malo, za koje je nadležni organ izdao odobrenje** (1.339,00 x 0,29).

Kao i ostali poduzetnici samostalne djelatnosti koji

utvrđuju dohodak na osnovu propisanih knjiga i evidencija, paušalci su, također, dužni da na pomenute osnovice primjenjuju sljedeće stope doprinosa:

- 23% za penzijsko invalidsko osiguranje,
- 16,50% za osnovno zdravstveno osiguranje i
- 2% za osiguranje od nezaposlenosti.

Obračun doprinosa za radnike kod „paušalaca“

Kada su u pitanju zaposlenici kod određenih „paušalaca“, Federalno ministarstvo finansija donijelo je Stav, broj: 03-02-1074/09, od 17. februara 2009. godine, kojim je propisan način utvrđivanja umanjenih osnovica za obračun doprinosa za zaposlenike u djelatnostima tradicionalnih esnafskih zanata.

Prema navedenom stavu FMF-a, ukoliko poslodavac zaposlenicima isplaćuje najnižu plaću, obračunava se primjenom preračunate najniže neto satnice pomnožene sa provedenim satima, bez obzira na to koji je stvarni fond sati u mjesecu.

Istovremeno, uz isplatu plaće zaposlenicima, poslodavac obračunava i plaća doprinose na umanjenju osnovicu.

Također, shodno članu 6. tački 10. Zakona o doprinosima se, izuzetno, i za zaposlenike u rudnicima uglja, tekstilnoj, kožnoj i industriji obuće kojima se isplaćuje najniža plaća i nisko akumulacijskim djelatnostima tradicionalnih esnafskih zanata utvrđenih posebnim propisom kantonalne skupštine, za 2019 godinu primjenjuje OSNOVICA za obračun doprinosa, koja predstavlja izračunati iznos od 339,00 KM, na koju se obračunavaju doprinosi po zbirnoj stopi od 41,5 odsto).

U slučaju da poslodavac isplati zaposlenicima plaće koje su više od najniže plaće nema pravo da koristi umanjene osnovice i u tom slučaju dužan je da obračuna i uplati doprinose na osnovicu koju čini plaća zaposlenika.

Potrebno je naglasiti da se ovaj stav FMF-a može primjenjivati za obračun plaća i doprinosa ZA ZAPOSLENIKE kod poslodavaca koji obavljaju djelatnosti starih i tradicionalnih zanata, uz primjenu stopa predviđenih za nesaamostalne djelatnosti, bez obzira na to da li im je Porezna uprava Federacije odobrila plaćanje poreza na dohodak u paušalnom iznosu ili ne.

Paušalci i propisi o fiskalizaciji

U skladu sa odredbama Zakonu o fiskalnim sistemima („Službene novine Federacije BiH“, broj 81/09), obaveza evidentiranja prometa preko fiskalnih uređaja ne odnosi se na:

- samostalnog poljoprivrednog proizvođača, u slučaju prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda na pijačnim tezgamama i porodičnom poljoprivrednom gazdinstvu,

- vlasnika samostalne zanatske radnje, u slučaju prodaje vlastitih proizvoda umjetničkog, starog zanatstva i domaće radinosti na pijačnim tezgama i sličnim objektima,
 - banke i osiguravajuća društva,
 - energetska, komunalna, telekomunikacijska i druga preduzeća koja naknadu za prodatu robu, odnosno pružene usluge naplaćuju ispostavljanjem računa o obračunu potrošnje preko mjernih instrumenata (električna energija, gas, grijanje, voda, telefon i dr),
 - poštanske aktivnosti i prevoz i isporuku poštanskih pošiljki,
 - obavezno socijalno osiguranje,
 - djelatnost vjerskih organizacija,
 - umjetničko i književno stvaralaštvo i scensku umjetnost,
 - rad umjetničkih ustanova,
 - djelatnost biblioteka,
 - djelatnost arhiva,
 - djelatnost muzeja,
 - prodaju preko automata,
 - djelatnost čistača cipela i nosača,
 - djelatnosti obrazovanja (predškolsko, osnovno, srednje i visoko).

Zakonom o fiskalnim sistemima bila je ostavljena mogućnost da, izuzetno, na prijedlog federalnog ministra finansija, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine može svojom odlukom, polazeći od specifičnosti određene djelatnosti, odrediti i druge djelatnosti koje ne podliježu obavezi evidentiranja prometa preko fiskalnih sistema.

U tom pogledu pokazalo se potrebnim iznaći modus za omogućavanje odgovarajućih posebnih olakšica u vezi s fiskalizacijom za nekolicinu djelatnosti koje iskazuju velika protivljenja uvođenju fiskalnih kasa, posebno za pojedine vrste djelatnosti iz oblasti saobraćaja, taksista i drugih paušalaca, određenih obveznika koji rade na tezgama, kioscima i drugim otvorenim prostorima, a u proteklom periodu su bili oslobođeni registrovanja prometa po propisima o porezu na dodanu vrijednost i porezu na dohodak.

Upravo iz tih razloga, Vlada Federacije BiH krajem juna 2011. godine donijela je Odluku o određivanju drugih djelatnosti koje ne podliježu obavezi evidentiranja prometa putem fiskalnih uređaja („Sl užbene novine Federacije BiH”, broj 41/11).

Shodno navedenoj Odluci o..., pod drugim djelatnostima kod čijeg obavljanja ne postoji obaveza evidentiranja prometa preko fiskalnih uređaja podrazumijevaju se djelatnosti:

- a) javnih zdravstvenih ustanova,
- b) organa uprave i upravnih organizacija,
- c) pravnih lica koja vrše profesionalnu rehabilitaciju

osoba sa invaliditetom i registrovanu djelatnost obavljaju upošljavanjem preko 50% lica sa invaliditetom, čiji stepen invalidnosti iznosi najmanje 50%,

d) Crvenog krsta/križa Federacije BiH i propisane Zakonom o crvenom krstu/križu („Službene novine Federacije BiH”, broj 28/06) i druge humanitarne djelatnosti humanitarnih organizacija, udruženje i fondacija koja nisu registrovana za obavljanje privredne djelatnosti,

e) taksi djelatnosti koju fizička lica obavljaju sa samo jednim (vlastitim) vozilom,

f) obrtnika i srodnih djelatnosti koji paušalno plaćaju porez na dohodak,

g) Komisije za vrijednosne papire, Registra vrijednosnih papira i društava za upravljanje fondovima, prilikom obavljanja poslova finansijskog posredovanja,

h) prodaja na tržnicama na malo (pijacama) koja se obavlja izvan trgovačkih radnji koje su rješenjem nadležnog organa registrovane za djelatnost trgovine,

i) prodaja na štandovima i stolovima izvan tržnica na malo, koja se obavlja na mjestima za koje je nadležni organ izdao odobrenje.

Prema pomenutoj Odluci Vlade Federacije BiH svi „paušalci” oslobođeni su od obaveze fiskaliziranja (uključujući taksiste i trgovce pojedince), za razliku od odredbe Zakona o fiskalnim sistemima, prema kojoj su od te obaveze bili izuzeti samo vlasnici samostalnih zanatskih radnji, u slučaju prodaje vlastitih proizvoda umjetničkog i starog zanatstva, te domaće radinosti na pijačnim tezgama i sličnim objektima.

Poseban tretman trgovaca pojedinaca

Prije svega, treba podsjetiti da, u skladu sa članom 8. Zakona o unutrašnjoj trgovini („Službene novine Federacije BiH”, broj 40/10), trgovinu na malo izvan prodavnica na štandovima, stolovima i u boksovima na i izvan tržnica na malo mogu obavljati isključivo registrirani trgovci.

Nekoliko mjeseci nakon usvajanja i objavljivanja navedenih izmjena i dopuna Zakona o doprinosima, inspektori Porezne uprave Federacije BiH započeli su sa terenskim kontrolama kako bi se utvrdilo da li se odredbe citiranih zakona provode u praksi ili i dalje trgovci pojedinci na nelegalan način ostvaruju prihode, a ne uplaćuju doprinose, a rade bez odobrenja nadležnog organa.

U tom kontekstu, porezni organ je na svojoj web stranici objavio jednu obavijest od devet tačaka za navedene porezne obveznike, prethodno ih upozoravajući kakve aktivnostisu dužni da preduzmu kako bi poslovali na zakoni- ma i drugim propisima propisani način, citat:

„Ukoliko se prilikom inspeksijskog nadzora, utvrdi da porezni obveznik posluje nezakonito, to će predstavljati osnov za privremeno obustavljanje poslovnih aktivnosti poreznog obveznika pečaćenjem njegovih poslovnih prostorija. S tim u vezi, obavještavamo Vas da ste, u cilju zakonitog obavljanja djelatnosti trgovine na malo izvan prodavnica na štandovima, stolovima i u boksovima na i izvan tržnica na malo u obavezi da poduzmete sljedeće radnje:

1. Podnijeti zahtjev za izdavanje odobrenja nadležnoj **općinskoj službi**, prema mjestu gdje se tržnica nalazi. U skladu sa Klasifikacijom djelatnosti KD 2010, za trgovinu na malo izvan prodavnica na štandovima, stolovima i u boksovima na i izvan tržnica na malo je predviđena šifra djelatnosti: **47.82 – Trgovina na malo tekstilom, odjećom i obućom na štandovima i tržnicama**;

2. Po preuzimanju rješenja/odobrenja za rad, potrebno je, radi izdavanja Obavještenja o razvrstavanju, obratiti se **Službi za statistiku** sa sljedećim dokumentima: kopijom rješenja, pečatom, popunjenim obrascem PFL – 3.

3. **Porezno registriranje se vrši u Poreznoj upravi F BiH, Kantonalnom poreznom uredu - Odsjeku za registraciju**, prema mjestu gdje se tržnica nalazi, sa sljedećom dokumentacijom: popunjen obrazac PRO_PFL 3, lična karta, kopija Rješenja o odobrenju, original Obavještenje o razvrstavanju. Porezna uprava Federacije BiH će izdati **Uvjerenje o poreznoj registraciji** u kojem je sadržan jedinstveni identifikacioni broj – JIB, koje je obavezno istaknuti na vidnom mjestu prostora u kojem se obavlja djelatnost;

4. **Prijava vlasnika trgovačke radnje i zaposlenika u Jedinstveni sistem registracije doprinosa** se vrši u Poreznoj upravi Federacije BiH, poreznoj ispostavi prema mjestu obavljanja djelatnosti (Obrazac JS 3100), sa danom dobivanja Uvjerenja o poreznoj registraciji;

5. **Kako bi vlasnici trgovačkih radnji i zaposlenici ostvarili pravo na lične odbitke potrebno je da, pojedinačno, predaju zahtjev za izdavanje porezne kartice (Obrazac PK – 1001) nadležnoj ispostavi Porezne uprave Federacije BiH, prema svom prebivalištu, sa priloženom potrebnom dokumentacijom;**

6. Otvoriti žiro – račun u poslovnoj banci;

7. **Registriranjem trgovačke radnje, porezni obveznik je obavezan voditi poslovne knjige, u skladu sa propisima o porezu na dohodak** (knjigu prihoda i rashoda, knjigu prometa, popisne liste dugotrajne imovine; evidencija potraživanja i obaveza). Poslovne knjige se ovjeravaju u nadležnoj ispostavi Porezne uprave Federacije BiH prema mjestu obavljanja djelatnosti;

8. Za dohodak od samostalne djelatnosti ostvaren u 2016. godini, porezni obveznik podnosi Godišnju prijavu poreza na dohodak Obrazac GPD – 1051, uz Obrazac SPR

– 1053, nadležnoj ispostavi Porezne uprave najkasnije do 31.03.2017. godine. Za 2016. godinu ne postoji obaveza plaćanja mjesečne akontacije poreza na dohodak. Porez na dohodak za 2016. godinu i akontacije poreza na dohodak za 2017. godinuće se utvrditi u godišnjoj prijavi poreza na dohodak;

9. Porezni obveznik je u obavezi da vrši obračun i uplatu doprinosa za osiguranje za vlasnika najkasnije do 10-og u mjesecu za prethodni mjesec, uz podnošenje Specifikacije za uplatu doprinosa poduzetnika (Obrazac 2002). Ukoliko porezni obveznik ima zaposlenike obavezan je obračunati i uplatiti: plaće, porez na dohodak i doprinose najdalje do kraja tekućeg mjeseca za prethodni mjesec, uz podnošenje propisanih obrazaca (Obrazac 2001, MIP – 1023). Osnovica za samostalnu djelatnost trgovca pojedina je 367 KM, a na istu se primjenjuju sljedeće stope:

- 23,00 % za penzijsko i invalidsko osiguranje,
- 16,50 % za osnovno zdravstveno osiguranje,
- 2,00 % za osiguranje od nezaposlenosti.

Navedeni obrasci se nalaze na web stranici Porezne uprave Federacije BiH (www.pufbih.ba).

Napominjemo da su, shodno Odluci Vlade Federacije BiH, određene druge djelatnosti kod čijeg obavljanja ne postoji obaveza evidentiranja prometa preko fiskalnih uređaja, među kojima su i djelatnosti prodaja na tržnicama na malo (pijacama), koja se obavlja izvan trgovačkih radnji i prodaja na štandovima i stolovima izvan tržnica na malo, koja se obavlja na mjestima za koje je nadležni organ izdao odobrenje.

Porezna uprava Federacije BiH će pojačati aktivnosti na kontroli i sprečavanju sive ekonomije i poziva porezne obveznike da poštuju zakone kako se ne bi izlagali sankcijama i dodatnim troškovima.

U skladu sa Zakonom o Poreznoj upravi Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, broj: 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15) za fizička lica koja posluju nezakonito, propisane su sljedeće sankcije:

Fizičko lice koje prekrši bilo koju proceduru registracije kod Porezne uprave prema Poglavlju VI. Zakona ili koje se ne registruje na vrijeme bit će kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM do 2.000,00 KM.

Fizičko lice koje se ne pridržava procedura za vođenje knjiga i evidencija koje je dužno voditi u skladu sa poreznim zakonima i koje ne dostavi Poreznoj upravi porezne isprave u rokovima propisanim poreznim zakonima, bit će kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM do 2.000,00 KM.

Fizičko lice kod kojeg se utvrde nezakonitosti poslovanje bez dozvole, neprijavlivanje zaposlenika, poslovanje sa robom kojoj se ne zna porijeklo, neevidentiranje pro-

meta u skladu sa poreznim zakonima i onemogućavanje ovlaštenim zaposlenicima da u skladu sa ovim zakonom izvrše inspekcijski nadzor ili neku drugu zakonom propisanu radnju, bit će kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 500,00 KM do 5.000,00 KM.“

- Zakonom o porezu na dohodak, Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak i odgovarajućim stavovima FMF-a utvrđeni su slijedeći uslovi i kriteriji odobravanje plaćanja poreza na dohodak u paušalnom iznosu:

- Da porezni obveznik nije obveznik poreza na dodanu vrijednost,

- Da porezni obveznik ne ostvaruje dohodak iznad iznosa koji primjenom propisanih stopa poreza na dohodak premašuje paušalni iznos poreza,

- Ukoliko obavljaju obrtničke djelatnosti i djelatnosti koje su srodne obrtničkom, sami bez zaposlenih drugih lica i ako se obavljanje djelatnosti zasniva na vještini a ne sredstvima za obavljanje djelatnosti – kućna radinost,

- Ako obavljaju tradicionalne stare zanate koji se nalaze u popisu starih tradicionalnih zanata koji je sastavni dio Uredbe o zaštiti tradicionalnih starih zanata, sami ili uz pomoć dva zaposlena lica,

- Ukoliko obavljaju prevozničke djelatnosti samo sa jednim sredstvom prevoza (prevoz putnika – taksisti i prevoz tereta prevoznim sredstvom nosivosti do 8 tona).

- Na osnovu zahtjeva poreznih obveznika koji se bave kućnom djelatnošću i starim zanatima iz navedene uredbe u tekstu, Porezna uprava Federacije BiH odobrava paušalno plaćanje poreza, s tim što prevoznici mogu i bez podnošenja zahtjeva plaćati porez na dohodak u paušalnom iznosu, ukoliko ispunjavaju navedene uslove i kriterije.

- Porezna uprava može poreznom obvezniku ukinuti paušalno plaćanje poreza na dohodak i naložiti plaćanje akontacije poreza na dohodak ako u postupku nadzora ili na osnovu prikupljenih podataka o njegovim ostvarenim prihodima u toku godine utvrdi da je p/o ostvario dohodak iznad iznosa koji primjenom propisanih stopa poreza premašuje utvrđeni paušalni iznos poreza na dohodak ili da je ostvario prihode koji podliježu obavezi plaćanja poreza na dodanu vrijednost.

- Kada su u pitanju osnovice za obračun doprinosa za 2019. godinu, paušalci koji obavljaju stare i tradicionalne zanate uključujući i njihove radnike, taksisti, kao i obveznici koji obavljaju djelatnost poljoprivrede i šumarstva (ako porez na dohodak plaćaju prema paušalnoj osnovi) obračunavaće iste na osnovicu od 339,00 KM, trgovci pojedinci na osnovicu od 393,00 KM, a paušalci koji

obavljaju kućnu radinost i prevozničku djelatnost tereta, te sve ostale djelatnosti obrta ili slobodnog zanimanja (samo ako plaćaju porez na dohodak paušalno) na osnovicu od 745,00 KM.

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA FINANSIJA/FINANCIJA

- Porez na dohodak -

Obračun doprinosa zaposlenika po osnovu članstva u nadzornom odboru

PITANJE: Na koji način se obračunavaju doprinosi za člana nadzornog odbora koji je istovremeno i zaposlenik kod isplatioca, tj. da li se primanja ovoga lica po osnovu članstva u Nadzornom odboru smatraju primanjima od nesamostalne djelatnosti?

ODGOVOR: Plaćanje doprinosa regulira se Zakonom o doprinosima ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16 i 34/18), kao i podzakonskim aktima donesenim na osnovu navedenog zakona.

Obveznik doprinosa iz osnovice i na osnovicu za primanja iz osnova drugih vrsta samostalne djelatnosti i povremenog nesamostalnog rada, reguliran je članom 5. stav 1. alineja 6. i stavom 3. alineja 6. Zakona o doprinosima. Osnovica za obračun doprinosa je bruto iznos svakog pojedinačnog primanja (od članstva u predstavničkim organima vlasti, ako to primanje nema karakter plaće, na osnovu članstva u skupštini, nadzornom odboru privrednog društva, člana upravnog odbora, upravnog vijeća i drugih njima odgovarajućih tijela drugih pravnih lica, člana komisije i odbora tih tijela i sl.) u skladu sa članom 6. tačka 11. istog zakona. Stope doprinosa za predmetna primanja propisane su članom 10a. navedenog zakona.

Na osnovu naprijed navedenog, predmetna primanja (primanja po osnovu članstva u nadzornom odboru, neovisno o tome da li je primalac naknade istovremeno u radnom odnosu kod isplatioca ili ne), imaju karakter primanja iz osnova drugih vrsta samostalne djelatnosti i povremenog nesamostalnog rada i na iste se plaćaju: doprinos na teret primaoca, za osnovno zdravstveno osiguranje, po stopi od 4,00% i doprinos na teret isplatioca primanja, za penzijsko i invalidsko osiguranje, po stopi od 6,00% kao i porez na dohodak, prilikom svake isplate.

Broj: 04-02-4-4803/19 od 1. 7. 2019. godine
Pripremila: E. J.

RIZIK U POSLOVANJU I LEVERAGE – POLUGA

Angažirajući poslovne i financijske fiksne rashode poduzeće se izlaže ukupnom riziku. Ukupni rizik se ispoljava kroz neizvjesnost očekivanog neto dobitka zbog moguće promjene obujma aktivnosti i prihoda od prodaje proizvoda i usluga. Pomoću leverage-a može se procijeniti efekt poslovanja, te analogno postojanju rizika imamo poslovni, financijski i kombinirani leverage. Pomoću poslovnog leverage-a procjenjuju se efekti poslovnih aktivnosti sa fiksnim troškovima poslovanja, tj. kako pod danim okolnostima kombinirati različite proizvodne faktore, dok pomoću financijskog leverage-a procjenjuje se rizik zbog utjecaja fiksnih financijskih rashoda tj. kako povoljno financirati poslovne aktivnosti. Poslovni leverage ima prvenstveno utjecaj na strukturu sredstava, a financijski leverage ima prvenstveno utjecaj na strukturu obveza prema izvorima sredstava. Kombinirani leverage odražava efekte ukupnog rizika tj. kombinirani utjecaj poslovnog i financijskog leverage-a na neto dobitak i stopu prinosa na vlastita poslovna sredstva

Piše:

dr. sc. Jozo PILJIĆ

Općenito rizik znači neizvjesnost u pogledu očekivanog ishoda poslovne aktivnosti a suština te neizvjesnosti proističe zbog nedovoljnih i nepouzdanih informacija na temelju kojih se donose poslovne odluke u cilju povećanja poslovnog i neto dobitka. Prema tome postoji *poslovni i financijski rizik*.

Poslovni rizik odražava inherentno prisutnu neizvjesnost u pogledu očekivanog poslovnog rezultata kao prinosa na ukupna poslovna sredstva. Glavni faktor poslovnog rizika su fiksni troškovi poslovanja koji su neelastični na kratkoročne promjene obujma aktivnosti.

Financijski rizik uvjetovan je neizvjesnošću očekivanog neto dobitka, kao prinosa na vlastita poslovna sredstva. Utjecaj financijskog rizika određeno je fiksnim rashodima financiranja koji su neelastični na kratkoročne promjene poslovnog dobitka.

Angažirajući poslovne i financijske fiksne rashode poduzeće se izlaže ukupnom riziku (poslovnom i financijskom). Ukupni rizik se ispoljava kroz neizvjesnost očekivanog neto dobitka zbog moguće promjene obujma aktivnosti i prihoda od prodaje proizvoda i usluga.

Pomoću leverage-a može se procijeniti efekt poslovanja, te analogno postojanju rizika imamo *poslovni, financijski i kombinirani leverage*. Pomoću poslovnog leverage-a procjenjuju se efekti poslovnih aktivnosti sa fiksnim troškovima poslovanja, tj. kako pod danim okolnostima kombinirati različite proizvodne faktore, dok pomoću financijskog leverage-a procjenjuje se rizik zbog utjecaja fiksnih financijskih rashoda tj. kako povoljno financirati poslovne aktivnosti. Poslovni leverage ima prvenstveno

utjecaj na strukturu sredstava a financijski leverage ima prvenstveno utjecaj na strukturu obveza prema izvorima sredstava. Kombinirani leverage odražava efekte ukupnog rizika tj. kombinirani utjecaj poslovnog i financijskog leverage-a na neto dobitak i stopu prinosa na vlastita poslovna sredstva.

Poslovni rizik i poslovni leverage

Poduzeće u svojoj poslovnoj aktivnosti koristi sredstva koja poslovanje terete fiksnim i varijabilnim troškovima. Varijabilni troškovi su u direktnoj vezi sa količinom proizvedenih i prodanih proizvoda i usluga i u pravilu opterećuju jedinicu proizvoda ili usluge istim iznosom a fiksni troškovi su neovisni o korištenju kapaciteta i obujmu prodaje, te se pri povećanoj proizvodnji i prodaji njihov iznos smanjuje po jedinici proizvoda ili usluge. Jedinični varijabilni troškovi su proporcionalni količinom proizvedenih i prodanih proizvoda i usluga a fiksni troškovi su degresivni u odnosu na povećanje proizvodnje i prodaje proizvoda i usluga.

Različito ponašanje fiksnih i varijabilnih troškova u odnosu na obujam proizvedenih i prodanih proizvoda i usluga predstavlja temelj djelovanja poslovnog leverage-a.

Za razumijevanje poslovne poluge izuzetnu važnost ima *analiza točke pokrića* koja predstavlja na *grafikonu rentabilnosti* onu točku u kojoj je ukupan prihod od poslovnih aktivnosti jednak ukupnim troškovima.

Analiza točke pokrića

Analiza točke pokrića počinje sa konstruiranjem grafikona rentabilnosti. Na apscisi se označava količina proizvedenih i prodanih proizvoda a na ordinati iznos prihoda i troškova proizvedene i prodane odgovarajuće količine proizvoda.

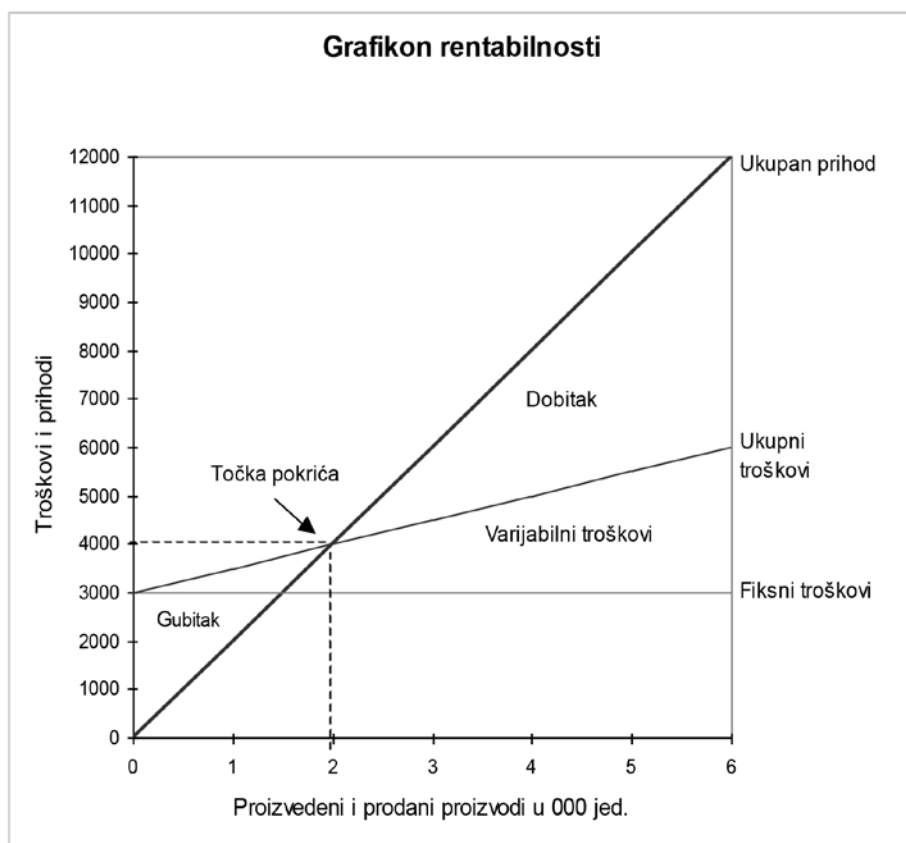
Tabela broj 1

DINAMIKA PROIZVODNJE, PRIHODA, TROŠKOVA I POSLOVNOG DOBITKA

Proizved. i prodani proizvodi	Ukupan prihod		Fiksni troškovi		Varijabilni troškovi		Ukupni troškovi		Poslovni dobitak	
	Ukupan prihod	Prod. cijena	Ukupni	Prosj.	Ukupni	Prosj.	Ukupni	Prosj.	Ukupni	Prosj.
0	0	2.00	3.000	oo	0	0.00	3.000	oo	-3.000	oo
1.000	2.000	2.00	3.000	3.00	500	0.50	3.500	3.50	-1.500	-1.50
2.000	4.000	2.00	3.000	1.50	1.000	0.50	4.000	2.00	0	0.00
3.000	6.000	2.00	3.000	1.00	1.500	0.50	4.500	1.50	1.500	0.50
4.000	8.000	2.00	3.000	0.75	2.000	0.50	5.000	1.25	3.000	0.75
5.000	10.000	2.00	3.000	0.60	2.500	0.50	5.500	1.10	4.500	0.90
6.000	12.000	2.00	3.000	0.50	3.000	0.50	6.000	1.00	6.000	1.00

Prodajna cijena = 2,00
 Prosječni varijabilni troškovi = 0,50
 Fiksni troškovi = 3.000

Slika broj 1

U primjeru fiksni troškovi iznose 3.000 novčanih jedinica neovisno o stupnju iskorištenosti kapaciteta i obujma prodaje a varijabilni troškovi po jedinici proizvoda iznose 0,50 novčanih jedinica. Prodajna cijena iznosi 2,00 novčanih jedinica.

U tabeli broj 1 prikazano je kretanje navedenih veličina, te se može vidjeti degresija fiksnih i ukupnih troškova u odnosu na povećanje proizvodnje i prodaje i osnovne pretpostavke linearne analize točke pokrića – nepromijenjena

prodajna cijena, apsolutno fiksni troškovi i linearni varijabilni troškovi.

Iz grafikona prikazanog na slici broj 2 može se vidjeti da je točka pokrića određena obujmom proizvodnje i prodaje od 2.000 komada jedinica proizvoda i prihodom od 4.000 novčanih jedinica gdje je donja granica rentabilnosti na kojoj se ukupni troškovi i ukupan prihod od prodaje izjednačavaju a dobitak je jednak nuli. Grafikon pokazuje da se padom obujma proizvodnje i prodaje pozitivna razlika između prihoda od prodaje i ukupnih troškova sužava a zatim postaje negativna, što znači prijelaz iz zone poslovnog dobitka u zonu poslovnog gubitka.

Isto tako može se uočiti da su promjene poslovnog dobitka razmjerno veće u odnosu na promjene obujma proizvodnje i prodaje koje ih prouzrokuju a to je posljedica učešća fiksnih troškova u ukupnim troškovima.

Poduzeće ulaže u stalna sredstva i druge fiksne troškove u cilju ostvarenja što većeg poslovnog dobitka. Varijabilni troškovi su uvjetovani obujmom proizvodnje i prodaje a fiksni troškovi su u obrnutoj razmjeri sa promjenom obujma proizvodnje i prodaje. Što je veći prihod od proizvodnje i prodaje

utjecaj fiksnih troškova je manji a poslovni dobitak veći i obratno što je manji prihod od proizvodnje i prodaje utjecaj fiksnih troškova je veći a poslovni dobitak manji. Ovakva razlika utjecaja fiksnih troškova ima za posljedicu da se poslovni dobitak uz nepromjenjivost ostalih faktora mijenja intenzivnije od obujma proizvodnje i prodaje. Taj relativni odnos mjeri se poslovnim leverage-om. On pokazuje odnos postotne promjene poslovnog dobitka koja nastaje na temelju postotne promjene u obujmu proizvodnje i prodaje što je mjerilo poslovnog rizika kome je poduzeće izloženo.

Efekt poslovnog leverage-a

Tabela broj 2

Promjena obujma proizvodnje i prodaje u %	Proizved. i prodani proizvodi	Ukupan prihod	Varijabilni troškovi	Marginalni dobitak	Fiksni troškovi	Poslovni dobitak	Promjena poslovnog dobitka u %
Sadašnji obim	4.000	8.000	2.000	6.000	3.000	3.000	Sadašnji iznos
Povećanje 25%	5.000	10.000	2.500	7.500	3.000	4.500	$(4500 / 3000 \times 100) - 100 = 50\%$
Smanjenje 25%	3.000	6.000	1.500	4.500	3.000	1.500	$(1500 / 3000 \times 100) - 100 = -50\%$

Povećanjem obujma proizvodnje za 25% povećao bi se poslovni dobitak za 50% kao i smanjenjem obujma proizvodnje za 25% smanjio bi se poslovni dobitak za 50%.

Za bilo koji obujam proizvodnje i prodaje moguće je izračunati stupanj utjecaja poslovnog leverage-a pomoću koeficijenta koji kvantificira kako se promjena tog obujma za određeni postotak održava na postotak promjene poslovnog dobitka:

$$(1) \text{ Faktor poslovnog leverage-a} = \frac{\% \text{ promjene poslovnog dobitka}}{\% \text{ promjena obujma proizvodnje i prodaje}}$$

Na primjer, povećanje obujma proizvodnje i prodaje sa 4.000 jedinica na 5.000 jedinica u postotku povećanje je za 25% što ima za posljedicu povećanje poslovnog dobitka sa 3.000 na 4.500 odnosno 50%.

Faktor poslovnog leverage-a je $50 / 25 = 2$

Faktor poslovnog leverage-a može se izračunati pomoću slijedeće formule:

$$(2) \text{ Faktor poslovnog leverage-a} = \frac{Q (p - v)}{Q (p - v) - F}$$

Q – Obujam proizvodnje i prodaje

p – Prodajna cijena

v – Prosječni varijabilni troškovi

F – Ukupni fiksni troškovi

$$\text{Faktor poslovnog leverage-a} = \frac{4.000 (2 - 0,5)}{4.000 (2 - 0,5) - 3.000} = \frac{6.000}{3.000} = 2$$

Brojnik u formuli predstavlja marginalni dobitak a u imenitelju je marginalni dobitak umanjen za fiksne troškove što čini poslovni dobitak. Iz navedenog proističe da je faktor poslovnog leverage-a odnos između marginalnog dobitka i poslovnog dobitka za određeni obujam proizvodnje i prodaje.

Kako se u analizi točke pokrića pretpostavlja linearna funkcija troškova i prihoda, faktor poslovnog leverage-a ostaje isti za bilo koji postotak promjene obujma proizvodnje i prodaje. Prema tome porast obujma proizvodnje i prodaje u navedenom primjeru od 10%, 25%, 50% itd. ima za posljedicu povećanje poslovnog dobitka za 20%,50%,100% itd kao i

smanjenje proizvodnje i prodaje ima za posljedicu smanjenje poslovnog dobitka u istoj razmjeri. Poslovni leverage je značajan pored utvrđivanja optimalnog obujma proizvodnje i prodaje i za komponiranje odgovarajuće financijske strukture tj. strukture izvora sredstava poduzeća.

Točka pokrića u odnosu na obujam proizvodnje i prodaje

Točka pokrića nalazi se na sjecištu krivulja ukupnih troškova i ukupnog prihoda od prodaje, što se može prikazati jednadžbama kojima je definiran obujam proizvodnje i prodaje pri kojem se ostvaruje točka pokrića:

$$(3) T_u = P_u$$

$$(4) Q \times t_v + T_f = Q \times p_c$$

$$(5) T_f = Q (p_c - t_v)$$

$$(6) Q_{tp} = \frac{T_f}{p_c - t_v}$$

Na temelju podataka iz primjera prikazanog u tabeli broj 1. točka pokrića u odnosu na obujam proizvodnje i prodaje je:

$$Q_{tp} = \frac{3.000}{2 - 0,5} = 2.000 \text{ jedinica}$$

Simboli iz navedenih jednadžbi imaju značenje:

T_u = Ukupni troškovi

P_u = Ukupan prihod

Q = Obujam proizvodnje i prodaje

t_v = Prosječni varijabilni troškovi

T_f = Ukupni fiksni troškovi

p_c = Prodajna cijena

Q_{tp} = Obujam proizvodnje i prodaje u točki pokrića

Točka pokrića u odnosu na vrijednost proizvodnje i prodaje

Točka pokrića u odnosu na vrijednost proizvodnje i prodaje je određena ukupnim prihodom koji je potreban za pokriće svih troškova što se može prikazati jednadžbama:

$$(7) T_u = P_u$$

$$(8) \frac{T_{vi}}{P_{ui}} \times P_{utp} + T_f = P_{utp}$$

$$(9) P_{utp} \left(1 - \frac{T_{vi}}{P_{ui}}\right) = T_f$$

$$(10) P_{utp} = \frac{T_f}{1 - \frac{T_{vi}}{P_{ui}}}$$

P_{utp} = Ukupan prihod u točki pokrića
 i = i-ti obujam proizvodnje i prodaje

Na temelju podataka iz primjera prikazanog u tabeli broj 1 točka pokrića u odnosu na vrijednost proizvodnje i prodaje je

$$Q_{tp} = \frac{3.000}{1 - \frac{3.000}{8.000}} = \frac{3.000}{1 - 0,25} = 4.000 \text{ novčanih jedinica}$$

Ograničenja linearne analize točke pokrića

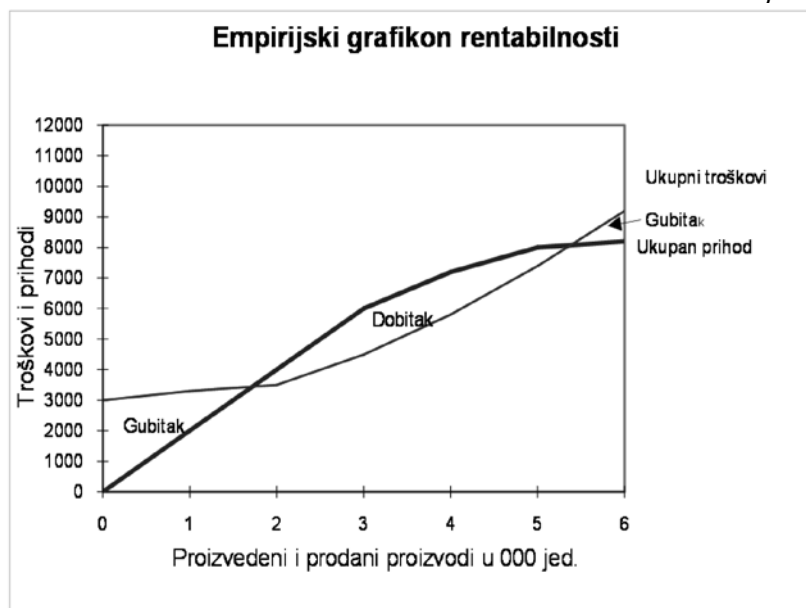
Ograničenje linearne analize točke pokrića je dvojake prirode:

- Linearne funkcije prikazane na slici broj 1 ne uključuju djelovanje tržišta putem ponude i potražnje. Povećanje ponude uz nepromijenjenu prodajnu cijenu u stvarnosti nema za posljedicu razmjerno isto povećanje potražnje. Očekivati je da povećana potražnja prati povećanu ponuda uz pad prodajne cijene. Zato empirijska krivulja ukupnog prihoda uz povećanje obujma proizvodnje i prodaje pokazuje tendenciju zakretanja prema apscisi jer je izazvan pad prodajne cijene.

- U stvarnosti nisu svi fiksni troškovi apsolutno fiksni niti su svi varijabilni troškovi proporcionalno promjenljivi. Nisu svi fiksni troškovi neovisni o stupnju korištenja kapaciteta i obujmu prodaje kao što nisu i svi varijabilni troškovi ovisni o obujmu proizvodnje i prodaje. Zato je empirijska krivulja ukupnih troškova na nižem obujmu proizvodnje i prodaje degresivna, da bi uz povećanje obujmu proizvodnje i prodaje iznad zone proporcionalnosti postala progresivna i imala brži rast od empirijske krivulje ukupnog prihoda što ima za posljedicu ostvarenje poslovnog gubitka.

Navedeno je prikazano na slici broj 2

Slika broj 2

Rizik i poslovna poluga (oprezniji pristup)

Proizvodnja se može organizirati različitim kombinacijama proizvodnih faktora. Pokušaćemo razmotriti različitu kombinaciju stalnih sredstava i radne snage. Upotreba stalnih sredstava prouzrokuje fiksne troškove – amortizaciju a upotreba radne snage prouzrokuje varijabilne troškove – plaće.

Pretpostavimo da je u tabeli broj 1. u organiziranju proizvodnje upotrijebljeno više automatizirane opreme koja prouzrokuje visoke fiksne troškove u vidu amortizaciju a upotrijebljeno manje radne snage. Upotreba automatizirane opreme omogućava ostvarenje visokog poslovnog dobitka ali nosi sa sobom i veliki rizik. U slučaju neostvarenja određenog obujma proizvodnje i prodaje neće se pokriti ukupni troškovi zbog visokih fiksnih troškova, te ako se financiranje vrši iz pozajmljenih izvora može doći do insolventnosti i nemogućnosti blagovremenog izmirenja obveza.

U tabeli broj 3. pretpostavimo da je u organiziranju proizvodnje istog proizvoda učešće radne snage veće a manje učešće stalnih sredstava, čime je umanjeno rizik ali je umanjena i mogućnost ostvarenja većeg poslovnog dobitka. Prodajna cijena je ista kao i prvom primjeru 2,00, dok su ukupni fiksni troškovi 1.000 a prosječni varijabilni troškovi 1,00 novčanih jedinica. U tabeli broj 3. prikazano je kretanje navedenih veličina na temelju kojeg je sačinjen grafikon rentabilnosti prikazan na slici broj 3.

Tabela broj 3

DINAMIKA PROIZVODNJE, PRIHODA, TROŠKOVA I POSLOVNOG DOBITKA

Proizved. i prodani proizvodi	Ukupni prihod		Fiksni troškovi		Varijabilni troškovi		Ukupni troškovi		Poslovni dobitak	
	Ukupni prihod	Prod. cijena	Ukupni	Pros.	Ukupni	Pros.	Ukupni	Pros.	Ukupni	Pros.
0	0	2.00	1.000	∞	0	0.00	1.000	∞	-1.000	∞
1.000	2.000	2.00	1.000	1.00	1.000	1.00	2.000	2.00	0	0.00
2.000	4.000	2.00	1.000	0.50	2.000	1.00	3.000	1.50	1.000	0.50
3.000	6.000	2.00	1.000	0.33	3.000	1.00	4.000	1.33	2.000	0.67
4.000	8.000	2.00	1.000	0.25	4.000	1.00	5.000	1.25	3.000	0.75
5.000	10.000	2.00	1.000	0.20	5.000	1.00	6.000	1.20	4.000	0.80
6.000	12.000	2.00	1.000	0.17	6.000	1.00	7.000	1.17	5.000	0.83

Prodajna cijena = 2,00

Prosječni varijabilni troškovi = 1,00

Fiksni troškovi = 1.000

Na slici broj 3 vidi se da je točka pokrića određena obujmom proizvodnje i prodaje od 1.000 jedinica uz ukupan prihod od 2.000 novčanih jedinica. Točka pokrića je na nižoj razini od točke pokrića prikazanoj na slici broj 1

Točku pokrića možemo izračunati pomoću formula broj 6 i 10.

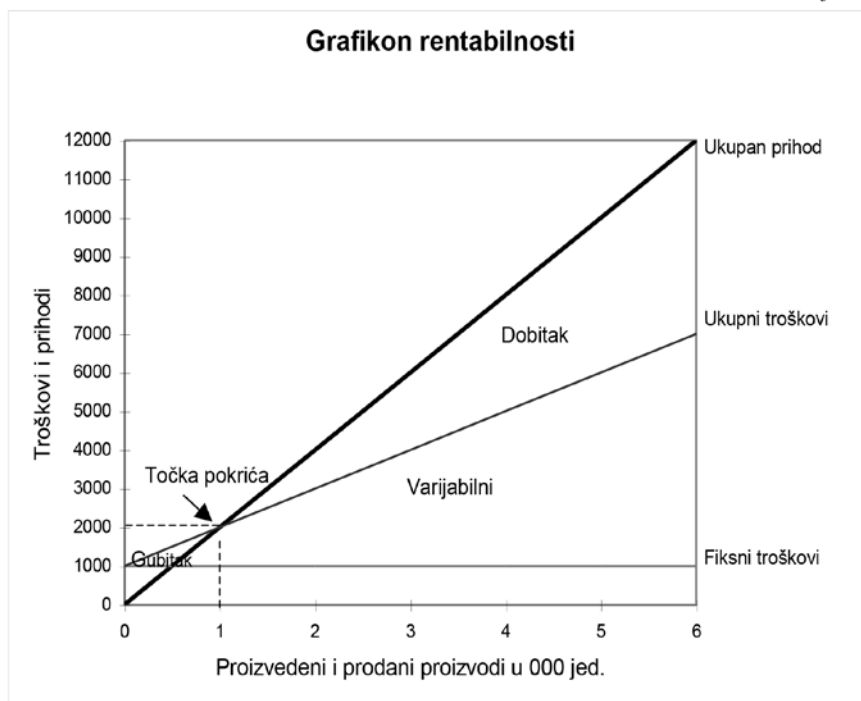
$$Q_{tp} = \frac{T_f}{p_c - t_v} = \frac{1.000}{2 - 1} = 1.000 \text{ jedinica}$$

$$P_{utp} = \frac{T_f}{1 - \frac{T_{vi}}{P_{ui}}} = \frac{1.000}{1 - \frac{2.000}{4.000}} = \frac{1.000}{1 - 0,5} = 2.000 \text{ novčanih jedinica}$$

Usporedbom točke pokrića pri različitim stupnjevima korištenja poslovne poluge dolazimo do slijedećih zaključaka:

- pri nižem stupnju korištenja poslovne poluge točka pokrića je na nižoj razini proizvodnje i prodaje te je i rizik dolaženja u zonu gubitka manji nego u slučaju visokog stupnja korištenja poslovne poluge;
- marginalni dobitak je veći pri visokom stupnju korištenja poslovne poluge nego pri nižem stupnju korištenja poslovne poluge;
- pri visokom stupnju korištenja poslovne poluge poslije točke pokrića dolazi se u područje visokog poslovnog dobitka, što pokazuje veći razmak između krivulja ukupnog prihoda i ukupnih troškova na slici broj 1. od razmaka prikazanog na slici broj 2.

Slika broj 3

Za obavljanje određenih poslovnih aktivnosti možemo koristiti različitu kombinaciju proizvodnih faktora. Ako je potražnja veća a rizik manji koristićemo viši stupanj poslovne poluge i obratno ako je potražnja manja a rizik veći koristićemo niži stupanj poslovne poluge.

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge određena je sjecištem krivulja poslovnog dobitka različitih kombinacija proizvodnih faktora tj. gdje su poslovni dobitci jednaki.

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge u odnosu na obujam proizvodnje i prodaje

Poslovni dobitak predstavlja razliku između ukupnog prihoda i ukupnih troškova što se može prikazati jednadžbama:

$$(11) \quad D_p = P_u - T_u$$

$$(12) \quad D_p = Q (p_c - t_v) - T_f$$

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge ostvaruje se kada se izjednače poslovni dobitci kombinacijama proizvodnih faktora. Visoki stupanj korištenja poslovne poluge označićemo s *A* iz tabele broj 1, a oprezniji pristup sa *B* iz tabele broj 3, te je

$$(13) \quad D_{pA} = D_{pB}$$

$$(14) \quad Q_{TI} (p_c - t_{vA}) - T_{fA} = Q_{TI} (p_c - t_{vB}) - T_{fB}$$

$$(15) \quad Q_{TI} (t_{vB} - t_{vA}) = T_{fA} - T_{fB}$$

$$(16) \quad Q_{TI} = \frac{T_{fA} - T_{fB}}{(t_{vB} - t_{vA})}$$

- D_p = Poslovni dobitak
- T_{TI} = Točka indiferentnosti
- A = Kombinacija proizvodnih faktora A
- B = Kombinacija proizvodnih faktora B

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge za navedene kombinacije proizvodnih faktora je

$$Q_{TI} = \frac{3.000 - 1.000}{1 - 0,5} = 4.000 \text{ jedinica}$$

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge u odnosu na vrijednost proizvodnje i prodaje

Kako se proizvode isti proizvodi prodajna cijena je jednaka i za kombinaciju proizvodnih faktora *A* i za kombinaciju proizvodnih faktora *B* te je i ukupan prihod jednak. Uslijed toga će se točka indiferentnosti ostvariti kada se izjednače ukupni troškovi za obje kombinacije:

$$(17) \quad T_{uA} = T_{uB}$$

$$(18) \quad \frac{T_{vAi}}{P_{ui}} P_{uTI} + T_{fA} = \frac{T_{vBi}}{P_{ui}} P_{uTI} + T_{fB}$$

$$(19) \quad P_{uTI} \left(\frac{T_{vBi} - T_{vAi}}{P_{ui}} \right) = T_{fA} - T_{fB}$$

$$(20) \quad P_{uTI} = \frac{T_{fA} - T_{fB}}{\frac{T_{vBi} - T_{vAi}}{P_{ui}}}$$

Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge u odnosu na vrijednost proizvodnje i prodaje možemo izračunati npr. na osnovu prodaje 2.000 jedinica uz ostvarenje ukupnog prihoda od 4.000 novčanih jedinica:

$$P_{uTI} = \frac{3.000 - 1.000}{2.000 - 1.000} = \frac{2.000}{1.000} = \frac{2.000}{0,25} = 8.000 \text{ novčanih jedinica}$$

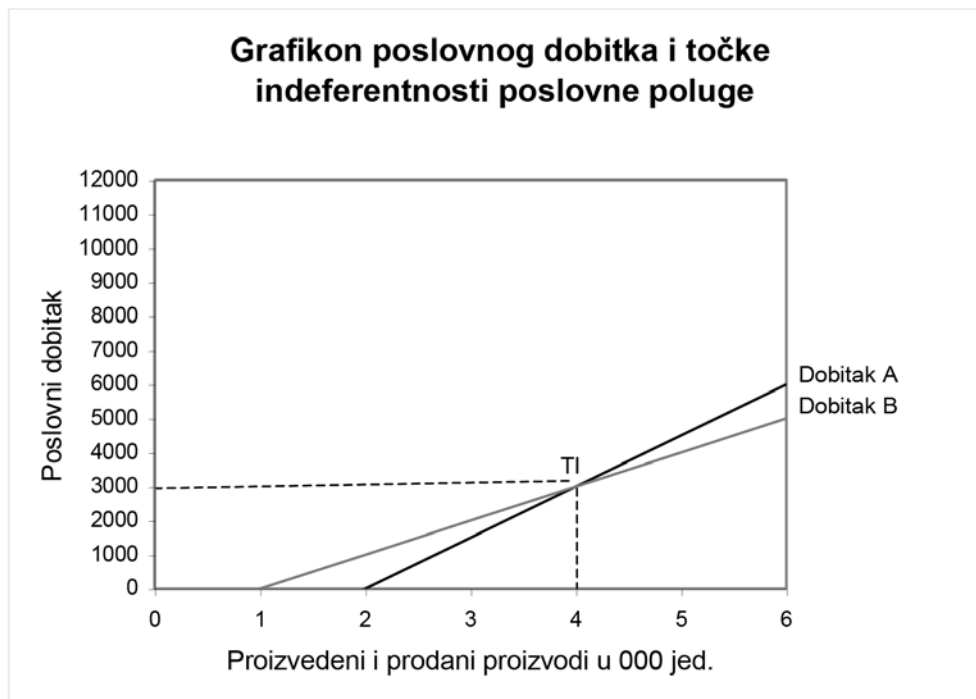
Točka indiferentnosti upotrebe poslovne poluge u odnosu na vrijednost proizvodnje i prodaje možemo izračunati i pomoću formule:

$$(21) \quad P_{uTI} = Q_{TI} \times p_c$$

$$P_{uTI} = 4.000 \times 2 = 8.000 \text{ novčanih jedinica}$$

Grafički prikaz točke indiferentnosti upotrebe poslovne poluge

Slika broj 4

Na apscisi se označava količina proizvedenih i prodanih proizvoda a na ordinati iznos poslovnog dobitka za kombinacije proizvodnih faktora A i B iz tabele broj 1 i broj 3. Iz grafikona na slici broj 4 može se vidjeti slijedeće:

- ako se očekivana proizvodnja i prodaja kreće u rasponu od nule do točke indiferentnosti upotrebe poslovne poluge (4.000 jedinica), upotrijebićemo kombinaciju proizvodnih faktora B sa većim učešćem varijabilnih troškova, zato što je potencijalni poslovni gubitak manji i ranije se dolazi u zonu poslovnog dobitka;
- ako se očekivana proizvodnja i prodaja kreće u rasponu od točke indiferentnosti upotrebe poslovne poluge (4.000 jedinica), upotrijebićemo kombinaciju proizvodnih faktora A zato što je potencijalni poslovni dobitak veći.

Prijelomna točka primanja i davanja novca

Ako razmatramo rizik od insolventnosti onda je neophodno uzeti u obzir dinamiku novčanih tokova, primanja i davanja a ne tok prihoda i rashoda. U toku poslovnih aktivnosti u određenom razdoblju poduzeće ostvaruje neke rashode koji za posljedicu nemaju novčana davanja. Tipičan primjer toga je amortizacija. Isto tako neki prihodi u određenom razdoblju nemaju za posljedicu novčana primanja. Primjer za to su nenaplaćena potraživanja. Za ilustraciju prijelomne točke primanja i davanja koristićemo podatke iz tabele broj 1 uz pretpostavku da se 2/3 odnosno 2.000 novčanih jedinica fiksnih troškova odnosi na amortizaciju.

Prijelomna točka primanja i davanja u odnosu na obujam proizvodnje i prodaje je

$$Q_{\text{tpd}} = \frac{T_f - \text{amortizacija}}{p_c - t_v} = \frac{3.000 - 2000}{2 - 0,5} = 666,67 \text{ jedinica}$$

Prijelomna točka primanja i davanja u odnosu na vrijednost priliva i odliva je

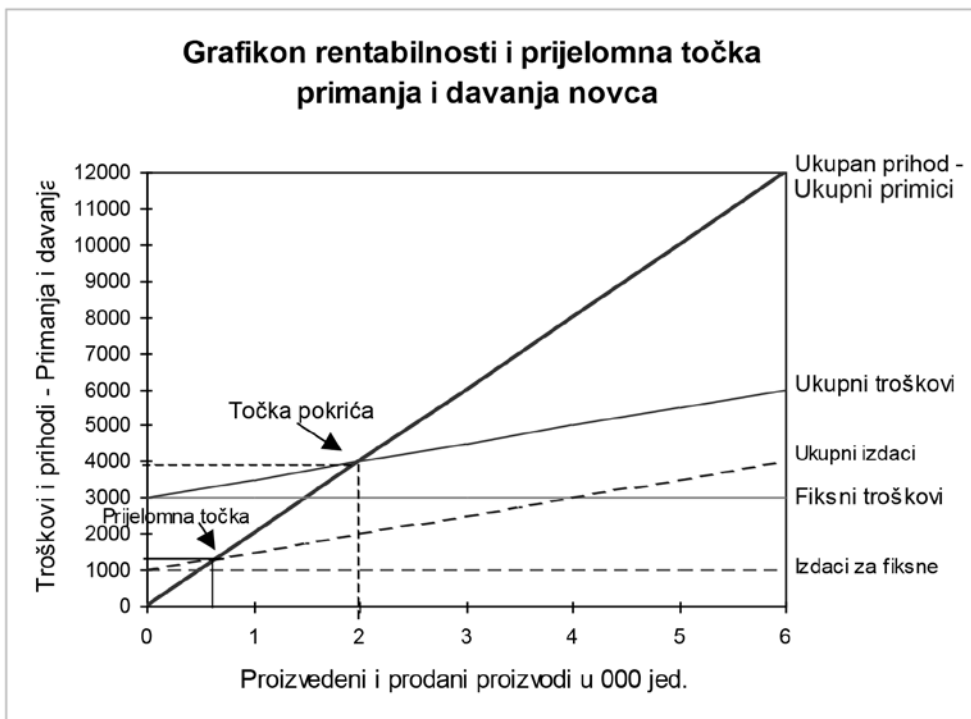
$$P_{\text{tpd}} = \frac{T_f - \text{amortizacija}}{1 - \frac{T_{\text{vi}}}{P_{\text{ui}}}} = \frac{3.000 - 2.000}{1 - \frac{500}{2.000}} = \frac{1.000}{1 - 0,25} = 1.333,33 \text{ novčanih jedinica}$$

Q_{tpd} = Obujam proizvodnje i prodaje u točki primanja i davanja

P_{tpd} = Priliv u točki primanja i davanja

Prijelomna točka primanja i davanja pod danim pretpostavkama nalazi se na sjecištu krivulje davanja u tekućem poslovanju i krivulje primanja koja su potrebna da se nadoknade ta davanja. Prijelomna točka primanja i davanja pokazuje nam osjetljivost priliva sredstava iz poslovanja na moguće oscilacije o obujmu proizvodnje i prodaje. To je posebno značajno zbog toga što otplata tuđih izvora sredstava treba da je osigurana iz redovnog poslovanja poduzeća. Ako su primanja daleko iznad prijelomne točke primanja i davanja povrat tuđih izvora sredstava je manje rizično i obratno ako su davanja ispod prijelomne točke primanja i davanja, poduzeće je insolventno i postoji veliki rizik vraćanja tuđih izvora sredstava.

Slika broj 5

Poduzeća koja imaju visoku tehničku opremljenost, dobro ispitano tržište za plasman svojih proizvoda imaju mnogo veću mogućnost ostvarenja dobitka kroz povećanu proizvodnju i prodaju od poduzeća koja imaju slabu tehničku opremljenost i gdje je proizvodnja bazirana na većoj upotrebi radne snage.

STEČAJ PREDUZEĆA U BRČKO DISTRIKTU BIH

Stečaj preduzeća je jedan od načina njegovog prestanka - zaključenjem stečajnog postupka ono se briše iz registra Suda, te ne učestvuje više u privrednom životu. Stečajni postupak bi morao biti brz i efikasan. Ukoliko se stečajni postupak provodi neprimjereno dugo moguće je da se samo dijelom namire troškovi stečajnog postupka, dok nedostaju sredstva za bilo koje namirenje ostalih povjerilaca stečajne mase.

Imovina preduzeća u stečaju se može prodavati parcijalno, dio po dio, ili skupno.

Što se tiče oporezivanja u stečaju, ništa bitno se ne mijenja u odnosu na oporezivanje u redovnom poslovanju, u pogledu postojanja porezne obaveze. Preduzeće u stečaju je i dalje obveznik poreza na dobit, te je potrebno podnijeti poreznu prijavu Poreskoj upravi. U okviru provođenja postupka, obveznik je takođe poreza na dodanu vrijednost, a za isplaćene plate obveznik je poreza na dohodak i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, te poreza na nekretnine

Piše:

mr. Akif PEZERVIĆ

Stečaj obično vodi prestanku i gašenju preduzeća, osim ukoliko se ne preduzmu mjere za ozdravljenje, odnosno restrukturiranje na osnovu dogovora učesnika u tom postupku. Stečaj preduzeća ima svoj pravni, mikro-ekonomski, makro-ekonomski, poslovno-finansijski, računovodstveni i poreski aspekt. Osnovni cilj stečaja je da se iz pravnog prometa uklone nesposobni privred-

ni subjekti i to ukoliko nije moguća njihova revitalizacija. Zakonska regulativa kojom se uređuje stečaj, efikasnost i dosljednost provođenja, čine stečajni režim koji je sastavni dio sveukupnog ekonomskog okruženja u kojem posluju privredni subjekti. Taj režim šalje poruke postojećim i budućim poslovnim subjektima o tome šta ih čeka ako zapadnu u poteškoće, šta čeka njihove povjerioce, ali i privredne subjekte koji ponekad i namjerno tj. svjesno ulaze u određene radnje kojima je cilj pribavljanje nelegalne dobiti. U ovom radi će biti prezentiran, prije svega, računovodstveni i poreski aspekt stečaja preduzeća u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Distrikt).

Pojam stečaja i okvir za provođenje

Pojam stečajnog postupka

Stečajni postupak je sudski postupak koji se provodi radi zajedničkog namirenja svih dužnikovih povjerilaca, unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih novčanih sredstava između povjerilaca. Naglasak je na skupnom, tj. zajedničkom namirenju, za razliku od prinudne naplate kojom se namiruju samo pojedini povjerioci (npr. neki dobavljač, kreditor i sl.). U toku stečajnog postupka moguće je zaključiti prinudno poravnanje, kao i izvršiti prodaju dužnika kao pravnog lica, radi uređivanja dužnikovog pravnog položaja i njegovih odnosa prema povjeriocima, a naročito radi održavanja njegovih poslovnih djelatnosti.

Stečaj se obično završava prestankom preduzeća, njegovim brisanjem iz registra Osnovnog suda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sud), osim ako u toku stečajnog postupka povjerioci ne pristupe "prinudnom poravnanju", odnosno "ozdravljenju" preduzeća.

Dužnik je lice nad kojim se provodi stečaj, a može biti preduzeće ili drugo pravno lice ili preduzetnik čije se sjedište nalazi na području Distrikta. U nekim slučajevima prvobitno pokrenut postupak likvidacije, kao načelno "dobrovoljan" način prestanka preduzeća, može preći u stečaj ako sredstva dužnika nisu dovoljna da se u cjelini izmire obaveze prema povjeriocima.

U središtu stečajnog postupka su povjerioci čija potraživanja treba namiriti i stečajni dužnik iz čije se imovine vrši namirenje.

Okvir za provođenje stečaja

Stečajni postupak u Distriktu prevashodno je regulisan Zakonom o stečaju, prinudnom poravnanju i likvidaciji ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", broj 01/02-u daljem tekstu: Zakon o stečaju). Pojedina specifična pitanja su regulisana Zakonom o preduzećima Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", br. 11/01.....34/07, prečišćeni tekst 49/11). Zakonom o računovodstvu i reviziji u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", broj 22/16- u daljem tekstu: Zakon o računovodstvu i reviziji), propisana je primjena standarda izvještavanja, zaključivanje poslovnih knjiga i popis imovine i obaveza, odnosno sistem računovodstva koji se odnosi i na društva u stečaju. Zakonom o porezu na dobit ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", br. 16/10, 57/11, 33/12), regulisano je utvrđivanje dobiti/gubitka u stečajnom postupku i njegovo oporezivanje, kao i porezni tretman eventualno ostvarene dobiti poslije oporezivanja, odnosno dividende. Zakonom o porezu na dohodak ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", br. 60/10, 14/17) propisuje se

porezni tretman plaća "bivših" zaposlenika, kao i oporezivanje zaposlenika koji za vrijeme stečaja eventualno nastavljaju raditi, kao i oporezivanje dohotka pojedinaca dok je oporezivanje prometa imovine koja je predmet prodaje u postupku stečaja regulisan Zakonom o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 09/05...100/08). Oporezivanje nekretnina u okviru stečajnog postupka regulisano je Zakonom o porezu na nekretnine Brčko Distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", br. 41/07, 27/07- u daljem tekstu: Zakon o porezu na nekretnine).

Procedura otvaranja, vođenja i okončanja stečajnog postupka

Stečajni postupak, prema članu 5. Zakona o stečaju, može pokrenuti dužnik, povjerilac i lično odgovoran član društva, a pokreće se podnošenjem prijedloga u pismenoj formi Sudu koji provodi stečajni postupak. Da bi povjerilac pokrenuo postupak mora izvršnom ispravom dokazati ili učiniti vjerovatnim postojanje stečajnog razloga.

Kad prijedlog za pokretanje stečajnog postupka podnosi povjerilac, stečajni sudija će dostaviti kopiju prijedloga dužniku koji u roku od 15 dana mora odgovoriti na prijedlog. Ako se dužnik izjasni da ne postoje uslovi za otvaranje stečajnog postupka, stečajni sudija će prikupiti podatke za ocjenu da li ti uslovi zaista postoje (npr. uvidom u podatke banke koja obavlja platne transakcije za dužnika, angažovanjem sudskog vještaka i sl.). U tom slučaju, stečajni sudija zakazuje ročište radi rasprave o postojanju uslova za otvaranje istog, na koje poziva predlagača, dužnika i, po potrebi, vještake i svjedoke, nakon čega donosi rješenje o otvaranju stečajnog postupka ili njegovu obustavu.

Ako stečajni sudija utvrdi da imovina koja bi ušla u stečajnu masu nije dovoljna da pokrije troškove postupka ili da je neznatne vrijednosti, donosi rješenje o otvaranju i odmah zaključenju istog.

O otvaranju stečajnog postupka povjerioci se obavještavaju oglasom, koji se ističe na oglasnoj tabli Suda i objavljuje u Službenom glasniku Brčko Distrikta

Bosne i Hercegovine i Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, a rješenje o otvaranju dostavlja se predlagaču i dužniku. Oglas o otvaranju stečajnog postupka, između ostalog, sadrži i poziv svim povjeriocima da prijave svoja potraživanja stečajnom sudiji, u roku od 60 dana od dana objavljivanja oglasa o otvaranju stečajnog postupka kao i mjesto, dan i sat ročišta za ispitivanje potraživanja.

Shodno članu 43. Zakona o stečaju, na dan otvaranja stečajnog postupka, ovlaštenja uprave dužnika prenose se na stečajnog upravnika, koji pod nadzorom stečajnog sudije obavlja sve operativne poslove (popis, sačinjavanje početnog bilansa, prodaja i naplata imovine, isplata povjerilaca, vođenje računovodstva i dr.). Radni odnos zaposlenih prestaje na dan otvaranja.

Danom otvaranja stečajnog postupka gase se računi dužnika, a prestaju prava lica koja su bila ovlaštena da raspolazu imovinom. Banka koja za dužnika obavlja platne transakcije, dužna je da po zahtjevu stečajnog upravnika otvori novi račun preko kojeg će se obavljati transakcije dužnika, a sredstva sa ugašenog računa prenose se na novootvoreni račun.

Uz naziv dužnika dodaju se riječi "u stečaju".

Otvaranje stečajnog postupka ne utiče na prava odvojenog namirenja povjerilaca iz određenih stvari dužnika (razlučna prava), kao i prava izdvajanja stvari koja ne pripadaju dužniku (izlučna prava).

Na ročištu za ispitivanje potraživanja prvenstveno sudjeluju stečajni upravnik i povjerioci koji su prijavili svoja potraživanja. Stečajni upravnik dužan je da se o svakom prijavljenom potraživanju izjasni da li ga priznaje ili osporava, poslije čega se imovina dužnika koja ulazi u stečajnu masu prodaje, u pravilu, javnim nadmetanjem, s tim da se sudskim vještačenjem prethodno procjenjuje vrijednost stvari i prava koja su predmet prodaje. Početna prodajna cijena ne može biti niža od polovine procijenjene vrijednosti. Međutim, ako se prodaja ne može izvršiti ni po toj cijeni, stečajni sudija može odobriti prodaju po nižoj cijeni. Tehničke radnje, s tim u vezi, obavlja stečajni upravnik, a prema uputstvima i pod nadzorom stečajnog sudije.

Prema članu 96. Zakona o stečaju, prije nego se pristupi namirivanju povjerilaca, iz stečajne mase izdvaja se iznos potreban za plaćanje troškova stečajnog postupka, a povjerioci se namiruju iz preostalog dijela (diobena masa).

Takođe, srazmjerni dio sredstava se može izdvojiti iz stečajne mase radi osiguranja osporenih potraživanja onih povjerilaca koji su blagovremeno pokrenuli poseban postupak za utvrđivanje svojih potraživanja.

Stečajni sudija potom donosi rješenje o glavnoj diobi, na osnovu koga stečajni upravnik isplaćuje povjerioce srazmjerno njihovim potraživanjima. Sredstva koja preostanu nakon potpune isplate povjerilaca, podijeliće se dioničarima, odnosno vlasnicima udjela, a prema nominalnoj vrijednosti njihovih dionica ili udjela.

Na osnovu člana 107. Zakona o stečaju, kada sudija primi od stečajnog upravnika izvještaj da su svi poslovi okončani, donosi rješenje o zaključenju stečajnog postupka, te se dužnik kao pravno lice, poslije pravosnažnosti rješenja briše iz registra.

Stečajni razlozi i stečajna masa

Stečajni razlozi

Prema članu 3. Zakona o stečaju, stečajni postupak se sprovodi protiv dužnika koji je trajnije nesposoban za plaćanje (nesolventan) ili mu predstoji nesposobnost plaćanja ili je prezadužen, kao i u drugim slučajevima određenim zakonom (stečajni razlozi).

Stečajni razlog - prezaduženost pravnog lica

Shodno članu 3. stav 4. Zakona o stečaju, smatra se da je dužnik prezadužen ako njegova imovina nije dovoljna da pokrije sve postojeće obaveze.

Citirana odredba je vrlo decidna, te ne bi trebalo da postoji dilema o tome je li neki privredni subjekt prezadužen ili ne.

Slika 1: Bilans hipotetički prezaduženog pravnog lica

1	Osnovna sredstva	10.000	Kapital ukupno	12.000
2	Obrtna sredstva	20.000	Gubitak do visine kapitala	-12.000
3	Gubitak iznad visine kapitala	15.000	Obaveze	45.000
		45.000		45.000

Pogledom na gornju sliku, očito je da je pravno lice u teškoj finansijskoj situaciji. Ne samo da preduzeće nema svog kapitala, nego postoji i "negativni" kapital, odnosno gubitak iznad visine kapitala, koji se kao pozicija u bilansu nalazi samo iz razloga ravnoteže dvije bilansne strane. Prezaduženost se ogleda u činjenici da ukupna sredstva (30.000) ne mogu podmiriti/pokriti ukupne obaveze (45.000), odnosno pokrće obaveza imovinom iznosi svega (30.000/45.000) 67%.

Međutim, prezaduženo pravno lice na određeno vrijeme može biti likvidno, npr. ako u pasivi preovlađuju dugoročne obaveze, a u strukturi aktive kratkoročna potraživanja, ekvivalenti gotovine i zalihe. Dakle, bar u kratkom roku (neki) povjerioci čija potraživanja dopijevaju mogu biti namireni, te nemaju razlog za podnošenje zahtjeva za stečaj. U nekim prilikama i uz određene pretpostavke, moguće je da takvo lice u narednim razdobljima počne poslovati i pozitivno i da poboljša svoju finansijsku strukturu i likvidnost (ako je razlog gubitaka bilo tržište a ono se iznenada otvorilo - npr. izvoz, kupovina dobara od javnog sektora i sl.).

Jedno od pitanja je ko bi trebalo da podnese prijedlog za stečaj u ovom slučaju. Iz člana 28. Zakona o stečaju proizlazi da to treba uraditi povjerilac ili dužnik. Međutim, povjerilac teško da će biti upoznat sa činjenicom da je dužnik prezadužen, a neće biti ni zainteresovan za predlaganje pokretanja postupka sve dok naplaćuje dospjela potraživanja. Proizlazi da bi sam dužnik trebalo da podnese zahtjev zbog prezaduženosti, što je teško očekivati.

Stečajni razlog - nelikvidnost pravnog lica

U skladu sa članom 3. stav (2) Zakona o stečaju, smatra se da je dužnik trajnije nesposoban za plaćanje ako u

razdoblju od 60 dana nepekidno ne izmiruje svoje dospjele obaveze.

Prema finansijskoj teoriji, likvidnost predstavlja sposobnost preduzeća da u kratkom roku podmiruje svoje dospjele obaveze, tj. sposobnost tekućeg plaćanja, dok Zakon o stečaju uvodi termin "trajinja nesposobnost plaćanja" koja je jasno određena na rok od 60 dana.

Slika preduzeća koje je trenutno nelikvidno, ali i na duži rok (npr. iznad 60 dana), bi izgledala kako slijedi:

Slika 2: Nelikvidnost pravnog lica

1	Osnovna sredstva	30.000	Kapital ukupno	12.000
2	Obrtna sredstva	15.000	Dugoročne obaveze	10.000
3	Gotovina	0	Kratkoročne obaveze	23.000
		45.0000		45.000

Analizom bilansa, odnosno ukrštanjem pojedinih pozicija aktive i pasive, očito je da je pravno lice u osnovi zdravo, ali nelikvidno. Koeficijent pokrivenosti ukupnih obaveza imovinom kojom raspolaže pravno lice je 1,36; dakle, svaka 1 KM duga je pokrivena s 1,36 KM imovine. Trajnija nesposobnost plaćanja proizlazi iz činjenice da u aktivni preovlađuje dugotrajna imovina (30.000) a u pasivi kratkoročne obaveze. Ako je, hipotetički, vrijeme mobilizacije obrtnih sredstava npr. 60 dana koliko i kratkoročnih obaveza, onda obrtna sredstva u tom periodu neće pokriti dospjele obaveze, tj. javlja se nelikvidnost. Opcija je da se dio dugotrajne imovine konvertuje u kratkotrajnu imovinu, odnosno unovči. Prema tome, ako preduzeće nije prezaduženo, bar teoretski ne bi trebalo biti nelikvidno, zbog mogućnosti konverzije nelikvidne u likvidnu imovinu i samim tim plaćanja obaveza.

Međutim, najčešće je slučaj da je pravno lice prezaduženo, ponekad i s minimalnom imovinom i (zbog toga) nelikvidno, te jedino što preostaje u tom slučaju je stečaj.

Stečajna masa

Stečajna masa predstavlja svu imovinu dužnika koju treba unovčiti i isplatiti povjeriocima, uključujući imovinu koja se stekne u toku stečajnog postupka, pa i nakon toga. Izlučna imovina ne ulazi u stečajnu masu, a razlučna (zalozi, hipoteke i sl.) se preferencijalno namiruju.

Iz stečajne mase se prevashodno namiruju troškovi stečajnog postupka (sudski troškovi, naknada upravitelju, naknada vještacima, članovima odbora povjerilaca), zatim neophodni troškovi u vezi unovčenja imovine i okončavanja poslova u vezi očuvanja stečajne mase (član 96. u vezi člana 74. Zakona o stečajnom postupku), plate radnika i sl.

Stečajni režim i "pošteni" i "nepošteni" stečajevi

Stečajni režim

Stečajni režim predstavlja sveukupnost odnosa dužnika i povjerilaca te organa stečajnog postupka (Sud, stečajni upravitelj, odbor povjerilaca), odnosno dosljednost provođenja propisa o stečaju. Stečajni režim bi trebao biti efikasan. To znači da bi se stečaj, ukoliko postoje stečajni razlozi, morao odmah pokrenuti i u što kraćem roku okončati, tj. iz privrednog sistema isključiti što prije "oboljele" privredne subjekte kojima "nema spasa".

Ako je režim blag prema dužniku, stečajevi se odgađaju, i samim tim "oboljela" preduzeća upadaju u još veći problem, te za sobom mogu povući i zdrava preduzeća (npr. toleriše se neplaćanje dužnika, zbog čega niz povjerilaca može doći u nelikvidnost). Ako su početni troškovi pokretanja postupka koje plaća povjerilac visoki, kao što su takse, obaveza plaćanja akontacije troškova postupka i sl., a pri tome ne postoji nikava prednost pri namirenju, neki postupci od strane povjerilaca neće biti ni predloženi za provođenje.

Međutim, ako je stečajni režim prestrog prema dužniku, povjerioci će u određenoj mjeri biti namireni, privredni sistem zdraviji, ali moguće je da će neka preduzeća definitivno biti "sahranjena" i ako je možda postojala mogućnost njihovog "ozdravljenja" tj. revitalizacije kroz postupak prinudnog poravnjanja.

"Pošteni" i "nepošteni" stečajevi

Iako postoji određena negativna percepcija kad je u pitanju stečaj, odnosno da se radi o nemoralnim pa i kriminalnim radnjama, svaki stečaj ne mora biti takav.

"Pošteni" stečaj bi mogao biti onaj za čiji menadžment se može tvrditi da je preduzeo sve ili većinu uobičajenih razumnih poslovnih radnji da preduzeće normalno obavlja djelatnost, ali i pored toga je palo u poteškoće iz kojih se ne može izvući. Npr. zbog različitih oblika "više sile" (poplave, požari) ili gubljenja tržišta zbog cijepanja jedinstvenog ekonomskog prostora (nastanak novih država, rat u državama izvoza i sl.). Ili ako je potomak naslijedio preduzeće (uglavnom se radi o d.o.o. dok su d.d. drugačije koncipirana) a koji je poslovno manje sposoban od roditelja. Takođe, "lanac nelikvidnosti" može uticati da zdravo preduzeće ode u stečaj iako je menadžment preduzeo sve uobičajene radnje.

Ipak, pokazatelj da se radi o takvim stečajevima je da vlasnik unosi dodatnu imovinu (dokapitalizacija) u preduzeće, menadžment na vrijeme upozorava povjerioce, ne kriju se informacije niti u ranoj fazi o stanju unutar preduzeća, i sl.

“Nepošten” stečaj bi bio onaj za kojeg je očito da se radi s predumišljajem, odnosno namjerom da se oštete povjerioci i priskrbi nezakonita korist. Menadžment takvih preduzeća tvrdi povjeriocima da je preduzeće zdravo, iako zna ili bi morao znati da to nije tačno, ponekad su finansijski izvještaji lažirani, odnosno nisu sačinjeni u skladu s MRS i MSFI. Pri tome se vrši selektivno izmirenje pojedinih povjerilaca, a ponekad takav management registruje uporedna preduzeća na srodnike koji obavljaju slične ili iste poslove.

Preventiva i stečaj

Bilo bi od posebnog značaja utvrditi simptome narušavanja „zdravstvenog stanja“ preduzeća, u smislu identifikacije stečajnih razloga još u ranoj fazi, s obzirom da se tada povećavaju šanse za njegovu „ozdravljenje“.

Da li je i u kojoj mjeri određeno preduzeće izloženo riziku stečaja zavisi od mnogo faktora, eksternih i internih. Od eksternih treba spomenuti izloženost konkurenciji, likvidnost privrednog sektora, dostupnost kredita, novih tehnologija, integracija odnosno ukidanja carinskih barijera i izloženosti svjetskom tržištu, i sl. Od internih faktora treba spomenuti prvenstveno postojeću finansijsku strukturu, zarađivačke sposobnosti, organizaciju preduzeća, nivo obučenosti radne snage, sposobnost menadžmenta, itd.

Sa stanovišta poslovnih finansija, određene pokazatelje o izloženosti riziku stečaja svakako da pruža osnovni informacioni sistem u preduzeću - računovodstvo, odnosno finansijski izvještaji kao njegov produkt, koji bi svakako morali biti, pouzdani, tačni i vjerodostojni, odnosno sačinjeni u skladu sa MRS i MSFI.

Kad je prezaduženost razlog za stečaj, kao što je već spomenuto, ne postoji nikava smetnja da se ista egzaktno utvrdi i tako signalizira da se preduzeće približava stanju u kojem je imovina jednaka obavezama, odnosno da se kapital “topi”.

Iz finansijskih izvještaja je moguće izračunati više indikatora pokazatelja stanja zaduženosti na određeni dan, te utvrditi njihovu dinamiku.

Npr. koeficijent imovina/ukupne obaveze u prethodnoj godini je iznosio 1,25, u prošloj 1,05, u tekućoj informacije pokazuju da bi mogao pasti ispod 1, što bi bio razlog za pokretanje stečaja iz razloga prezaduženosti. Ta informacija je značajna za menadžment kako bi preduzeo dodatne mjere, ali i za povjerioce, npr. poslovne banke pri razmatranju zahtjeva za odobrenje kredita, dobavljače, potencijalne kupce udjela ili dionica i dr.

Kad je u pitanju drugi stečajni razlog - nelikvidnost, ta-kođe, postoji nekoliko indikatora kojim se to može mjeriti. Za vrjednovanje ugroženosti od stečaja, npr. za narednih 60 dana ili za nekoliko narednih mjeseci, ponajbolji poka-

zatelj je ratio: kratkotrajna imovina/kratkotročne obaveze. Iako mobilizacija kratkotrajne imovine i kratkoročnih obaveza može biti vremenski različita, sve dok je koeficijent 1 stanje je relativno podnošljivo.

Ako je koeficijent manji od 1 (na slici br. 2. koeficijent iznosi $15.000/23.000=0,65$), to znači da će obaveze brže ili u većem iznosu prispijevati nego što će se imovina unovčavati, odnosno može doći do nelikvidnosti. Analiza dinamike ovih koeficijenata, npr. mjesečno, tromjesečno ili u drugim vremenskim periodima mogla bi dati još pouzdanija saznanja. Dodatna informacija može biti koeficijent: očekivani prihodi/postojeće i očekivane obaveze u tekućoj godini ili u kraćem periodu.

Ipak, sposoban menadžment je ključni faktor izbjegavanja situacije u kojoj mogu nastupiti stečajni razlozi; takav menadžment će se i negativanom uticaju mnogih eksternih faktora blagovremeno prilagoditi, ako ne može već na njih uticati.

Računovodstveni i porezni aspekt stečaja

Računovodstvo i stečaj

Shodno članu 26. Zakona o računovodstvu i reviziji, popis imovine i obaveza obavezno se provodi u slučaju otvaranja stečajnog postupka i vrši zaključivanje poslovnih knjiga. Prema članu 36. stav (5) istog zakonskog akta, finansijski izvještaji sastavljaju se i u slučaju otvaranja, odnosno zaključenja postupka stečaja ili likvidacije pravnog lica.

Prema tome, i u postupku stečaja, dužnik (ovlaštenja uprave dužnika ima stečajni upravitelj) je dužan voditi poslovne knjige i sačinjavati finansijski izvještaje. Stečaj je svakako vanredna situacija za preduzeće, međutim, Zakonom o računovodstvu nije posebno tretiran taj slučaj, tako da vođenje računovodstva treba nastaviti, svakako uzimajući u obzir specifične uslove.

Svakako da uz finansijske izvještaje koje privredni subjekt predaje od početka godine do dana otvaranja stečaja obavezno idu zabilješke (napomene) o provođenju stečaja, odnosno da se već pri procjenjivanju imovine i obaveza uzima u obzir prestanak kontinuiteta poslovanja.

Drugo, može se postaviti pitanje potrebe reklasifikacije imovine u bilansu stanja, u skladu s MSFI-5, već prilikom otvaranja stečajnog postupka. Naime, ovaj standard zahtijeva reklasifikaciju dugotrajne imovine namijenjene poslovanju (koja se u našim uslovima i po postojećem kontnom planu vodi na klasi “0”) ako postoji namjera otuđenja iste u kratkom roku. Takvu imovinu bi trebalo reklasificirati na klasu “1” zalihe, a s ciljem da korisnici finansijskih izvještaja (povjerioci, potencijalni povjerioci, vlasnici i dr.) imaju tu informaciju, s obzirom na to da je ista pokazatelj značajnih mjera koje preduzeće želi preduzeti. Međutim, treba

istaći da se prema MSFI-5, podrazumijeva kontinuitet, odnosno stalnost poslovanja. Društvo se u tom slučaju ne “gasi”, nego se samo vrše određene promjene poslovne politike, a što u sistemu računovodstva zahtijeva reklasifikaciju imovine. Međutim, u slučaju stečaja društvo u pravilu prestaje postojati, a informacija o toj namjeri je objelodanjena činjenicom da društvo obavezno koristi naziv “u stečaju”, sve je javno objavljeno (u službenim glasnicima, na ploči Suda), pri tom su promijenjeni računi, pečat, itd. Iz tog razloga smatramo da reklasifikacija dugotrajne imovine nije neophodna; naime, kad je stečaj otvoren, sva imovina se treba brzo unovčiti (postaje kratkotrajna).

Isto tako, smatramo nepotrebnim raščlanjivanje kontnog plana shodno imovini i povjeriocima (izlučni, razlučni, obični) prema prvenstvu isplate. Prvenstvo isplate iz stečajne mase u skladu sa Zakonom o stečaju svakako ne smije biti upitno, ali sa stanovišta propisa o računovodstvu nije neophodno otvarati nova konta. Popisana imovina, odnosno povjerioci prema prvenstvu naplate mogu se razvrstati tabelarno u odgovarajuće grupe, te ih tako isplaćivati.

U nastavku teksta će biti obrađen pojednostavljen slučaj preduzeća nad kojim se provodi stečajni postupak, s osvrtom na porezni i računovodstveni aspekt.

“X” d.o.o. “u stečaju”

Hipotetički d.o.o. “X” sa sjedištem u Distriktu, više od dva mjeseca ne izvršava svoje dospjele obaveze. Jedan od povjerilaca je podnio prijedlog za pokretanje stečajnog postupka koji je prihvaćen od stečajnog sudije, te je za društvo u stečaju imenovan stečajni upravnik.

U skladu sa Zakonom o stečaju, objavljena je činjenica da se nad d.o.o. „X“ provodi postupak stečaja na oglasnoj ploči Suda i službenim glasnicima, te su pozvani povjerioci da prijave svoja potraživanja. Stečajni upravnik podnosi zahtjev za zatvaranje postojećeg i otvaranje novog računa u banci, vrši popis imovine i obaveza, sačinjava bilans, te od početka fiskalne godine do dana otvaranja stečaja podnosi finansijske izvještaje i poreznu prijavu Direkciji za finansije, odnosno Poreskoj upravi Brčko Distrikta BiH.

Hipotetičko stanje imovine i obaveza d.o.o. „X“ „u stečaju“, skraćeni bilans stanja na dan otvaranja stečajnog postupka je kako slijedi:

Rb	Konto i naziv	Duguje	Potražuje
1.	020 - Zemljište	20.000	
2.	021 - Zgrade	30.000	
3.	022 - Oprema	40.000	
4.	132 - Roba	5.000	
5.	211 - Kupci u zemlji	10.000	
6.	200 - Račun u banci	-	
7.	290 - Gubitak iznad visine kapitala	55.000	
8.	302 - Udio AP		10.000
9.	302 - Udio MM		15.000
10.	340 - Neraspoređena dobit ranijih godina		5.000
11.	350 - Gubitak tekuće godine		-30.000
12.	432 - Dobavljači		57.000
13.	422 - Kratkoročni krediti		30.000
14.	442 - Obaveze za komisionu robu		3.000
15.	45 - Obaveze prema radnicima		70.000
	UKUPNO	160.000	160.000

Analizom početnog stečajnog bilansa, očito je da je preduzeće prezaduženo s obzirom da pokrivenost obaveza imovinom iznosi svega 0,55 (105.000/190.000). Takođe je koeficijent likvidnosti mjeren odnosom kratkoročne imovine i kratkoročnih obaveza vrlo nepovoljan i iznosi svega 0,094 (5.000+10.000)/(57.000+30.000+3.000+70.000).

Potencijalna stečajna masa, odnosno njezina knjigovodstvena vrijednost prema sačinjenom bilansu iznosi 102.000 (160.000-55.000-3.000). Stečajni upravnik, pošto je prihvatio sva potraživanja povjerilaca, uz odobrenje stečajnog sudije vraća tuđu robu (komisiona roba), vrši prodaju vlastite robe, prodaju nekretnina i opreme, te naplatu potraživanja dužnika, odnosno preduzima neophodne korake u cilju unovčenja stečajne mase.

RAČUNOVODSTVO I POREZI

Evidentiranje računovodstvenih promjena d.o.o. „X“ „u stečaju“:

Rb	Konto i naziv	Duguje	Potražuje
1.	442 - Obaveza za tuđu robu 132 - Roba Vraćanje robe komisionaru	3.000	3.000
2.	2000 - Račun u banci 601 - Prihod od prodaje 473 - PDV po osnovu isporuke za krajnju potrošnju Prodaja i naplata robe (ispod cijene nabavke)	1.500	1.282 218
3.	501 - NV prodane robe 132-Roba Razduženje skladišta	2.000	2.000
4.	211- Kupac M zemljišta i zgrade 570 - Gubitak od prodaje zgrade 020 - Zemljište 021 - Zgrade Prodaja zemljišta i zgrade uz gubitak	40.000 10.000	20.000 30.000
5.	211 - Kupac N opreme 570 – Gubitak od prodaje opreme 022 - Oprema 470 - PDV po osnovu prodaje obveznicima PDV-a Prodaja opreme uz gubitak	35.100 10.000	40.000 5.100
6.	200 - Račun u banci 211 - Kupac M 211 - Kupac N 211 - Kupac iz početnog BS Naplata potraživanja	85.100	40.000 35.100 10.000
7.	523 - Troškovi naknade obračunati stečajnom upravniku 463 - Obaveze za neto naknadu 464 - Obaveza za porez n/d Ukalkulisana naknada stečajnog upravnika	5.000	4.500 500
8.	559 – Sudski trošak stečajnog postupka 2000 - Račun u banci Plaćene takse i drugo Sudu	1.000	1.000

Sva imovina je prodana i naplaćena, te je sačinjen bilans uspjeha.

KATEGORIJA	OPIS	IZNOS
Prihod od prodaje u stečajnom postupku	Prodaja zaliha	1.282
Rashodi	NV prodane robe, gubici, troškovi stečaja (2.000+10.000+10.000+5.000 +1.000)	28.000
GUBITAK		26.718

Knjiženje „finansijskog rezultata“:

Rb	Konto i naziv	Duguje	Potražuje
10.	601 - Prihod od prodaje 699 - Prenos prihoda	1.282	1.282
11.	599 - Prenos rashoda 501 - NV prodane robe 570 - Gubitak od prodaje zgrade 570 - Gubitak od prodaje opreme 523 - Troškovi naknade st.up. 559 – Sudski trošak stečajnog postupka	28.000	2.000 10.000 10.000 5.000 1.000

12.	720 – Gubitak 699 - Prenos prihoda 699 - Prenos rashoda	26.712 1.282	28.000
13.	290 - Gubitak iznad visine kapitala 720 - Gubitak	26.718	26.718

Međubilans stanja imovine i obaveza poslije knjiženja rezultata d.o.o. „X“ „u stečaju“ je kako slijedi:

d.o.o. „X“ „u stečaju“

Rb	Konto i naziv	Duguje	Potražuje
1.	200 - Račun u banci	85.600	
2.	290 - Gubitak iznad visine kapitala	81.718	
3.	302 - Udio AP		10.000
4.	302 - Udio MM		15.000
5.	340 - Neraspoređena dobit ranijih godina		5.000
6.	350 - Gubitak tekuće godine		-30.000
7.	432 - Dobavljači		57.000
8.	422 - Kratkoročni krediti		30.000
9.	45 - Obaveze prema radnicima		70.000
10.	463 – Obaveze prema stečajnom upravniku		4.500
11.	464 - Obaveza za p/doh		500
12.	470 - PDV po osnovu prodaje obveznicima PDV-a		5.100
13.	473 - PDV po osnovu isporuke u krajnju potrošnju		218
	UKUPNO	167.318	167.318

Sva imovina d.o.o. „X“ „u stečaju“ je unovčena, nakon čega, prema utvrđenim prioritetima, slijedi plaćanje troškova i obaveza nastalih u okviru stečajnog postupka (član 96. i 98. u vezi člana 74. Zakona o stečajnom postupku) kao što su plate do nivoa zagarantovanih, naknade, sudski troškovi i sl.

14.	45 - Obaveze prema radnicima 463 – Obaveze prema stečajnom upravniku 464 - Obaveza za p/doh 470 - PDV po osnovu prodaje ob.PDV-a 473 - PDV po osnovu isporuke krajnjim potrošačima 2000 - Račun u banci Isplata troškova stečajnog postupka i prioritetnih obaveza	70.000 4.500 500 5.100 218	80.318
-----	--	--	--------

Potom slijedi isknjižavanje udjela:

15.	302 - Udio AP 302 - Udio MM 340 - Neraspoređ. dobit ranijih godina 350 - Gubitak tekuće godine Isknjižavanje udjela osnivača	10.000 15.000 5.000	30.000
-----	--	---------------------------	--------

Pošto su troškovi stečajnog postupka u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku prioritetno plaćeni, stanje diobene mase (stečajna masa minus troškovi stečajnog postupka) na računu doo „X“ „u stečaju“ je sljedeće.

200-Transakcijski račun

D	P
	1.000 (8)
(2) 1.500	80.318 (14)
(6) 85.100	
Saldo (5.282)	

Raspodjela diobene mase na povjerioce

Stanje imovine i obaveza prema povjeriocima prije raspodjele diobene mase:

Rb	Konto i naziv	Duguje	Potražuje
1.	200 - Račun u banci	5.282	
2.	290 - Gubitak iznad visine kapitala	81.718	
3.	432 - Dobavljači		57.000
4.	422 - Kratkoročni krediti		30.000
	UKUPNO	87.000	87.000

Ukupna preostala imovina, u iznosu od 5.282 KM (gubitak iznad visine kapitala svakako da nije imovina), te će taj iznos biti isplaćen analitički po povjeriocima - dobavljačima i povjeriocima kratkoročnih kredita. Stopa namirenja iznosi: $5.282/87.000 = 6,07\%$.

Opcija prodaje cjelokupne imovine stečajnog dužnika d.o.o. „X“

Poslije otvaranja stečaja, stečajni upravnik, uz dopuštenje stečajnog sudije i uz konsultacije s odborom povjerilaca, može ponuditi na prodaju cjelokupnu imovinu stečajnog dužnika, u konkretnom hipotetičkom slučaju knjigovodstvene vrijednosti u iznosu od 102.000 (160.000-55.000-3.000). Kupac bi preuzeo kupljenu imovinu, a iz plaćenog iznosa (stečajne mase) bi bili plaćeni troškovi stečajnog postupka, te bi povjerioci dobavljači i kreditori bili namireni u odgovarajućem iznosu (stečajni postupak se nastavlja prema stečajnoj masi, ne više prema dužniku).

Društvo i u ovom slučaju prestaje postojati (briše se iz registra Suda) po okončanju postupka, ali je prednost što bi se postupak brže okončao, a zavisno od postignute cijene, moguće je i namirenje povjerilaca u većem iznosu.

Naravno, postoji i mogućnost „prinudnog poravnanja“ u okviru stečajnog postupka, čiji je cilj zadržavanje društva u životu. Prinudno poravnanje obično podrazumijeva, da se pronađe „strateški partner“ koji bi unio „svježi kapital“, nove tehnologije i sl., i postigao dogovor sa organima stečajnog postupka. Povjerioci u tom slučaju uglavnom otpišu dio svojih potraživanja, a drugi dio naplaćuju, obično u razdoblju od nekoliko godina (povjerioci otpisuju npr. 50%, a 50% potraživanja naplaćuju u jednakim ratama u narednih pet godina).

Takođe, se povjeriocima može ponuditi opcija konverzije njihovih potraživanja u kapital dužnika, čime postaje suvlasnici preduzeća. Da li će se pristupiti prinudnom poravnanju u nekom slučaju zavisi od niza faktora, kao što je struktura povjerilaca (ako preovlađuju različiti, manja je vjerovatnoća s obzirom da su prioritetni u isplati), koliko je strog stečajni režim, kakva je situacija konkretnog dužnika na tržištu, njegovo stanje zaduženosti, da li je zadržano operativno osoblje preduzeća, itd.

Poreski aspekt stečaja

Porez na dobit

Prema članu 15. Zakona o porezu na dobit, ako se porezni obveznik likvidira, dobit ili gubitak utvrđuje se u periodu stečaja koji se nastavlja na posljednji porezni period, s tim da je Početni bilans u period stečaja identičan bilansu na kraju prethodnog poreznog perioda. Završni bilans stečaja pokazuje imovinu koja se raspodjeljuje, na likvidacijsku dobit ili likvidacijski gubitak.

Može se postaviti pitanje, može li preduzeće u stečaju ostvariti dobit. Teoretski da, praktično vrlo teško.

Situacija u vezi stečaja je da su nagomilani gubici, da je kapital istopljen, da je opća nelikvidnost, pri tom se prodaje, bolje reći rasprodaje imovina po cijenama znatno ispod tržišne i ispod knjigovodstvene, najsposobniji management i radnici već su napustili preduzeće, itd.

Može li preduzeće u stečaju imati poreznu osnovicu tj. obavezu za porez na dobit? Oporeziva dobit je ipak realnija nego (računovodstvena) dobit, iz razloga što postoji jedan niz računovodstveno priznatih a porezno nepriznatih troškova, koji uvećavaju poreznu osnovicu, npr. troškovi reprezentacije, nekih poklona, sponzorstva, i dr.iz člana 7. i 8. Zakona o porezu na dobit. U svakom slučaju, propisano je obavezno podnošenje porezne prijave i u slučaju provođenja postupka stečaja.

Porez na dohodak i doprinosi za socijalno osiguranje

Kad se iz stečajne mase isplaćuju zagaranтовane plate, iste podliježu porezu na dohodak i doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, kao i prilikom redovnog poslovanja, odnosno redovnih isplata tih plata. Plate kao i doprinosi nastali u toku poslovanja i evidentirane u početnom stečajnom bilansu se prioriteto isplaćuju (član 98. u vezi člana 74. Zakona o stečajnom postupku). Isto tako, u slučaju isplate plata, pored plaćanja poreza i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, potrebno je podnijeti propisane obrasce - izvještaje entitetskim poreznim upravama i poreznoj upravi Distrikta.

Porez na dodanu vrijednost

Prema članu 9. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dodanu vrijednost (Službeni glasnik BiH, broj 13/05...65/10), prijenos poslovne imovine u postupku stečaja podliježe oporezivanju a porezni obveznik nad kojim se vrši stečaj je porezni dužnik.

Eventualni prijenos članovima ili vlasnicima društva po završetku stečaja, u slučaju da su izmireni povjerioci također podliježe oporezivanju porezom na dodanu vrijednost.

Porez na nekretnine

Prema članu 4. Zakona o porezu na nekretnine, porezni obveznik je posjednik odnosno vlasnik nekretnine; poreznu osnovicu čini tržišna vrijednost nekretnine koja je utvrđena na dan 31. decembra prethodne godine.

Prema tome, i ako je obveznik poreza na nekretnine u stečaju, on je i dalje obveznik poreza na nekretnine, te će mu Porezna uprava dostaviti porezno rješenje po kojem obveznik mora postupiti.

Stečaj preduzeća je jedan od načina njegovog prestanka - zaključenjem stečajnog postupka ono se briše iz registra Suda, te ne učestvuje više u privrednom životu. Stečajni postupak bi morao biti brz i efikasan, kako bi se "bolesnik" što prije odstranio iz privrednog života, a povjerioci namirili u što većem iznosu. Ukoliko se stečajni postupak provodi neprimjereno dugo (nekad i godinama), moguće je da se samo dijelom namire troškovi stečajnog postupka, dok nedostaju sredstva za bilo koje namirenje ostalih povjerilaca stečajne mase.

Imovina preduzeća u stečaju se može prodavati parcijalno, dio po dio, ili skupno.

Zakonom o stečaju je ostavljena mogućnost "prinudnog

poravnanja" u toku stečajnog postupka, što je način ostanaka preduzeća u privrednom životu (s novim vlasnicima), a zavisno od slučaja, i povjerioci u određenom vremenskom periodu mogu biti namireni u većim iznosima.

Što se tiče oporezivanja u stečaju, ništa bitno se ne mijenja u odnosu na oporezivanje u redovnom poslovanju, u pogledu postojanja porezne obaveze. Preduzeće u stečaju je i dalje obveznik poreza na dobit, te je potrebno podnijeti poreznu prijavu Poreskoj upravi. U okviru provođenja postupka, obveznik je takođe poreza na dodanu vrijednost, a za isplaćene plate obveznik je poreza na dohodak i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, te poreza na nekretnine.

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA FINANSIJA / FINANSIJA

- Porez na dobit -

Uslovi i dokazi potrebni za isplatu dobiti

PITANJE: Koje uslove i dokaze porezni obveznik treba posjedovati prilikom isplate iz dobiti?

ODGOVOR: Članom 55. stav (1) Zakona o porezu na dobit je propisano da obveznik ne može vršiti isplate iz dobiti ukoliko na dan isplate ima neizmirenih obaveza po osnovu direktnih poreza i/ili doprinosa ili obaveza prema zaposlenicima s osnova prihoda od nesamostalne djelatnosti. Stavom (2) istog člana je propisano da obveznik ne može davati pozajmice ili vršiti prijenos imovine na druga pravna lica ukoliko ima neizmirenih obaveza po osnovu plaćanja javnih prihoda ili obaveza prema zaposlenicima s osnova prihoda od nesamostalne djelatnosti.

Članom 87. stavom (1) Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dobit je propisano, **u svojoj evidenciji treba da posjeduje** sljedeće dokaze: potvrda ili uvjerenje Porezne uprave o stanju neizmirenih obaveza po osnovu poreza ili doprinosa; izjava poreznog obveznika pod materijalnom i krivičnom odgovornošću da su dospjele obaveze prema zaposlenim uredno izmirene.

Shodno navedenim odredbama, svaka isplata dobiti podliježe odredbi člana 55. Zakona o porezu na dobit i **posjedovanje dokumenata u evidenciji poreznog obveznika** iz člana 87. stav (1) Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dobit.

Broj: 05-14-2-3492/18-1 od 19. 6. 2018. godine

POSEBNI USLOVI ZA PRIMJENU PREGOVARAČKOG POSTUPKA BEZ OBJAVE OBAVJEŠTENJA ZA NABAVKU DODATNIH I NOVIH RADOVA

Dodatni i novi radovi se ni po čemu ne razlikuju od radova iz građanskopravnog režima izuzev što je to kod nabavki kroz Zakon o javnim nabavkama uslovljeno prethodnim provođenjem odgovarajućeg postupka. I jedni (nepredviđeni i naknadni) i drugi (dodatni i novi) radovi tretiraju istu sadržinu i zahtijevaju obaveznu pisanu formu. Stoga, korištenje različitih termina za iste radove u praksi može dovesti do stvaranja nejasnoća u primjeni i nepravilno razumijevanje koje je jednostavno izbjeći usaglašavanjem sa Posebnim uzansama o građenju i Zakonom o obligacionim odnosima

Piše:

mr. iur. Mirel MUJKANović

Pregovarački postupak bez objave obavještenja radova je posebna vrsta postupka koji se po načinu provođenja, uslovima i tehnici provođenja razlikuje od tzv. redovnih postupaka. Njegove specifičnosti izvire iz

činjenice da se isti svojevrsno provodi nakon što je okončan neki od redovnih postupaka i da se na osnovu istog tek u cijelosti omogućuje ostvarivanje potpunog cilja nabavke odnosno realizacija iste, a što se nije moglo na samom početku predvidjeti. Iako se pojmovi dodatnih i novih radova koje koristi Zakon o javnim nabavkama terminološki ne poklapaju sa pojmom nepredviđenih i naknadnih radova koji se koristi u Posebnim uzansama o građenju ili u Zakonu o obligacionim odnosima jednostavno je zaključiti da se u osnovi radi o pojmovima koji suštinski imaju isto

značenje. Ispunjenje tzv. općih uslova koje Zakon o javnim nabavkama propisuje kao elementarne, pojavljuju se kao preduslov mogućnosti primjene pregovaračkog postupka bez objave obavještenja o nabavci radova od čijeg pozitivnog ostvarenja ovisi primjena i tzv. posebnih uslova koji se vežu za nabavku dodatnih i novih radova. Dok, uslovno rečeno, problem odnosno potreba za nabavkom dodatnih odnosno novih radova može nastati kod ugovora koji ne sadrže odredbu „ključ u ruke“, takav slučaj nije moguć kod ugovora koji ovu odredbu sadrže.

Za nabavke radova, naročito onih koji se odnose na izgradnju velikih i kompleksnih projekata ili u slučaju sanacija ili adaptacija objekata, nisu rijetke situacije da prvobitno planiranim projektnim dokumentacijama a onda i provedenim postupcima javnih nabavki nisu obuhvaćeni svi potrebni radovi.

Prethodno je sasvim razumljivo ukoliko se zna da se prilikom izvođenja radova na terenu nailazi na situacije koje nisu mogle biti apsolutno predviđene i do u detalje 100% planirane. To praktično znači da se prilikom izvođenja radova na terenu nailazi na situacije koje npr. zahtijevaju ugradnju dodatnih količina materijala, veću količinu iskopa ili pak poduzimanje mjera koje za posljedicu zaista i mogu odgovoriti uslovima koji su postavljeni projektnom dokumentacijom u smislu sigurnosti, nosivosti ili statičnosti objekta, a za koje projektnom dokumentacijom nije specificirana zaista i potrebna kakvoća materijala, debljina, nosivost itd. Upravo u ovakvim ili sličnim nepredviđenim okolnostima u slučaju neophodnosti ugovorni organi mogu obezbijediti potrebne dodatne radove kroz pregovarački postupak bez objave obavještenja.

Pored dodatnih radova, Zakon o javnim nabavkama omogućava ugovornim organima i nabavku novih radova koji u osnovi predstavljaju ponavljanje sličnih poslova iz već ranijeg zaključenog ugovora od strane istog izvođača.

Prema tome, u prvom dijelu rada obrađeni su pojmovi dodatnih i novih radova prema Zakonu o javnim nabavkama, te je izvršena njihova pojmovna i terminološka komparacija kroz Posebne uzanse u građenju i Zakon o obligacionim odnosima. Budući da je za ovakvu vrstu nabavke, kako za dodatne tako i za nove radove Zakon o javnim nabavkama propisao i posebne uslove koji se moraju ispuniti u svakom konkretnom slučaju, u drugom dijelu rada elaborirane su sve specifičnosti i karakteristike ovakvih radova i ukazano je na načine, ograničenja i mogućnosti njihove upotrebe.

Specifičnosti i karakteristike dodatnih i novih radova

Specifičnosti nabavke radova koje ugovorni organi obavljaju kroz neki od tzv. redovnih ili osnovnih postupaka ogledaju se i u činjenici da dodatni ili novi radovi, za kojima se ne tako rijetko ukaže potreba nabavke, predstavljaju razloge za provođenje pregovaračkog postupka bez obja-

ve obavještenja za nabavku radova, koje Zakon o javnim nabavkama tretira kao izuzetak¹ od redovnih postupaka. Pregovarački postupak bez objave obavještenja radova se može definisati kao posebna vrsta postupka koji se po načinu provođenja, uslovima i tehnicima provođenja razlikuje od tzv. redovnih postupaka. Njegove specifičnosti izvire iz činjenice da se isti svojevrsno provodi nakon što je okončan neki od redovnih postupaka i da se na osnovu istog tek u cijelosti omogućuje ostvarivanje potpunog cilja nabavke odnosno realizacija iste, a što se nije moglo na samom početku predvidjeti. Smisao navedenog izuzetka stoji i u mogućnosti relativno lakšeg i bržeg provođenja postupka javne nabavke odnosno obezbjeđenje ugovora nego je to u slučaju kod provođenja redovnih postupaka.

Za nabavke radova, naročito onih koji se odnose na izgradnju velikih i kompleksnih projekata ili u slučaju sanacija ili adaptacija objekata, nisu rijetke situacije da prvobitno planiranim projektnim dokumentacijama a onda i provedenim postupcima javnih nabavki nisu obuhvaćeni svi potrebni radovi. Prethodno je sasvim razumljivo ukoliko se zna da se prilikom izvođenja radova na terenu nailazi na situacije koje nisu mogle biti apsolutno predviđene i do u detalje 100 % planirane. To, praktično znači, da se prilikom izvođenja radova na terenu nailazi na situacije koje npr. zahtijevaju ugradnju dodatnih količina materijala, veću količinu iskopa ili pak poduzimanje mjera koje za posljedicu zaista i mogu odgovoriti uslovima koji su postavljeni projektnom dokumentacijom u smislu sigurnosti, nosivosti ili statičnosti objekta, a za koje projektnom dokumentacijom nije specificirana zaista i potrebna kakvoća materijala, debljina, nosivost itd. Upravo u ovakvim ili sličnim nepredviđenim okolnostima u slučaju neophodnosti ugovorni organi mogu obezbijediti potrebne dodatne radove kroz pregovarački postupak bez objave obavještenja.

Da bi u cijelosti razumjeli pojam dodatnih i novih radova neophodno je analizirati regulativu koja ovu materiju primarno i regulira. Iako se pojmovi dodatnih i novih radova koje koristi Zakon o javnim nabavkama terminološki ne poklapaju sa pojmom nepredviđenih i naknadnih radova koji se koristi u Posebnim uzansama o građenju² ili u Zakonu o obligacionim odnosima jednostavno je zaključiti da se u osnovi radi o pojmovima koji suštinski imaju isto značenje.

Prema Posebnim uzansama o građenju nepredviđeni radovi su „*radovi koji ugovorom nisu obuhvaćeni, a koji*

¹ Član 19. stav (1) i (2) Zakona o javnim nabavkama, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 39/14.

² Posebnim uzansama o građenju uređuju se odnosi između naručioca i izvođača radova u poslovima izvođenja radova na građevinskim objektima. Posebne uzanse o građenju primjenjuju se ako su ugovarači pristali na njihovu primjenu. Smatra se da su ugovarači pristali na primjenu uzansi ako primjena uzansi nije ugovorom o izvođenju radova na građevinskim objektima isključena u cjelini ili djelimično, član 1. i 2. Posebnih Uzansi o građenju, Službeni list SFRJ“, broj 18/77.

se **moraju izvesti**“.³ Dok su po Zakonu o obligacionim odnosima to radovi „čije je preduzimanje bilo nužno zbog osiguranja stabilnosti objekta ili radi sprječavanja nastanka štete, a izazvani su neočekivanom težom prirodom zemljišta, neočekivanom pojavom vode ili **drugim vanrednim i neočekivanim događajima**“.⁴ Pojam „dodatni radovi“ prema Zakonu o javnim nabavkama čine radovi koji nisu uključeni u prvobitni ugovor ili projekat ali koji se usljed **nepredviđenih okolnosti pojavljuju kao neophodni** da bi se mogli završiti ugovoreni odnosno planirani radovi. Ključne riječi iz prethodno navedenih definisanja nepredviđenih radova suštinski opredjeljuju značaj i prirodu dodatnih radove koje prepoznaje Zakon o javnim nabavkama.

Posebne uzanse o građenju tretiraju naknadne radove kao radove koji „**nisu ugovoreni i nisu nužni za ispunjenje ugovora, a naručilac zahtijeva da se izvedu**, te je odredbom uzanse br. 21. previđeno „**da je naručilac dužan izvođenje naknadnih radova prije ustupanja trećoj osobi ponuditi izvođaču, te da izvođač može izvođenje tih naknadnih radova prihvatiti ili odbiti**“.⁵ Novi radovi prema Zakonu o javnim nabavkama predstavljaju „**obavljanje sličnih radova koji nisu obuhvaćeni prvobitnim ugovorom ili projektom od strane izvođača koji je izvodio osnovni ugovor**“.⁵

Naime, kao i kod dodatnih radova vidljivo je terminološko razlikovanje pojmova između pojma novih radova prema Zakonu o javnim nabavkama i pojma naknadnih radova prema Posebnim uzansama o građenju. Međutim, sasvim je jasno da se i ovdje u biti radi o istoj vrsti radova.

Zbog navedenog nameće se i pitanje, zbog čega je suštinski ista vrsta radova, terminološki drugačije nazvana u Zakonu o javnim nabavkama?

Iz zakonske definicije ugovora o javnoj nabavci proizlazi da se radi o ugovoru za čiji se predmet (robu, rad ili uslugu) plaća određena cijena, da se isti zaključuje u pisanoj formi između najmanje dvije ugovorne strane, da su se te strane saglasile oko njegovih bitnih elemenata i obavezale na izvršenje svojih obaveza iz njega. Članom 72. Zakona o javnim nabavkama zakonodavac se opredijelio „**ugovori se zaključuju u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima**“, dok je članom 630. stav (2) Zakona o obligacionim odnosima definisano „**ugovor o građenju mora biti zaključen u pismenoj formi**“.

Prema tome, ugovor o građenju je po sili zakona formalni ugovor. U slučaju nepostojanja propisane forme isti kao i

da ne postoji odnosno aposolutno je ništav.⁶ Odstupanje od ugovorenih radova stoga predstavlja izmjenu ugovora, pa je za svaku takvu izmjenu potrebna također pisana forma.

Zakon o javnim nabavkama s druge strane stoji na javnom stanovištu da izmjene ugovora i okvirnog sporazuma nakon njihovog zaključenja nisu dopuštene. Kao izuzetak od navedenog pravila zakonodavac ipak dopušta izmjenu već zaključenog ugovora u određenom slučaju i pod određenim okolnostima. U tom smislu da bi se zaključeni ugovor mogao mijenjati potrebno je da se izmjena odnosi na finansijski interes tj. cijenu, da je ista predviđena u tenderskoj dokumentaciji, te da je odredba o izmjeni unesena i u ugovor.⁷ Ovakva izmjena u osnovi ne predstavlja formalno pravnu izmjenu prvobitno zaključenog ugovora, već se predviđanjem takve mogućnosti još u tenderskoj dokumentaciji i unošenjem takve odredbe u sam ugovor omogućuje njegova izmjena kroz fazu realizacije istog.

Vidljivo je, naime, da takve moguće izmjene ne obuhvataju i slučajeve nabavke dodatnih odnosno novih radova, s obzirom da je kod istih glavni predmet rad, a da se cijena ne mijenja već se ona u biti ugovora kao nova cijena, te ista predstavlja bitan element ugovora o građenju. Jasno je da ista mogućnost mora biti ostavljena u tenderskoj dokumentaciji ali kod ovakvih slučajeva Zakon o javnim nabavkama ni po čemu ne odstupa od osnovnih načela i principa jer je i za ove radove nužno provođenje odgovarajućeg zakonom definisanog postupka nabavke i zaključenje ugovora u pisanoj formi, a tek nakon toga i sama njegova realizacija. Dodatni i novi radovi se ni po čemu ne razlikuju od radova iz građanskopravnog režima izuzev što je to kod nabavki kroz Zakon o javnim nabavkama uslovljeno prethodnim prvođenjem odgovarajućeg postupka. I jedni (nepredviđeni i naknadni) i drugi (dodatni i novi) radovi tretiraju istu sadržinu i zahtijevaju obaveznu pisanu formu. S toga, korištenje različitih termina za iste radove u praksi može dovesti do stvaranja nejasnoća u primjeni i nepravilno razumijevanje koje je jednostavno izbjeći usaglašavanjem sa Posebnim uzansama o građenju i Zakonom o obligacionim odnosima.

Dok uslovno rečeno problem odnosno potreba za nabavkom dodatnih odnosno novih radova može nastati kod ugovora koji ne sadrže odredbu „**ključ u ruke**“, takav slučaj nije moguć kod ugovora koji je sadržavaju. Odredba „**ključ u ruke**“ u osnovi podrazumijeva da ugovorna cijena obuhvata **vrijednost svih nepredviđenih radova i viškova radova a da istovremeno isključuje uticaj manjkova radova na ugovorenu cijenu**“.⁸ Viškovi radova su količine izvedenih radova koje prelaze ugovorene količine radova.⁹ Ovaj na-

³ Član 9. stav 7) Posebnih Uzansi o građenju, Službeni list SFRJ“, broj 18/77.

⁴ Član 634. stav (2) Zakona o obligacionim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, (autorski prečišćeni tekst), “Službeni list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, “Službeni list RBiH”, br. 2/92, 13/93 i 13/94 i “Službeni glasnik RS”, br. 17/93 i 3/96, www.advokat-prnjavorac.com (5. august 2019. godine).

⁵ Član 24. stav b) Zakona o javnim nabavkama, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 39/14.

⁶ (Vs H, Rev. 2261/85, od 27. 2. 1986. – Psp 31 – 54).

⁷ Član 72. Zakona o javnim nabavkama, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 39/14.

⁸ Član 34. Posebnih Uzansi o građenju, Službeni list SFRJ“, broj 18/77.

⁹ Član 9. stav 5) Posebnih Uzansi o građenju, Službeni list SFRJ“, broj 18/77.

čin obračuna kod ugovora s klauzulom „ključ u ruke“ je povoljniji za naručioca, ali samo pod uslovom da je projektna dokumentacija izrađena kvalitetno i da su svi uslovi izgradnje/sanacije detaljno i precizno specificirani. Kod ugovora s načinom obračuna prema stvarno izvedenim radovima praksa je pokazala da okončani finansijski obračun može varirati i do 30 % više ili manje od predračunske vrijednosti ugovorenih radova,¹⁰ što je u smislu Zakona o javnim nabavkama izuzetno nepoželjno.

Opći i posebni uslovi za primjenu pregovaračkog postupka bez objave obavještenja o nabavci dodatnih i novih radova

Da bi ugovorni organ bio u mogućnosti provesti pregovarački postupak bez objave obavještenja o nabavci radova potrebno je prije svega ispunjenje općih uslova za provođenje ove vrste postupka. Opće uslove za nabavku radova Zakon o javnim nabavkama regulira zajedno sa drugim općim uslovima za nabavku roba ili usluga putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja. Ispunjenje tzv. općih uslova koje Zakon o javnim nabavkama propisuje kao elementarne, pojavljuju se kao preduslov mogućnosti primjene pregovaračkog postupka bez objave obavještenja o nabavci radova od čijeg pozitivnog ostvarenja ovisi primjena i tzv. posebnih uslova koji se vežu za nabavku dodatnih i novih radova.

S tim u vezi, Zakon o javnim nabavkama propisuje četiri situacije koje predstavljaju razloge za primjenu pregovaračkog postupka bez objave obavještenja. Jasno je, ukoliko znamo prirodu vrste radova dodatnih i novih, da se u slučajevima: kada nijedna ponuda ili nijedna prihvatljiva ponuda nije dostavljena u otvorenom ili ograničenom postupku i kada uslovi za ugovor nisu bitno promijenjeni u odnosu na uslove iz prethodnog postupka ili u slučajevima:

kada nijedan zahtjev za učešće u ograničenom postupku nije dostavljen ili nijedan kvalificirani kandidat nije zatražio učešće u ograničenom postupku i kada uslovi za ugovor nisu bitno promijenjeni u odnosu na uslove iz prethodnog postupka¹¹ ne odnosi na situacije koje omogućavaju provođenje pregovaračkog postupka bez objave obavještenja o nabavci dodatnih ili novih radova. Stoga, imajući u vidu pojamno određenje dodatnih i novih radova koje je obrađeno u prethodnom dijelu rada, relevantne odredbe za predmetnu temu rada iz člana 21. Zakona o javnim nabavkama su u slijedećim slučajevima:

„c) kada se iz suštinskih, dokazivih tehničkih ili umjetničkih razloga, ili iz razloga koji se odnose na zaštitu ekskluzivnih prava, ugovor može dodijeliti samo određenom dobavljaču;

d) kada izuzetno, zbog dokazivih razloga krajnje hit-

*nosti, prouzrokovane događajima nepredvidivim za ugovorni organ, ne mogu ispoštovati ovim zakonom utvrđeni minimalni rokovi za otvoreni, ograničeni ili pregovarački postupak s objavom obavještenja. Okolnosti kojima se opravdava izuzetna hitnost postupka ni u kom slučaju ne smiju se dovesti u vezu s ugovornim organom“.*¹²

Dokaziv tehnički razlog iz člana 21. stav c) Zakona o javnim nabavkama vjerovatno bi bio dovršetak započetih radova od strane odabranog ponuđača sa kojim je zaključen ugovor u slučaju kada se utvrdi da je određene radove neophodno izvesti a koji nisu planirani, kako bi se mogli započeti radovi i dovršiti kao npr. da se izvrši izmještanje starih i izrada novih električnih ili vodovodnih instalacija jer se utvrdilo da postojeće nisu sigurne, da su dotrajale ili bi se zbog istih moralo stati sa radovima. Razlog krajnje hitnosti iz člana 21. stav d) bi bio potreba za dodatnim iskopima i većim količinama materijala kada usljed nestabilnog zemljišta dolazi do zatrpavanja iskopa pa je potreba za dodatnim iskopima i materijalima neophodna zbog osiguranja građevine koja se gradi.

Oba navedena slučaja zapravo odgovaraju pojmu dodatnih radova. Prema tome, opća pravila za primjenu pregovaračkog postupka bez objave obavještenja radova ne odnose se i na nove radove. Novi radovi predstavljaju zapravo jednostavniju i bržu nabavku radova za ugovorni organ i Zakon o javnim nabavkama za iste ne propisuje tzv. opće uslove odnosno slučajeve koji se pojavljuju kao preduslov mogućnosti nabavke novih radova u odnosu na dodatne radove. Za nabavku novih radova Zakon o javnim nabavkama kao tzv. posebni uslov propisuje da je nabavka istih morala biti predviđena u prvobitnoj tenderskoj dokumentaciji na osnovu koje je zaključen osnovni odnosno prvi ugovor.

To praktično znači da Ugovorni organ u tenderskoj dokumentaciji konstatuje da je za predmetnu nabavku na osnovu člana 24. Zakona o javnim nabavkama moguće, ukoliko se za to ukaže potreba, izvršiti nabavku novih radova. Na osnovu ovakve odredbe ugovorni organ je u mogućnosti da u pregovaračkom postupku bez objave obavještenja za nabavku radova zaključi ugovor sa dobavljačem sa kojim je već ranije imao zaključen osnovni ugovor i na taj način izbjegne eventualno nepovoljnije situacije. U suprotnom, ukoliko ovakva odredba ne bi bila unesena u tendersku dokumentaciju Ugovorni organ bi morao provesti neki od redovnih postupaka nabavke što bi moglo predstavljati problem za uspješno izvršenja projekta u cijelosti s obzirom na dužinu trajanja takvih postupaka i mogućnosti da takve radove sada izvršava bilo koji drugi ponuđač/izvođač čija ponuda ispunjava tražene uslove, a koji ne smiju biti ograničavajući ili diskriminirajući u bilo kojem pogledu. Druga specifičnost odnosno posebni uslov za nabavku novih radova koji mora biti zadovoljen odnosi se na period

¹⁰ www.poslovni.hr (1. august 2019. godine).

¹¹ Član 21. tačka a) i b) Zakona o javnim nabavkama, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 39/14.

¹² Član 21. tačka c) i d) Zakona o javnim nabavkama, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 39/14.

u kojem je moguće ove radove nabaviti kroz pregovarački postupak bez objave obavještenja radova. Zakon o javnim nabavkama takvu mogućnost ugovornim organima ograničava na period od tri godine od zaključenja osnovnog ugovora. Period od tri godine je i suviše nego dovoljan da ugovorni organ ustanovi da li je zaista potrebno izvesti neke nove radove po osnovu ranijeg ugovora kako bi se istima u cijelosti zaokružio takav projekat kao funkcionalna i estetska cjelina. I pored navedenog ograničenja koji je imajući u vidu sve specifičnosti ovih radova uzgredan, vidljivo je da je zakonodavac u ovom smislu zauzeo fleksibilniji stav, s obzirom na činjenicu da takvi radovi nisu hitni, nisu novi u smislu da podrazumijevaju izuzetnu tehničku izvrsnost ili znanje, već naprotiv, predstavljaju radove koji su slični sa radovima koji su već izvođeni po osnovnom ugovoru. Jasno je prema tome, da bi takve radove mogao izvoditi i bilo koji drugi ponuđač/izvođač jer ne zahtijevaju nikakvu hitnost, a naročito jer je njihovo izvođenje moguće i kroz duži vremenski period (tri godine) kao i da ne postoje posebni razlozi za njihovo opravdanje. Zakonodavac je u ovom slučaju doslovno kreirao rješenje zasnovano na Posebnim uzansama o građenju i omogućio njegovo ostvaranje bez ikakvih dodatnih uslova koji bi mogli uticati na njegovu suštinu, izuzev postupka javne nabavke koji se mora provesti a koji je i sa stanovišta Zakona o javnim nabavkama jednostavniji od redovnih postupaka.

Kada su u pitanju dodatni radovi, Zakon o javnim nabavkama pored općih uslova koji moraju biti ispunjeni, za iste predviđa i jedan posebni uslov. Ovaj uslov odnosi se na moguće količine dodatnih radova koji se mogu izvesti u odnosu na prvobitno zaključen ugovor. Riječ je o ograničavajućem uslovu postavljenom sa ciljem da se omoguću primjena principa Zakona o javnim nabavkama i njihovo dosljedno poštovanje, a da se u biti ne utiče na suštinsku smisao dodatnih radova.

U tom smislu, nabavku dodatnih radova kroz pregovarački postupak bez objave obavještenja moguće je izvršiti samo do 20 % finansijske vrijednosti osnovnog ugovora. Bez obzira na činjenicu da se radi o dodatnim radovima koji su hitni i nastali usljed nepredviđenih okolnosti, zakonodavac je zauzeo stav da bi prekoračenje istih od 20 % osnovnog ugovora moralo biti nabavljeno kroz neki od redovnih postupaka nabavke čime bi u biti njihova suština postala irelevantna. Međutim, sa stanovišta Zakona o javnim nabavkama ovakav stav je ispravan, naročito ukoliko imamo u vidu mogućnosti nabavke radova sa klauzulom „ključ u ruke“ u kojima se potreba za dodatnim radovima u osnovi ne može ni pojaviti. Zakonodavac propisujući ovakvo ograničenje nastoji da još i više utiče na ugovorne organe u smislu da maksimalno pažljivo postupaju još prilikom nabavki ili izrada projekata, da se planirani radovi odnosno projekti rade krajnje profesionalno i do u najsitnije detalje isplanirano i da na taj način primjenu ove vrste postupaka svede na najmanju moguću mjeru.

Dodatni radovi prema Zakonu o javnim nabavkama su radovi koji nisu uključeni u prvobitni ugovor ili projekat ali koji se usljed nepredviđenih okolnosti pojavljuju kao neophodni da bi se mogli završiti ugovoreni odnosno planirani radovi, dok novi radovi predstavljaju obavljanje sličnih radova koji nisu obuhvaćeni prvobitnim ugovorom ili projektom od strane izvođača koji je izvodio osnovni ugovor.

Dodatni i novi radovi se ni po čemu ne razlikuju od radova iz građanskopravnog režima izuzev što je to kod nabavki kroz Zakon o javnim nabavkama uslovljeno prethodnim prvođenjem odgovarajućeg postupka. I jedni (nepredviđeni i naknadni) i drugi (dodatni i novi) radovi tretiraju istu sadržinu i zahtijevaju obaveznu pisanu formu. Stoga, korištenje različitih termina za iste radove u praksi može dovesti do stvaranja nejasnoća u primjeni i nepravilno razumijevanje koje je jednostavno izbjeći usaglašavanjem sa Posebnim uzansama o građenju i Zakonom o obligacionim odnosima.

Novi radovi predstavljaju zapravo jednostavniju i bržu nabavku radova za ugovorni organ i Zakon o javnim nabavkama za iste ne propisuje tzv. opće uslove odnosno slučajeve koji se pojavljuju kao preduslov mogućnosti nabavke novih radova u odnosu na dodatne radove. Za nabavku novih radova Zakon o javnim nabavkama kao tzv. posebni uslov propisuje da je nabavka istih morala biti predviđena u prvobitnoj tenderskoj dokumentaciji na osnovu koje je zaključen osnovni odnosno prvi ugovor. To praktično znači da ugovorni organ u tenderskoj dokumentaciji konstatuje da je za predmetnu nabavku na osnovu člana 24. Zakona o javnim nabavkama moguće, ukoliko se za to ukaže potreba, izvršiti nabavku novih radova. Druga specifičnost odnosno posebni uslov za nabavku novih radova koji mora biti zadovoljen odnosi se na period u kojem je moguće ove radove nabaviti kroz pregovarački postupak bez objave obavještenja radova. Zakon o javnim nabavkama takvu mogućnost ugovornim organima ograničava na period od tri godine od zaključenja osnovnog ugovora.

Kada su u pitanju dodatni radovi, Zakon o javnim nabavkama pored općih uslova koji moraju biti ispunjeni, za iste predviđa i jedan posebni uslov. Ovaj uslov odnosi se na moguće količine dodatnih radova koji se mogu izvesti u odnosu na prvobitno zaključen ugovor. U tom smislu, nabavku dodatnih radova kroz pregovarački postupak bez objave obavještenja moguće je izvršiti samo do 20 % finansijske vrijednosti osnovnog ugovora. Bez obzira na činjenicu da se radi o dodatnim radovima koji su hitni i nastali usljed nepredviđenih okolnosti, zakonodavac je zauzeo stav da bi prekoračenje istih od 20 % vrijednosti osnovnog ugovora moralo biti nabavljeno kroz neki od redovnih postupaka nabavke čime bi u biti njihova suština postala irelevantna. Međutim, sa stanovišta Zakona o javnim nabavkama ovakav stav je ispravan, naročito ukoliko imamo u vidu mogućnosti nabavke radova sa klauzulom „ključ u ruke“ u kojima se potreba za dodatnim radovima u osnovi ne može ni pojaviti.

Zaključenje podugovora - uslovi koje mora ispunjavati podugovarač

PITANJE: Dobavljač sa kojim je zaključen ugovor ima namjeru podugovarati dio ugovora o javnoj nabavci radova za koji je, u skladu sa materijalnim propisom, neophodno posjedovanje licence za izvođenje predmetnih radova. Da li podugovarač mora posjedovati navedenu licencu s obzirom na to da dobavljač sa kojim je zaključen ugovor o javnoj nabavci radova već posjeduje istu?

ODGOVOR: Zakon o javnim nabavkama (u daljem tekstu: Zakon) se zasniva na nekoliko općih principa koji su navedeni u članu 3. Zakona. Ova odredba, između ostalog, zahtijeva da ugovorni organi preduzmu sve potrebne mjere kako bi se osigurala pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima, uz ostvarivanje jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti. Navedeni principi zahtijevaju npr: otkrivanje istih informacija privrednim subjektima koji učestvuju, primjena istih uslova za sve učesnike u postupku javne nabavke.

Principe jednakog tretmana i nediskriminacije ugovorni organ treba poštovati tokom cijelog procesa nabavke počinjući sa pripremom tenderske dokumentacije i uspostavljanjem zahtijeva koje trebaju ispuniti dobavljači zainteresirani za javnu nabavku, pa sve do odabira dobavljača i dodjele ugovora. Osim u članu 3. Zakona principi jednakog tretmana i nediskriminacije se navode i u drugim odredbama Zakona, posebno za određene pojedinačne faze postupka javne nabavke.

Nadalje, ugovorni organ priprema tendersku dokumentaciju u skladu sa odredbama člana 53. Zakona. Članom 44. stav (1) Zakona određeno je da u skladu s minimumom zahtijevanih kvalifikacionih uslova koje kandidati i ponuđači treba da ispunjavaju, a koji su utvrđeni u tenderskoj dokumentaciji, ugovorni organ ocjenjuje i provjerava da li je kandidat ili ponuđač kompetentan, pouzdan i sposoban da izvrši ugovor. Stavom (2) navedenog člana određeno je da u skladu sa stavom (1) ovog člana, ugovorni organ u tenderskoj dokumentaciji navodi minimum zahtjeva za kvalifikaciju kandidata ili ponuđača u pogledu njihove lične situacije u skladu s članom 45. Zakona, njihovu podobnost za obavljanje profesionalne djelatnosti u skladu s članom 46. Zakona, njihovo ekonomsko i finansijsko stanje u skladu s članom 47. Zakona, te njihove tehničke i/ili profesionalne sposobnosti u skladu s članom 48. Zakona.

Svrha primjene tih kriterija je da se provjeri da li su dobavljači u stanju da izvrše ugovor u skladu sa zahtjevima ugovornog organa. Dakle, Zakon ne definiše maksimum kvalifikacionih uslova, nego u svakom slučaju ti zahtjevi

moraju biti povezani i proporcionalni sa predmetom ugovora i ne smiju imati restriktivan efekat na konkurenciju.

Ključno je da se uzme u obzir pravična i otvorena konkurencija pri utvrđivanju zahtjeva za kvalifikaciju. Ne smiju se utvrditi zahtjevi kojim bi se određeni ponuđači ili grupe ponuđača isključile iz učešća u postupku za predmetni ugovor. Također, utvrđivanjem nerealno visokih uslova za učešće u odnosu na predmet nabavke, ugovorni organ ograničava konkurenciju, što je suprotno osnovnim principima definisanim u članu 3. Zakona.

Nadalje, zakonodavac u odredbi člana 46. Zakona definiše registraciju, a ne licencu. Registracija se ovim Zakonom ima smatrati upisom u sudski registar subjekata upisa, koje vode nadležni sudovi, a kojim se privredni subjekti registruju da mogu obavljati određenu profesionalnu djelatnost, ili upis u opštinsku evidenciju za fizička lica. Ponuđač može biti registrovan, a nemati licencu za određene poslove. Dakle, navođenje licence kao kvalifikacionog uslova u smislu člana 46. Zakona u tenderskoj dokumentaciji predstavlja ograničavajući efekat na konkurenciju, što je suprotno osnovnim principima Zakona. U smislu ovog Zakona licenca bi trebala da predstavlja dodatni uslov sposobnosti za izvođenje predmetnih radova. I kao takvu ugovorni organ je može postaviti kao uslov koji je neophodno obezbjediti prije zaključenja ugovora.

Dakle, ugovorni organ kada priprema tendersku dokumentaciju licencu može navesti kao uslov predloženog ugovora u skladu sa tačkom r) stava (3) člana 53. Zakona. U slučaju da ugovorni organ zaključi ugovor o javnoj nabavci bez odgovarajuće licence, isti bi bio u suprotnosti sa materijalnim propisom koji uređuje oblast izvođenja radova.

Ovdje je bitno istaći da je Zakon, zajedno sa podzakonskim aktima koji uređuju oblast javnih nabavki, sistemski zakon koji treba da uspostavi efikasan i transparentan sistem trošenja javnih sredstava, ali u okviru postojećeg pravnog sistema, a ne izdvojeno od drugih zakona i propisa koji uređuju određenu oblast. Stoga ne postoje smetnje da određene uslove koji se odnose na konkretan predmet nabavke, a koji su definisani u određenom materijalnom propisu, ugovorni organ navede u tenderskoj dokumentaciji, ukoliko isti nisu u suprotnosti sa osnovnim principima definisanim u članu 3. Zakona.

Shodno tome, da bi došlo do zaključenja ugovora o javnoj nabavci radova u skladu sa materijalnim propisom, izabrani dobavljač mora posjedovati licencu. Po istom principu, da bi došlo do zaključenja podugovora i podugovarač mora posjedovati neophodnu licencu.

Admir ĆEBIĆ, dipl. ecc.

Rokovi čuvanja dokumentacije iz postupka javne nabavke

PITANJE: Da li su Zakonom o javnim nabavkama definisani rokovi čuvanja dokumentacije iz postupka javne nabavke?

ODGOVOR: Zakon o javnim nabavkama (u daljem tekstu: Zakon) zajedno sa podzakonskim aktima koji uređuju oblast javnih nabavki je sistemski zakon koji treba da uspostavi efikasan i transparentan sistem trošenja javnih sredstava, ali u okviru postojećeg pravnog sistema, a ne izdvojeno od drugih zakona i propisa koji uređuju određenu oblast.

Zakon je proceduralni zakon koji definiše procedure koje se provode u postupku javne nabavke roba, usluga ili izvođenju radova, kao i uslove za njihovu primjenu. Zakon se primjenjuje na ugovore o javnim nabavkama čiji su predmet robe, usluge i radovi i koje dodjeljuju ugovorni organi definisani u članu 4. i 5. Zakona. Dakle, svi ugovorni organi koji dodjeljuju javne ugovore za robe, usluge i radove, obavezni su provesti odgovarajući postupak javne nabavke i slijediti zahtjeve koje definiše Zakon i podzakonski akti.

Članom 76. Zakona o javnim nabavkama propisano je da zaključeni ugovori o nabavci, zahtjevi, ponude, tenderska dokumentacija i dokumenti koji se odnose na ispitivanje i ocjenjivanje zahtjeva i ponuda, kao i drugi dokumenti u vezi s nabavkom čuvaju se u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine koji se odnose na arhiviranje.

Ova odredba Zakona je upućujuća, odnosno ista propisuje obavezu čuvanja kompletne dokumentacije iz postupka javne nabavke, bez obzira na vrijednost postupka, u skladu sa odgovarajućim zakonima Bosne i Hercegovine koji se odnose na arhiviranje.

Bitno je istaknuti da dokumentacija iz postupka javne nabavke svjedoči o načinu trošenja javnih sredstava i kao takva mora biti sačuvana i dostupna na uvid po zahtjevu Ureda za razmatranje žalbi BiH, Suda Bosne i Hercegovine, nadležnih organa za reviziju, istražnih organa, ali i javnosti.

Dakle, ugovorni organ je dužan čuvati dokumentaciju iz postupka javne nabavke u skladu sa relevantnim zakonima i propisima koji se odnose na arhiviranje u Bosni i Hercegovini.

Shodno navedenom, rokovi za čuvanje dokumentacije iz oblasti javnih nabavki nisu definisani ovim Zakonom, te se isti mogu utvrditi tumačenjem odgovarajućih propisa iz oblasti arhiviranja, vodeći računa o vrsti dokumenta, odnosno sadržajnom i praktičnom značaju dokumenta.

Svaki ugovorni organ samostalno predlaže određene rokove za čuvanje registraturne građe Listom kategorija registraturne građe s rokovima čuvanja na koju treba dobiti saglasnost nadležnog arhiva.

Belma ŠEĆIBOVIĆ, dipl. pravnik

Provedba konkurentskog zahtjeva i direktnog sporazuma u istom predmetu nabavke

PITANJE: Da li ugovorni organ može provesti i konkurentski zahtjev za dostavljanje ponuda i direktni sporazum za isti predmet nabavke?

ODGOVOR: Odredbom člana 3. Zakona o javnim nabavkama određena je svrha i predmet Zakona, odnosno osnovna načela sistema javnih nabavki u cilju najefikasnijeg korištenja javnih sredstava s obzirom na svrhu i predmet javne nabavke uz obezbjeđenje pravične i aktivne konkurencije među potencijalnim dobavljačima i ostvarivanje jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti.

Zakon definiše procedure koje se provode u postupku javne nabavke roba, usluga ili radova, ali niti u jednom dijelu ne izdvaja neke posebne procedure vezane za specifičan predmet javne nabavke. Dakle, za svaku nabavu roba, usluga i radova kada ugovorni organ troši javna sredstva, dužan je primijeniti jedan od postupaka javne nabavke.

Zakonom su definisani postupci javne nabavke i uslovi za njihovu primjenu, gdje konačnu odluku o primjeni određenog postupka donosi ugovorni organ na osnovu procijenjene vrijednosti javne nabavke definisane u članu 14. Zakona, kao i ispunjenosti drugih uslova definisanih Zakonom.

Ugovorni organ je obavezan pridržavati se uslova javne nabavke prema utvrđenim vrijednostima i ne može dijeliti predmet nabavke koji predstavlja jedinstvenu cjelinu, s namjerom izbjegavanja primjene Zakona i određenog postupka javne nabavke.

Naime, ugovor može biti podijeljen samo ako su svi njegovi dijelovi predmet istog postupka javne nabavke koji bi se koristio i kod samo jednog ukupnog ugovora. Drugim riječima, sve dok dijeljenje ugovora ne utiče na izbor postupka javne nabavke, dijeljenje je dozvoljeno.

U skladu sa navedenim, ukoliko zbir vrijednosti konkurentskog zahtjeva za dostavljanje ponuda i planiranog direktnog sporazuma, za nabavku istih roba, usluga ili radova, ne prelazi vrijednost utvrđenu u članu 87. stav (3) Zakona koji se odnosi na direktni sporazum, onda neće doći do povrede zakona ako se provedu i konkurentski zahtjev i direktni sporazum.

Međutim, ukoliko zbir vrijednosti konkurentskog zahtjeva za dostavljanje ponuda i planiranog direktnog sporazuma, za nabavu istih roba, usluga ili radova prelazi vrijednost utvrđenu članom 87. stav (3) Zakona, onda to predstavlja kršenje Zakona i dijeljenje predmeta nabavke u cilju izbjegavanja primjene zakonskih propisa.

Dragana RIBIĆ, dipl. pravnik

MEĐUNARODNA ZAŠTITA BOSANSKOHERCEGOVAČKOG PRAVA VLASNIŠTVA U HRVATSKOJ

Činjenica da je hrvatski zakonodavac nevlasniku omogućio da raspolaže tuđim nekretninama upućuje na to da je vlasnička pozicija osoba koje nemaju sjedište u Hrvatskoj nezavidna. Dodatan problem predstavlja činjenica da je veliki broj bosanskohercegovačkih nekretnina u Hrvatskoj i dalje uknjižen kao društveno vlasništvo ili općenarodna imovina s pravom korištenja subjekata sa sjedištem u Bosni i Hercegovini. Radi se o pravu koje je povezano sa ranijim pravnim sistemom koji je mjerama nacionalizacije stvarao društvenu imovinu

Pišu:

prof. dr. Marc BUNGENBERG
prof. dr. Enes BIKIĆ
prof. dr. Larisa VELIĆ

Nakon pregovora, koji su trajali gotovo deset godina, pet država sljednica bivše Jugoslavije, naime Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Slovenija, potpisale su 29. juna 2001. "Sporazum o pitanjima sukcesije".¹ Ovaj Sporazum stupio je na snagu 2. juna 2004. godine, nakon što je Hrvatska, kao peta stranka Sporazuma, izvršila ratifikaciju. Aneks G ovog Sporazuma odnosi se na imovinu i stečena prava. Prema odredbi člana 2. Aneksa G, stranke sporazuma moraju priznati, zaštititi i vratiti imovinu na koju su fizičke i pravne osobe imale pravo na dan 31.12.1990. godine. Sporazum ne predviđa djelotvoran sistem rješavanja sporova. Isti polazi od toga da razlike u tumačenju trebaju biti riješene sporazumno, te ukoliko se razlike ne mogu prevazići na navedeni način, predmet se može uputiti nezavisnom licu ili Stalnoj zajedničkoj komisiji ili pak rješavanjem spora u arbitražnom postupku. Međutim, bitno je istaći da Sporazum ne isključuje druge opcije o kojima će u nastavku rada biti riječ. Bosna i Hercegovina je u skladu sa Sporazumom o sukcesiji, koji prema članu 7. konačno rješava uzajamna prava i obaveza država nasljednica u pogledu sukcesije, izvršila svoje obaveze, tj. vratila imovinu na kojoj su države sljednice bivše Jugoslavije polagale pravo.² Republika Hrvatska međutim,

Sporazum posmatra samo kao osnov za sklapanje daljih bilateralnih sporazuma, te do sklapanja istih onemogućava povrat imovine. Prije 10tak godina pripremljen je nacrt bilateralnog sporazuma između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, međutim, s obzirom na različite stavove u pogledu sadržaja istog, potpisivanje je izostalo.

Na području Republike Hrvatske postoje brojni objekti (uključujući hotelske komplekse, odmarališta, vile, poslovne prostore) na kojima Bosna i Hercegovina, bosanskohercegovačka državna poduzeća, kao i potpuno privatizirana preduzeća, polažu vlasnička prava.

Međutim, hrvatsko nacionalno zakonodavstvo je već 1991. ograničilo raspolaganje nekretninama koje su u vlasništvu preduzeća i drugih pravnih osoba sa sjedištem izvan Republike Hrvatske. Zemljišnoknjižni uredi su, u skladu sa Uredbom o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske, po službenoj dužnosti izvršili zabilježbu zabrane raspolaganja u zemljišnim knjigama. Na ovaj način Republika Hrvatska je onemogućila prodaju, zamjenu, poklon, prenos prava korištenja i raspolaganja, davanje u zakup i privremenu upotrebu, osnivanje hipoteka i ostale mogućnosti raspolaganja ili opterećenja nekretnina koje su u vlasništvu osoba sa sjedištem izvan Republike Hrvatske. Tumačenje ide tako daleko da vlasnici te nekretnine ne mogu dobiti ni u posjed.

Republika Hrvatska 2018. godine ide korak dalje i donosi Zakon o upravljanju državnom imovinom kojim si omogućava davanje u zakup ili najam pomenutih objekata na duže vrijeme (do 30 godina).³ Dakle, prema članu 71. pomenutog zakona, do sklapanja odgovarajućeg međunarodnog ugovora (bilateralnog sporazuma) ili donošenja odluke o izuzimanju od zabrane raspolaganja, Ministarstvo državne imovine Republike Hrvatske je dobilo ovlaštenje da raspolaže imovinom Bosne i Hercegovine na način da istu daje u dugoročni zakup, najam ili neki drugi način. Bosan-

Sporazuma o sukcesiji i povrat imovine na prostoru bivše SFRJ), ZIPS 1407/2019, str. 31-41.

³ Zakon o upravljanju državnom imovinom, Narodne novine 52/18.

¹ Sl. glasnik BiH – Međunarodni ugovori, br. 10/2001.

² 22 Odluka o sprovođenju Aneksa „G” Sporazuma o pitanjima sukcesije na teritoriji BiH22 („Službeni glasnik BiH”, broj 2/04). Rješenje Vlade Federacije BiH V. broj: 1215/2016 od 03.06.2016. godine; kantonalni propisi i dr. akti; detaljnije Larisa V./Ismet V. „Pravo na imovinu u svjetlu međudržavnih odnosa bivših jugoslovenskih republika (Primjena

sko-Hercegovačka preduzeća sada s pravom strahuju da će potpuno izgubiti njihova vlasnička prava. Činjenica da je hrvatski zakonodavac u ovakvim slučajevima nevlasniku omogućio da raspolaže tuđim nekretninama upućuje na to da je vlasnička pozicija osoba koje nemaju sjedište u Hrvatskoj nezavidna. Dodatan problem predstavlja činjenica da je veliki broj bosanskohercegovačkih nekretnina u Hrvatskoj i dalje uknjižen kao društveno vlasništvo ili općenarodna imovina s pravom korištenja subjekata sa sjedištem u Bosni i Hercegovini. Radi se o pravu koje je povezano sa ranijim pravnim sistemom koji je mjerama nacionalizacije stvarao društvenu imovinu. U FNRJ/SFRJ, a samim tim i u Hrvatskoj su se tako konstituirala dva vlasnička sistema i to privilegirani dominantan sistem općenarodne imovine, kasnije društvenog vlasništva s jedne strane, te pravno i privredno ograničen sistem privatnog vlasništva.⁴

Pravo korištenja zajedno sa pravom raspolaganja i pravom upravljanja pri tome čine osnovne komponente društvenog vlasništva. Različitim propisima, države bivše Jugoslavije, su kasnije na nekretninama u društvenom vlasništvu uspostavljale pravo vlasništva u korist nosioca tog prava (denacionalizacijom, pretvorbom društvenog kapitala društvenih poduzeća, neposrednom pretvorbom na osnovi samoga zakona (ex lege), prelaženjem nekretnine iz društvenog vlasništva u državno vlasništva, odnosno u vlasništvo jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te otkupom stanova, dosjelošću tj. uzurpacijom i sl. Najznačajni propis kojim je izvršena transformacija prava korištenja, raspolaganja i upravljanja u pravo vlasništva u Hrvatskoj je Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima,⁵ a u Bosni i Hercegovini zakonima o stvarnim pravima⁶. Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima osobi čije pravo potiče od nekadašnjeg prava upravljanja, korištenja ili raspolaganja, propisano je pravo na zaštitu svog prava kao i svakom vlasniku. Međutim, nije izvršena transformacija društvenog vlasništva u slučajevima kada je upisano društveno vlasništvo ili općenarodna imovina s pravom korištenja subjekata koji u Republici Hrvatskoj nemaju sjedište.

U praksi sudova i drugih državnih organa u Republici Hrvatskoj je zauzet stav da nema mogućnosti za neposrednu primjenu Sporazuma o sukcesiji, odnosno nema mogućnosti za povrat imovine Bosne i Hercegovine bez zaključivanja bilateralnog sporazuma kojim bi pitanja imovinsko-pravnih odnosa bila direktnije regulisana. Također,

se pominje gore navedeni problem. Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa bi podrazumijevalo konkretizaciju prava vlasništva putem pretvorbe gore pomenutih prava koja su vezana za društveno vlasništvo, te definisanje pitanja pravnog sljedništva.

Da bi se ostvarila zaštita prava na spornim nekretninama pred međunarodnim sudovima, od suštinske važnosti je dokaz o vlasništvu ili ekvivalentnom pravu. Na žalost Bosna i Hercegovina nema jedinstvenu evidenciju nekretnina u vlasništvu Bosne i Hercegovine niti evidenciju nekretnina u vlasništvu privrednih društava u državnom vlasništvu. Također, nema niti registar podnesenih zahtjeva koji se odnose na povrat nekretnina. Osim toga, s obzirom na to da su u postupku privatizacije privatizirana brojna državna preduzeća, problem u vezi sa povratom imovine imaju i građansko pravna lica. Jedinstvena evidencija o vlasništvu se stoga nalazi u hrvatskim registrima nekretnina, a institucije Bosne i Hercegovine poput Agencije za privatizaciju FBiH, Razvojne banke RS, pravobranilaštava, Ministarstva finansija BiH⁷ raspolažu samo djelimičnim podacima.

U nastavku će se ispitati u kojoj se mjeri europski i međunarodni pravni instrumenti mogu koristiti kako bi se postiglo obavezujuće i zadovoljavajuće razjašnjenje pravne situacije. O mogućnosti ili bolje rečeno nemogućnosti djelovanja pred nacionalnim sudovima u Republici Hrvatskoj se već govorilo. Pokušaji vezani za povrat imovine ili vraćanje posjeda u pravilu su bili neuspješni.

S obzirom na navedeno, u nastavku će se posebno razmotriti Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Bosne i Hercegovine, kao i Sporazum o unaprjeđenju i zaštiti investicija između Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između EU-a i njegovih država članica i BiH

Upitno je, da li je hrvatsko zakonodavstvo usklađeno s načelima EU, te obavezama koje je Unija preuzela. Ulaškom u EU, Hrvatska je preuzela obvezu da cjelokupno nacionalno zakonodavstvo uskladi s pravom EU-a i, ako je potrebno, izmijeni ga u skladu s tim.⁸ Naravno, u navedene obaveze, vezane za stvaranje odgovarajućeg zakonskog uređenja u Hrvatskoj, spada i usklađivanje nacionalnih odredaba sa međunarodnim propisima koje su države članice obavezne implementirati. Pri tome se posebno trebaju imati u vidu obaveze koje proizlaze iz Sporazuma o pridruživanju s trećim zemljama.

Godine 2008. sklopljen je sveobuhvatni Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i nji-

⁴ Simonetti, P., *Vlasništvo i njegove transformacije, jamstvo i zaštita u Zborniku Pravnog fakulteta u Rijeci* (1991) v. 31, br. 1, Suppl., 333-364 (2010.).

⁵ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine: 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14.

⁶ Zakon o stvarnim pravima FBiH, Službene novine Federacije BiH, broj: 66/13 i 100/13; Zakon o stvarnim pravima RS, br. 124/08, 58/09, 95/2011; Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 11/01, 8/03, 40/04.

⁷ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave, Službeni glasnik BiH, broj 83/17.

⁸ Pogledati Sporazum između država članica EU i Republike Hrvatske o pristupu Hrvatske EU, 24. april 2012, Službene novine L 112, p. 10 et seqq.

hovah država članica, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane.⁹ Ovaj sporazum je stupio na snagu 1. 6. 2015. godine. Član 5. naglašava da su razvoj dobrosusjed-skih odnosa, ljudskih prava, te poštivanje i zaštita manjina od ključnog značaja za proces stabilizacije i pridruživanja.

Osnovne slobode su, također, važan dio Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Te temeljne slobode, sadržane u navedenom Sporazumu, usmjerene su na jaču integraciju tržišta između EU i Bosne i Hercegovine a sa konačnim ciljem pristupanja BiH EU, te se stoga moraju smatrati jednako važnim kao i osnovne slobode na unutrašnjem tržištu EU-a. Sporazumom je zagarantovana i sloboda kretanja lica, robe, kapitala i usluga,¹⁰ što znači da postoji u najmanju ruku sveobuhvatna zabrana diskriminacije.

EU i njezine države članice ne smiju Bosnu i Hercegovinu u pogledu nastanjivanja društva tretirati na manje povoljan način od tretmana koji daje vlastitim ili drugim stranim društvima. Na isti način SSP štiti slobodno kretanje kapitala. U svakom slučaju, zabrana raspolaganja nekretninama, koja vrijedi samo za strance ili strana preduzeća u Hrvatskoj, može se smatrati diskriminacijskim postupanjem.

O sporovima koji se odnose na slobodno kretanje roba i kapitala, slobodu poslovnog nastana i kretanje kapitala mogu odlučivati arbitražni sudovi, kako je predviđeno SSP-om (Protokol br. 6). Podnosi se pismeni zahtjev za uspostavljanje arbitražnog panela strani protiv koje se ulaže žalba kao i Odboru za stabilizaciju i pridruživanje, član 3.¹¹

Arbitraža se mora provesti u vrlo kratkom roku, obično u roku od 90 dana od uspostavljanja arbitražnog panela¹². Ako bude uspješna, Hrvatska će morati prestati kršiti Sporazum u razumnom roku. Precizniju procjenu o visini troškova pomenutog postupka nije moguće napraviti iz razloga što postupci ovog tipa do sada nisu vođeni.

Član 91. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju reguliše da se međudržavne investicije trebaju promovirati i zaštititi.¹³ Dakle, Sporazumom je predviđena saradnja između

stranaka u pogledu promocije i zaštite investicija. Ta saradnja treba biti usmjerena na stvaranje povoljne klime za privatne investicije, domaće i strane, a s ciljem ekonomskog i industrijskog oporavka Bosne i Hercegovine.

U slučaju povrede navedene odredbe postoji mogućnost da se u okviru mehanizma za rješavanje sporova, Bosna i Hercegovina obrati Vijeću za stabilizaciju i pridruživanja i od njih traži konsultacije i odlučivanje. Prema članu 125., na zahtjev jedne strane, odmah će se izvršiti konsultacije odgovarajućim kanalima kako bi ugovorne strane razgovarale o svakom pitanju koje se tiče tumačenja ili provođenja ovog Sporazuma i drugih relevantnih aspekata odnosa među stranama.

Spor o primjeni ili tumačenju Sporazuma ugovorne strane predočavaju Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje. Vijeće je ovlašteno da spor riješi obavezujućom odlukom. Međutim, aktivnu legitimaciju imaju samo ugovorne strane, a ne pojedinačna fizička ili pravna lica. Sporazum ne sadrži odredbe kojima reguliše nastavak ili prestanak djelovanja drugih akata koji imaju za predmet zaštitu investicija, te će se stoga u nastavku pojasniti njihov značaj.

Zaštita bh. „investicija“ u Hrvatskoj prema Sporazumu o unaprjeđenju i zaštiti investicija zaključenog između Hrvatske i BiH

Postavlja se pitanje, da li je ponašanje Republike Hrvatske u skladu s osnovnim pravilima međunarodnog prava zaštite investicija, a osobito s međunarodnim ugovorom o unaprjeđenju i zaštiti investicija između Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Značaj međunarodnog prava o zaštiti investicija kao sredstva za mirno rješavanje sporova posljednjih godina stalno raste.¹⁴ To ide zajedno sa visinom „novih“ direktnih stranih ulaganja. Godine 1973. visina stranih ulaganja širom svijeta iznosila je samo 25 milijardi dolara, u 2015. godini taj iznos je porastao na 1,45 biliona američkih dolara.

Nakon što je tretman stranaca dugo vremena prvenstveno bio tema opšteg međunarodnog običajnog prava vezanog za strance, na osnovu postojećih zaštitnih i provedbenih deficita stvarili su se ugovorni zaštitni instrumenti.

Ovdje egzistiraju prvenstveno takozvani bilateralni ugovori o zaštiti investicija („Bilateral Investment Treaties“, BITs). To je dovelo do jedne mreže koju danas čini caa. 3.300 ugovora o zaštiti investicija. Bosna i Hercegovina je u ovoj oblasti bila jako aktivna i zaključila je do 2018. godine 39 sporazuma od koji su 38 na snazi.¹⁵

i strane, što je značajno za ekonomski i industrijski oporavak Bosne i Hercegovine.“

¹⁴ S. UNCTAD, World Investment Report 2018, Investment and New Industrial Policies, p. 2 et seqq.

¹⁵ S. UNCTAD, Investment Policy Hub, International Investment Agreement

⁹ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine (SAA), 16. juni 2008., Službene novine, L 164, p. 2 et seqq.

¹⁰ Član 51. „Strane neće usvajati nikakve nove propise ili mjere kojima se uvodi diskriminacija u pogledu poslovnog nastanjivanja društava bilo koje druge strane na njihovoj teritoriji ili u vezi s njihovim poslovanjem kada se osnuju, u poređenju s vlastitim društvima“; član 61. stav 1.: „U pogledu transakcija na kapitalnom računu i finansijskom računu platnog bilansa, nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, strane će osigurati slobodno kretanje kapitala u vezi s direktnim ulaganjima u društva koja su osnovana u skladu sa zakonima zemlje domaćina i s ulaganjima...“

¹¹ Pogledaj član 126. i Protokol broj 6 (Rješavanje sporova) Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

¹² Član 5. Protokola broj 6. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

¹³ Tekst člana 91. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Investitionsförderung und Investitionsschutz): „Saradnja između strana, u okviru njihovih nadležnosti, u oblasti promocije i zaštite investicija, bit će usmjerena na stvaranje povoljne klime za privatne investicije, i domaće

Zajedničke karakteristike sporazuma o zaštiti međunarodnih investicija su da, pored popisa standarda zaštite koje treba poštivati od strane države domaćina ulaganja, sadrže i mogućnost pokretanja tzv. arbitražnog postupka između investitora i države. Na temelju tih arbitražnih klauzula, ulagač može tužiti državu domaćina ulaganja pred međunarodnim arbitražnim sudom bez sudjelovanja svoje zemlje porijekla. Ova mogućnost se sve više koristi. Do kraja 2018. godine broj poznatih tužbi pred arbitražnim sudovima iznosio je približno 940.

Između Bosne i Hercegovine i Hrvatske Sporazum o zaštiti investicija zaključen je još 1996. godine¹⁶ a dopunjen 19. juna 2002¹⁷ i 26. avgusta 2013.¹⁸

Sporazum između Bosne i Hercegovine i Hrvatske obuhvata u suštini zaštitu i unaprjeđenje (privatnih) investicija u svakoj od država. Ovaj Sporazum predviđa u čl. 7.- 8. mogućnost da se spor između jedne ugovorne strane i investitora, druge ugovorne strane, kao i spor između ugovornih strana rješava pred Međunarodnim centrom za rješavanje sporova oko ulaganja ili pred arbitražnim ad hoc tribunalom, ukoliko nesuglasice ne mogu biti riješene prijateljskim putem u roku od šest mjeseci.

Koliko je poznato ovaj Sporazum se u praksi nikako ili jako malo primjenjuje.

Za uspješnu tužbu potrebno je voditi računa o nadležnostima i provjeriti da li su ispunjene ostale pretpostavke za dopuštenost tužbe, a onda, da li je došlo do povrede prava tj. povrede zaštitnog standarda. Ukoliko utvrdi povredu prava, arbitražni sud bi protiv tužene države mogao izreći obavezu kompenzacije odnosno naknadu štete i odrediti visinu naknade. Takva odluka bi bila međunarodno izvršna.

Sudska nadležnost i ostale pretpostavke

Bosanskohercegovačke nekretnine koje se nalaze u Hrvatskoj tj. na hrvatskom teritoriju moraju biti zaštićene Sporazumom o zaštiti investicija. Za njihovu zaštitu na osnovu ovog Sporazuma moraju biti ispunjene različite pretpostavke.

Navigator, Bosnia and Herzegovina, <https://investmentpolicyhubold.unctad.org/IIA/CountryBits/25#iialnnerMenu>.

¹⁶ Ugovora između vlade Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o poticanju i uzajamnoj zaštiti ulaganja, 26. februara 1996., stupio na snagu 4. avgusta 1997. Engleski prevod ovog sporazuma nije moguće pronaći na dostupnim bazama podataka.

¹⁷ Ugovor između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o izmjeni Ugovora između Vlada Republike Hrvatske i Vlade Bosne i Hercegovine o poticanju i uzajamnoj zaštiti ulaganja, 19. juni 2003, Službene novine, broj 7/03, stupio na snagu 3. januara 2005. godine.

¹⁸ Dodatni protokol između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o izmjenama i dopunama Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o poticanju i uzajamnoj zaštiti ulaganja, 26. septembar 2013. Službene novine broj: 18/13, stupio na snagu 9. novembra 2013. godine.

U vezi sa vremenskom primjenom sporazuma sklopljenog 1996. godine, bitno je naglasiti da Sporazum ne sadrži odredbe kojim je utvrđeno da se zaštita investicija odnosi samo na investicije izvršene tek nakon njegovog stupanja na snagu. To je na primjer slučaj u Sporazumu o zaštiti investicija sklopljenom između Srbije i Hrvatske gdje je izričito navedeno da se isti primjenjuje na ulaganja izvršena nakon njegova stupanja na snagu, te da se neće ni u kojem slučaju primjenjivati na ulaganja izvršena prije njegovog stupanja na snagu.¹⁹ To je također u velikom broju drugih sporazuma izričito regulisano.

U vezi sa osobama na koje se primjenjuje ovaj Sporazum bitno je istaći da se na isti mogu pozvati državljani odnosno osobe koje pripadaju ugovornim strankama, dakle i fizičke i pravne osobe, ako su osnovane prema zakonu jedne od država ugovornica.

Ostala ograničenja ne postoje osim što se moraju navesti stvarne privredne aktivnosti pravnog lica. Sporazum ne govori ništa o tome, da li su obuhvaćena i preduzeća u državnom vlasništvu ili javno-privatna partnerstva.

Međutim, u pogledu mogućnosti državnih preduzeća da se pozovu na zaštitu u skladu sa Sporazumom, prevladava mišljenje da Sporazum obuhvata i njih ukoliko državno preduzeće obavlja privrednu djelatnost i nemaju isključivo politički zadatak.²⁰

U smislu stvarne nadležnosti, sporazum obuhvata imovinu u najširem smislu. Stoga nekretnine kao što su hotelski kompleksi svakako spadaju u zaštićene objekte. Međutim, isključivo državno vlasništvo se općenito ne smatra pokrivenim, ali postoje različite prakse. Ako objekat nije u vlasništvu države već samostalno preduzeće, onda se isto može pozvati za Sporazum o zaštiti investicija.²¹ Odlučujuće pri tome jeste samostalnost podnosioca tužbe i dokaz da ima pravo raspolaganja odnosno da ima vlasnička ovlaštenja.

Mogućnost povrede standarda zaštite investitora

Sporazum o ulaganju i zaštiti investicija između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, koji do sada nije našao praktičnu primjenu, sadrži uobičajene standarde zaštite prava investicija: odredbe koje se odnose na zabranu diskriminacije (relativni standard) i zaštitu eksproprijacije koja podrazumijeva obavezu fer i pravednog postupanja i općenito

¹⁹ Član 12., Sporazuma između vlada Republike Hrvatske i Savezne republike Jugoslavije o unaprjeđenju i zaštiti investicija, 18. avgust 1998., stupio na snagu 31. januara 2002. Godine.

²⁰ P Blyschak, State-Owned Enterprises and International Investment Treaties: When are State-Owned Entities and Their Investments Protection, J. Int'l L & Int'l Rel., 2011, p. 1 et seqq.; M Feldman, The Standing of State-Owned Entities Under Investment Treaties, in: K Sauvart, Yearbook on International Investment Law & Policy 2010-2011, p. 615 et seqq.

²¹ S Konrad, Protection of Investments Owned by States, in: M Bungenberg et al, International Investment Law, Chapter 2.II.C, II, Rn. 26.

obavezu države domaćina da pruži zaštitu (apsolutni standard).

Prema članu 4. Sporazuma svako izvlaštenje odnosno eksproprijacija, pa i ona indirektna dovodi do obaveze za plaćanje adekvatne naknade, tj. tržišne vrijednosti eksproprijisane investicije-odšteta; neplaćanje naknade predstavlja povredu sporazuma i time do obaveze plaćanje naknade štete. U svakom slučaju, davanje pod najam ili zakup na period od 30 godina, prema stalnoj praksi međunarodnih tjela za rješavanje sporova, predstavlja indirektnu eksproprijaciju i time obavezu plaćanja naknade.

Zaštita standarda i obaveza osiguranja pravičnosti i fer tretmana sadržane u članu 3. stav 2. Sporazuma o zaštiti investicija („FET-Standard“ – Fair and Equitable Treatment) štiti prema stalnoj praksi legitimna očekivanja investitora.²² U odnosu na ovo, argumentacija se može postaviti na način da su najkasnije na osnovu sporazuma iz 2001. godine bosansko-hercegovački vlasnici nekretnina u Hrvatskoj mogli očekivati povrat imovine, a ne davanje njihovih nekretnina pod zakup bez njihove saglasnosti.

Također, argumentovati se može stav da zabrana raspolaganja u Republici Hrvatskoj, koja posebno ide na štetu bosanskohercegovačkim investitorima, predstavlja povredu člana 3. Stav 1. Sporazuma o zaštiti investicija i u vezi s tim povredu zabrane diskriminacije.

Pokretanje postupka i eventualno izvršenje presude

Postupak vezan za zaštitu investicija može biti pokrenut od strane investitora, tj. samog preduzeća. Preduzeća pri tome nisu ni u kom slučaju zavisna od njihove domovine, bez obzira što se tužba pokreće na osnovu sporazuma koji je sklopila njihova država, konkretno Sporazuma o zaštiti investicija. Tuženi, u ovom slučaju Hrvatska, je dala svoju saglasnost za vođenje arbitražnog postupka („consent to arbitration“) samim sklapanjem sporazuma o zaštiti investicija 1996. godine, a kroz različite modifikacije sporazuma još jednom je učinjeno jasnije, da je takva nadležnost i dalje osigurana.

Nakon pokretanja postupka, pravna pitanja rješavaju trojica arbitara. Pri tome, svaka ugovorna stranka imenuje po jednog arbitra, a imenovani arbitri imenuju predsjedavajućeg koji mora biti državljanin treće države koja održava diplomatske odnose s obje ugovorne stranke. Ukoliko se veći broj preduzeća odlučio da u skladu sa sporazumom o zaštiti investicija pokrene postupak protiv Hrvatske, ovi postupci bi se radi procesne ekonomije mogli spojiti.

U ovakvim slučajevima bi se prema članu 7. stav 2. primijenio arbitražni postupak u skladu sa arbitražnim pra-

vilima UNCITRAL Arbitration Rules.²³ Izvršenje arbitražne odluke u slučaju da se dobije spor na način da se dosudi naknada štete, teklo bi u skladu sa takozvanom New Yorker Konvention od 1958²⁴, i bila bi time faktički širom svijeta moguća. Naravno, to važi u slučaju da tužena ne izvrši obaveze odmah, tj. ne plati naknadu štete. Stoga je u pravilu politički i privredni pritisak na tuženu u ovakvim postupcima jako visok.

Troškovi postupka i finansiranje

Činjenica je da su postupci investicijske arbitraže (vrlo) skupi, jer obično zahtijevaju angažovanje specijaliziranih advokata, profesora i drugih pravnih stručnjaka, a znatni troškovi su vezani i za vođenje samog postupka pred arbitražnim sudom. Međutim i ovu bitnu stavku je moguće prevazići uz pomoć trećih lica, naravno, uz prethodnu analizu predmeta i procjenu šanse za uspjeh.

Bitno je naglasiti da postoje različite alternative za rješavanje sporova. Načini koji su do sada primjenjivani u praksi pokazali su se neadekvatnim. Posebno, ako imamo u vidu stavove sudova Republike Hrvatske prema kojima imovina građana Bosne i Hercegovine ne može biti vraćena sve do potpisivanja bilateralnog sporazuma o rješavanju imovinsko-pravnih pitanja. Sporazum o pridruživanju i stabilizaciji s trećim zemljama poput Bosne i Hercegovine nudi određene mogućnosti, s tim da arbitražni sudovi na osnovu navedenog sporazuma nisu donosili odluke.

U svakom slučaju, ovdje bi se moglo raspravljati o kršenju slobode kretanja roba i kapitala ili poslovnog nastanjanja posebno ukoliko imamo u vidu da je bh. preduzećima zabranjeno da koriste ili raspolazu imovinom, u njihovom vlasništvu, a koja se nalazi na teritoriji Republike Hrvatske.

U području prava zaštite investicija u međuvremenu se razvila široka praksa, ali do sada nema iskustva sa sporazumima sklopljenim između Bosne i Hercegovine i Hrvatske 1997. godine.

Ovdje bi bh. preduzeća - privatna ili u državnom vlasništvu - morala odlučiti o tužbi.

Međutim, u obje upravo opisane varijante, potrebno je prvenstveno izvršiti analizu gdje se vlasnički relevantna pravna pozicija u Hrvatskoj od strane bh. preduzeća može realizirati, tj. mora se provesti istraživanje i u jednom postupku bi ovakva pravna pozicija morala biti i dokazana.

²² M Jacob und S Schill, Fair and Equitable Treatment: Content, Practice, Method, in: M Bungenberg et al, International Investment Law, Chapter 8.I, Rn. 54 et seqq.

²³ UNCITRAL Arbitration Rules (in der Fassung von 2010), 6. Dezember 2010, UN Doc. A/RES/65/22.

²⁴ Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, New York, 7. Juni 1959, UNTS vol. 330 I-4739, p. 3 et seqq.

ZAJEDNIČKA SVOJINA

Zajednička svojina je svojina sui generis. To je zajednica lica kao cjelina. Prava pojedinog zajedničara na stvari u zajedničkoj svojini su nepodijeljena. Dijelovi zajedničara nisu određeni, ali su određivi. Svojina nije podijeljena ni po sadržaju ni po obimu. Zajedničar svoj udio u zajedničkoj svojini može prenijeti u cjelini ili djelimično samo na drugog zajedničara iste stvari. Kod ove svojine samo svi zajedničari zajedno i sporazumno raspolažu sa zajedničkom stvari. Za razliku od toga, kod susvojine su određeni suvlasnički dijelovi koji pripadaju pojedinom suvlasniku i on sa njima može slobodno raspolagati. Ako se kod zajedničke svojine odrede udjeli zajedničara, zajednička svojina se pretvara u susvojinu. Slobodno možemo konstatovati da danas kod nas zajednička svojina više nema onaj značaj koji je imala ranije. U uporednom pravu svojina više lica na istoj stvari se sve više normira kroz institut susvojine, pa se postavlja i pitanje opravdanosti daljeg postojanja zajedničke svojine u našem pravnom sistemu. Smatramo da zbog sličnosti ovih instituta i malih razlika između njih i postojeće slučajeve zajedničke svojine treba podvesti pod susvojinu

Piše:

prof. dr Duško MEDIĆ, sudija Ustavnog suda Republike Srpske

Često se dešava da jedna stvar pripada istovremeno nekolicini lica u svojini. U tom slučaju među njima postoji jedna zajednica. Tada govorimo o susvojini i zajedničkoj svojini. To su modaliteti prava svojine sa više subjekata. Između ovih instituta postoji dosta sličnosti, ali i značajnih razlika. Osnovna sličnost između susvojine i zajedničke svojine je u tome što se kod oba oblika javlja više titulara prava svojine. Međutim, suvlasnike i zajedničare ne veže isti odnos. Susvojina je konstruisana na principima individualne svojine, a zajednička svojina pripada skupu lica kao cjelini. Kod susvojine dijelovi suvlasnika su određeni idealno, a kod zajedničke svojine dijelovi zajedničara nisu

određeni, ali su određivi. Određivanjem udjela u zajedničkoj svojini dolazi do njenog prestanka i nastaje susvojina. Susvojina je redovni oblik, dok zajednička svojina postoji pod određenim, zakonom propisanim pretpostavkama. Na zajedničku svojinu primjenjuju se odredbe o susvojini, ako Zakonom o stvarnim pravima Republike Srpske (ZSP)¹ ili nekim drugim zakonom nije drugačije određeno, niti što drugo proizilazi iz prirode zajedničke svojine.²

Pojam zajedničke svojine

Zajednička svojina je svojina dva ili više lica (zajedničari) na istoj stvari čiji udjeli nisu određeni, ali su određivi. Odredivost veličine ovog dijela je potrebna za slučaj prestanka zajednice, jer se tada dijeli ono što je do tada bilo zajedničko. Kad je stvar u zajedničkoj svojini, nema uticaja činjenica da je u zemljišnim knjigama ili u drugim

¹ „Službeni glasnik RS“, br. 124/08, 58/09 i 95/11 i 60/15.

² Član 51. ZSP-a.

javnim registrima ta stvar upisana kao svojina samo nekog od zajedničara, osim prema trećim licima čije se povjerenje u prometu štiti. Ukoliko postoji sumnja da li je stvar u susvojini ili zajedničkoj svojini, smatra se da postoji susvojina.³ Zajednička svojina se smatra izuzetkom i postoji samo ako su za to ispunjene posebne pretpostavke. Ona je najčešće vezana za zajednicu života i rada zajedničara. Zbog njene složenosti većina teoretičara pojam zajedničke svojine objašnjava deskriptivno odnosno izlaže samo elemente tog pravnog instituta.⁴

Naziv zajednička svojina potiče iz njemačkog prava – Eigentum zur Gesamten hand, a vodi porijeklo iz običaja stezanja ruku kod zaključenja ugovora, pošto zajednica lica kod ove svojine nalazi svoj izraz u sjedinjenju ruku zajedničara, koji u odnosu na treća lica predstavljaju jedno lice.⁵

Dakle, zajednička svojina je poseban oblik svojine koja može postojati samo na nepodijeljenoj stvari uz učešće više lica (najmanje dva) koji imaju udjele koji nisu određeni realno ni idealno, ali su određivi.⁶ Ona je kolektivistički koncipirana, a lica koja u njoj učestvuju zadržavaju svoj individualni subjektivitet. To je svojina sui generis. Stvari u zajedničkoj svojini su za sve članove zajednice zajedničke. Zajednička imovina je odvojena od posebne imovine svakog zajedničara. Subjekt zajedničke svojine je skup lica zajedničara kao cjelina. Oni se javljaju kao povjerioci i dužnici zajedno. Pravo svojine na stvari nije podijeljeno ni po obimu ni po sadržaju i imaju ga svi zajedničari. To su dijelovi u odnosu na subjekta prava svojine.⁷ Objekat zajedničke svojine su pokretne i nepokretne stvari koje u nju ulaze. Dok suvlasnički dio označava udio u samom sadržaju prava svojine i to po obimu, udio u zajedničkoj svojini označava se kao udio u subjektu toga prava.⁸ Zajedničari kao titulari vlasničkih prava na zajedničkoj stvari faktički imaju ista ovlašćenja kao i ostali vlasnici. U principu, svaka zajednička svojina sadrži u sebi mogućnost diobe na suvlasničke dijelove i kriterijume po kojima se oni mogu

odrediti. Bez obzira na ove kriterijume, dijelovi zajedničara nisu određeni sve do izvršene podjele. Ova svojina ima više oblika koji imaju različite sadržine.

ZSP propisuje osnovna obilježja te svojine, a pojedini posebni odnosi su regulisani posebnim zakonima što je diktirano osobenošću svakog pojedinog oblika u kome se ova svojina pojavljuje.

Zajedničari su specifični vlasnici sa posebnim ovlašćenjima i ograničenjima. Koliki je njihov udio u zajednici nije od značaja, jer od toga ne zavisi izvršavanje prava svojine. Korišćenje prema veličini udjela dolazi u obzir tek kada dođe do diobe. Udio zajedničkog vlasnika u zajedničkoj svojini je dio njegove imovine. On ga može pravnim poslom prenijeti u cjelini ili djelimično samo na drugog zajedničara, a ne može ga prenijeti na neko drugo lice. Članstvo u zajednici nije prenosivo na lica izvan kruga te zajednice. Ovaj udio u slučaju smrti zajedničara prelazi na njegove zakonske ili testamentarne nasljednike. Oni takođe stiču zajedničku svojinu. Odgovornost zajedničara za dugove povjeriocima je ograničena do visine svog udjela u zajedničkoj svojini.⁹ Inače, odgovornost za dugove povjeriocima je odgovornost cjelokupnom svojom imovinom, a kroz to i udjelom u zajedničkoj svojini.

Zajedničar je ovlašćen da izvršava sva vlasnička prava na zajedničkoj stvari samo zajedno sa svim ostalim zajedničarima, ako nije drugačije određeno ovim ili drugim zakonom, odnosno sporazumom (svih) zajedničara. Ovo se odnosi na držanje, upotrebu, korišćenje i raspolaganje sa zajedničkom stvari. Pošto zajednička stvar pripada svim zajedničarima zajedno, razumljivo je da im jednako pripadaju i plodovi i druge koristi od zajedničke stvari, a da troškove i terete koji se odnose na zajedničku stvar snose solidarno. Svaki je zajedničar ovlašćen da traži da se zajedničko pravo svojine na nepokretnosti upiše u javnu evidenciju.¹⁰

Upravljanje i raspolaganje zajedničkom stvari

Kod zajedničke svojine, kao uostalom i kod susvojine, s obzirom na da postoji više vlasnika iste stvari, posebno se naglašava pravo upravljanja zajedničkom stvari.¹¹ Ono se vrši zajedničkim djelovanjem svih članova zajednice ili povjeravanjem zajedničke imovine upravniku. Svaki zajednički vlasnik ima pravo da učestvuje u odlučivanju o svemu što se tiče stvari koja je u zajedničkoj svojini (upravljanje sa stvari) zajedno sa ostalim zajedničarima. Zajedničari zajedničkom stvari upravljaju zajednički, donoseći sve odluke sporazumno. Ovdje nije od značaja da li se radi o poslovima redovnog ili vanrednog upravljanja. Ukoliko zajedničari ne mogu postići saglasnost o upravlja-

³ Član 43. ZSP-a.

⁴ Ž. Anđelković, Prilozi za stambeno pravo i ekologiju, Beograd, 2010, str. 15.

⁵ M. Bosiljčić, Zajednička svojina, u: Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada, tom treći, Beograd, 1978, str. 831.

⁶ Zajednička svojina nije bila regulisana u rimskom pravu. Smatra se da ona svoje korijene vuče iz rodovskog i feudalnog društva. Nastala je kao odraz kolektivnog shvatanja svojine. Neki oblici zajedničke svojine postojali su ranije u Srbiji i Crnoj Gori kao „svojina porodične zadruge“. U uporednom pravu zajednička svojina se rijetko pojavljuje, jer uglavnom postoji samo susvojina. Ona se ne spominje ni u Francuskom građanskom zakoniku, a ni u Austrijskom građanskom zakoniku, dok je u njemačkom pravu zajednička svojina jedan od oblika susvojine. Ovaj institut je sveobuhvatno uređen u Švajcarskom građanskom zakoniku (članovi 652-654).

⁷ D. Lazarević, Susvojina, zajednička svojina i zaštita prava svojine, Beograd, 2011, str. 212.

⁸ Đ. Bjegović, Zajedničko vlasništvo – posebno o imovinskim odnosima u braku, Zakonitost, br. 9-10/90, str. 996.

⁹ Član 44. ZSP-a.

¹⁰ Član 45. ZSP-a.

¹¹ V. Belaj, O zajedničkom vlasništvu, Pravna riječ, br. 32/12, str. 137.

nju i korišćenju zajedničkih stvari o tome odlučuje sud u vanparničnom postupku.¹² Oni mogu odlučivanje povjeriti i upravniku. Upravnik može biti neko od zajedničara ili treće lice i on donosi odluke umjesto zajedničara.

Isto tako, zajedničari zajednički i sporazumno i raspolažu sa stvari. Pojedini zajedničar može raspolagati sa stvari samo na osnovu ovlašćenja, koje su mu za to dali svi ostali zajedničari. Ako bi neki zajedničar raspolagao zajedničkom stvari bez tog ovlašćenja, pravni posao bi bio ništav. Ipak, radi zaštite povjerenja u pravnom prometu, treće lice može na osnovu pravnog posla koji nije zaključen sa svim zajedničarima steći pravo svojine i druga stvarna prava na pokretnoj stvari, ako je stvar pribavilo na osnovu naplatnog pravnog posla, a na nepokretnostima, ako svojina nije bilo upisana u javnoj evidenciji kao zajednička, pod uslovom savjesnog postupanja.¹³

Zaštita

Radi ostvarivanja i zaštite svog prava svaki zajednički vlasnik ima pravo da postavlja odgovarajuće zahtjeve prema ostalim zajedničarima i trećim licima. Zajedničar ima pravo da postavlja ostalim zajedničarima one zahtjeve koji proizlaze iz njegove zajedničke svojine. Primjera radi, može da traži podjelu plodova, dio troškova učinjenih za zajedničku stvar itd. Zajedničar ima pravo da postavlja protiv svakoga one zahtjeve u vezi sa zajedničkom stvari koje može postaviti vlasnik stvari. Za to mu ne treba pristanak ostalih zajedničara. Pored svojinskih, on ima pravo da podnese i državinske tužbe. Zajednički vlasnik može od trećeg lica zahtijevati predaju cijele stvari u državinu samo prema obligacionopravnim pravilima o nedjeljivim obavezama.¹⁴ Zahtjev tada glasi na povrat stvari svim zajedničarima, a samo njemu, ako za to ima ovlašćenje ostalih zajedničara. Isto tako, postoji mogućnost da zajedničar zahtijeva polaganje stvari u sud za sve zajedničare.¹⁵

Dioba zajedničke svojine

Dioba zajedničke svojine se vrši određivanjem udjela zajedničara. Njihov odredi dio poslije diobe postaje određen. Time se zajednička svojina pretvara u susvojnu, a zajedničar postaje suvlasnik. Nakon toga je moguće razvrgnuti i susvojnu prema pravilima o razvrgnuću ove zajednice. Zajedničar je ovlašćen da zahtijeva diobu koja je moguća i dopuštena. Pravo na diobu može zahtijevati uvijek i ono ne zastarijeva. Osim zajedničara, pravo da

zahtijevaju da se zajednička svojina podijeli određivanjem suvlasničkog dijela zajedničara na ime njegovog dijela u zajedničkoj svojini imaju i povjerioci u odnosu na dijelove njihovih dužnika, nasljednici u odnosu na dio ostavitelja i svako lice koje u odnosu na bilo kojeg zajedničara za to ima pravni interes. Suvlasnički dio se smatra samostalnom stvari i može poslužiti za namirenje. Pravni interes za diobu ima ono lice koje bi određivanjem veličine udjela bilo u povoljnijoj pravnoj situaciji.

Ukoliko je više zajedničara, a samo jedan od njih je zatražio određivanje suvlasničkog dijela, on postaje suvlasnik sa ostalim zajedničarima, koji u preostalom dijelu ostaju zajednički vlasnici sve dok se i oni ne podijele. Veličina suvlasničkog dijela koji će diobom pripasti dotadašnjem zajedničaru određuje se sporazumom svih zajedničara. U slučaju da se oni ne dogovore, smatraće se da su udjeli zajedničara jednaki. Ako zajedničar smatra da je njegov udio veći, on može zahtijevati da sud utvrdi veličinu tog udjela. Prilikom odlučivanja o tome sud se rukovodi kriterijumima koja za to postavlja posebni zakon za određeni slučaj zajedničke svojine. Kada zakon zabranjuje diobu zajedničke stvari, ta se zabrana odnosi isključivo na fizičku diobu stvari, ako izričito nije postavljena zabrana i za diobu određivanjem suvlasničkih dijelova ili za druge načine diobe.¹⁶

Pojedini slučajevi zajedničke svojine

Postoje različiti modaliteti zajedničke svojine, koji imaju svoje specifične karakteristike. Naravno, svi oni imaju opšta, zajednička obilježja. Porodični zakon Republike Srpske je sada bračnu tekovinu odredio kao oblik suvlasničke zajednice,¹⁷ a prema Zakonu o stvarnim pravima kod etažne svojine na zajedničkim dijelovima nepokretnosti takođe postoji susvojina, zajednička ograda i drvo na međi su isto tako u susvojini susjeda s obje strane međe,¹⁸ pa su tako ukinuti neki od najznačajnijih oblika zajedničke svojine. U nastavku ćemo obraditi zajedničku svojinu u nasljedničkoj zajednici i zajedničku svojinu zajedničke rezerve.

Zajednička svojina u nasljedničkoj zajednici

Nasljednička zajednica obuhvata cjelokupnu zaostavštinu ostavitelja i zajednička je svojina svih nasljednika. Nasljednik postaje član nasljedničke zajednice u trenutku smrti ostavitelja. Ona traje do diobe nasljedstva. Do tada su potencijalni nasljednici zajednički vlasnici zaostavštine. Dioba nasljeđa je postupak sticanja određenih dijelova nasljeđa od strane nasljednika. Može je zahtijevati svaki

¹² I. Babić, D. Medić, E. Hašić, M. Povlakić i L. Velić, Komentar Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske, Sarajevo, 2011, str. 235. Vid. članove 165-171. Zakona o vanparničnom postupku Republike Srpske.

¹³ Vid. članove 46 i 47. ZSP-a.

¹⁴ Član 48. ZSP-a.

¹⁵ O nedjeljivim obavezama v. član 435. Zakona o obligacionim odnosima.

¹⁶ Vid. članove 49 i 50. ZSP-a.

¹⁷ Prema članu 272. st. 1. Porodičnog zakona svakome od bračnih supružnika pripada po jedna polovina zajedničke imovine.

¹⁸ Članovi 67. st. 1, 70. st. 2. i 80-81. ZSP-a.

nasljednik. Pravo na diobu nasljedstva ne može zastarjeti. Ništav je ugovor kojim se nasljednik odriče prava da traži diobu kao i odredba u testamentu kojim se dioba zabranjuje ili ograničava.¹⁹ Nakon utvrđivanja nasljedničkih dijelova zajednička svojina se pretvara u susvojину.

Zajednička svojina zajedničke rezerve

Zajednička rezerva se javlja kod svojine na posebnom dijelu nepokretnosti. Snošenje troškova i stvaranje zajedničke rezerve je jedna od dužnosti suvlasnika cijele nepokretnosti. Nju čine novčani doprinosi koje su suvlasnici uplatili na osnovu odluke donesene većinom suvlasničkih dijelova, odnosno odluke koju je na zahtjev nekog od suvlasnika donio sud s obzirom na predvidive troškove i uzimajući u obzir imovinsko stanje svih suvlasnika. Ova rezerva kao imovina svih suvlasnika nepokretnosti namijenjena je za pokriće troškova održavanja i poboljšanja nepokretnosti i za otplaćivanje zajma za pokriće tih troškova. Zajedničkom rezervom upravljaju suvlasnici odnosno upravnik nepokretnosti kao imovinom odvojenom od imovine suvlasnika, uloženom tako da donosi plodove.

Dopuštena su samo ona plaćanja iz rezerve koja su učinjena radi plaćanja troškova održavanja i poboljšanja nepokretnosti ili otplatu zajma uzetog za pokriće tih troškova. Postupak izvršenja dopušteno je sprovoditi na zajedničkoj rezervi samo radi podmirenja tih potraživanja.²⁰

Prema tome, zajednička rezerva ima karakter zajedničke svojine svih suvlasnika nepokretnosti i predviđena je za strogo određenu svrhu.

Zajednička svojina je svojina sui generis. To je zajednička lica kao cjelina.

Prava pojedinog zajedničara na stvari u zajedničkoj svojini su nepodijeljena. Dijelovi zajedničara nisu određeni, ali su određivi. Svojina nije podijeljena ni po sadržaju ni po obimu. Zajedničar svoj udio u zajedničkoj svojini može prenijeti u cjelini ili djelimično samo na drugog zajedničara iste stvari. Kod ove svojine samo svi zajedničari zajedno i sporazumno raspolažu sa zajedničkom stvari. Za razliku od toga, kod susvojine su određeni suvlasnički dijelovi koji pripadaju pojedinom suvlasniku i on sa njima može slobodno raspolagati. Ako se kod zajedničke svojine odrede udjeli zajedničara, zajednička svojina se pretvara u susvojину.

Slobodno možemo konstatovati da danas kod nas zajednička svojina više nema onaj značaj koji je imala ranije. U uporednom pravu svojina više lica na istoj stvari se

sve više normira kroz institut susvojine, pa se postavlja i pitanje opravdanosti daljeg postojanja zajedničke svojine u našem pravnom sistemu. Smatramo da zbog sličnosti ovih instituta i malih razlika između njih i postojeće slučajeve zajedničke svojine treba podvesti pod susvojину.

Pretpostavljeni vlasnik - predaja u posjed nekretnina

Član 48. stav 1. Zakona o vlasničko-pravnim odnosima

Član 95. Općeg Zakona o zadrugama

SUDSKU ZAŠTITU ZA PREDAJU U POSJED NEKRETNINA PRETPOSTAVLJENI VLASNIK MOŽE OSTVARITI AKO U PARNICI DOKAŽE DA JE SPORNE NEKRETNINE PRIBAVIO PO VALJANOM PRAVNOM OSNOVU I NA ZAKONIT NAČIN, TE DA SE NALAZE U POSJEDU TUŽENOG BEZ PRAVNOG OSNOVA ILI PO SLABIJEM PRAVNOM OSNOVU, A NE POZIVOM NA ODREDBU ČLANA 95. OPĆEG ZAKONA O ZADRUGAMA, KOJOM JE PROPISAN UPRAVNI POSTUPAK VRAĆANJA IMOVINE KOJA JE BILA VLASNIŠTVO ZADRUGA I ZADRUŽNIH SAVEZA POSLIJE 01.07.1953. GODINE I KOJA JE BEZ NAKNADE PRENESENA DRUGIM KORISNICIMA.

Iz obrazloženja:

Neosnovano svoje pretpostavljeno vlasništvo tužitelji zasnivaju na odredbi iz člana 95. stav 1. Općeg zakona o zadrugama, navodeći da je predmetna imovina, kao zadruga, bez pravnog osnova i besteretno upisana kao posjed tuženog, te da ova imovina kao zadruga može biti vlasništvo novoosnovanih zadruga na području Općine Z., temeljem navedene odredbe, sa ograničenjima u upravljanju i raspolaganju, kako je određeno članovima 50. i 67. Općeg zakona o zadrugama.

Naime, odredbama člana 95. Općeg zakona o zadrugama regulisan je postupak vraćanja imovine koja je bila vlasništvo zadruga i zadrughnih saveza poslije 01.07.1953. godine i koja je bez naknade prenesena drugim korisnicima. Vraćanje imovine po ovoj odredbi provodi se putem sporazuma sa pravnim licem na koje je imovina prenesena bez naknade ili u upravnom postupku pred nadležnim upravnom organom, odnosno u upravnom sporu pred nadležnim sudom. Zbog toga se pretpostavljeno vlasništvo, u nedostatku pretpostavki koje su propisane odredbom člana 48. stav 1. Zakona o vlasničko - pravnim odnosima, ne može zasnivati na navedenoj odredbi člana 95. Općeg zakona o zadrugama, pa je neosnovano revizijsko shvatanje da su tužitelji, kao novoosnovane zadruge na području Općine Z. stekle pravo vlasništva na zadrughnoj imovini, jer da su nekadašnje zadruge tu imovinu stvorile svojim radom i sredstvima.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 43 O Ps 034770 15 Rev od 13. 3. 2018. godine)

¹⁹ Vid. članove 165 -166. Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske.

²⁰ Član 102. st. 1,2,3 i 4. ZSP-a.

NEPOŠTENE UGOVORNE ODREDBE

Sudovi su dužni zauzeti proaktivniju ulogu u odgovoru na suvremene zahtjeve društva i to kako tumačenjem u novom svijetlu ranijih pravnih normi, tako i slobodnijim pristupom u tumačenju i primjeni novih zakonskih rješenja, pri tome vodeći računa o svrsi pravnih normi, praksi sudova u okruženju i napose i u Europi, ne zaboravljajući da je uloga suda dati pravilne i zakonite odgovore na stvarne potrebe društva, koje proizlaze iz pojedinačnih tužbenih zahtjeva građana

Piše:

mr. sci. Silvana BRKOVIĆ – MUJAGIĆ,
sudija Kantonalnog suda u Sarajevu

U ovom osvrtu biti će navedeno osnovno pravilo, ujedno načelo, zaštite potrošača u Europskoj ekonomskoj zajednici (EEZ) i to radi upoznavanja sa ciljem značajnije primjene i u našem pravnom sustavu i to kroz postojeća zakonska rješenja u nas. Autor rada mišljenja je da naši sudovi suviše obazrivo i to u korist ekonomski jače ugovorne strane (ne)primjenjuju Zakon o zaštiti potrošača u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 25/2006 i 88/2015), odnosno, prije svega, kao stariji, Zakon o obligacionim odnosima.

Regulativa

Smjernica 93/13/EEZ

Smjernica 93/13/EEZ¹, prema definiciji iz Smjernica, nepoštena ugovorna odredba (nepoštena klauzula) jeste ona odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo, a suprotno načelu savjesnosti i poštenja uzrokuje značajnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača. Iako nismo obvezni primjenjivati Smjernice, autor rada smatra da svakako trebamo nastojati građanima BiH pružiti najkvalitetniju zaštitu i to omogućavanjem primjene standarda koje su uspostavile najrazvijenije zemlje svijeta, a kroz postojeće propise u nas.

Zakon o zaštiti potrošača u BiH

Prema definiciji iz članka 94 Zakona o zaštiti potrošača u BiH, trgovac ne smije zahtijevati ugovorne odredbe koje su nepravedne ili koje bi prouzrokovale štetu potrošaču, u suprotnom, takve odredbe su ništavne. Prema članku 95 tog zakona, ugovorne odredbe koje potrošač nije osobno ugovarao smatrati će se nepravednim ako stvaraju značajnu nejednakost između prava i obveza ugovornih strana na štetu potrošača, ako bi ispunjenje ugovornih obveza značajno odstupilo od opravdanog očekivanja potrošača, ako su u suprotnosti sa načelom poštenja, savjesti i dobrim poslovnim običajima.

Zakon o obligacionim odnosima

Prema članku 11 Zakona o obligacionim odnosima sudionici u obligacionim odnosima su ravnopravni; prema članku 12 sudionici obligacionih odnosa su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja; prema članku 15 u zasnivanju dvostranih ugovora sudionici polaze od načela jednake vrijednosti uzajamnih davanja; prema članku 16 svatko je dužan da se suzdrži od postupaka kojim se može drugome prouzrokovati šteta. Prema članku 103 Zakona o obligacionim odnosima ugovor koji je protivan ustavnim načelima društvenog uređenja, prinudnim propisima ili moralu društva, ništavan je, ukoliko zakon ne predviđa nešto drugo, dok prema članku 105 ništavost neke odredbe ne povlači ništavost cijelog ugovora, ukoliko se njime i dalje može ostvariti svrha ugovora. Pri tome je bitno naglasiti da se ovdje radi o temeljnim načelima, gdje nije bitno da li se radi o pojedinačnim ugovorima ili ugovorima nastalim pristupanjem unaprijed određenim općim uvjetima poslovanja.

Tumačenje i praksa

Zakon o zaštiti potrošača je pokušao u posebnim poglavljima obraditi najčešće ugovorne odnose potrošača sa jačom ekonomskom snagom i to imajući u vidu zaključne ugovora pristupanju unaprijed određenim općim uvjetima (trgovinska djelatnost, ekonomske usluge od općeg interesa, ugovor na daljinu, potrošački krediti, osiguranje, elektronski instrumenti plaćanja, turistički paket aranžmani). Također, po određivanju općeg pojma (definicije) nepravedne odredbe u ugovorima, zakonodavac pojedinačno pobrojava „naročito“ nepravedne odredbe, imajući u vidu opće uvjete formularnih ugovora. Ovo, međutim, ne znači da se opće pravilo o nepoštenim ugovornim odnosima ne može primijeniti i na druge vrste ugovornih odnosa i to provjerom (testiranjem) prema uvjetima sadržanim u definiciji kojom se određuje nepoštena ugovorna odredba.

Testiranje obuhvata podvođenje slučaja kroz utvrđivanje činjenica za utvrđivanje ispunjenja tri kriterija (uvjeta), koja moraju biti ispunjena kumulativno:

- da se radi o ugovornoj klauzuli o kojoj se nije individualno pregovaralo;
- protivnost načelu savjesnosti i poštenja;
- neravnoteža u pregovaračkim položajima.

Ovo testiranje provode europski sudovi rukovodeći se Smjernicom 93/13/EEZ, koju nismo dužni primjenjivati kao takvu, ali smo svakako dužni primjenjivati Zakon o obligacio-

¹ Council Directive 93/13/EEZ of 5 April 1993 on unfair in consumer contracts, OJ 1993. L 95/29.

nim odnosima i Zakon o zaštiti potrošača, koji, kako je gore decidno interpretirano, propisuju suštinski identično pravno određenje države prema nepoštenim (nepravednim) pravnim odredbama i u nas. Stoga navedeno testiranje jeste i naša svojevrsna obveza, prilikom postupanja u predmetima ove tematike, a u cilju provođenja navedenih odredbi Zakona o obligacionim odnosima i Zakona o zaštiti potrošača u BiH.

Zakon o obligacionim odnosima u funkciji zaštite potrošača je sasvim dostatna pravna regulativa. U tom smislu: "Tužitelj se, naime, poziva na članak 12 Općih uvjeta, prema kojima će pretplatnik, ukoliko je pretplatnički odnos raskinut izjavom pretplatnika ili krivnjom pretplatnika, biti dužan plaćati preostalu obvezu do dana na koje vrijeme je ugovor zaključen. Na ovome tužitelj temelji tužbu, a na tome i prvostupanjski sud temelji svoju presudu. (...) Odredba članka 12 Općih uvjeta apsolutno je ništavna. Tom odredbom je tuženi kao pretplatnik stavljen u neravnopravan položaj u odnosu na davatelja usluge, jer korisnik nastavlja da plaća mjesečnu naknadu i ako je kriv za raskid i ako nije, tj. ako jednostrano raskine ugovor i bez svoje krivnje, dok s druge strane, davatelj usluga ukoliko raskine ugovor čak i svojom krivnjom ne duguje korisniku ništa. Na ovaj način narušeni su osnovni principi obligacionog prava i to načelo savjesnosti i poštenja (članak 12), jer davatelj usluga nesavjesno i nepošteno propisuje opće uvjete isključivo u svoju korist, načelo jednake vrijednosti davanja (članak 15), jer davatelj usluga općim uvjetima predviđa da prima novac od korisnika i nakon što prestane davanje usluga, dakle bez ikakve protiv naknade. Ovo su uvjeti koji su potrebni da se utvrdi da jesu ispunjeni (nepoštenje i nesavjesnost, nejednake činidbe i nejednak položaj), a da bismo zaključili da se radi o nepoštenoj odredbi, koja je kao takva suprotna i Zakonu o obligacionim odnosima, ali i moralu društva, zbog čega joj se ne može dopustiti pravni život, točnije da dalje proizvodi pravne posljedice. (...) Ovaj sud je na sjednici vijeća pročitao i sve pojedinačne račune koje je tužitelj ispostavljao tuženom i utvrdio da su u njima navedene usluge za pojedine mjesece, odnosno na računu za 03. mjesec 2012. godine stoji da se radi o naplati kršenja uvjeta iz posebne ponude. Dakle, nema računa za ime razlike cijene za eventualnu kupnju mobitela, što je bila mogućnost tuženog, (...) Na koncu, sud je imao u vidu i mogućnost tuženog da iskoristi 50 besplatnih SMS poruka, kao povoljnost kod ovog odnosa, međutim, tužitelj nije tužbom tražio naknadu za 50 SMS poruka, niti je u tom pravcu izvodio dokaze (poslane poruke – vrijeme, mjesto i cijena), a da bi se moglo zaključiti da prijevremenim raskidom ugovora korisnik gubi pravo na ugovorene povoljnosti i dužan ih je naknaditi (što bi bilo pošteno, savjesno i osnovano)."²

Ovdje se radi o pristupanju općim uvjetima korisnika usluga jednog od telekomunikacijskih operatera u BiH. Tužitelj nije dokazao da je o odredbi članka 12 Općih uvjeta posebno razgovarao sa tuženim i da ga je upoznao sa svim konzekvencama te odredbe u vrijeme zaključenja ugovora, a što je prema mišljenju suda u navedenom predmetu

bio dužan uraditi. Autor napominje da se ovdje ne radi o nalaganju objavljivanja presude prema članku 122 Zakona o zaštiti potrošača u BiH, već o korištenju dijela presude u cilju prikazivanja načina sudskog postupanja u konkretnom slučaju u okviru ovog rada. Ovdje je zanimljivo dodati i činjenicu da bez obzira što je Zakon o zaštiti potrošača u BiH stupio na snagu 2006. godine nisu zabilježene javno objavljene sudske presude po nalogu suda u predmetima u kojima je utvrđena povreda prava potrošača po tom zakonu, što je dovoljno indikativno za tvrdnju da sudovi doista suviše oprezno pristupaju kod tumačenja i primjene navedenog zakona, a na štetu potrošača.

Suprotno ovom primjeru bilo bi mišljenje Vrhovnog suda RS, izraženo u Presudi broj 71 0 P 141459 15 Rev od 30. 5. 2017. godine, u kojoj se taj sud poziva na članak 15 Zakona o obligacionim odnosima, navodeći da se načelo jednake vrijednosti prestacija ne odnosi na sve ugovore, već na dvostrano obvezne ugovore u kojima nije isključeno po prirodi ugovornih odnosa ili po volji ugovornih strana, navodeći da je odstupanje od ekvivalentnosti dopušteno u onim dvostranim ugovorima kod kojih po prirodi ugovornog odnosa vrijednost prestacije jedne ugovorne strane ne mora biti srazmjerna vrijednosti prestacije druge ugovorne strane (npr. ugovori o osiguranju, ugovori na sreću – tzv. aleatorni ugovori itd.), navodeći da Zakon o obligacionim odnosima predviđa instrumente za uspostavljanje poremećene ugovorne ravnoteže, ovisno od toga da li je do narušavanja ekvivalentnosti došlo u vrijeme zaključenja ugovora ili nakon toga, pa slijedom toga navodeći da postoji institut prekomjernog oštećenja iz članka 139 Zakona o obligacionim odnosima, odnosno zahtjev za raskid ugovora iz članka 133 tog zakona, ako su se okolnosti naknadno izmijenile, dok tužitelj nije postavio zahtjeve vezano za čl. 133 i/ili 139 Zakona o obligacionim odnosima. Inače, ovdje se radi o jednom od predmeta u slučaju poznatih javnosti pod imenom „švicarac“, u kojem je odbijen zahtjev tužitelja za utvrđivanje ništavosti ugovora o kreditu. Ni u ovom slučaju nema dokaza o tome da se o nepoštenoj ugovornoj odredbi posebno pregovaralo, sa stavljanjem u izvjesnost svih mogućih posljedica, koje su na koncu i nastupile, niti se na bilo kojem mjestu u presudama tri instance provodio test proporcionalnosti davanja i tereta na ugovornim stranama, što je, na koncu, bilo moguće i potrebno u okviru prava na imovinu zaštićenog člankom 1 Protokola broj 1 uz EKLJP i II/3.k) Ustava BiH, a koje odredbe su sudovi dužni direktno primjenjivati u svojoj praksi.

Sudovi su dužni zauzeti proaktivniju ulogu u odgovoru na suvremene zahtjeve društva i to kako tumačenjem u novom svijetlu ranijih pravnih normi, tako i slobodnijim pristupom u tumačenju i primjeni novih zakonskih rješenja, pri tome vodeći računa o svrsi pravnih normi, praksi sudova u okruženju i napose i u Europi, ne zaboravljajući da je uloga suda dati pravilne i zakonite odgovore na stvarne potrebe društva, koje proizlaze iz pojedinačnih tužbenih zahtjeva građana.

² Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, broj 65 0 Mal 302026 15 Gž od 17. 7. 2019. godine.

OBLIGACIONO PRAVO – NAKNADA ŠTETE

Odgovornost za štetu usljed protivpravnog postupanja zakupca

Član 154. Zakona o obligacionim odnosima

U SLUČAJU KADA JE TUŽENI POSLOVNE PROSTORIJE DAO U ZAKUP I SA ZAKUPCEM UGOVORIO DA PLAĆA SVE REŽIJSKE TROŠKOVE, UKLJUČUJUĆI I RAČUNE ZA ISPORUČENU ELEKTRIČNU ENERGIJU, TO NE ZNAČI DA ZAKUPODAVAC MOŽE ODGOVARATI I ZA PROTIVPRAVNO POSTUPANJE ZAKUPCA.

Iz obrazloženja:

Iz činjeničnog stanja koje su utvrdili nižestepeni sudovi proizlazi da je tuženi vlasnik dva poslovna prostora u Bihaću, koji su bili priključeni na niskonaponsku električnu mrežu, i u kojima je uredno vršena isporuka električne energije, na osnovu ugovora zaključenog između tužitelja i tuženog, te da je tuženi predmetne poslovne prostorije dao u zakup Komšić Dragi, koji je iste koristio na osnovu zaključenog ugovora o zakupu na određeno vrijeme, u periodu od 1. 11. 2008. do 1. 11. 2010. godine. Dana 31. 3. 2010. godine, prilikom vanredne kontrole potrošnje električne energije koja je zatražena od strane ministarstva unutrašnjih poslova, zaposlenici tužitelja su utvrdili da je u tim prostorijama došlo do neovlaštene potrošnje električne energije (krađe struje). Istog dana su zaposlenici tužitelja isključili električnu energiju i sačinili obračun neovlaštene potrošnje električne energije, u ukupnom iznosu od 39.700,18 KM. Utvrđeno je i da je protiv tuženog bila podignuta optužnica za krivično djelo proizvodnja i prodaja droge, koja je odbijena presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 2 K 014277 13 K od 22. 11. 2013. godine, kao i optužnica za krivično djelo neovlaštene potrošnje električne energije, koja je odbijena presudom Općinskog suda u Bihaću, broj 17 0 K 037769 12 K od 5. 3. 2014. godine. Iz činjeničnih utvrđenja nižestepeni sudovi proizlazi da se radi o šteti koja je nastala izvršenjem krivičnog djela neovlaštene potrošnje električne energije, za koje je tuženi bio optužen, ali je u krivičnom postupku oslobođen optužbe, zbog čega su nižestepeni sudovi zaključili da zahtjev tužitelja da mu tuženi tu štetu nadoknadi nije osnovan.

...U konkretnom slučaju, u kojem je tuženi poslovne prostorije dao u zakup, i sa zakupcem ugovorio da plaća sve režijske troškove, uključujući i račune za isporučenu električnu energiju. U tom slučaju zakupodavac koji nije izvršio promjenu kod isporučiooca i dalje ostaje registrovani kupac električne energije, i zakupac vrši plaćanje računa u njegovo ime i za njegov račun, ali to ne znači i da zakupodavac može

odgovarati za protivpravno postupanje zakupca, budući da takva odgovornost za drugog nije predviđena zakonom.

S obzirom da je u ovom slučaju utvrđeno da je tuženi, kao kupac električne energije, prije spornog isključenja sa elektrodistributivne mreže uredno plaćao tužitelju ispostavljene račune, i da nije neovlašteno trošio električnu energiju, pravilan je zaključak nižestepeni sudova da ne postoji odgovornost tuženog za štetu koju je tužitelj pretrpio, jer tužitelj naknadu te štete može zahtijevati samo od onoga koji mu je istu učinio. Zbog toga su nižestepeni sudovi pravilno primijenili relevantne odredbe Zakona o obligacionim odnosima (dalje: ZOO) o naknadi štete kada su tužbeni zahtjev tužitelja odbili, zbog čega je donesena presuda pravilna i zakonita.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 17 0 P 026191 17 Rev od 12. 7. 2018. godine)

PORODIČNO PRAVO

Bračna stečevina

*Član 251. stav 1. i član 254. stav 2.
Porodičnog zakona Federacije BiH*

IMOVINA KOJU DOBIJE JEDAN BRAČNI PARTNER NA TEMELJU UGOVORA O DOŽIVOTNOM IZDRŽAVANJU ULAZI U BRAČNU STEČEVINU JER JE STEČENA DAVANJEM IZDRŽAVANJA PRIMATELJU IZDRŽAVANJA, DAKLE RADOM ILI PRIHODOM OD RADA BRAČNIH PARTNERA, BEZ OBZIRA ŠTO JE SAMO JEDAN OD NJIH UGOVORNA STRANA TAKVOG UGOVORA. IZUZETAK BI MOGAO POSTOJATI SAMO UKOLIKO BI SE DAVANJE IZDRŽAVANJA SASTOJALO OD ISPLATE NOVČANOG IZNOSA PRIMATELJU IZDRŽAVANJA KOJEG BI BRAČNI PARTNER PLAĆAO IZ VLASTITE IMOVINE I TAKO STEČENA IMOVINA BI MOGLA PREDSTAVLJATI POSEBNU IMOVINU TOG BRAČNOG PARTNERA.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 58 0 P 065705 16 Rev od 26. 04. 2018. godine)

RADNO PRAVO

Mogućnost internog premještanja zaposlenika iz mjesta rada u drugo mjesto

Zakon o radu u institucijama Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH“, broj: 26/04, 7/05, 48/05, 60/10 u 32/13).

Pravilnik o internom premještanju i raspoređivanju zaposlenika u institucijama Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH“, broj: 19/12 i 49/13).

KADA ZAKONOM O RADU U INSTITUCIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE I PRAVILNIKOM O INTERNOM PREMJEŠTAJU I RASPOREĐIVANJU ZAPOSLENIKA U INSTITUCIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE NIJE UOPŠTE PROPISANA MOGUĆNOST INTERNOG PREMJEŠTAJA ZAPOSLENIKA IZ MJESTA RADA U DRUGO MJESTO, NITI SU PROPISANI KRITERIJI ZA TAKAV INTERNI PREMJEŠTAJ, U NEDOSTATKU TAKVE REGULATIVE ZAPOSLENIK SE BEZ NJEGOVE SAGLASNOSTI NE MOŽE INTERNO PREMJEŠTITI IZ MJESTA RADA I STANOVANJA U DRUGO MJESTO RADA, AKO BI SE TAKVIM PREMJEŠTAJEM BITNO POGORŠALE LIČNE I PORODIČNE PRILIKE ZAPOSLENIKA.

Iz obrazloženja:

Iz pobijane prvostepene presude proizilazi da je prvostepeni sud svoj zaključak o nezakonitosti internog premještaja tužiteljice iz mjesta rada i stanovanja – Banja Luka u Bijeljini, zasnovao na povredama u postupku ponude izmijenjenog ugovora o radu u smislu odredbi člana 81. Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, za koje povrede je ocijenio da su za posljedicu imale nezakonitost internog premještaja tužiteljice.

Dakle, prvostepeni sud je iz navedenih razloga poništio i odluku tužene o internom premještaju tužiteljice, a da pri tom nije cijenio da li je odluka o internom premještaju tužiteljice imala uporišta u odredbama Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH“, broj: 26/04, 7/05, 48/05, 60/10 i 32/13) i Pravilnika o internom premještaju i raspoređivanju zaposlenika u institucijama Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH“, broj: 19/12 i 49/13).

Naime, po shvatanju drugostepenog suda, odredbama navedenog zakona i pravilnika nije uopšte propisana mogućnost internog premještaja zaposlenika iz mjesta rada u drugo mjesto, niti su propisani kriteriji za takav interni premještaj.

Po shvatanju drugostepenog suda, u nedostatku takve regulative, tužiteljica u konkretnom slučaju ne bi mogla bez njene saglasnosti biti interno premještena iz mjesta rada i stanovanja (Banja Luka) u drugo mjesto rada (Bijeljina), ako bi se premještajem bitno pogoršale njene porodične prilike. S obzirom na udaljenost Banje Luke i Bijeljine, nesumnjivo da bi se u konkretnom slučaju, premještajem tužiteljice, bitno pogoršale lične i porodične prilike tužiteljice, odnosno njenog porodičnog domaćinstva (suprug i dvoje maloljetne djece), s obzirom da tužiteljica ne bi mogla svakodnevno putovati na posao iz mjesta stanovanja u drugo udaljeno mjesto rada u koje bi bila interno trajno raspoređena.

Iz navedenih razloga, po shvatanju drugostepenog suda, nezakonite su odluke tužene o internom premještaju tužiteljice, kao i izmijenjeni ugovor o radu, te ih je prvostepeni

sud pravilno poništio i obavezao tuženu da tužiteljicu vrati na ranije radno mjesto.

(Presuda vijeća Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 P 030324 19 Gž od 17. 5. 2019. godine)

UPRAVNO PRAVO

Karakter uvjerenja (potvrde)

Član 169. Zakon o upravnom postupku

UVJERENJE (POTVRDA) PO SVOJOJ PRAVNOJ PRIRODI JE KONKRETNI PRAVNI AKT KOJI SPADA U DOKUMENTACIONE ISPRAVE I PREDSTAVLJA SAMO DOKAZNO SREDSTVO KOJIM SE POTVRĐUJU ODREĐENE ČINJENICE, PA KAO TAKAV, NE PREDSTAVLJA UPRAVNI AKT.

Iz obrazloženja:

Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 09 0 U 018001 13 U od 13. 5. 2013. godine, je odbijena tužba tužitelja kojom su osporavali zakonitost rješenja tuženog, broj i datum navedeni u uvodu ove presude a kojim je odbijena njihove žalbe izjavljene na rješenje Porezne uprave –Kantonalni ured S. broj: 10-9/03-15-872-13/03 od 27. 5. 2005. godine, protiv potvrde Službe za prinudnu naplatu Kantonalnog poreznog ureda S. broj: 10-9/03-15-872-6/03 od 16. 3. 2005. godine i uvjerenja istog organa broj: 10-9/03-15-872-5/03 od 16. 3. 2005. godine kao i tužbu pokrenutu od strane tužitelja od 15. 11. 2005. godine zbog ćutanja administracije. Na prijedlog tužitelja prvostepeni sud je radi ekonomičnosti postupka spojio ova dva predmeta-spora, radi donošenja jedinstvene odluke.

Protiv navedene presude prvostepenog suda zahtjev za vanredno preispitivanje podnijeli su tužitelji, putem svoga punomoćnika, zbog povrede federalnog zakona o postupku kao i pogrešne primjene kako Zakon o upravnim sporovima tako i Zakon o upravnom postupku i odredbi Zakona o poreznoj upravi. Smatra da je prvostepena presuda kao i osporena rješenja bazirana na povredama osnovnih načela upravnoga postupka i to članova 4, 5, 6, 7, 8, 9, 246. stav 1. Zakona o upravnom postupku te pogrešnoj primjeni odredbe člana 30. Zakona o poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine jer je ista odredba od strane Ustavnoga suda FBiH poništena jer je protivna Ustavu FBiH, a povrijeđena su i temeljna ljudska prava i slobode podnosioca zahtjeva zagarantovane u Evropskoj konvenciji o zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda pa su predložili da sud uvaži ovaj zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke te osporenu presudu ukine i predmet vrati istom sudu na ponovni postupak.

Tuženi je u odgovoru na Zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke predložio da se isti odbije kao neosnovan.

Ovaj sud je na osnovu člana 45. Zakona o upravnim sporovima („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 9/05) ispitao pobijanu presudu u granicama zahtjeva i povreda propisa iz člana 41. ovog zakona navedenih u zahtjevu, pa je odlučio kao u izreci ove presude iz slijedećih razloga:

Uvidom u predmetni spis ovaj sud je ustanovio da je po prijedlogu tužitelja prvostepeni sud spojio dvije tužbe istih tužitelja i to: od 15. 11. 2005. godine „zbog šutnje uprave“ i drugu tužbu od 29. 6. 2006. godine protiv rješenja tuženog 31. 3. 2006. godine. Kako se tužitelji nisu izjasnili da li ostaju kod prvobitne tužbe za ćutanje administracije to je prvostepeni sud pravilno uradio kada je spojio ove parnice radi vođenja jedinstvenoga postupka a prema odredbi člana 26. stav 3. Zakona o upravnim sporovima a sve zbog poštivanja načela ekonomičnosti postupka.

Prema tome, zanemarujući pri tome tužbu zbog ćutanja administracije (jer je u međuvremenu donijeti traženi akt) pa je samim tim ova tužba bespredmetna, suština ovoga spora jeste rješenje tuženog broj: 07-15-627/05 od 31. 3. 2006. godine kojim je žalba tužitelja protiv rješenja Porezne uprave Kantonalnog ureda S. broj: 10-9/03-15-827-13/05-Č.J. od 27. 5. 2005. godine odbijena kao neosnovana. Ovim rješenjem je odbačena žalba tužitelja izjavljena na uvjerenje Službe za prinudnu naplatu Kantonalnog poreznog ureda S. broj: 10-09/03-15-872-5/03 i potvrdu istog organa broj: 10/9/03-15-872-6/03 obje od 16. 3. 2005. godine kao nedopuštena. Obrazloženje kako upravnih organa tako i prvostepenoga suda, kada negativno rješavaju žalbe tj. tužbe tužitelja, jeste da prema odredbi člana 169. Zakona o upravnom postupku uvjerenje i potvrde kojim se potvrđuju određene činjenice nije upravni akt pa da prema tome nema niti zaštite u upravnom postupku niti u upravnom sporu.

Naime, porezni organi su na osnovu odredbi stava 1. i 2. člana 169. Zakona o upravnom postupku FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 9/98 i dr.) donijeli osporeno rješenje kojim su odbili izjavljenu žalbu tužitelja na rješenje kojim je žalba protiv uvjerenja tj. potvrde odbačena kao nedopuštena.

Uvjerjenje odnosno potvrde i tome slično po svojoj pravnoj prirodi su konkretni pravni akti koji spadaju u dokumentarna isprave i predstavljaju samo dokazno sredstvo kojim se potvrđuje ili navode, određene činjenice onakve kakve jesu, odnosno kakve su utvrđene u trenutku izdavanja takve potvrde tj. uvjerenja.

Konkretno uvjerenje i potvrda od 16.03.2005. godine izdato od strane Službe za prinudnu naplatu Kantonalnog poreznog ureda Sarajevo je izdato na zahtjev Društva „M.“ d.o.o. Sarajevo kao dokaz o kupovini imovine u dijelu od

30/100 u vlasništvu II tužitelja i koja potvrda tj. uvjerenje će istom služiti kao dokaz o kupovini dijela navedene imovine odnosno nekretnine i predstavlja osnov za registraciju takve kupovine kod zemljišno knjižnog registra ali i kod drugih registara.

Porezni organi su ovo uvjerenje tj. potvrdu izdali na osnovu činjenica o kojima oni vode službenu evidenciju a prema stavu 3. istoga člana 169. Zakona o upravnom postupku jer je tim stavom određeno da: „Uvjerjenje i druge isprave o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija se moraju izdavati sukladno podacima službene evidencije“ a tužitelji ničim nisu iste činjenice doveli u pitanje.

Svi njegovi prigovori u pogledu povreda osnovnih načela upravnoga postupka, povreda sloboda i prava zagarantovanih Evropskom konvencijom o zaštiti sloboda i prava su za ovaj spor irelevantni jer je činjenica da uvjerenje tj. potvrda o nekim činjenicama NIJE UPRAVNI AKT jer se njime ne rješava o pravu ili obavezi određenog pojedinca ili pravne osobe. Takvo uvjerenje predstavlja samo ispravu za svjedočenje o stanju prinudne naplate poreznog obveznika prema poreznim knjigama i stanju u konkretnom predmetu.

Iz svega izloženog proizlazi da je prvostepeni sud pravilnim tumačenjem pozitivnih pravnih propisa-materijalnog prava na utvrđeno činjenično stanje donio pravilnu i zakonitu odluku a da pri tome nije povrijedio pravo na pravično suđenje niti odredbu člana 6. stav 1. Evropske konvencije kao i odredbe člana 7. (načelo materijalne istine), 133. (puni postupak) i dr. Zakona o upravnom postupku kao i odredbi Zakona o upravnim sporovima, jer je u svojoj odluci prvostepeni sud dao razloge o odlučnim činjenicama za donošenje takve odluke i odgovorio na sve prigovore tužitelja date u tužbi i u toku postupka pa se ni u kom slučaju odluka prvostepenoga suda ne može smatrati proizvoljnom – kako to tvrde tužitelji.

Neosnovan je prigovor podnosioca Zahtjeva da je Ustavni sud FBiH Sarajevo utvrdio neustavnost odredbe člana 30. Zakona o poreznoj upravi FBiH. Naime, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine svojom Odlukom broj: U-14/10 od 19.03.2011. godine (objavljena u Službenim novinama FBiH „ broj: 29/11 i 27/12), utvrdio da odredba člana 50 Zakona o poreznoj upravi FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 33/02, 28/04, 57/09 i 40/10) nije u saglasnosti sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine kao i član 16. Zakona o izmjenama i dopunama ovoga Zakona („Službene novine FBiH“, broj: 40/10), ali to nije u nikakvoj vezi sa ovom pravnom stvari a eventualno se taj prigovor mogao isticati u postupku utvrđenja porezne obaveze a ne u postupku izdavanja uvjerenja.

Kako je donošenjem pobijane presude prvostepeni sud, odbijanjem tužbenog zahtjeva tužitelja napravio povredu

pravila postupka, jer je tužbe trebao odbaciti (prema odredbi člana 25. stav 1. točka 2. Zakona o upravnim sporovima), jer akt kojim se tužbom osporava nije upravni akt, a ista je stvar i za ćutanje administracije jer se i takav spor može voditi samo ako se radi o nedonošenju upravnog akta u upravnoj stvari, a ne i u slučaju nedonošenja akta u nekoj drugoj stvari koja nije upravna i o kojoj se ne rješava u upravnom postupku, to je iz tih razloga ovaj sud prvostepenu presudu preinačio tako što je tužbe tužitelja odbacio a primjenom člana 46. stav 2. Zakona o upravnim sporovima a u vezi sa članom 25. stav 1. točka 2. istoga zakona.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH broj: 09 0 U 018001 13 Uvp od 7. 6. 2018. godine)

Mjesna nadležnost suda

*Član 5. Zakona o upravnim sporovima
Član 19. stav 2. u vezi sa članom 22. stav 4.
Zakona o parničnom postupku*

NAKON DOSTAVLJANJA TUŽBE NA ODGOVOR TUŽENOM, SUD SE NE MOŽE PO SLUŽBENOJ DUŽNOST OGLASITI MJESNO NENADLEŽNIM.

Iz obrazloženja:

Rješenjem broj: 09 0 U 021814 14 U od 11. 12. 2017. godine Kantonalni sud u Sarajevu oglasio se mjesno nenadležnim za postupanje u ovom upravnom sporu, te po pravosnažnosti rješenja spis dostavio stvarno i mjesno nadležnom Kantonalnom sudu u Tuzli, smatrajući da je taj sud mjesno nadležan za postupanje u ovom predmetu. Iz obrazloženja rješenja proizilazi da je tužiteljica tužbom osporila zakonitost rješenja tuženog, broj i datum naveden u uvodu ovog rješenja, kojim je odbijena njezina žalba izjavljena protiv rješenja prvostepenog organa Agencije za finansijske, informatičke i posredničke usluge d.d. S., Poslovnica T. broj: R-794/12 od 2. 11. 2012. godine, kojim je rješenjem odbijen zahtjev tužiteljice za verifikaciju potraživanja po osnovu stare devizne štednje.

Pismenim podneskom broj: 03 0 U 017406 18 U od 8. 2. 2018. godine Kantonalni sud u Tuzli izazvao je sukob mjesne nadležnosti sa Kantonalnim sudom u Sarajevu. U podnesku se poziva na odredbe člana 19. stav 2. Zakona o parničnom postupku, te navodi da Kantonalni sud u Sarajevu nije imao valjan pravni osnov da se po službenoj dužnosti oglasi mjesno nenadležnim, jer je rješenje donio nakon što je od tužene strane zatražio i pribavio odgovor na tužbu. Smatra da je za postupanje po tužbi nadležan Kanto-

nalni sud u Sarajevu, pa predlaže da Vrhovni sud Federacije BiH kao nadležni sud riješi predmetni sukob nadležnosti na način da poništi rješenje Kantonalnog suda u Sarajevu i za suđenje u ovom upravnom sporu odredi Kantonalni sud u Sarajevu.

Rješavajući o izazvanom negativnom sukobu mjesne nadležnosti između Kantonalnog suda u Tuzli i Kantonalnog suda u Sarajevu ovaj sud je odlučio kao u izreci rješenja iz sljedećih razloga:

Prema odredbi član 19. stav 2. Zakona o parničnom postupku („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15) sud se može proglasiti po službenoj dužnosti mjesno nenadležnim samo kad postoji isključiva mjesna nadležnost nekog drugog suda, ali najkasnije do podnošenja odgovora na tužbu.

Kantonalni sud u Sarajevu se proglasio mjesno nenadležnim rješenjem od 11. 12. 2017. godine nakon podnošenja i prijema odgovora tuženog na tužbu tužioca (10. 10. 2014. godine datum prijema odgovora na tužbu Kantonalnom sudu u Sarajevu).

Predmet ovog upravnog spora je verifikacija potraživanja po osnovu stare devizne štednje pa je isključiva mjesna nadležnost u upravnim sporovima propisana odredbom člana 5. Zakona o upravnim sporovima („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 9/05), da upravne sporove rješava kantonalni sud i to prema sjedištu prvostepenog organa, odnosno njegove organizacijske jedinice, a u konkretnom slučaju je prvostepeni organ Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge d.d. S. a Poslovnica u T. nema svojstvo pravnog lica po odredbama Zakona o privrednim organizacijama FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 23/99, 45/00, 2/02 6/02 ,29/03, 68/05, 91/07, 84/08, 88/08, 7/09, 63/10 i 75/13).

S obzirom da je u ovom upravnom sporu propisana isključiva mjesna nadležnost drugog suda, Kantonalni sud u Sarajevu se nije mogao po službenoj dužnosti proglasiti mjesno nenadležnim za postupanje u ovom upravnom sporu poslije dostavljenog odgovora tuženog na tužbu tužioca, jer je odredbom člana 19. stav 2. Zakona o parničnom postupku ta mogućnost propisana samo do podnošenja odgovora na tužbu.

Stoga je shodnom primjenom člana 22. stav 4. Zakona o parničnom postupku („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj : 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15) u vezi sa članom 55. Zakona o upravnim sporovima odlučeno kao u izreci rješenja.

(Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH broj: 03 0 U 017406 18 R od 8. 3. 2018. godine)

BOSNA I HERCEGOVINA

„Sl. glasnik BiH“, broj 45, od 5. 7. 2019. godine

MINISTARSTVO BEZBJEDNOSTI

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o nagradama policijskih službenika
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o internom premještanju policijskih službenika
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o internom objavljivanju slobodnih radnih mjesta
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o stručnom osposobljavanju policijskih službenika BiH - svi pravilnici stupaju na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik BiH“, broj 46, od 9. 7. 2019. godine

MINISTARSTVO KOMUNIKACIJA I PROMETA

- Uputstvo o provođenju postupka homologacije pojedinačnog vozila - stupa na snagu prvog dana od dana objave

REGULATORNI ODBOR ŽELJEZNICA BiH

- Pravilnik o zajedničkoj sigurnosnoj metodi za kontrolu koju će primjenjivati željeznička preduzeća i upravitelji infrastrukture nakon što im se izda rješenje o sigurnosti za upravljanje željezničkom infrastrukturom i potvrda o sigurnosti za obavljanje usluga željezničkog prijevoza, te subjekti nadležni za održavanje - stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik BiH“, broj 52, od 2. 8. 2019. godine

DIREKCIJA ZA CIVILNO ZRAKOPLOVSTVO

- Pravilnik o službi potrage i spašavanja u slučaju zrakoplovne nesreće u BiH – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik BiH“, broj 53, od 6. 8. 2019. godine

VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o karakteru i sadržaju javnog konkursa za popunjavanje radnih mjesta državnih službenika u VSTV-u – stupa na snagu osmog dana od dana objave

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

„Sl. novine FBiH“, broj 47, od 5. 7. 2019. godine

MINISTARSTVO TRGOVINE

- Pravilnik o dopunama Pravilnika o obliku, sadržaju i

načinu vođenja trgovačke knjige – stupa na snagu narednog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 48, od 10. 7. 2019. godine

VLADA

- Uredba o izmjeni Uredbe o finansijskoj konsolidaciji privrednih društava u FBiH - stupa na snagu narednog dana od dana objave

CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA

- Uputstvo o dopuni i izmjeni Uputstva o utvrđivanju kvalifikacija, broja, imenovanju i razrješenju članova izborne komisije osnovne izborne jedinice u BiH - stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 50, od 17. 7. 2019. godine

MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA

- Pravilnik o dopuni Pravilnika o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka - stupa na snagu narednog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 51, od 19. 7. 2019. godine

FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA

- Pravilnik o dopuni Pravilnika o izgledu i sadržaju zahtjeva, obrazaca i obavještenja ostalih pratećih dokumenata uz fiskalne sisteme
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o postupcima i redoslijedu radnji u procesu fiskalizacije – oba pravilnika stupaju na snagu narednog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 52, od 24. 7. 2019. godine

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

- Uputstvo o provedbi mjera za otklanjanje i sprječavanje zaraznih i parazitarne bolesti životinja za 2019. godinu – stupa na snagu narednog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 53, od 26. 7. 2019. godine

PARLAMENT

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršavanju Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine za 2019. godinu – stupa na snagu narednog dana od dana objave

FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA

- Pravilnik o dopunama Pravilnika o podnošenju prijava za upis i promjene upisa u Jedinstveni sistem regi-

stracije, kontrole i naplate doprinosa – stupa na snagu narednog dana od dana objave

FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA

- **Pravilnik o dopunama Pravilnika o uvjetima prostora, opreme i kadra za obavljanje zdravstvene djelatnosti za potrebe fakultetske nastave**
- **Pravilnik o izmjenama Pravilnika o minimalnim standardima za izračun tehničkih rezervi osiguranja – oba pravilnika stupaju na snagu osmog dana od dana objave**

„*Sl. novine FBiH*“, broj 54, od 31. 7. 2019. godine

PARLAMENT

- **Zakon o izmjenama Zakona o finansijskoj konsolidaciji privrednih društava u FBiH**
- **Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o električnoj energiji u FBiH**
- **Zakon o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica – svi zakoni stupaju na snagu osmog dana od dana objave**

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

- **Pravilnik o uslovima i načinu ostvarenja novčanih podrški po modelu ruralnog razvoja**
- **Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podrški po modelu ostalih vrsta podrški - oba pravilnika stupaju na snagu narednog dana od dana objave**

„*Sl. novine FBiH*“, broj 55, od 2. 8. 2019. godine

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

- **Pravilnik o izmjeni Pravilnika o sadržaju, obliku, uslovima, načinu izdavanja i čuvanja vodnih akata – stupa na snagu narednog dana od dana objave**

REPUBLIKA SRPSKA

- izbor za juni –

„*Sl. glasnik RS*“, broj 46, od 5. 6. 2019. godine

FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

- **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o pravu na medicinska sredstva, broj: 02/002-2359-5/19 – stupa na snagu osmog dana od dana objave, a primjenjivat će se od 1. jula 2019. godine**

NOTARSKA KOMORA

- **Izmjene i dopune Statuta Notarske komore Republike**

Srpske – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„*Sl. glasnik RS*“, broj 47, od 11. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO ZA EVROPSKE INTEGRACIJE I
MEĐUNARODNU SARADNJU

- **Pravilnik o izmjenama Pravilnika o uslovima i načinu korišćenja budžetskih sredstava za finansiranje rada predstavništava Republike Srpske u inostranstvu – stupa na snagu osmog dana od dana objave**

REPUBLIČKO JAVNO TUŽILAŠTVO

- **Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i poslovanju javnih tužilaštava Republike Srpske – stupa na snagu osmog dana od dana objave**

„*Sl. glasnik RS*“, broj 48, od 12. 6. 2019. godine

GENERALNI SEKRETARIJAT VLADE

- **Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Generalnom sekretarijatu Vlade Republike Srpske – stupa na snagu osmog dana od dana objave**

MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE

- **Pravilnik o kriterijumima za identifikaciju supstanci kao PBT ili vPvB – stupa na snagu osmog dana od dana objave**

FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE

- **Statut o izmjenama i dopunama Statuta Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske – stupa na snagu osmog dana od dana objave**

„*Sl. glasnik RS*“, broj 49, od 14. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE

- **Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o programu i postupku polaganja stručnog ispita – stupa na snagu osmog dana od dana objave**

„*Sl. glasnik RS*“, broj 50, od 17. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO FINANSIJA

- **Pravilnik o priređivanju klasične tombole**
- **Pravilnik o priređivanju igara na sreću na automatima**
- **Pravilnik o priređivanju kladioničkih igara na sreću**
- **Pravilnik o priređivanju igara na sreću u kazinu**
- **Pravilnik o priređivanju elektronskih igara na sreću**
- **Pravilnik o inspeksijskom nadzoru nad plaćanjem naknada i poreza na dobitke**
- **Pravilnik o sprovođenju zaštitne mjere oduzimanja**

predmeta i funkcionalne opreme – svi pravilnici stupaju na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik RS“, broj 51, od 20. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE,
GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU

- Pravilnik o postupanju sa uređajima i otpadom koji sadrže polihlorovana jedinjenja – stupa na snagu osmog dana od dana objave.

MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE

- Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu uprave i lokalne samouprave – stupa na snagu osmog dana od dana objave

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela – stupa na snagu osmog dana od dana objave

- Uputstvo o izmjenama Uputstva o obročavanju šumskih drvnih sortimenata – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik RS“, broj 52, od 21. 6. 2019. godine

NARODNA SKUPŠTINA

- Zakon o podsticajima u privredi Republike Srpske – stupa na snagu 1. jula 2019. Godine

KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD BANJA LUKA

- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Kazneno-popravnom zavodu Banja Luka – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik RS“, broj 53, od 26. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE

- Pravilnik o školskom kalendaru za školsku 2019/2020. godinu – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik RS“, broj 54, od 27. 6. 2019. godine

NARODNA SKUPŠTINA

- Zakon o socijalnom stanovanju Republike Srpske
- Zakon o pečatima organa i institucija Republike Srpske
- Zakon o unutrašnjoj plovidbi Republike Srpske
- Zakon o izmjeni Zakona o bankama Republike Srpske
- Zakon o dopuni Zakona o platama zaposlenih u institu-

cijama pravosuđa Republike Srpske – svi zakoni stupaju na snagu osmog dana od dana objave

MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o kriterijumima i postupku za dodjelu sredstava granta udruženjima od javnog interesa, ostalim udruženjima i fondacijama – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik RS“, broj 55, od 28. 6. 2019. godine

VLADA

- Uredba o uslovima za davanje saglasnosti JP “Lutrija Republike Srpske” a.d. Banja Luka za osnivanje privrednog društva za priređivanje igara na sreću – stupa na snagu osmog dana od dana objave

UNSKO – SANSKI KANTON

- izbor za juli -

**„Službeni glasnik USK“, broj 17,
od 12. 7. 2019. godine**

SKUPŠTINA

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o dopunskim pravima boraca i članova njihovih porodica
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolsstvu – oba zakona stupaju na snagu osmog dana od dana objave

**„Službeni glasnik USK“, broj 18,
od 19. 7. 2019. godine**

SKUPŠTINA

- Zakon o prestanku važenja Zakona o dopunama Zakona o državnoj službi USK-a - stupa na snagu narednog dana od dana objave
- Zakon o dopuni Zakona o koncesijama - stupa na snagu osmog dana od dana objave

ZENIČKO – DOBOJSKI KANTON

- izbor za juni -

„Sl. novine ZDK“, broj 8, od 11. 6. 2019. godine

VLADA

- Uredba o postupku prijema u radni odnos u javnom sektoru ZDK-a - stupa na snagu narednog dana od dana objave

„Sl. novine ZDK“, broj 10, od 20. 6. 2019. godine

SKUPŠTINA

- **Zakon o dopunama Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti ZDK-a** - stupa na snagu narednog dana od dana objave

VLADA

- **Uredba o obliku, sadržaju i načinu korištenja zaštitnog znaka Ministarstva unutrašnjih poslova ZDK-a** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE,
NAUKU, KULTURU I SPORT

- **Pravilnik o uvođenju novog studijskog programa**
- **Pravilnik o organizaciji rada škole u bolnici** – oba pravilnika stupaju na snagu osmog dana od dana objave
- **Dopuna Pravilnika o sadržaju i postupku izdavanja javne isprave u obrazovanju odraslih** - stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u „Službenim novinama ZDK-a“.

„Sl. novine ZDK“, broj 11, od 24. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, PROMET I
KOMUNIKACIJE I ZAŠTITU OKOLINE

- **Pravilnik o načinu zatvaranja i označavanja zatvorenog gradilišta, odnosno građevine** - stupa na snagu danom donošenja, a objavljuje se u „Službenim novinama ZDK-a“

BOSANSKO – PODRINJSKI KANTON GORAŽDE

- izbor za juni –

„Sl. novine BPK Goražde“, broj 8,
od 10. 6. 2019. godine

VLADA

- **Uredba o postupku prijema u radni odnos u zavodima, agencijama, direkcijama iupravnim organizacijama, pravnim osobama s javnim ovlaštenjima na teritoriji kantona, grada ili općine, u javnim ustanovama i javnim poduzećima čiji su osnivači Kanton, Grad ili općina, te u privrednim društvima u kojima kanton, grad ili općina učestvuju sa više od 50% ukupnog kapitala** - stupa na snagu danom donošenja

„Sl. novine BPK Goražde“, broj 9,
od 19. 6. 2019. godine

MINISTARSTVO ZA URBANIZAM, PROSTORNO
UREĐENJE I ZAŠTITU OKOLINE

- **Pravilnik o izmjenama Pravilnika o definisanju mini-**

malnih kadrovskih i materijalno-tehničkih uslova koje moraju ispunjavati izvođači da bi dobili licencu za obavljanje djelatnosti građenja - stupa na snagu danom donošenja

KANTON SARAJEVO

„Sl. novine KS“, broj 27, od 4. 7. 2019. godine

VLADA

- **Uredba o izmjeni i dopuni Uredbe o osnivanju Štaba civilne zaštite Kantona Sarajevo** - stupa na snagu narednog dana od dana objave
- **Uredba o kontroli javnih nabavki u svim institucijama čiji je osnivač Kanton Sarajevo** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

KABINET PREMIJERA VLADE

- **Pravilnik o plaćama i naknadama državnih službenika i namještenika Kabineta premijera Kantona Sarajevo** - stupa na snagu narednog dana od dana objave

„Sl. novine KS“, broj 28, od 11. 7. 2019. godine

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE
- **Pravilnik o ispunjenosti uvjeta za rad i akreditaciju organizatora za obrazovanje odraslih** – stupa na snagu danom objave u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“

MINISTARSTVO ZA BORAČKA PITANJA

- **Pravilnik o sukobu interesa za zaposlenike Ministarstva za boračka pitanja Kantona Sarajevo**
- **Pravilnik o plaćama i naknadama državnih državnih službenika i namještenika Ministarstva za boračka pitanja Kantona Sarajevo** – oba pravilnika stupaju na snagu danom donošenja, a primjenjivat će se od dana stupanja na snagu Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti KS

OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO – OPĆINSKO VIJEĆE
- **Pravilnik o stipendiranju nadarenih učenika i studenata** – stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljen u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“ i oglasnoj ploči Općine

STRUČNA SLUŽBA ZA ZAJEDNIČKE POSLOVE
- **Pravilnik o plaćama i naknadama državnih službenika i namještenika Stručne službe za zajedničke poslove Kantona Sarajevo**
- **Pravilnik o radnim odnosima državnih službenika i namještenika Stručne službe za zajedničke poslove Kantona Sarajevo** – oba pravilnika stupaju na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. novine KS“, broj 29, od 18. 7. 2019. godine

VLADA

- Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o organizovanju službi zaštite i spašavanja i jedinica civilne zaštite specijalizovane namjene KS - stupa na snagu narednog dana od dana objave

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE

- Pravilnik o vođenju evidencije o neprihvatljivim oblicima ponašanja i zaštiti učenika
- Pravilnik o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne podrške i stručnog tretmana – oba pravilnika stupaju na snagu osmog dana od dana objave

MINISTARSTVO PRIVREDE

- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o robolovničkim područjima i granicama ribolovnih voda na području KS - stupa na snagu danom objavljivanja
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o postupcima u provođenju programa razvoje male privrede - stupa na snagu narednog dana od dana objave

MINISTARSTVO PRAVDE I UPRAVE

- Pravilnik o plaćama i naknadama državnih službenika i namještenika Ministarstva pravde i uprave KS - stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u Službenim novinama Kantona Sarajevo

SLUŽBA ZA SKUPŠTINSKE POSLOVE

- Pravilnik o sukobu interesa za zaposlenike Službe za skupštinske poslove KS - stupa na snagu danom donošenja od sekretara Skupštine Kantona Sarajevo

KANTONALNA AGENCIJA ZA PRIVATIZACIJU

- Pravilnik o plaćama, naknadama i drugim materijalnim pravima iz radnog odnosa Kantonalne agencije za privatizaciju
- Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Kantonalne agencije za privatizaciju – oba pravilnika stupaju na snagu osmog dana od dana objavljivanja na oglasnoj ploči Agencije, a objavit će se u Službenim novinama Kantona Sarajevo

„Sl. novine KS“, broj 30, od 25. 7. 2019. godine

SKUPŠTINA

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije

- Zakon o izmjeni Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju
- Zakon o izmjeni Zakona o srednjem obrazovanju - svi zakoni stupaju na snagu osmog dana od dana objave

VLADA

- Uredba o izmjeni Uredbe o uređivanju i održavanju zelenih i rekreativnih površina u Kantonu Sarajevo – stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u Službenim novinama KS

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE

- Pravilnik o dopuni Pravilnika o izboru, imenovanju i razrješenju direktora osnovnih škola Kantona Sarajevo - stupa na snagu narednog dana od dana objave

MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA

- Pravilnik o uslovima i načinu prikupljanja, evidentiranja i praćenja podataka o stanju sigurnosti saobraćaja - stupa na snagu – stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u Službenim novinama KS

„Sl. novine KS“, broj 31, od 1. 8. 2019. godine

SKUPŠTINA

- Zakon o udžbenicima u Kantonu Sarajevo
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima KS - oba zakona stupaju na snagu narednog dana od dana objave

MINISTARSTVO ZA BORAČKA PITANJA

- Pravilnik o izmjeni i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva za boračka pitanja – stupa na snagu danom dobijanja saglasnosti od Vlade KS a objavit će se u Službenim novinama KS

KABINET PREMIJERA

- Pravilnik o radnim odnosima državnih službenika i namještenika Kabineta premijera KS – stupa na snagu narednog dana od dana objave

SLUŽBA ZA SKUPŠTINSKE POSLOVE

- Pravilnik o plaćama i naknadama državnih službenika i namještenika Službe za skupštinske poslove KS - stupa na snagu narednog dana od dana objave

PRESS SLUŽBA

- Pravilnik o plaćama i naknadama državnih službenika i namještenika u Press službi KS - stupa na snagu narednog dana od dana objave

POREZ NA DODANU / DODATU VRIJEDNOST

- *Zakon o porezu na dodatu vrijednost – dalje: Zakon („Službeni glasnik BiH“, br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17)*
- *Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatu vrijednost – dalje: Pravilnik („Službeni glasnik BiH“, br. 93/05, 21/06, 60/06, 6/07, 100/07, 35/08, 65/10 i 85/17)*

Promet novoizgrađene nepokretnosti sa odloženim plaćanjem

PITANJE: Kada nastaje obaveza obračuna i plaćanja PDV-a na promet novoizgrađene nepokretnosti u slučaju kad je ugovoreno odloženo plaćanje u anuitetima i izdavanje fakture u momentu uplate rate?

ODGOVOR: Odredbom člana 3. Zakona je propisano da je predmet oporezivanja PDV-om promet dobara i usluga (u daljem tekstu: promet dobara i usluga) koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu i uvoz dobara u Bosnu i Hercegovinu. Prema odredbi člana 8. Zakona, prometom usluga, smatraju svi poslovi i radnje izvršene u okviru obavljanja privredne djelatnosti, a koje ne čine promet dobara iz članova 4. - 7. ovog Zakona. Prema odredbi člana 4. stav 3. tačka 3. Zakona, prometom dobara, smatra se i isporuka dobara na osnovu ugovora o iznajmljivanju na određeni period na osnovu kupoprodajnog ugovora s odgođenim plaćanjem kojim je predviđeno da se pravo vlasništva prenosi najkasnije otplatom posljednje rate.

Odredbama člana 17. Zakona je propisano da poreska obaveza nastaje u momentu kada se izvrši jedna od sljedećih radnji, koja god bude najranija:

- isporuka dobara ili vršenje usluga;
- izdavanje fakture u skladu s ovim zakonom;
- plaćanje ili djelimično plaćanje izvršeno prije izdavanja fakture;
- nastanak obaveze plaćanja carinskog duga kod uvoza dobara, a ako te obaveze nema, u momentu kada bi nastala obaveza plaćanja tog duga;
- za promet dobrima i uslugama prema čl. 5., 6. i 9., po isteku poreskog perioda za vrijeme kojeg je izvršen promet;
- za svaku izmjenu u poreskoj osnovici prema članu 20., kada se izda faktura ili drugi dokument.

U članu 7. Pravilnika propisano je da:

- Isporuka dobara na osnovu ugovora o iznajmljivanju na određeni period, gdje je predviđeno da se pravo vlasništva prenosi najkasnije istekom ugovorenog perioda, predstavlja finansijski lizing.

- Kada se radi o finansijskom lizingu kod kojeg je ugovoreno pravo otkupa predmeta lizinga, davalac lizinga obračunava PDV na osnovicu koju čini iznos naknade koju obveznik prima,

ili treba da primi, po osnovu predaje predmeta lizinga primaocu lizinga.

- Poreska obaveza kod finansijskog lizinga nastaje istekom poreskog perioda u kojem je dobro isporučeno.

- Ukoliko odredbe u ugovoru o lizingu ne budu do kraja ispoštovane, odnosno dođe do raskida ugovora prije prenosa vlasništva, davalac lizinga ima pravo ispravke obaveze PDV-a, pod uslovom da dobro bude vraćeno davaocu lizinga.

- Ispravka se vrši proporcionalno trajanju lizinga, i to u poreskom periodu u kojem je došlo do prestanka obligacionog odnosa.

- U slučaju kada ugovorom o lizingu nije predviđeno da se pravo raspolaganja na dobru prenese sa davaoca na primaoca lizinga, odnosno kada nije ugovoren otkup dobra koje je predmet lizinga, PDV se obračunava i plaća na svaku ugovorenu ratu, s obzirom da se u ovom slučaju radi o zakupu pokretne stvari.

Saglasno navedenim zakonskim i podzakonskim odredbama, investitor kao poreski obveznik je bio u obavezi da, shodno članu 4. stav 3. tačka 3. i 17. Zakona i članu 7. Pravilnika, kupcu novoizgrađene nepokretnosti, kod isporuke dobra, po zaključenom kupoprodajnom ugovoru, sa plaćanjem u anuitetima, izda fakturu u skladu sa članom 55. stav 1. Zakona, sa iskazanim iznosom ukupnog oporezivog prometa i obračunatim i iskazanim PDV po stopi od 17%.

Odloženo plaćanje, odnosno plaćanje u anuitetima, ne utiče na momenat nastanka poreske obaveze kod isporučioaca dobara, jer se PDV obračunava na cjelokupnu vrijednost, kod isporuke proizvoda, bez obzira što se prenos prava vlasništva nad nepokretnošću vrši sa uplatom zadnje rate.

Investitor ima obavezu da, za obračunski period kad je isporučena nepokretnost, odnosno da za izdatu fakturu, utvrdi obavezu za plaćanje po mjesečnoj prijavi za obračun i plaćanje PDV.

Međutim, iz navoda dopisa poreskog obveznika smo zaključili da je investitor za svako plaćanje iznosa anuiteta od strane fizičkog lica kao kupca novoizgrađene nepokretnosti, kome je stan dat na korišćenje, sa odloženim plaćanjem, izdavao fakturu na iznos plaćanja i vršio obračun PDV, pa smo u konkretnom opisanom primjeru, mišljenja da je investitor postupao suprotno navedenim odredbama Zakona i Pravilnika, pa bi u ovom slučaju investitor bio u obavezi da izda konačanu fakturu sa obračunom PDV kupcu na cjelokupnu vrijednost nepokretnosti, a da ranije izdate račune stornira, i to evidentira u svom knjigovodstvu i poreskoj evidenciji i utvrdi obavezu za plaćanje PDV po poreskoj prijavi.

Ukoliko dođe do raskida kupoprodajnog ugovora investitora sa fizičkim licem, odnosno povraćaja proizvoda pravnom licu-investitoru, u tom slučaju se stornira faktura, vrši ispravka u knjigovodstvu poreskog obveznika, poreske osnovice i poreske obaveze, vrši izmjena izlaznog PDV obračunatog i plaćenog po mjesečnoj prijavi za PDV (izmijenjena prijava) za obračunski period kada je izvršena prvobitna isporuka proizvoda i izdat račun.

Odbitak ulaznog poreza po osnovu nabavke ukrasnih predmeta za opremanje poslovnog prostora

PITANJE: Da li obveznik PDV-a ima pravo na odbitak ulaznog poreza na osnovu nabavke tepiha, umjetničkih djela likovne i primijenjene umjetnosti i drugih ukrasnih predmeta, koje će koristiti za opremanje administrativnih prostorija?

ODGOVOR: Osnovno pravilo kod prava na korišćenje ulaznog PDV-a je da poreski obveznik može prilikom obračunavanja svoje poreske obaveze odbiti PDV koji je platio ili treba da plati prilikom nabavke dobara ili usluga od drugog poreskog obveznika, ako je ta dobra odnosno usluge upotrijebio u svrhe obavljanja djelatnosti za koje se plaća PDV. Naime, u smislu odredbe stava 1. člana 32. Zakona, ulazni porez, u vezi sa poreskim obveznikom, je iznos PDV-a koji mu je obračunat na promet dobara ili usluga i PDV kojeg plati ili treba da plati prilikom uvoza dobara, gdje se (u oba slučaja) radi o dobrima i uslugama koje koristi ili treba da koristi u svrhe poslovanja kojeg vrši.

Prema odredbi stava 2. i 3. istog člana Zakona, obveznik ima pravo da odbije PDV koji je obavezan da plati ili ga je platio prilikom kupovine dobara ili usluga od drugog poreskog obveznika ili prilikom uvoza dobara, pod uslovom da ta dobra, odnosno usluge koristi za promet dobara i usluga koje podliježu plaćanju PDV-a. Obveznik može ostvariti pravo na odbitak ulaznog poreza za promet dobara i usluga koji izvrši u inostranstvu, pod uslovom da bi to pravo na odbitak ulaznog poreza postojalo da je takav promet izvršen u Bosni i Hercegovini.

Osim toga, u stavu (1) člana 63. Pravilnika propisano je da poreski obveznici koji obavljaju oporezive isporuke dobara i usluga imaju pravo na odbitak ulaznog poreza ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

a) da je na fakturi za primljena dobra ili obavljene usluge iskazan PDV u skladu sa članom 55. Zakona;

da je isporuka dobara ili usluga primljena od drugog PDV obveznika;

c) da za primljene isporuke prema članu 32. Zakona, nije isključeno pravo na odbitak ulaznog poreza;

d) da je isporuka obavljena poreskom obvezniku u poslovne svrhe;

da je isporuka obavljena poreskom obvezniku u poslovne svrhe.

Prema odredbi člana 55. stav 1. Zakona, obveznik je dužan da klijentu izda fakturu ili drugi dokument koji služi kao faktura za svaki promet dobara i usluga, izuzev za onaj promet koji je oslobođen u svrhe PDV-a u smislu člana 24. i 25. ovog zakona.

Saglasno odredbama člana 107. stav 1. Pravilnika, poreska faktura mora sadržavati najmanje sljedeće podatke:

a) naziv, adresu identifikacioni broj za indirektno poreze obveznika koji je isporučio dobra ili usluge;

b) mjesto i datum izdavanja fakture;

c) broj fakture;

d) datum isporuke dobara i/ili usluga;

e) ime, naziv, adresu i kada postoji identifikacioni broj za indirektno poreze poreskog obveznika kupca;

f) trgovački naziv, vrstu, količinu i cijenu isporučenih dobara i obavljenih usluga;

g) pojedinačnu vrijednost dobara i usluga bez PDV-a;

h) ukupan iznos naknade bez PDV-a;

i) PDV stopu i ukupan iznos PDV-a;

j) ukupan iznos naknade za dobra i usluge, uključujući PDV.

Obveznik PDV-a ima pravo na odbitak ulaznog poreza, uz ispunjenje propisanih uslova - da posjeduje propisanu dokumentaciju (fakturu ili drugi dokumant koji služi kao faktura izdat u skladu sa propisima kojima se uređuje oporezivanje potrošnje PDV-om), odnosno dokument o izvršenom uvozu u kojem je ulazni porez iskazan i dokumant kojim se potvrđuje da je iskazani PDV plaćen prilikom uvoza, kao i da predmetna dobra i usluge koristi za promet dobara i usluga sa pravom na odbitak ulaznog poreza, tj. za promet koji je oporeziv PDV-om, promet za koji je propisano poresko oslobađanje sa pravom na odbitak ulaznog poreza ili za promet koji se smatra izvršenim u inostranstvu ako bi za taj promet postojalo pravo na odbitak ulaznog poreza da je izvršen u Bosni i Hercegovini.

S tim u vezi, a uz ispunjenje navedenih uslova, obveznik PDV-a ima pravo na odbitak ulaznog poreza na osnovu nabavke tepiha, umjetničkih djela likovne i primijenjene umjetnosti i drugih ukrasnih predmeta, koje će koristiti za opremanje administrativnih prostorija.

*Pripremili: Stana VIDOVIĆ, dipl. pravnik
Dejan RADIĆ, dipl. ecc.*

Osnovica za obračun PDV-a kod iznajmljivanja radne snage drugom društvu

PITANJE: Preduzeće iz Bosne i Hercegovine, koje se bavi ugoditeljskom djelatnošću u zimskom periodu, je na osnovu Ugovora stavilo na raspolaganje svoje radnike (konobare i kuhare) drugom preduzeću (hotelu) iz Bosne i Hercegovine, koje obavlja istu djelatnost u ljetnom periodu, na period od tri mjeseca. Navedenim ugovorom je regulisano da preduzeće kojem su radnici stavljeni na raspolaganje snosi troškove plata i doprinosa za iste. Da li je preduzeće koje je stavilo na raspolaganje svoje zaposlene radnike dužno da prilikom ispostavljanja poreske fakture za predmetnu uslugu u osnovicu za obračun PDV-a uključi i iznose koji se odnose na doprinose i plate za te radnike?

ODGOVOR: U konkretnom slučaju, u poresku osnovicu ulaze iznosi na ime usluge stavljanja zaposlenih radnika na raspolaganje, kao i iznosi na ime plata i doprinosa za te radnike.

Porez na dodatnu vrijednost se, u smislu člana 3. Zakona, plaća na promet dobara i usluga koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu, te na uvoz dobara u Bosnu i Hercegovinu.

Članom 8. stav (1) Zakona propisano je da se prometom usluga, u smislu ovog zakona, smatraju svi poslovi i radnje izvršene u okviru obavljanja privredne djelatnosti, a koji ne čine

promet dobara iz člana 4. – 7. ovog zakona.

Članom 55. stav (1) Zakona propisano je da je obveznik dužan da klijentu izda fakturu ili drugi dokument koji služi kao faktura za svaki promet dobara i usluga, izuzev za onaj promet koji je oslobođen u svrhe PDV-a u smislu člana 24. i 25. ovog zakona.

Poreska osnovica kod prometa dobara i usluga regulisana je članom 20. stav (1) Zakona, a čini je oporezivi iznos naknade (u novcu, stvarima ili uslugama) koju obveznik primi, ili treba da primi, za isporučena dobra ili pružene usluge, uključujući subvencije koje su neposredno povezane sa cijenom tih dobara ili usluga, u koju nije uključen porez na dodatu vrijednost, ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Poreski tretman posredovanja u prodaji robe

PITANJE: Poreski obveznik vrši usluge posredovanja u trgovini mobilnih telefona na način da za vlasnike pronalazi kupce i provodi prateće aktivnosti vezane za prodaju. Obveznik sa vlasnikom unaprijed dogovara iznos naknade za izvršenu uslugu, koju naplaćuje nakon upješno realizovane prodaje. Šta predstavlja osnovicu za obračun PDV-a u navedenoj transakciji?

ODGOVOR: Osnovica za obračun PDV-a kod usluga posredovanja, kako je opisano u upitu, predstavlja provizija posrednika, jer se radi o prodaji u ime i za račun drugog lica. Fakturu za uslugu posrednik ispostavlja vlasniku telefona (prodavcu) kojem je usluga i izvršena.

Članom 3. Zakona je propisano da se PDV plaća na promet dobara i usluga koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu i uvoz dobara u Bosnu i Hercegovinu.

Shodno članu 4. stav 3. tačka 2. Zakona, prometom dobara, u smislu ovog zakona, smatra se i isporuka dobara po ugovoru na osnovu kojeg se plaća provizija pri prodaji ili kupovini dobara.

Prema članu 5. Pravilnika, kod isporuke dobara po ugovorima na osnovu kojih se plaća provizija pri prodaji, kao što su ugovori o posredovanju i ugovori o trgovinskom zastupanju, radi se o prodaji u ime i za račun drugog lica.

Za razliku od komisione prodaje, posrednik obračunava i plaća PDV na svoju proviziju, a vlasnik dobra, odnosno lice u čije ime i za čiji račun posrednik vrši prodaju obračunava i plaća PDV na ukupnu prodajnu vrijednost.

Posrednik, odnosno zastupnik za svoju uslugu posebno izdaje račun na kojem iskazuje naknadu za izvršenu uslugu i obračunava PDV na vrijednost usluge posredovanja, odnosno zastupanja. PDV obračunat na proviziju posrednika, odnosno zastupnika predstavlja ulazni porez za vlasnika dobra.

Dejan RAKIĆ, advokat

(Ne)oporezivanje povrata novčanih sredstava

PITANJE: Ovlašteni serviser bijele tehnike odnosno kućanskih aparata, na osnovu ugovora o poslovno tehničkoj saradnji sa generalnim uvoznikom, kojim je definisano da pored pružanja popravke proizvoda u garantnom i van-garantnom roku vrši i povrat novca u ime trgovca odnosno ovlaštenog uvoznika spomenute robe. Dakle, uslijed nemogućnosti popravke proizvoda, a na osnovu zahtjeva krajnjeg potrošača - kupca (na osnovu Zakona o zaštiti potrošača) mi vršimo preuzimanje neispravnog aparata, te vršimo povrat novca po fiskalnom računu izdatom od strane trgovca (u bruto iznosu = prodajna vrijednost + PDV) za taj aparat u ime generalnog distributera.

Da li je ispravno postupanje ako mi preuzeti aparat odnosno povrat novca (u bruto iznosu) tretiramo kao prolaznu stavku u našim poslovnim knjigama (stavku bez PDV-a)? Dakle, povrat novca evidentiramo kao potraživanje za obaveze preuzete u ime drugih (generalnog distributera) što na našoj fakturi iskažemo kao stavku bez PDV-a sa pozivajući se na Član 3. Zakona o PDV-u jer to nije nabavka niti prodaja već samo povrat novca koji nam to u konačnici i refundira. Preuzeti aparat se vraća generalnom distributeru kao škart koji se dalje zbrinjava kao otpad.

ODGOVOR: Prema odredbama članka 3. Zakona, PDV se plaća na promet dobara i usluga koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu i uvoz dobara u Bosnu i Hercegovinu.

Predmet oporezivanja porezom na dodanu vrijednost, u smislu članka 2. Pravilnika, je svaka isporuka dobara ili usluga obavljena na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu, vlastita potrošnja, unos dobara u carinsko područje BiH, te isporuka dobara ili usluga što se obavi uz naknadu, bez naknade ili uz povoljnije uvjete poreznim obveznicima i njihovim zastupnicima, kao i drugim primaocima, ako su ispunjeni ostali zakonom propisani uvjeti.

Člankom 20. stav (1) Zakona propisano je da poreznu osnovicu prometa dobara i usluga čini oporezivi iznos naknade (u novcu, stvarima ili uslugama) koju obveznik primi ili treba da primi za isporučena dobra ili pružene usluge, uključujući subvencije koje su neposredno povezane sa cijenom tih dobara ili usluga, u koju nije uključen PDV, ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Prema odredbama člana 55. Zakona, obveznik je dužan klijentu izdati fakturu ili drugi dokument koji služi kao faktura za svaki promet dobara i usluga, izuzev za onaj promet koji je oslobođen u svrhe PDV-a u smislu člana 24. i 25. ovog zakona.

Shodno naprijed navedenom, novčana sredstva nisu predmet oporezivanja porezom na dodanu vrijednost, osim u slučaju kada ista predstavljaju naknadu za oporezivi promet dobara i usluga koji obveznik vrši.

Prema odredbama članka 20. stav 10. tačka 2. Zakona ne uključuju se u osnovicu iznosi koje obveznik primi od kupca kao naknadu troškova plaćenih u ime i za račun drugog, a koji

su u njegovim knjigama knjiženi kao troškovi.

Primljene aparate potrebno je evidentirati u vanbilansnoj evidenciji kao tuđu robu.

Dr. sc. Jozo PILJIĆ

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA FINANSIJA / FINANCIJA

- Porezi i doprinosi -

Obračun dijela plaće po osnovu radnog učinka i porezi i doprinosi po osnovu menadžerskog ugovora

PITANJE: Kako obračunati dio plate po radnom učinku radnika? Na koji način se obračunavaju porezi i doprinosi po menadžerskom ugovoru za radnika? Na koji način se obračunavaju doprinosi po menadžerskom ugovoru za lice koje nije zaposleno kod isplatioca?

ODGOVOR: Odredbama člana 75. Zakona o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18) propisano je da se plaća radnika utvrđuje kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu, da se plaća za obavljani rad i vrijeme provedeno na radu sastoji od osnovne plaće, dijela plaće za radni učinak i uvećane plaće iz člana 76. istog zakona, u skladu sa kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu, u te da se kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu utvrđuju elementi za određivanje osnovne plaće i dijela plaće po osnovu radnog učinka. Na osnovu naprijed navedenih odredaba Zakona, dio plaće za radni učinak se obračunava na osnovu elemenata utvrđenih kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu. Ukoliko imate dodatnih nejasnoća u vezi sa načinom utvrđivanja dijela plaće po osnovu radnog učinka upućujemo vas na nadležno Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. U kontekstu navedenog, podsjećamo, da je osnovica za obračun doprinosa ukupan iznos bruto plaće (osnovna plaća uvećana za dio plaće za radni učinak i druga uvećanja plaće u skladu sa navedenim propisima o radu), s tim da ista ne može biti niža od najniže plaće u Federaciji BiH, shodno odredbama člana 7. stav 1. Zakona o doprinosima ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16 i 34/18).

U vezi sa vašim pitanjem: „Na koji način se obračunavaju porezi i doprinosi po menadžerskom ugovoru za radnika“, upućujemo vas na odredbu člana 6. Zakona o radu kojim je definirano da je radnik, fizičko lice koje je zaposleno na osnovu ugovora o radu. Na osnovu navedenog poslodavac ne može zaključiti menadžerski ugovor sa radnikom (sa radnikom se zaključuje ugovor o radu).

Nadalje, u vezi sa zaključivanjem menadžerskog ugovora, upućujemo vas na odredbe člana 27. Zakona o radu, kojim je propisano da direktor može poslovodnu funkciju obavljati u radnom odnosu ili bez radnog odnosa, u skladu sa pravilnikom o radu kao i to da se za direktora koji obavlja poslovodnu

funkciju bez radnog odnosa, prava, obaveze i odgovornosti uređuju ugovorom, u skladu sa opštim aktom poslodavca. Primanja odnosno naknade koje ostvaruje direktor koji poslovodnu funkciju obavlja bez zasnivanja radnog odnosa, bez obzira pod kojim nazivom ili u kojem obliku su isplaćena, imaju karakter dohotka od druge samostalne djelatnosti iz člana 12. stav 4. tačka 2. Zakona o porezu na dohodak ("Službene novine Federacije BiH", br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13) i podliježu sljedećim obavezama koje je isplatioc dužan obračunati, obustaviti i uplatiti: doprinos (iz osnovice) za osnovno zdravstveno osiguranje na teret osiguranika po stopi od 4%, u skladu sa članom 10a. stav 1. tačka 1. Zakona o doprinosima, doprinos (na osnovicu) za penzijsko i invalidsko osiguranje na teret isplatioca po stopi od 6%, u skladu sa članom 10a. stav 1. tačka 2. istog Zakona, akontaciju poreza na dohodak po stopi od 10% od osnovice koju čini bruto naknada umanjena za iznos doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje, s tim da se shodno članu 30. stav 2. Zakona o porezu na dohodak, kod utvrđivanja osnovice za obračun akontacije poreza na isplaćene naknade po ovom osnovu ne uzima u obzir lični odbitak iz člana 24. ovog Zakona. Napominjemo, da u slučaju isplate drugih naknada (za službena putovanja, za ishranu, za prevoz i sl.) licima koja kod isplatioca nemaju status zaposlenika, iste bi se smatrale sastavnim dijelom oporezive naknade po osnovu njegovog angažmana i podlijevale bi plaćanju svih propisanih obaveza kako je prethodno opisano.

Broj: 04-02-4-5026/19 od 5. 7. 2019. godine
Pripremila: E. J.

- Porez na dobit -

Umanjenje poreznih obaveza po osnovu investiranja

PITANJE: Da li porezni obveznik ima pravo na umanjeње plaćanja poreza na dobit po osnovu investiranja (nabavka opreme), ukoliko je oprema nabavljena ali nije plaćena i da li se navedena olakšica može koristiti ako je nabavka opreme izvršena u prethodnom poreznom periodu?

ODGOVOR: Članom 36. stavom (1) Zakona o porezu na dobit, propisano je da porezni obveznik ima pravo na umanjeње plaćanja poreza na dobit po osnovu investiranja u skladu sa uslovima propisanim u ovom članu.

Članom 36. stav (2) Zakona o porezu na dobit, propisano je poreznom obvezniku koji izvrši investiranje iz vlastitih sredstava u proizvodnu opremu u vrijednosti preko 50% ostvarene dobiti tekućeg poreznog perioda, umanjuje se obaveza obračunatog poreza na dobit za 30% iznosa u godini investiranja. Stavom (3) istog člana definisano je investiranja u proizvodnu opremu kao kupovina stalnih sredstava i to: postrojenja i opreme, uz izuzetak putničkih automobila, koju obveznik kupuje vlastitim sredstvima u svrhu obavljanja proizvodne djelatnosti.

Članom 88. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dobit,

propisano je da obvezniku iz člana 3. Zakona će se umanjiti utvrđena porezna obaveza za 30% ukoliko porezni obveznik izvrši kupovinu proizvodne opreme u godini za koju se utvrđuje dobit, prema sljedećim kumulativno ispunjenim uslovima: a) vrijednost proizvodne opreme iznosi više od 50% ostvarene dobiti prije oporezivanja iz poreznog perioda za koji se umanjuje porezna obaveza, b) kupovina opreme se vrši iz vlastitih sredstava i c) proizvodna oprema je kupljena i stavljena u upotrebu u godini za koju se traži umanjeno porezne obaveze.

Članom 88. stavom (2) Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dobit, propisano je da kupovina iz vlastitih sredstava se utvrđuje na osnovu Izvještaja o novčanim tokovima sačinjenog u skladu sa direktnom ili indirektnom metodom prema računovodstvenim propisima na način da je: NPA (Novčani tok iz poslovnih aktivnosti) = NIA (Novčani tok iz investicionih aktivnosti) + NFA (Novčani tok iz finansijskih aktivnosti). Stavom (3) istog člana propisano je da se proizvodnom opremom smatraju se postrojenja ili oprema koju porezni obveznik direktno koristi u procesu stvaranja nove vrijednosti (proizvoda ili usluge) kao sredstvo rada, s izuzetkom putničkih automobila.

Shodno navedenim odredbama, ukazujemo na uslove iz člana 88. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dobit, a među kojim nisu navedeni plaćanje nabavljene opreme, te smo mišljenja da ukoliko je porezni obveznik nabavio opremu i stavio u upotrebu u istom poreznom periodu, ali je još nije platio, i zadovoljio formulu novčanih tokova, ispunio uslove. Ukoliko je porezni obveznik izvršio nabavku i stavljanje u upotrebu opreme u različitom poreznom periodu, mišljenja smo da nije ispunio uslove iz člana 88. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dobit.

Broj 05-14-2-3667/18-1 od 19. 6. 2018. godine

DOPRINOSI

Uplata i prijava doprinosa za poslovne jedinice u FBiH pravnog lica sa sjedištem u FBiH

PITANJE: Uposleni u poslovnoj jedinici pravnog lica sa sjedištem u FBiH, a čije je sjedište, također, u FBiH putem JS3100 obrasca su prijavljeni sa naznakom ID broja poslovne jedinice u FBiH. Da li se prilikom uplate i prijave doprinosa za uposlenike koji rade u poslovnoj jedinici radi uplata sa naznakom ID broja sjedišta firme, te da li se MIP-1023 i Specifikacija 2001 za ove uposlenike podnosi pod ID brojem sjedišta firme? Praktično, da li se sve uplate za sve poslovne jedinice registrirane u FBiH firme sa sjedištem u FBiH mogu obuhvatiti jednim virmanima sa naznakom ID sjedišta firme, te da li se za njih sveukupno može raditi podnošenje jednog MIP-1023 i Specifikacije 2001 za jedan poreski period?

U slučaju da je ovaj način uplate i prijave ispravan, da li bi za firmu i uposlenike bio problem preći na pomenuti način uplate i prijave doprinosa ako je do sada rađeno

plaćanje i prijavljivanje doprinosa za svaku poslovnu jedinicu sa pozivom na ID broj poslovne jedinice u FBiH (ne sjedišta firme iz FBiH)?

ODGOVOR: U Pravilniku o primjeni Zakona o porezu na dohodak, između ostalog, nalazi se i "Uputstvo za sačinjavanje i podnošenje mjesečnog izvještaja MIP-1023" koje je sastavni dio obrasca "Mjesečni izvještaj o isplaćenim plaćama, ostvarenim koristima i drugim oporezivim prihodima zaposlenika od nesamostalne djelatnosti, plaćenim doprinosima i akontaciji poreza na dohodak".

Prema navedenom uputstvu, Obrazac MIP-1023 se koristi za mjesečno izvještavanje Porezne uprave od strane poslodavca/isplatioca plaća, drugih ličnih primanja i koristi koje ostvaruju zaposlenici po osnovu nesamostalne djelatnosti, naknada za porodiljsko odsustvo i naknada za bolovanje preko 42 dana, za odnosni mjesec, kao i o obračunatim, obustavljenim i uplaćenim doprinosima iz osnovice i na osnovicu i obračunatoj i uplaćenju mjesečnoj akontaciji poreza na dohodak za taj mjesec.

Poslodavac/isplatioc koji obračunava i uplaćuje doprinose na teret osiguranika obavezan je podnijeti nadležnoj organizacionoj jedinici Porezne uprave obrazac MIP-1023. Isplatiocima se smatraju i oni subjekti koji isplaćuju naknade bolovanja preko 42 dana i naknade za porodiljsko bolovanje (zavodi za zdravstveno osiguranje i reosiguranje i centri za socijalni rad).

Na osnovu navedenog, MIP-1023 je vrsta obrasca koji se, praktično, ne može dostaviti u Poreznu upravu niti "proći" kroz elektronski sistem navedenog poreznog organa sve dok se nisu obračunali i uplatili svi doprinosi i porez na dohodak za svakog zaposlenika za isplaćenu plaću u toku jednog mjeseca.

Ukoliko su u toku jednog mjeseca isplaćene dvije ili više plaća, za svaki mjesec za koji se odnose navedene isplate potrebno je podnijeti obrazac MIP-1023.

Dakle, radi se o mjesečnom izvještavanju PU FBiH o bruto plaći svakog pojedinačnog zaposlenika kod pravnog lica ili kod samostalnog privrednika.

Obrazac MIP-1023 predaje poslodavac/isplatioc, tj. pravno lice prema svom sjedištu, odnosno fizičko lice koje se bavi samostalnom djelatnošću, a ne organizaciona jedinica pravnog/fizičkog lica, što se jasno vidi iz samog obrasca u koji isključivo unosi identifikacioni broj (JIB/JMB) pravnog/fizičkog lica.

Za razliku od "pojedinačnog" obrasca MIP-1023, Specifikacija 2001 predstavlja zbirni obrazac koji se PU FBiH predaje narednog dana nakon isplate plaća zaposlenika koji se nalaze u radnom odnosu kod pravnih, odnosno fizičkih lica.

I ovaj obrazac predaje poslodavac/isplatioc prema svom sjedištu.

Kada je u pitanju broj virmana koji se popunjavanju za plaćanje doprinosa, potrebno je obratiti pažnju na član 32. Pravilnika o načinu obračunavanja i uplate doprinosa, prema kojem se sve uplate po osnovu doprinosa za PIO/MIO mogu uplatiti jednim virmanom, ali je za zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti potrebno popuniti po dva virmana za iznose koji se odnose na federalni, odnosno kantonalni nivo, vodeći računa da grupišete virmane za uplate koje pripadaju kantonal-

nim budžetima (zdravstvo, nezaposlenost) zavisno od **mjesta prebivališta** vaših zaposlenika.

Ukoliko uplate za zdravstvo i osiguranje od nezaposlenosti nisu tačno usmjerene prema mjestu prebivališta samo jednog (od npr. 300 zaposlenika), u elektronskoj kontroli kod PU FBiH MIP-1023 za odnosni mjesec pokazivat će grešku koju ćete «teškom mukom» pronalaziti i korigovati, što može (ali ne mora, kako ste istakli u postavljenom pitanju?) imati reperkusije u vezi sa pravima vaših zaposlenika prilikom korištenja zdravstvenih usluga, tako da je vrlo upitno da li će, npr. bolnica u ZE-DO kantonu prihvatiti da obavi relativno skupe zahvate nad radnikom firme koja ima sjedište u Sarajevu, ali su mu se uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje usmjeravale prema mjestu sjedišta pravnog lica (budžetu Kantona Sarajevo) umjesto prema budžetu ZE-DO kantona, gdje se nalazi mjesto prebivališta tog zaposlenika.

Uplata doprinosa za radnike sa prebivalištem iz različitih kantona

PITANJE: U proteklom periodu imali smo više različitih računovodstvenih servisa, te smo detaljnijim uvidom u plaćanje doprinosa zaključili da je postojala i različita praksa uplate istih. Naime, u situacijama gdje smo imali uposlenike sa različitih kantona, doprinos za zdravstveno osiguranje (dio koji se uplaćuje na žiroračun budžeta kantona) je u jednom periodu uplaćivan na žiroračun budžeta kantona sjedišta firme za sve uposlene, odnosno u kompletnom iznosu (KS), dok je u drugom periodu uplaćivan i na žiroračun budžeta kantona sa kojeg je jedan uposleni (ZE-DO). Isti slučaj je i sa doprinosom za nezaposlenost. Niko od uposlenih nije prijavio da nije mogao ostvariti zdravstvene usluge, također, smo uvijek uredno dobijali potvrde o izmirenim obavezama od PU, te smo stoga sada u zabludi i molimo za uputu.

ODGOVOR: Bez obzira što navodite da se, u slučaju uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje i za osiguranje od nezaposlenosti niko od vaših zaposlenika "nije žalio" da nije mogao ostvariti svoje pravo na navedene vrste usluga, moguće je da su koristili zdravstvene usluge u gradu gdje se nalazi vaša firma, pošto su nevedene vrste doprinosa uplaćivane prema budžetu tog kantona, a ne prema budžetu kantona u kojem se nalazi mjesto prebivališta nekog od vaših zaposlenika.

Problem je ukoliko se dogodi situacija da vaš zaposlenik ima potrebu da koristi zdravstvene usluge za sebe i za osiguranje članove svog porodičnog domaćinstva u mjestu njegovog prebivališta, a da je novac u tu svrhu usmjeren je prema kantonu gdje se nalazi "njegova" firma? Ili, sin/kći vašeg zaposlenika želi potvrdu Službe za zapošljavanje kantona gdje od sa svojom porodicom živi u svrhu korištenja odgovarajućih poticaja u vezi sa, npr. prvim zapošljavanjem, a novac za te namjene se ne uplaćuje u budžet tog, nego nekog drugog kantona?

Pošto se navedeni slučajevi nepravilne uplate doprinosa u navedenom kontekstu lako mogu provjeriti, obaveza je da se

pravilno usmjeravaju novčana sredstva u pomenute svrhe, shodno odgovarajućim odredbama Pravilnika o načinu obračunavanja i uplate doprinosa, te da se pripadajuća sredstva za doprinos za zdravstveno i za osiguranje od nezaposlenosti usmjeravaju u korist kantona u kojem se nalazi mjesto prebivališta zaposlenika, umjesto u budžet kantona gdje je registrovano sjedište firme!

Fuad BALTA, dipl. ecc.

RAČUNOVODSTVO

Trajanje najma - MSFI 16

PITANJE: Ugovor o zakupu poslovnog prostora sklopljen je na godinu (svake godine sklapa se novi ugovor). U ugovoru stoji da svaka strana može rakinuti ugovor, pod uslovom da drugoj strani izjavi otkazni rok u trajanju od 30 dana, kao i da ukoliko se ne plati zakupnina na vrijeme, ugovor prestaje da važi bez posebne obavijesti zakupca. S obzirom na tačku B 34 standarda MSFI 16 – „Najam prestaje biti primjenjiv kada ga i najmoprimac i najmodavac steknu pravo raskinuti bez dozvole druge strane uz simboličnu kaznu“, da li se možemo pozivati na tačku B 34 standarda i ne evidentirati sadašnju vrijednost obaveze preko klase 0?

ODGOVOR: Prema odredbama tačke 26. MSFI-ja 16 - Najmovi, na prvi dan trajanja najma, najmoprimac obavezu po osnovu tog najma mjeri po sadašnjoj vrijednosti svih plaćanja u vezi s najmom koja nisu izvršena na taj dan. Ta plaćanja se diskontuju po kamatnoj stopi sadržanoj u najmu ako je stopu lako utvrditi. U slučajevima kad tu kamatnu stopu nije moguće lako utvrditi, najmoprimac primjenjuje inkrementalnu kamatnu stopu zaduženja.

Trajanje najma je propisano tačkama 18 - 21 i tačkama B34 - B41 MSFI-ja 16.

Subjekt treba da utvrdi trajanje najma kao neopozivi period trajanja najma, zajedno sa:

(a) periodima obuhvaćenim svakom eventualnom opcijom produženja najma ukoliko postoji realna vjerovatnoća da će najmoprimac iskoristiti tu opciju;

(b) periodima obuhvaćenim svakom eventualnom opcijom raskidanja najma ukoliko postoji realna vjerovatnoća da najmoprimac neće iskoristiti tu opciju.

Najmoprimac ponovo procjenjuje realnu vjerovatnoću korištenja opcije produženja, odnosno nekorisćenja opcije raskida najma kod svakog značajnog događaja ili značajne promjene okolnosti:

(a) nad kojima najmoprimac ima kontrolu;

(b) koje utiču na realnu vjerovatnoću da će najmoprimac iskoristiti neku od opcija koje nije uključio kod prethodnog utvrđivanja trajanja najma, odnosno da neće iskoristiti neku od opcija koju jeste uključio kod ranijeg utvrđivanja trajanja najma (kako je opisano tačkom B41.).

Prema odredbama tačke B34. MSFI-ja 16 kod utvrđivanja trajanja najma i procjene dužine neopozivog perioda najma,

subjekt koristi definiciju sporazuma i utvrđuje period tokom kojeg je taj sporazum primjenjiv. Najam prestaje biti primjenjiv kada ga i najmoprimac i najmodavac steknu pravo raskinuti bez dozvole druge strane uz simboličnu kaznu.

Onda kada samo najmoprimac ima pravo raskinuti najam to pravo se smatra opcijom raskida najma koja je na raspolaganju najmoprimcu i koju subjekt ima u vidu kod utvrđivanja trajanja najma. Ako pravo raskidanja najma ima samo najmodavac, neopozivi period najma uključuje i period obuhvaćen opcijom raskida najma.

Trajanje najma počinje s prvim danom trajanja najma, te uključuje sve eventualne periode koje je najmodavac odobrio najmoprimcu bez plaćanja najmnine.

Prvog dana trajanja najma, subjekt vrši procjenu postojanja realne vjerovatnoće da će najmoprimac iskoristiti opcije produženja najma ili otkupa predmetne imovine, odnosno da neće iskoristiti opciju raskidanja najma. Subjekt u razmatranje uzima sve mjerodavne činjenice i okolnosti koje stvaraju ekonomski podsticaj za najmodavca da iskoristi, odnosno ne iskoristi navedene opcije, uključujući sve očekivane promjene činjenica i okolnosti od prvog dana trajanja najma do dana kada opcije postane moguće iskoristiti

Opcija produženja, odnosno raskidanja najma može se kombinovati s jednim ili više obilježja sporazuma (kao što su garantovani ostatak vrijednosti) prema kojima najmoprimac najmodavcu garantuje minimalan ili fiksni povrat gotovine koji u suštini ostaje neizmijenjen bez obzira na to da li se neka od opcija iskoristi ili ne.

U takvim slučajevima, uz uvažavanje uputstava o u suštini fiksnim plaćanjima iz tačke B42., subjekt pretpostavlja da postoji realna vjerovatnoća da će najmoprimac iskoristiti opciju produženja najma, odnosno da neće iskoristiti opciju raskidanja najma.

Što je kraći neopozivi period najma to je veća vjerovatnoća da će najmoprimac iskoristiti opciju produženja najma, odnosno da neće iskoristiti opciju raskidanja najma. Razlog za to je da će troškovi u vezi sa pribavljanjem zamjenske imovine vjerovatno biti srazmjerno viši što je kraći neopozivi period najma.

Tačka 20. propisuje da, nakon prvog dana trajanja najma, najmoprimac trajanje najma preispituje po nastanku nekog značajnog događaja ili značajne promjene okolnosti nad kojima ima kontrolu a koje utiču na stepen realne vjerovatnoće da će najmoprimac iskoristiti neku od opcija koje nije uključio kod ranijeg utvrđivanja trajanja najma, odnosno da neće iskoristiti neku od opcija koje jeste uključio kod tog utvrđivanja.

Primjeri takvih značajnih događaja, odnosno promjena okolnosti uključuju:

(a) sva značajna unapređenja na iznajmljenoj imovini koja nisu bila predviđena prvog dana trajanja najma a od kojih se očekuje da će najmo-

primcu donijeti značajnu ekonomsku koristi kada postane moguće iskoristiti opciju produženja ili raskidanja najma, odnosno opciju otkupa predmetne imovine;

(b) značajne modifikacije ili prilagođavanje predmetne imovine određenim potrebama koje nisu bile predviđene prvog dana trajanja najma;

(c) početak podnajma predmetne imovine na period koji prelazi ranije utvrđeno trajanje najma;

(d) poslovne odluke najmoprimca koje se direktno tiču korištenja, odnosno nekorisćenja neke opcije (na primjer, odluke o produženju najma dopunske imovine, o otuđenju alternativne imovine ili otuđenju poslovne jedinice u okviru koje se upotrebljava imovina s pravom korištenja).

KNJIGOVODSTVO

Nabavka sadnica voća - knjiženje

PITANJE: Na koji način se knjiže sadnice (u pitanju je proizvodnja sokova i džemova)? Sadnice su kupljene i trebaju da se sade, koji je postupak knjiženja?

Primjer:

1. Gospodarsko društvo kupilo je 100 komada sadnica po cijeni 10 KM uvećano za PDV, da bi ih zasadilo radi proizvodnje sokova i džema.

2. Dobavljač je ispostavio fakturu za iskop zemlje za sadnice u iznosu od 2.000,00 KM uvećano za PDV.

3. Zasađivanje je izvršila fizička osoba po osnovu ugovora o djelu za 1.000,00 KM neto.

Knjiženje:

Tek. broj	OPIS	KONTO	IZNOS	
			Duguje	Potražuje
1.	Investicije u toku - sadnice PDV u primljenim računima Dobavljači u zemlji <i>Za nabavku sadnica</i>	0451 270 432	1.000,00 170,00	1.170,00
2.	Investicije u toku - sadnice PDV u primljenim računima Dobavljači u zemlji <i>Za iskop zemlje</i>	0451 270 432	2.000,00 340,00	2.340,00
3.	Investicije u toku - sadnice Obveze za poreze Obveze za doprinose Obveze prema fizičkim osobama za naknadu po ugovoru o djelu <i>Za ugovor o djelu</i>	0451 4670 4680 4660	1.227,00	111,00 116,00 1.000,00
4.	Sadnice Investicije u toku - sadnice <i>Za završetak ulaganja u sadnju</i>	0411 0451	4.2270,00	4.227,00

Dr. sc. Jozo PILJIĆ

PRIVREDNA DRUŠTVA

Dokapitalizacija - uplata novih uloga

PITANJE: U cilju dokapitalizacije firme više osoba planira izvršiti uplatu uloga. Da li se uplata može uplatiti na glavni račun ili mora na podračun, te da li se sredstva smiju koristiti prije upisa u sudski registar, jer je procedura upisa dugotrajna?

ODGOVOR: Prema odredbi člana 347 Zakona o privrednim društvima („Službene novine FBiH“, broj 81/15) osnovni kapital društva sa ograničenom odgovornošću povećava se na osnovu odluke skupštine društva uplatom ili unošenjem novih uloga. Ukoliko se radi o članovima društva, oni imaju pravo prvenstva uplate novih uloga srazmjerno njihovim udjelima, a osobe koje pristupaju društvu prethodno potpisuju izjavu da prihvataju sve obaveze i prava utvrđene ugovorom o osnivanju i statutu društva i te osobe postaju članovi društva.

Imajući u vidu da povećanje osnovnog kapitala može biti efektivno kada se osnovni kapital povećava uz iskazano stvarno povećanje imovine društva i nominalno putem knjigovodstvenih operacija bez promjene strukture i vrijednosti imovine društva, to je potrebno ukazati da se u vašem slučaju primjenjuje institut efektivnog povećanja osnovnog kapitala i uplatom novih uloga stvarno povećava imovina društva.

Iz vašeg upita može se pretpostaviti da se radi o uplati od strane trećih osoba pa koristite termin „više osoba“, te nakon donošenja odluke društva i uz poštivanje prava prvenstva uplate novih uloga u odnosu na članove društva i davanja pisanih izjava osobe koje pristupaju društvu da prihvataju sve obaveze i prava vrši se uplata u skladu sa statutom društva, evidentiraju promjene u knjizi udjela i podnosi prijava za upis promjene u sudski registar.

Na efektivno povećanje osnovnog kapitala primjenjuju se imperativne odredbe iz Zakona o privrednim društvima koje se odnose na najmanji iznos pojedinačnog uloga, načinu i roku uplate uloga u novcu i unosa uloga u stvarima i pravima.

Nema zakonskih smetnji da se sredstva koja su uplaćena na ime dokapitalizacije koriste nakon provedenog postupka i upisa promjene u knjigu udjela uz uvjet da je uredno predana i prijava nadležnom sudu da se izvrši upis promjene u sudskom registru pri čemu nema potrebe da se koristi poseban račun odnosno podračun kod uplate novih uloga, jer se ne radi o osnivačkim udjelima.

Mensur HADŽIMUSIĆ, advokat

UPRAVNI POSTUPAK

Zastupanje u upravnom postupku i pitanje nadripisarstva

PITANJE: Odredbama Zakona o upravnom postupku propisano je da punomoćnik može biti svaka poslovno spo-

sobna osoba koja se ne bavi nadripisarstvom.

U konkretnom slučaju određena osoba preko društvenih mreža javno poziva građanstvo da ih zastupa u pogledu ostvarivanja njihovih prava (pribavljanja različitih dozvola - urbanističke, građevinske i sl.), a u našoj službi se nedavno pojavila sa punomoći radi odjave obrta druge osobe.

Da li se navedene radnje mogu smatrati nadripisarstvom i da li ta osoba mora biti registrovana za pružanje takvih "pravnih" radnji ili istoj treba biti onemogućeno da nastavi sa daljim zastupanjem, jer ista nije u srodstvu sa strankom i da li treba takvu osobu prijaviti nadležnom tužilaštvu?

ODGOVOR: Odredbom člana 57. Zakona o upravnom postupku propisano je da punomoćnik može biti svaka osoba koja je potpuno poslovno sposobna, osim osobe koja se bavi nadripisarstvom.

Nadripisar je osoba koja se neovlašteno i za novčanu nagradu bavi pružanjem pravne pomoći, a što uključuje i sastavljanje podnesaka i zastupanje u upravnim stvarima pred nadležnim organom koji vodi postupak.

Da bi se radilo o nadripisarstvu potrebno je da osoba obavlja poslove određene pravne pomoći učestalo, odnosno da je taj posao postao zanimanje, a da ta djelatnost odnosno zanimanje nije registrovana kod nadležnog organa, te da na ime obavljanja tih poslova dobija novčanu naknadu.

U konkretnom slučaju, aktivnosti osobe kod pružanja pravne pomoći imaju karakter nadripisarstva, jer se poslovi obavljaju učestalo, za novčanu naknadu, a osoba koja pruža usluge nije registrovala djelatnost niti u jednom obliku registracije poslova kao zanimanje, odnosno djelatnost.

Organ koji vodi upravni postupak, nakon što utvrdi da postoje navedeni elementi nadripisarstva, dužan je takvoj osobi uskratiti zastupanje, o čemu donosi zaključak i o tome odmah obavještava stranku.

Protiv zaključka kojim se osobi koja se bavi nadripisarstvom uskraćuje zastupanje može se izjaviti posebna žalba koje ne odgađa njegovo izvršenje.

Iako je Krivičnim zakonom Federacije BiH nadripisarstvo propisano kao krivično djelo, ovaj zakon propisuje drugačije uvjete u pogledu njegovog postojanja u odnosu na Zakon o upravnom postupku. Naime, prema odredbama Krivičnog zakona nadripisar je osoba koja nema propisanu stručnu spremu, a neovlašteno i za nagradu se bavi pružanjem pravne pomoći, dok prema odredbama Zakona o upravnom postupku nadripisarstvo postoji i kada osoba ima stručnu spremu, a pružanjem pravne pomoći bavi se neovlašteno i uz novčanu naknadu.

Dakle, u konkretnom slučaju službena osoba koja vodi postupak donosi zaključak o uskraćivanju zastupanja protiv kojeg se može izjaviti posebna žalba koja ne odgađa njegovo izvršenje, a o tome se istovremeno obavještava stranka.

Mensur HADŽIMUSIĆ, advokat

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA PRAVDE

- Sektor za upravu -

**Izbor i imenovanje upravnog odbora
općinskih zdravstvenih ustanova**

PITANJE: U pogledu primjene odredaba Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 12/03, 34/03 i 65/13) i to u smislu načina izbora i imenovanja predstavnika kantonalnog ministarstva zdravstva u upravne odbore općinskih zdravstvenih ustanova na području tog kantona, kako primijeniti odredbe iz člana 9. stav 5. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH.

ODGOVOR: Navedenim odredbama Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH utvrđeno je da, ukoliko je u zakonu o osnivanju reguliranog organa ili njegovom statutu propisano da i drugi organ ima ovlaštenje za imenovanje svojih predstavnika u upravljačke strukture reguliranog organa, tada odgovorni javni službenik tog organa imenuje svoju komisiju za izbor za one predstavnike za koje je nadležan i provodi postupak u skladu sa ovim zakonom.

U tom smislu, smatramo da su navedene odredbe Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH sasvim jasne i nedvosmislene, jer uopće ne ostavljaju nedoumice u svojoj primjeni.

S tim u vezi, imajući na umu da je odredbama iz člana 64. stav 5. Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Sl. novine FBiH“, br. 46/10 i 75/13) propisano da upravni odbor zdravstvene ustanove u vlasništvu općine ima tri člana i da ga čine po jedan predstavnik osnivača, stručnih radnika iz te zdravstvene ustanove te kantonalnog ministarstva, to je sasvim jasno da postupak izbora predstavnika kantonalnog ministarstva provodi to ministarstvo, te da ime izabranog predstavnika kantonalnog ministarstva dostavlja nadležnim općinskim organima vlasti kako bi se navedeno lice uvrstilo u akt o konačnom imenovanju upravnog odbora koje vrši općinsko vijeće.

Broj: 01/03-49-1847/17 od 9. 5. 2017. godine

Pripremio: mr. sci. Alen TALETOVIĆ

DRŽAVNA SLUŽBA**Žalba namještenika na rješenje
o korištenju godišnjeg odmora**

PITANJE: Namještenik je izjavio žalbu na rješenje o korištenju godišnjeg odmora, koje je doneseno sukladno Odluci o planu korištenja godišnjeg odmora za 2019. godinu. Budući da shodno odredbi članka 16. stavka 2. Zakona o namještenicima u organima državne službe u FBiH žalba odlaže izvršenje rješenja, molimo da nam odgovorite da li namješteniku moramo omogućiti kori-

štenje godišnjeg odmora u trajanju od 12 radnih dana, sukladno odredbama članka 50. Zakona o radu FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 26/16 i 89/18) s obzirom na nezvjesnost donošenja odluke po žalbi Odbora državne službe za žalbe, te da li namješteniku ukoliko ne iskoristi godišnji odmor tijekom ove kalendarske godine pripada pravo na regres?

ODGOVOR: Kako ste već i sami referirali u upitu, relevantni propis po ovom pitanju jeste Zakon o namještenicima u organima državne službe u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 49/05), kojim je u članu 15. propisano da o pravima, dužnostima i odgovornostima namještenika iz radnog odnosa na osnovu tog zakona, drugih zakona i podzakonskih propisa odlučuje rukovodilac organa državne službe, osim kada je tim zakonom ili drugim propisima utvrđeno da o nekom pitanju odlučuje drugi organ (stav 1.), o pravima, dužnostima i odgovornostima iz stava 1. tog člana odlučuje se rješenjem (stav 2.), za čije se donošenje i dostavljanje primjenjuju odgovarajuće odredbe Zakona o upravnom postupku (stav 3.), dok je u članu 16. propisano pravo žalbe protiv rješenja iz člana 15. stav 2. i to Odboru državne službe za žalbe (stav 1.), koja žalba odlaže izvršenje rješenja ako tim zakonom nije drugačije određeno (stav 2.).

Pored toga, članom 49. istog zakona propisano je da namještenik za svaku kalendarsku godinu ima pravo na godišnji odmor u trajanju od najmanje 18 a najviše 30 radnih dana, s tim što se dužina godišnjeg odmora svakog namještenika utvrđuje pravilnikom o radnim odnosima organa državne službe u skladu sa kolektivnim ugovorom (stav 1.), dok dužinu i raspored korištenja godišnjeg odmora, u skladu sa odredbama stava 1. tog člana, utvrđuje rukovodilac organa državne službe, a koristi se na osnovu rješenja koje donosi taj rukovodilac (stav 2.). Na dužinu i trajanje godišnjeg odmora namještenika odnose se čl. 11. – 16. Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 16/18), pri čemu dužinu i vrijeme korištenja godišnjeg odmora utvrđuje rukovodilac organa državne službe, u skladu sa zakonom, tim kolektivnim ugovorom i općim aktom o radnim odnosima (član 11. stav 1. Kolektivnog ugovora), minimalna dužina trajanja godišnjeg odmora je 20, a maksimalna 36 dana (član 12. stav 1. Kolektivnog ugovora).

Nadalje, nije sporno da je žalba koju je namještenik izjavio odgodila izvršenje rješenja, jer je i članom 228. stav 1. Zakona o upravnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/98 i 43/99), propisano da se u toku roka za žalbu rješenje ne može izvršiti, a kad je žalba propisno izjavljena, rješenje se ne može izvršiti sve dok se rješenje koje je doneseno o žalbi ne dostavi stranci. Pored toga, važna je i odredba člana 244. Zakona o upravnom postupku kojim je propisano da se rješenje o žalbi mora donijeti i dostaviti stranci što prije, a najkasnije u roku od 30 dana računajući od dana predaje žalbe, ako posebnim propisom nije određen kraći rok (stav 1.).

Konačno, članom 50. Zakona o radu („Službene novine Federacije BiH“, br. 26/16 i 89/18), propisano je da se godišnji

odmor može koristiti u dva dijela (stav 1.), ako radnik koristi godišnji odmor u dijelovima, prvi dio koristi bez prekida u trajanju od najmanje 12 radnih dana u toku kalendarske godine, a drugi dio najkasnije do 30. juna naredne godine (stav 2.), a radnik koji ne iskoristi dio godišnjeg odmora u smislu stava 2. tog člana, nema pravo prenošenja godišnjeg odmora u narednu godinu (stav 3.).

Uzimajući u obzir jasne i konzistentne odredbe, kako zakona kojim se uređuje status namještenika, tako i zakona kojim se reguliše upravni postupak, rješenje o korištenju godišnjeg odmora ne može se izvršiti iz razloga suspenzivnog dejstva žalbe i stoga namještenik ne može otpočeti sa korištenjem godišnjeg odmora, i to iz zakonskog razloga koji je namještenik sam izazvao izjavljivanjem žalbe.

U takvoj situaciji, vi ne možete namješteniku „omogućiti“ korištenje godišnjeg odmora (primjenom člana 50. Zakona o radu), posebno iz razloga što rukovodilac organa uprave ne „omogućava“ korištenje godišnjeg odmora bilo kakvim neformalnim postupkom, već se godišnji odmor omogućava i ostvaruje isključivo rješenjem rukovodioca organa uprave koje se donosi i izvršava u formalnom – upravnom postupku primjenom Zakona o upravnom postupku, uz pravo žalbe koja ima suspenzivno dejstvo. Pored toga, član 50. Zakona o radu ne propisuje nikakav alternativni postupak odobravanja godišnjeg odmora ili nekog njegovog dijela, već samo reguliše režim korištenja godišnjeg odmora u dijelovima, te i ovaj član treba primjenjivati prilikom donošenja rješenja o godišnjem odmoru (u smislu odobravanja korištenja godišnjeg odmora u dva dijela), ali on ne može biti osnov za alternativno omogućavanje korištenja nekog dijela godišnjeg odmora mimo postupka odobravanja i korištenja godišnjeg odmora koji je propisan zakonima o namještenicima i o upravnom postupku.

Preciznije, čak i da Zakon o radu dozvoljava neko neformalno sporazumijevanje o korištenju godišnjeg odmora, isto bi bilo derogirano izričitim odredbama Zakona o namještenicima i Zakona o upravnom postupku, te potvrđeno odredbama kolektivnog ugovora kao sekundarnog izvora prava.

Stoga, ako federalni Odbor državne službe za žalbe ne donese rješenje u što kraćem roku ili čak u zakonskom roku od 30 dana, vaš organ državne službe nije odgovoran za takvo stanje, a jedine mogućnosti za ostvarivanje prava tog namještenika bile bi u skladu sa Zakonom o upravnom postupku (odustanak od žalbe – član 244. stav 2. uz, na primjer, mijenjanje pravomoćnog rješenja nepovoljnog po stranku uz njen pristanak ili na zahtjev – član 262. stav 2. Zakona o upravnom postupku, itd.). U suprotnom, ako se to pitanje ne razriješi u ovoj godini, namještenik koji ne otpočne korištenje godišnjeg odmora u tekućoj godini u smislu iskorištavanja minimalnih 12 dana, gubi pravo i na preostali dio godišnjeg odmora, odnosno ne može ga iskoristiti u idućoj godini.

Način ostvarivanja prava na regres nije decidno propisan, posebno vodeći računa da, na primjer, Uredba o naknadama koje nemaju karakter plaće („Službene novine Federacije BiH“, br. 63/10, 22/11, 66/11 i 51/12), za razliku od ranijeg propisa ne reguliše način ostvarivanja ovog prava (članom 6. ranije važeće uredbe ovo pravo se vezivalo za donošenje rješenja o regresu), dok drugi propisi regulišu visinu regresa, ali ne i na-

čin njegovog ostvarivanja. Smatramo da i sada opća norma iz čl. 15. i 16. Zakona o namještenicima zahtijeva donošenje posebnog rješenja o regresu za namještenika kojem je utvrđeno pravo na korištenje godišnjeg odmora, tako da bi isplata regresa zavisila od izvršenja rješenja o regresu, a ne od stvarnog započinjanja korištenja godišnjeg odmora. Ovo je sukladno i praksi u organima državne službe na svim razinama vlasti, gdje isplata regresa zavisi od sticanja prava na korištenje godišnjeg odmora i njegovog odobravanja, a ne i od stvarnog početka korištenja godišnjeg odmora.

Neven AKŠAMIJA, direktor Agencije za državnu službu BiH

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA RADA I SOCIJALNE POLITIKE

Način prijema radnika, stipendista i pripravnika prema Uredbi o postupku prijema u radni odnos u javnom sektoru u FBiH

PITANJE: Da li je poslodavac obavezan u radni odnos primiti kandidata koji se nalazi na prvom mjestu Liste uspješnih kandidata u skladu sa Uredbom o postupku prijema u radni odnos u javnom sektoru u Federaciji Bosne i Hercegovine? Na koji način će postupiti poslodavac kada je u pitanju prijem stipendista i pripravnika, i to posebno kada su u pitanju lica sa kojima poslodavac ima zasnovan radni odnos, a koja su u međuvremenu stekla veći stepen stručne spreme?

ODGOVOR: Uredbom o postupku prijema u radni odnos u javnom sektoru u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 13/19), propisan je postupak prijema u radni odnos u federalnim zavodima, agencijama, direkcijama i upravnim organizacijama pod drugim nazivom, pravnim licima sa javnim ovlaštenjima prenesenim federalnim propisima, kao i u javnim ustanovama i javnim preduzećima čiji je osnivač Federacija Bosne i Hercegovine, te u privrednim društvima u kojima Federacija Bosne i Hercegovine učestvuje sa više od 50% ukupnog kapitala, osim ako posebnim propisom nije drugačije određeno. Nadalje, Uredbom je predviđeno da kod navedenih poslodavaca na koje se Uredba primjenjuje, u postupku izbora kandidata za prijem u radni odnos učestvuje komisija koju imenuje poslodavac. Odredbom člana 12. st. 1-4. propisano je da nakon okončanja procesa izbora kandidata za prijem u radni odnos iz člana 11. ove uredbe, komisija utvrđuje listu uspješnih kandidata, u skladu sa ocjenama postignutim na usmenom, pismenom i praktičnom ispitu, u zavisnosti koji su ispiti bili obuhvaćeni procesom izbora. Ukupan broj bodova se sastoji od zbira bodova sa usmenog, pismenog i praktičnog ispita, u zavisnosti koji su ispiti bili obuhvaćeni procesom izbora. Komisija dostavlja poslodavcu izvještaj o provedenom postupku, koji potpisuju svi članovi komisije. Uz izvještaj se prilaže lista uspješnih kandidata. Poslodavac je dužan najka-

snije u roku od osam dana od dana dostavljanja izvještaja i liste iz stava (3) ovog člana, donijeti odluku o prijemu u radni odnos jednog ili više kandidata sa liste, u zavisnosti da li je javni oglas bio objavljen za prijem jednog ili više kandidata.

Shodno navedenom, Uredbom je propisano da poslodavac nakon dostavljanja liste uspješnih kandidata, donosi odluku o prijemu jednog ili više kandidata sa liste, u zavisnosti da li je javni oglas bio objavljen za prijem jednog ili više kandidata. Iako Uredbom nije propisano da je poslodavac obavezan u radni odnos primiti prvog kandidata sa liste, moglo bi se smatrati da je prvoplasirani kandidat na listi najbolje prošao otvorenu konkurenciju, s obzirom da je na osnovu osvojenog najvećeg broja bodova pokazao najviše znanja i sposobnosti za obavljanje poslova radnog mjesta za koje je javni oglas objavljen.

Što se tiče upita u dijelu koji se odnosi na način postupanja poslodavca u vezi sa prijemom stipendista i pripravnika, ističemo da navedenom uredbom nije propisan izuzetak od obaveze javnog oglašavanja kada je u pitanju prijem lica koje je poslodavac stipendirao, kao ni izuzetak kada je u pitanju prijem pripravnika, bez obzira da li se radi o licima sa kojima poslodavac već ima zasnovan radni odnos, a koja su, kako navodite, u međuvremenu stekla veći stepen stručne spreme.

Broj: 03-34/11-1233/19 AG od 10. 6. 2019. godine

Korištenje godišnjeg odmora kod novog poslodavca

PITANJE: U septembru 2018. godine zasnovao sam radni odnos na određeno vrijeme kod jednog poslodavca koji je trajao do polovine februara 2019. godine, te sam potom od druge polovine februara, bez prekida, počeo da radim kod drugog poslodavca, također na određeno vrijeme do kraja aprila 2019. godine. S obzirom da sam od početka maja 2019. godine ponovo zasnovao radni odnos kod prvog poslodavca, interesuje me da li imam pravo na godišnji odmor i regres za 2019. godinu?

ODGOVOR: Odredbom člana 48. stav 1. Zakona o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18), propisano je da radnik koji se prvi put zaposli ili koji ima prekid rada između dva radna odnosa duži od 15 dana, stiče pravo na godišnji odmor nakon šest mjeseci neprekidnog rada. Odredbom člana 52. stav 4. navedenog zakona propisano je da je poslodavac, u slučaju prestanka ugovora o radu, dužan radniku koji nije koristio cijeli ili dio godišnjeg odmora isplatiti naknadu umjesto korištenja godišnjeg odmora, u iznosu koji bi primio da je koristio cijeli, odnosno preostali dio godišnjeg odmora, ako godišnji odmor nije iskoristio krivicom poslodavca. Shodno navedenom, ukoliko su ispunjeni naprijed navedeni uvjeti za sticanje prava na godišnji odmor, odnosno u slučaju da u smislu sticanja uvjeta od šest mjeseci neprekidnog rada nije bilo prekida rada između dva radna odnosa dužih od 15 dana, te ukoliko radnik nije iskoristio dio ili cijeli godišnji odmor kod prethodnog poslodavca iz objektivnih razloga, a ne krivicom poslodavca, mišljenja smo da u tom slučaju radnik može kori-

stiti pravo na godišnji odmor i kod novog poslodavca.

Što se tiče vašeg upita u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje prava na regres, ističemo da pomenuto pravo nije uređeno Zakonom o radu, kao općim propisom kojim su uređena određena pitanja iz radnog odnosa i koji se primjenjuje na radne odnose ako drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Navedeno pravo i način njegovog ostvarivanja može biti uređeno posebnim propisom, općim ili granskim kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu. Tumačenje i davanje mišljenja o primjeni općeg i granskih kolektivnih ugovora nije u nadležnosti Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, već ugovornih strana potpisnica. Također, ovo ministarstvo nije nadležno za davanje mišljenja u pogledu primjene odredaba pravilnika o radu poslodavca, posebno u pogledu instituta koji nisu uređeni propisima iz oblasti rada koji su u nadležnosti ovog ministarstva.

(Broj: 03-34/11-1193/19 AG od 8. 5. 2019. godine)

Pripremila: Amila GAJEVIĆ, dipl. pravnik

- Sektor za penzijsko i invalidsko osiguranje -

Izračun penzija policijskih službenika na državnom nivou

PITANJE: Kako vršiti izračun penzija policijskih službenika na državnom nivou (službenici Državne agencije za istrage i zaštitu, Granične policije BiH, itd., jer postoji različito tumačenje člana 2. tačka k. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH”, broj: 13/18), iz kog razloga je, između ostalih, traženo da Federalno ministarstvo rada i socijalne politike dostavi mišljenje, a sve u cilju pravilne primjene navedenog člana Zakona o PIO, a u vezi sa provedbom člana 104a Zakona o dopunama zakona o policijskim službenicima Federacije BiH.

ODGOVOR: Policijski službenici državnih agencija i Brčko Distrikta, svoja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, ostvaruju prema prebivalištu gdje se prijavljuju na osiguranje kod entitetskih nosioca osiguranja, a svoja prava ostvaruju po entitetskim propisima iz oblasti PIO, koje provode jedan ili drugi entitet države Bosne i Hercegovine. Pri tome napominjemo da je Ustavom BiH, izričito propisana isključiva nadležnost entiteta u oblasti penzijskog osiguranja.

Kada je u pitanju, način obračuna visine penzije upoznajemo da se prema odredbama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju penzija izračunava po bodovnom sistemu za sve osiguranike na identičan način, **osim u slučajevima kada je lex specialis propisima za posebne kategorije drugačije propisano.**

U tom kontekstu napominjemo da je članom 2. tačka k. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano: „Policijski službenik, u smislu ovog zakona, je lice koje je kao takvo definisano posebnim zakonom na osnovu kojeg prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja ostvaruje kod nosioca osiguranja.“ Zakonodavac je propisao jedinstvenu definiciju poj-

ma "policijski službenik", bez obzira da li je riječ o policijskom službeniku koji je kao takav definisan kantonalnim, federalnim ili u ovom slučaju državnim propisom. Tako široko postavljena odredba imala je za cilj upravo, da sa aspekta penzijskog i invalidskog osiguranja, omogućiti jednak tretman svim policijskim službenicima u Bosni i Hercegovini, a što je u potpunosti opravdano budući da svi policijski službenici sa prebivalištem u Federaciji BiH, pod jednakim uslovima uplaćuju doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje Federalnom zavodu PIO.

Dakle, imajući u vidu navedeno, mišljenja smo kako sa aspekta propisa iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja, po pitanju penzionisanja, odnosno načina izračuna penzija policijskih službenika na državnom nivou (službenici Državne agencije za istrage i zaštitu, Granične policije BiH, itd), treba primijeniti identične propise/postupanje kao za policijske službenike na nivou Federacije BiH.

Broj: 04-35/16-1957/19

Pripremio: mr. sc. Kenan SPAHIĆ

Povreda radnika za vrijeme dnevnog odmora

PITANJE: Da li nesreća radnika i s tim u vezi nastala povreda, koja se dogodi za vrijeme odmora u toku radnog vremena ima tretman nesreće na poslu, s obzirom da se ovo vrijeme ne uračunava u radno vrijeme i da ga radnik koristi prema svojim potrebama?

ODGOVOR: Članom 49. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, broj: 13/18), propisano je da se povredom na radu smatra povreda osiguranika, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim djelovanjem, naglim promjenama položaja tijela, iznenadnim opterećenjem tijela ili drugim promjenama fiziološkog stanja organizma, ako je takva povreda uzročna vezana za obavljanje posla koji je osnov osiguranja.

Povredom na radu smatra se i povreda koju osiguranik pretrpi na redovnom putu od stana do mjesta rada i obratno, odnosno radi obavljanja djelatnosti na osnovu koje je osiguran.

Imajući u vidu navedene zakonske odredbe, kao i činjenicu da je u konkretnom slučaju povreda vezana za obavljanje posla koji je osnov osiguranja, a da pri tome ista nije izazvana namjerno ili iz krajnje nepažnje radnika, mišljenja smo da se ova povreda u smislu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju smatra povredom na radu.

Broj: 04-35/16-1667/19 M.T. od 5. 7. 2019. godine

Pripremila: Mirela TALOVIĆ, magistar evropskog biznisa

STVARNA PRAVA

Sticanje svojstva posrednog i neposrednog posjednika

PITANJE: Ko se može smatrati posjednikom državnih šuma s obzirom na to da postoje odluke sudova da se korisnik državnih šuma ne može smatrati posjednikom

jer se tumači da se radi samo o korištenju državne šume na osnovu obligacionog prava (poseban ugovor o prijenosu poslova gospodarenja) – ekonomsko korištenje?

ODGOVOR: Budući da ne postoji federalni Zakon o šumama, većina kantona u FBiH su donijeli svoje kantonalne Zakone o šumama u kojima je propisano da su šume u vlasništvu države i u privatnom vlasništvu. Tako, Zakon o šumama Unsko-sanskog kantona u čl. 43. propisuje „...šume i šumsko zemljište su u vlasništvu države (u daljem tekstu: državne šume) i u vlasništvu fizičkih i pravnih lica (u daljem tekstu: privatne šume).“

Čl. 4. tačka 10. Zakona o šumama Unsko-sanskog kantona, propisuje: „Korisnik šuma je šumsko-privredno društvo koje na osnovu ugovora zaključenog u skladu sa odredbama ovog zakona obavlja poslove gospodarenja državnim šumama.“

Šume koje su državne šume zakonom su date na gazdovanje nekom privrednom društvu, koje obavlja mnoštvo faktičkih i pravnih radnji vezano za šume, ali i dalje te šume su državno vlasništvo. Čl. 51. st. 7. Zakona o šumama USK propisuje: „Prava, zadaci i odgovornosti iz stava 6. ovog člana koje ministarstvo ugovorom prenosi korisniku šuma pored ostalog sastoje se iz:

a) realizacije šumsko-privredne osnove putem godišnjih planova realizacije, izvršenje godišnjih planova gospodarenja ukoliko nije donešena šumsko-privredna osnova i izrade i realizacije projekata za izvođenje;

b) projektovanja, izgradnje, rekonstrukcije i održavanja šumske infrastrukture;

c) prometa šumskih drvnih sortimenata i nedrvnih šumskih proizvoda;

d) izvršavanja programa i planova biološke reprodukcije šuma propisanih šumsko-privrednom osnovom;

e) provođenja mjera zaštite šuma u skladu sa ovim zakonom;

f) proizvodnje i prometa šumskog sjemena, šumskog i hortikulturnog sadnog materijala;

g) izvršavanja planova korištenja nedrvnih šumskih proizvoda;

h) realizacije planova razvoja šumarstva i mjera racionalizacije u šumarstvu;

i) realizacije aktivnosti predviđenih kantonalnim šumsko-razvojnim planom i

j) ostalih poslova, zadataka i odgovornosti u skladu sa ugovorom o prenosu poslova gospodarenja.

Dakle, na šumsko-privredno društvo se temeljem ugovora sa nadležnim državnim organima prenosi niz ovlaštenja i obaveza vezano za državne šume koje su mu povjerene na gazdovanje. Vršenje tih radnji je upravo vršenje faktičke vlasti odnosno posjedovanje šume od strane privrednog društva kojem je povjereno gazdovanje. To privredno društvo je neposredni posjednik koji je posjed državnih šuma stekao temeljem ugovora zaključenog sa državom kao vlasnikom šume, a putem nadležnog organa države.

Prednji zaključak bi slijedio iz definisanja posjeda u Zakonu o stvarnim pravima koji u čl. 315. propisuje:

(1) Posjednik stvari je osoba koja ima faktičku vlast na stvari. (2) Ko svoju faktičku vlast vrši lično ... neposredni je posjednik. U kontekstu ovih odredbi, u konkretnom slučaju tu faktičku vlast vrši šumsko privredno društvo, koje je neposredni posjednik jer lično (osobno) izvršava naprijed pobrojane radnje od a) do j)).

Stav (3) Zakona propisuje „Posredni posjed stvari ima osoba koja faktičku vlast na stvari vrši preko druge osobe, koja po nekom pravnom osnovu ima stvar u neposrednom posjedu.“ „Posjed je stečen kad sticalac uspostavi svoju faktičku vlast u pogledu stvari, bilo da ju je osnovao jednostranim činom (izvorno sticanje posjeda), ili da mu je prenesena (izvedeno sticanje posjeda).“

Dovodeći u vezu ove odredbe zakona sa konkretnim pitanjem, slijedilo bi da je u konkretnom slučaju posredni posjednik država kao vlasnik državnih šuma. Država, kao posredni posjednik putem svoga nadležnog organa je sa šumskim privrednim društvom zaključila pismeni ugovor o gazdovanju državnim šumama i temeljem toga ugovora na to privredno društvo prenijela svoju faktičku vlast, čime je to privredno društvo postalo neposredni posjednik državnih šuma koje su mu povjerene na gazdovanje, a država ostala biti posredni posjednik tih šuma. Dakle, svojstvo posrednog i neposrednog posjednika država i šumsko privredno društvo stekli su prenosom faktičke vlasti s jednog na drugog temeljem ugovora, a u smislu odredbi čl. 315. st. 1, 2 i 3, te čl. 319. Zakona o stvarnim pravima. Šumsko privredno društvo vrši svoju neposrednu faktičku vlast (posjed) na državnim šumama u okviru obaveza i ovlaštenja koja su mu data ugovorom i zakonom, pa u tome smislu ono nije pomoćnik u posjedu, već neposredni posjednik.

Autor smatra da korisnik državnih šuma (šumsko privredno društvo) na kojega je država u propisanom postupku prenijela faktičku vlast (gazdovanja) na državnim šumama, jeste (neposredni) posjednik tih šuma.

Slijedom prednjeg, autor se ne slaže sa pravnim stavom - da se korisnik državnih šuma ne može smatrati posjednikom tih šuma, na koji stav se, kao stav nekih sudova, autor pitanja poziva.

Upravljanje državnom imovinom i diobni bilans

PITANJE: Ako nije donesen tzv. diobeni bilans između BiH, entiteta, kantona i općina u vezi državne imovine, kako je moguće da entitet donese npr. Zakon o građevinskom zemljištu kojim je propisano da općine upravljaju građevinskim zemljištima koja su npr. upisana kao općenarodna imovina ili da se entitetskim zakonom propiše tj. utvrdi pravo vlasništva npr. RS-a nad državnim šumama na području RS-a ili da se kantonalnim zakonom propiše, odnosno utvrdi pravo vlasništva nad državnim šumama u korist kantona?

ODGOVOR: Složena unutrašnja državna struktura Bosne i Hercegovine, slaba saradnja državnih i entitetskih vlasti, te različiti politički i ekonomski interesi, nažalost, su uzrokovali da nije

donesen diobni bilans između subjekata javnog prava odnosno različitih nivoa vlasti u BiH o podjeli državne imovine. Budući da je poslovanje i pravni promet državnom imovinom realnost koja postoji, to u cilju da se izbjegnu proizvoljnosti, zloupotrebe, otuđenja i sl. entiteti su donosili zakone kojima bi vlasništvo, gazdovanje ili upravljanje državnom imovinom dali određenom nivou vlasti. S obzirom na dugogodišnju inertnost države po ovome pitanju, osobno u tome ne vidim ništa pogrešno u smislu nužnosti da se mora znati koji subjekt je vlasnik, gazduje, upravlja kojom imovinom, jer da ni toga nema upravljanje, gazdovanje, promet i svi poslovi vezani za državnu imovinu bili bi prepušteni samovolji pojedinaca ili poduzeća, a donošenjem tih zakona, ipak, je ta imovina bolje zaštićena nego da ni tih propisa nema.

Drugo je pitanje da li bi određena državna imovina trebala pripasti onome nivou vlasti kojem sada pripada po tim propisima entiteta, ali je za očekivati da bi u konačnici diobni bilans trebao biti donesen u dogledno vrijeme, te državna imovina pravilno i pravično raspoređena određenim nivoima vlasti u strukturi države BiH.

Nakon što se diobni bilans utvrdi i usvoji, bili bi doneseni novi zakoni i drugi propisi kojima bi se detaljnije uredila pitanja, vlasništva, upravljanja, korištenja, gazdovanja određenim stvarima u državnom vlasništvu.

Pasivna legitimacija u vlasničkim parnicama u vezi sa državnim šumama

PITANJE: Ko je pasivno legitimisan u vlasničkim parnicama vezanim za državne šume (različiti upisi u zemljišnim knjigama)?

ODGOVOR: Budući da ne postoji federalni Zakon o šumama, većina kantona u FBiH su donijeli svoje kantonalne Zakone o šumama u kojima je propisano da su šume u vlasništvu države i u privatnom vlasništvu. Tako, Zakon o šumama Unsko-sanskog kantona u čl. 43. propisuje „... šume i šumsko zemljište su u vlasništvu države (u daljem tekstu: državne šume) i u vlasništvu fizičkih i pravnih lica (u daljem tekstu: privatne šume).“

Prema čl. 126. Zakona o stvarnim pravima slijedi da vlasničke tužbe podnosi vlasnik stvari. Zato, ako se podnosi vlasnička tužba, aktivna odnosno pasivna stranka u vlasničkoj tužbi treba biti vlasnik šume odnosno šumskog zemljišta, a to je subjekt javnog prava onoga nivoa vlasti kojem je zakonom određeno da bude vlasnik (entitet, kanton), ili subjekt koji je već upisan kao vlasnik u zemljišnu knjigu.

Ako je u zemljišnoj knjizi upisana državna imovina i tačno određen subjekt prava kao vlasnik (npr. država BiH, Federacija BiH, kanton) tada taj subjekt treba biti stranka u parnici. Ako takav subjekt nije upisan kao vlasnik, a iz upisa u zemljišnoj knjizi nesumnjivo slijedi da se radi o državnoj imovini, kao stranka treba biti lokalna zajednica odnosno općina ili grad na čijem području se nalazi nekretnina u državnom vlasništvu koja je predmet spora.

Dr. sc. Muhamed CIMIROTIĆ,
sudija Kantonalnog suda u Bihaću

SAOPĆENJA ZA PRIMJENU FEDERALNIH PROPISA

KOEFICIJENT RASTA CIJENA NA MALO

Mjesec 2019.	U mjes. prema prethod. mjes.	Od počet. god. do kraja mjes.	Prosječ. mjes. rast	„Sl. nov. FBIH“
1	2	3	4	5
Januar	0,000	0,000	0,000	15/19
Februar	0,003	0,002	0,001	19/19
April	0,003	0,005	0,001	35/19
Maj	0,003	0,008	0,002	44/19
Juni	-0,004	0,004	0,001	53/19

KOEFICIJENT RASTA CIJENA PROIZVOĐAČA INDUSTRIJSKIH PROIZVODA

Mjesec 2019.	U mjes. prema prethod. mjes.	Od počet. god. do kraja mjes.	Prosječ. mjes. rast	„Sl. novine FBIH“, broj
1	2	3	4	5
Januar	0,001	0,001	0,001	15/19
Februar	-0,001	0,000	0,000	19/19
April	0,013	-0,029	-0,007	35/19
Maj	0,003	-0,026	0,001	44/19
Juni	-0,002	-0,028	0,005	53/19

PROSJEČNE TROMJESEČNE NETO PLAĆE ZAPOSLENIH U FBIH

Period	Iznos	Mjesec	Neto plaće	Bruto plaće	„Sl. novine FBIH“	Datum objavljivanja
1	2	1	2	3	4	5
XI 2018. – I 2019.	915 KM	Januar	924 KM	1.422 KM	17/19	20. 3. 2019.
XII 2018. – II 2019.	911 KM	Februar	895 KM	1.372 KM	26/19	19. 4. 2019.
I 2019. – III 2019.	912 KM	Mart	916 KM	1.407 KM	33/19	17. 5. 2019.
II 2019. – IV 2019.	912 KM	April	926 KM	1.423 KM	43/19	21. 6. 2019.
III 2019. – V 2019.	927 KM	Maj	938 KM	1.443 KM	51/19	19. 7. 2019.

PROSJEČNE MJESEČNE PLAĆE ZAPOSLENIH U FBIH

- Prosječna isplaćena mjesečna **neto plaća** po zaposlenom ostvarena u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2018. godinu iznosi **889 KM**. U odnosu na prethodnu godinu index je **103,4**.
- Prosječna isplaćena mjesečna **bruto plaća** po zaposlenom ostvarena u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2018. godinu iznosi **1.365 KM**. U odnosu na prethodnu godinu index je **103,6**.

POREZNI TRETMAN POJEDINIH PRIHODA PO ZAKONU O POREZU NA DOHODAK

I	NAKNADE TROŠKOVA SLUŽBENOG PUTOVANJA U ZEMLJI I INOZEMSTVU	IZNOS KOJI SE NE OPOREZUJE
1a.	Dnevnice za službena putovanja u zemlji, u skladu sa Uredbom o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBIH“, br. 44/16 i 50/16)	25 KM dnevno
1b.	Dnevnice za službena putovanja u inozemstvu, u skladu sa Uredbom o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBIH“, br. 44/16 i 50/16)	od 90 do 150 KM dnevno
	Pregled po zemljama:	
	Bocvana, Estonija, Kambodža, Laos, Lesoto, Makedonija, Malezija, Namibija, Nepal, Portoriko, Somalija, Tunis, Venecuela, Dr Kongo	90 KM dnevno
	Alžir, Armenija, Afganistan, Benin, Bjelorusija, Bolivija, Bugarska, Burkina Faso, Burundi, Crna Gora, Egipat, Ekvador, Gabonska Republika, Gvanaja, Gvatemala, Gvineja (Papua Nova Gvineja), Gvineja (Republika Gvineja), Honduras, Indija, Irak, Iran, Jemen, Kuba, Letonija, Libanon, Liberija, Libija, Mađarska, Madagaskar, Malavi, Mali, Malta, Maroko, Mauritanija, Meksiko, Mijanmar, Nikaragva, Pakistan, Panama, Paragvaj, Peru, Poljska, Rumunija, Salvador, SAO, Tome i Principe, Sijera Leone, Sirija, Sjeverna Koreja (Demokratska Republika Koreja), Srbija, Surinam, Sri Lanka, Tanzanija, Uganda, Zambija i Zimbabve	100 KM dnevno
	Albanija, Bangladeš, Bahrein, Centralnoafrička Republika, Češka, Čile, Dominikanska Republika, Džibuti, Etiopija, Filipini, Grčka, Hrvatska, Indonezija, Jordan, Kamerun, Katar, Kenija, Kipar, Kolumbija, Kostarika, Kuvajt, Litvanija, Mongolija, Niger, Oman, Portugal, Ruanda, Slovačka, Slovenija, Sudan, Tajland, Togo, Trinidad i Tobago, Turska, Ukrajina	110 KM dnevno
	Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Brazil, Finska, Francuska, Gana, Gvineja (Republika Ekvatorijalna Gvineja), Gvineja Bisao (Republika Gvineja Bisao), Haiti, Italija, Kanada, Mozambik, Nigerija, Njemačka, Ruska Federacija, Sudan, Španija, Ujedinjeni Arapski Emirati	120 KM dnevno
	Čad, Irska, Izrael, Južna Koreja (Republika Koreja), Kina, Kongo, Luksemburg, Nizozemska Norveška, Novi Zeland, Obala Slonovače, SAD, Sejšeli, Singapur, Švedska, Tajvan, Urugvaj	130 KM dnevno
	Angola, Danska, Hong Kong, Ujedinjeno Kraljevstvo	140 KM dnevno
	Island, Japan, Svajcarska	150 KM dnevno
	sve druge zemlje	90 KM dnevno
1c.	Ostale naknade službenog putovanja, u skladu sa Uredbom o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBIH“, broj 44/16)	pripadajuća dnevnicu umanjuje se za 30% iznosa
	- kada je obezbijedena besplatna ishrana, odnosno tri obroka	

- naknada troškova prijevoza na službenom putovanju	u visini stvarno plaćene karte uz priloženi račun za prijevoz sredstvom one vrste i razreda koji se mogu upotrebljavati na službenom putovanju prema odobrenom putnom nalogu
- naknada troškova noćenja na službenom putovanju	u visini priloženog plaćenog hotelskog računa i to najviše do iznosa odobrenog naloga za službeno putovanje
- ako u mjestu službenog putovanja nema hotelskog smještaja ili ako se ne koristi	pripadajuća dnevnicu uvećava se za 70% i to samo u slučaju da državni službenik nema mjesto prebivališta ili boravišta udaljeno manje od 30 km od mjesta u koje je upućen na službeni put u visini 15% cijene litre benzina BMB 95 na teritoriju Bosne i Hercegovine, po prijednom kilometru na odobrenoj relaciji
- naknada za korištenje osobnog automobila u službene svrhe	
1d. Ako se navedeni troškovi službenog puta isplate fizičkom licu koje kod isplatioca naknade nema status zaposlenika, smatrat će se prihodima primaoca naknade po osnovu drugih samostalnih djelatnosti, odnosno naknadom isplaćenom po osnovu ugovora o djelu ili autorskom honoraru	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada
II NAKNADE OSTALIH TROŠKOVA ZAPOSLENICIMA	NEOPOREZIVI IZNOS NAKNADE
1a. Troškovi prijevoza na posao i s posla	do visine mjesečne karte gradskog, prigradskog i međugradskog prijevoza
1b. Troškovi prijevoza na posao i s posla u slučaju korištenja vlastitog automobila	do 15% cijene 1 litra utrošenog goriva po prijednom kilometru na odobrenoj relaciji od mjesta stanovanja do mjesta rada, a najviše do iznosa cijene jedne i po mjesečne karte u javnom saobraćaju na odobrenoj relaciji
2. Naknada za ishranu u toku rada (topli obrok), samo za dane prisustva na poslu:	u visini od 1% od prosječne neto plaće u Federaciji prema posljednjem objavljenom statističkom podatku
23. 1. 2019. – 27. 2. 2019. (907 KM x 1%)	9,07 KM dnevno
27. 2. 2019. – 20. 3. 2019. (914 KM x 1%)	9,14 KM dnevno
20. 3. 2019. – 19. 4. 2019. (924 KM x 1%)	9,24 KM dnevno
19. 4. 2019. – 17. 5. 2019. (895 KM x 1%)	8,95 KM dnevno
17. 5. 2019. – 21. 6. 2019. (916 KM x 1%)	9,16 KM dnevno
21. 6. 2019. – 19. 7. 2019. (926 KM x 1%)	9,26 KM dnevno
19. 7. 2019. – do objavljivanja novog podatka (938 x 1%)	9,38 KM dnevno
3a. Naknada za odvojeni život od porodice i smještaj u mjestu rada za državne službenike i namještenike u skladu sa članom 4. Uredbe o naknadama koje nemaju karakter plaće („Službene novine FBiH”, br. 63/10, 22/11, 66/11 i 51/12) – čije je mjesto prebivališta udaljeno više od 70 kilometara od mjesta organa državne službe u kojem vrši službenu dužnost	250 KM mjesečno
4. Naknada za smještaj i odvojeni život članova Vlade Federacije i njihovih savjetnika pod uvjetima iz čl. 2. i 3. Uredbe o naknadama koje pripadaju članovima Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i njihovim savjetnicima („Službene novine FBiH”, br. 87/10, 22/11, 45/13 i 9/16), čije je mjesto prebivališta udaljeno više od 70 kilometara od sjedišta institucije u kojoj su zaposleni, u visini od 599 KM mjesečno na ime troškova smještaja, u visini od 300 KM mjesečno na ime odvojenog života i u visini od 299 KM mjesečno za troškove smještaja članova Vlade , te u visini od 250 KM mjesečno na ime odvojenog života, u visini od 299 KM mjesečno za troškove smještaja i u visini od 149 KM mjesečno za troškove smještaja za savjetnike	Članovi Vlade Federacije BiH: - Odvojeni život 300 KM; - Smještaj 599 KM (kada nije osiguran smještaj) ili - Smještaj 299 KM (kada je osiguran smještaj, za troškove). Savjetnici članova Vlade Federacije BiH: - Odvojeni život 250,00 KM - Smještaj 299 KM (kada nije osiguran smještaj) ili - Smještaj 149 KM (kada je osiguran smještaj, za troškove)
5. Naknada za rad na terenu (terenski dodatak) pod uvjetom da se rad obavlja van mjesta zaposlenja i da traje duže od 30 dana neprekidno:	
- ako su na terenu obezbijedeni smještaj i ishrana od strane poslodavca	20% od iznosa propisane dnevnicu
- ako je na terenu obezbijeden samo smještaj	do visine propisane dnevnicu
- ako je na terenu obezbijedena samo ishrana	do 70% iznosa propisane dnevnicu
6. Regres za godišnji odmor	u visini do 50% od prosječne neto plaće isplaćene u Federaciji u posljednja tri mjeseca prije isplate u visini šest neto plaća zaposlenika koje su mu isplaćene u prethodnih šest mjeseci ili šest prosječnih neto plaća u FBiH, prema posljednjem statističkom podatku, ako je to povoljnije za zaposlenika
7a. Otpremnina prilikom odlaska u penziju	do iznosa koji čini 70% prosječne mjesečne plaće u posljednja tri mjeseca prije prestanka ugovora o radu, za svaku navršenu godinu rada kod poslodavca – isplatioca otpremnine u visini stvarnih troškova prema dokumentaciji
7b. Otpremnina u slučaju otkaza ugovora o radu	
8. Naknade troškova liječenja teško oboljelih zaposlenika i članova njihove uže porodice	
9. Naknada troškova sahrane u slučaju smrti uposlenika ili člana njegove uže obitelji, kao i smrti penzionisanog zaposlenika	u visini stvarnih troškova sahrane, a najviše do iznosa četiri prosječne mjesečne plaće isplaćene u Federaciji za prethodna četiri mjeseca prije donošenja rješenja o isplati naknade

III NOVČANE POMOĆI ZAPOSLENICIMA		NEOPOREZIVI IZNOS NOVČANE POMOĆI
1.	Novčana pomoć u slučaju teške invalidnosti zaposlenika (najmanje 60% invaliditeta)	jednokratno u visini tri prosječne plaće zaposlenika isplaćene u prethodna tri mjeseca ili u visini tri prosječne neto plaće u FBiH
2.	Novčana pomoć u slučaju teške bolesti zaposlenika ili članova njegove uže porodice	jednokratno u visini tri prosječne plaće zaposlenika isplaćene u prethodna tri mjeseca ili u visini tri prosječne neto plaće u FBiH
3.	Novčana pomoć u slučaju hirurških intervencija na zaposleniku izvršenih iz zdravstvenih razloga i po preporuci lekara	jednokratno u visini tri prosječne plaće zaposlenika isplaćene u prethodna tri mjeseca ili u visini tri prosječne neto plaće u FBiH
4.	Pokloni koje poslodavci daju zaposleniku u novcu, stvarima, uslugama ili pravima, povodom državnih i vjerskih praznika i/ili jubileja firme i slično	Ukupna vrijednost na godišnjem nivou do 30% prosječne mjesečne plaće koju objavljuje Federalni zavod za statistiku za mjesec kada se daje poklon
5.	Isplate koje su izvršene preko prednjih neoporezivih iznosa naknada	Ulaze u dohodak od nesamostalne djelatnosti i na njih se obračunavaju i plaćaju porez na dohodak i doprinosi na način predviđen za nesamostalnu djelatnost
IV PRIHODI OD NESAMOSTALNE DJELATNOSTI KOJI SE NE SMATRAJU KORISTIMA (član 15. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak)		
1.	Posebna odjeća sa znakom poslodavca	ne podliježe oporezivanju
2.	Posebni ljekarski pregledi po osnovu posebnih propisa	ne podliježe oporezivanju
3.	Sistematski kontrolni ljekarski pregledi za sve zaposlene	ne podliježe oporezivanju
4.	Razni oblici obrazovanja i stručnog usavršavanja u vezi s djelatnosti koji su neophodni za ostvarivanje prihoda poslodavca	ne podliježe oporezivanju
5.	Premije kolektivnog osiguranja koje za svoje uposlenike uplaćuje poslodavac za slučajeve povreda na radnom mjestu i/ili pri dolasku i povratku s posla	ne podliježe oporezivanju
V PRIHODI KOJI NE ULAZE U DOHODAK OD NESAMOSTALNE DJELATNOSTI (član 10. stav 4. Zakona o porezu na dohodak)		
1.	Pomoć za gubitke nastale kao posljedica elementarnih nepogoda i pomoći po osnovu ozljeda i bolesti koje isplaćuje poslodavac zaposleniku ili članu njegove porodice	do visine utvrđene posebnim propisima
2.	Hrana koju poslodavac osigurava zaposlenicima u svojim prostorijama	do vrijednosti naknade za topli obrok
3.	Smještaj koji poslodavac osigurava zaposleniku na mjestu gdje se obavlja djelatnost, ako je neophodno korištenje smještaja za zaposlenika s ciljem obavljanja radnog zadatka	ne podliježe oporezivanju
4.	Smještaj i plaćanje troškova smještaja osiguranog za javne dužnosnike zaposlene u diplomatskim i konzularnim predstavništvima u inozemstvu i druge naknade	isplaćene do iznosa od 30% prosječne plaće u Federaciji za taj mjesec
5.	Pokloni koje poslodavci daju zaposleniku jedanput ili više puta u toku poreznog perioda povodom državnih ili vjerskih praznika ili jubileja firme	do vrijednosti iznosa od 30% prosječne plaće u Federaciji BiH
6.	Otpremnine u slučaju otkaza ugovora o radu u skladu sa članom 100. Zakona o radu („Sl. novine FBiH“, br. 43/99, 32/00 i 29/03) i Općim kolektivnim ugovorom	ne podliježe oporezivanju
VI PRIHODI KOJI SE NE SMATRAJU DOHOTKOM (član 5. Zakona o porezu na dohodak)		
1.	Prihodi po osnovi sudjelovanja u raspodjeli dobiti privrednih društava (dividenda ili udjeli)	ne podliježe oporezivanju
2.	Penzija rezidenta stečena u inozemstvu ili u BiH	ne podliježe oporezivanju
3.	Pomoći i druga primanja po posebnim propisima o pravima ratnih vojnih invalida i civilnih žrtava rata, osim plaća	ne podliježe oporezivanju
4.	Socijalne pomoći, primanja, odnosno donacije koje fizička lica ostvaruju po osnovu darovanja pravnih i fizičkih lica za zdravstvene potrebe (operativne zahvate, liječenja, nabavka lijekova i ortopedskih pomagala), koja nisu plaćena osnovnim, dopunskim ili privatnim zdravstvenim osiguranjem	ne podliježe oporezivanju
5.	Dječiji dodatak i novčana sredstva za opremu novorođenčeta	ne podliježe oporezivanju
6.	Nasljedstva i darovi, na koje se porez plaća po kantonalnim propisima	ne podliježe oporezivanju
7.	Prihodi od prodaje imovine rabljene u osobne svrhe	ne podliježe oporezivanju
8.	Naknada štete u slučaju elementarnih nepogoda Napomena: Shodno članu 4. stav 3. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, u smislu člana 5. tačka 8. Zakona, pod nadoknadama šteta koje se ne smatraju oporezivim prihodom, odnosno dohotkom fizičkog lica, podrazumijevaju se pomoći, odnosno donacije u novcu, stvarima, prehrambenim i drugim artiklima, odjeći, obući, građevinskom materijalu i dr. koje fizičko lice primi od drugih fizičkih i/ili pravnih lica, a povodom šteta nastalih elementarnim nepogodama (poplave, odroni zemljišta, potresi i dr.)	ne podliježe oporezivanju
9.	Isplata osigurane sume ili druge naknade štete načinjene na imovini, u iznosu koji je rabljen za namjenu ili popravak oštećene imovine	ne podliježe oporezivanju
10.	Nagrade osvojene, odnosno dobivene u novcu, stvarima i/ili pravima za pokazano znanje u kvizovima i drugim natjecanjima	ne podliježe oporezivanju

11.	Prihodi zaposlenika po osnovu naknada, pomoći i/ili nagrada, isplaćeni od poslodavca za jedno porezno razdoblje, najviše u visini utvrđenoj Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak	ne podliježe oporezivanju
12.	Nagrade za izuzetna dostignuća u oblasti obrazovanja, kulture, nauke i dr. koje dodjeljuju organi vlasti povodom obilježavanja značajnih datuma	ne podliježe oporezivanju
VII PRIHODI NA KOJE SE NE PLAĆA POREZ NA DOHODAK (član 6. Zakona o porezu na dohodak)		
1.	Prihodi po osnovu naknada za vrijeme nezaposlenosti i spriječenosti za rad koji su isplaćeni na teret vanbudžetskog fonda	ne podliježe oporezivanju
2.	Prihodi invalidnih osoba koje su uposlene u privrednom društvu, ustanovi ili radionici za radno i profesionalno osposobljavanje i rehabilitaciju invalida	ne podliježe oporezivanju
3.	Prihodi po osnovu naknada za tjelesno oštećenje, umanjenu radnu sposobnost i naknada za pretrpljenu neimovinsku štetu	ne podliježe oporezivanju
4.	Prihodi po osnovu naknade štete zaposlenic. po osnovu posljedica nesreće na radu	ne podliježe oporezivanju
5.	Prihodi po osnovu naknada članovima Akademije nauka i umjetnosti BiH i nagrada za tehničko-tehnološke inovacije	ne podliježe oporezivanju
6.	Naknade osuđenim osobama za vrijeme odsluženja kazne u odgojno-popravnim, odnosno kazneno-popravnim ustanovama	ne podliježe oporezivanju
7.	Mjesečni prihodi po osnovu stipendija učenika i studenata na redovnom školovanju	najviše do iznosa od 75% prosječ. neto plaće po zaposl. u FBiH, prema posljednjem objavljenom podatku nadležnog organa za statistiku
8.	Prihodi koje ostvare učenici i studenti putem učeničkih i studentskih udruženja	u toku jedne kalendarske godine do iznosa četiri prosječne mjesečne plaće zaposl. u FBiH, prema posljednj. objavlj. podatku FZ za statistiku
9.	Nagrade učenicima i studentima osvojene na takmičenjima u okviru obrazovnog sistema školskih i visokoškolskih takmičenja	do visine dvije prosječne neto plaće po zaposlenom u Federaciji, prema posljednj. objavljenom podatku nadležnog organa za statistiku
10.	Naknada plaće isplaćene osobama za vrijeme trajanja prekida posla za koji uposlenik nije kriv	ne podliježe oporezivanju
11.	Prihodi po osnovu kamate na štednju u bankama, štedionicama i štedno-kreditnim zadrugama, bankovni računi (žiroračuni, devizni računi i dr.) i kamate na državne obveznice	ne podliježe oporezivanju
12.	Prihodi po osnovu zatezanih kamata na isplaćene plaće i razlike plaća po odlukama nadležnih sudova	ne podliježe oporezivanju
13.	Prihodi fizičkih lica po osnovu isplaćenih premija životnog osiguranja koji imaju karakter štednje, kao i isplaćene prihode po osnovu dobrovoljnog penzijskog osiguranja, koje isplaćuju društva za osiguranje i reosiguranje koja imaju sjedište na teritoriji Federacije, a koji potiču od uplaćenih premija na koje su plaćeni obavezni doprinosi i porez na dohodak	ne podliježe oporezivanju
14.	Dobici ostvareni učešćem u nagradnim igrama koje organizuju privredna društva u propagandne svrhe, a koji se isključivo odnose na proizvod ili paket proizvoda iz vlastitog proizvodnog asortimana	ukoliko tržišna vrijednost takvog dobitka ne prelazi iznos od 1.000,00 KM
VIII DOHODAK OD DRUGIH SAMOSTALNIH DJELATNOSTI		
1.	Prihodi članova predstavničkih organa vlasti	
a	Plaće poslanika	Oporezuju se na način predviđen za nesamostalnu djelatnost 6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada - bez prava na priznavanje rashoda
b	Sve ostale naknade poslanika (paušali, rad u komisijama i slično)	
2.	Prihodi od druge samostalne djelatnosti članova skupština i nadzornih odbora privrednih društava, upravnih odbora, stečajnih upravitelja, sudija porotnika koji nemaju svojstvo zaposlenika na sudu	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada - bez prava na priznavanje rashoda
3.	Prihodi od povrem. samostal. djelatnos. naučni.umjetnika, stručnjaka, novinara, sudskih vještaka, trgovač.putnika, akvizit., sportsk.sudija i delega. i dr.djelatnosti koje se obavljaju uz neku osnovnu samostal. ili nesamostal. djelatnost – po ugov. o djelu	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada - rashodi se priznaju u visini od 20% ostvarenog prihoda
4.	Prihodi od povremene samostal.djelatnos.naučni., umjetni., stručnjaka, novinara, suds.vještaka, trgovač.putnika,akvizit., sportsk.sudija i delegata i dr.djelatnosti koje se obavljaju uz neku osnov.samostal. ili nesamostal.djelat. - po ugov.o autor.djelu	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada - rashodi se priznaju u visini od 30% ostvarenog prihoda
5.	Prihod od povremene samostalne djelatnosti ostvaren neposredno iz inostranstva	4% zdravstvo i 10% porez na dohodak - priznaje se iznos plaćenog poreza u inostranstvu
IX OSTALI PRIHODI REZIDENTA		
1.	Ostali prihodi rezidenta koji nisu obuhvaćeni članovima 10. i 12. Zakona o porezu na dohodak	10% poreza na dohodak - bez prava na priznavanje rashoda

Propisi:

- Zakon o doprinosima („Sl. novine FBiH“, br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16 i 34/18)
- Zakon o porezu na dohodak („Sl. novine FBiH“, br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13)
- Zakon o radu („Sl. novine FBiH“, br. 26/16 i 89/18)
- Uredba o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBiH“, br. 44/16 i 50/16)
- Uredba o naknadama koje nemaju karakter plaće („Sl. novine FBiH“, br. 63/10, 22/11, 66/11 i 51/12)
- Uredba o naknadama koje pripadaju članovima Vlade Federacije BiH i njihovim savjetnicima koje nemaju karakter plaće („Sl. novine FBiH“, br. 87/10, 22/11, 45/13 i 9/16)
- Pravilnik o načinu obračunavanja i plaćanja doprinosa („Sl. novine FBiH“, br. 64/08, 81/08, 98/15, 6/17, 38/17 i 39/18)
- Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak („Sl. novine FBiH“, br. 67/08, 4/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 3/18 i 30/18)
- Uputstvo o načinu obračunavanja i uplati posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća („Sl. novine FBiH“, broj 81/08)
- Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontrolu izmirivanja obaveza na osnovu opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada („Sl. novine FBiH“, broj 92/07)

Osnovice za obračun doprinosa određenih obveznika 2013. - 2019.

Osnovice za obračun doprinosa obveznika koji porez na dohodak utvrđuju i plaćaju na osnovu poslovnih knjiga

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti	820,00	827,00	826,00	824,00	830,00	854,00	881,00
Samostalna djelatnost slobodnih zanimanja	1388,00	1399,00	1397,00	1394,00	1405,00	1445,00	1491,00
Samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	442,00	445,00	445,00	367,00	370,00	381,00	393,00
Samostalna djelatnost trgovca pojedinca				367,00	370,00		

Osnovice za obračun doprinosa obveznika koji porez na dohodak utvrđuju i plaćaju u paušalnom iznosu

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti	694,00	700,00	699,00	697,00	702,00	723,00	745,00
Niskoakumulativne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata	316,00	318,00	318,00	317,00	319,00	329,00	339,00
Samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	316,00	318,00	318,00	317,00	319,00	329,00	339,00
Samostalna djelatnost taxi prijevoza	316,00	318,00	318,00	317,00	319,00	329,00	339,00
Samostalna djelatnost trgovca pojedinca						381,00	393,00

Mjesečna osnovica za obračun doprinosa za zaposlenike u rudnicima uglja, tekstilnoj, kožnoj i industriji obuće kojima se isplaćuje plaća i nisko akumulacijskim djelatnostima tradicionalnih esnafskih zanata utvrđenih posebnim propisom kantonalne skupštine (član 6. tačka 10. Zakona o doprinosima)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
	316,00	318,00	318,00	01.01.- 27.11. <u>367,00</u> 28.11.- 31.12. <u>317,00</u>	01.01.- 27.11. <u>370,00</u> 28.11.- 31.12. <u>319,00</u>	01.01.- 04.05. <u>329,00</u> 05.05.- 31.12. <u>381,00</u>	393,00
Prosječna plaća	1262	1272	1270	1267	1277	1314	1355,00

PROSJEČNE MJESEČNE PLAĆE ZAPOSLENIH U BiH

2019.	BOSNA I HERCEGOVINA			REPUBLIKA SRPSKA			BRČKO DISTRIKT BiH	
	Prosječna plaća		„Sl. glasnik BiH“	Prosječna plaća		„Sl. glasnik RS“	Prosječna plaća	
	bruto	neto		bruto	neto		bruto	neto
Januar	1.408 KM	913 KM	22/19	1.377 KM	887 KM	16/19	1.400 KM	897 KM
Februar	1.378 KM	895 KM	30/19	1.391 KM	896 KM	26/19	1.373 KM	879 KM
Mart	1.397 KM	907 KM	36/19	1.373 KM	886 KM	34/19	1.393 KM	889 KM
April	1.413 KM	916 KM	42/19	1.392 KM	896 KM	43/19	1.403 KM	896 KM
Maj	1.430 KM	926 KM	50/19	1.401 KM	903 KM	54/19		
Juni				1.413 KM	910 KM	63/19		

PROSJEČNE MJESEČNE PLAĆE ZAPOSLENIH U KANTONU SARAJEVO

2019.	Neto plaće	„Službene novine Kantona Sarajevo“
Januar	1.147 KM	12/19
Mart	1.142 KM	21/19
April	1.156 KM	25/19
Maj	1.164 KM	29/19

Prosječna isplaćena mjesečna **neto plaća** po zaposlenom ostvarena u Kantonu Sarajevo za **2018. godinu** iznosi **1.096 KM**

PRAKTIKUM ZA PARNIČNI POSTUPAK

- Novelirani Zakon o parničnom postupku -
dr. sci. Muhamed Cimirotić,
sudija Kantonalnog suda u Bihaću
Haso Tajčić
CIJENA 139,00 KM

UPRAVNI SPOR U PRAKSI

prof. dr. Milan Blagojević i
Haso Tajčić
CIJENA 98,00 KM

NOTAR, NEKRETNINE I PRIVREDNA DRUŠTVA

dr. Predrag Baroš, advokat
CIJENA 50,00 KM

ZASTUPANJE U PARNIČNOM POSTUPKU

Prof. dr. Jožo Čizmić
Doc. dr. Alena Huseinbegović
CIJENA 65,00 KM

TROŠKOVI PARNIČNOG POSTUPKA I VRIJEDNOST PREDMETA SPORA

- sa sudskom praksom -
dr. sci. Adis Poljić
CIJENA 79,00 KM

AUTORSKO PRAVO I PRAVO INDUSTRIJSKOG VLASNIŠTVA

- SUDSKA PRAKSA -
Haso Tajčić
CIJENA 99,00 KM

NELOJALNA KONKURENCIJA I PRAVO INTELJEKTUALNOG VLASNIŠTVA

dr. sc. Dragan Zlatović
CIJENA 75,00 KM

PRIRUČNIK ZA PRAKTIČNU PRIMJENU ZAKONA O JAVNIM NABAVKAMA BIH

Tarik Rahić – Fuad Kozadra –
Mensur Hadžimusić
CIJENA 69,00 KM

PRIRUČNIK O PLATNIM TRANSAKCIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

(Unutrašnji platni promet - finansijsko poslovanje – mjenično poslovanje)
Fuad Balta, dipl. ecc. i
Jasenka Hadžiahmetović, dipl. ecc.
CIJENA 79,00 KM

KOMENTAR ZAKONA O STVARNIM PRAVIMA REPUBLIKE SRPSKE

prof. dr. Ilija Babić,
prof. dr. Duško Medić,
prof. dr. Enes Hašić,
prof. dr. Meliha Pvlakić,
doc. dr. Larisa Velić
CIJENA 165,00 KM

PRAKTIKUM ZA PRIMJENU UGOVORA IZ ZAKONA O OBLIGACIONIM ODNOSIMA I UGOVORA ROBNOG PROMETA

Mensur Hadžimusić, Haso Tajčić i
Vladimir M. Simović
CIJENA 95,00 KM

PRIRUČNIK O SADRŽAJU I NAČINU IZRADE ZAKONA I DRUGIH PROPISA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Milenko Lepušina, dipl. pravnik
CIJENA 64,00 KM

NOVO U PONUDI!

ZBIRKA SUDSKIH ODLUKA IZ KRIVIČNOPRAVNE MATERIJE (KNJIGA TREĆA)

Autori:

Prof. dr. Miodrag N. Simović, sudija Ustavnog suda BiH

Prof. dr. Miloš Babić, sudija Suda BiH

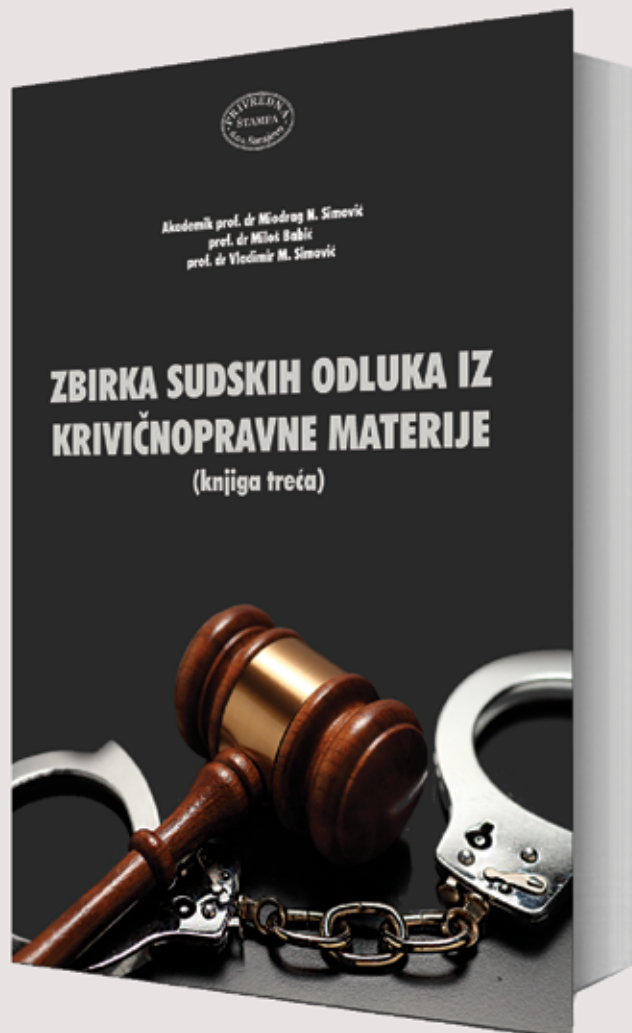
Prof. dr. Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva BiH

Recenzenti:

Prof. dr. Hajrija Sijerčić – Čolić,

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

Malik Hadžiomerađić, sudija Vrhovnog suda Federacije BiH (u penziji)

Knjiga je podijeljena u pet međusobno povezanih dijelova – cjelina koje sadrže načelne stavove, pravna shvatanja i izvode iz referentnih i aktuelnih sudskih odluka nastalih u Bosni i Hercegovini u periodu od 2010. do 2019. godine, kao i praksu Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu.

Slijedeći redoslijed uređenja i izlaganja pravnih instituta krivičnog materijalnog i procesnog zakonodavstva svih novoa u Bosni i Hercegovini, autori su nastojali da zadovolje kriterijum relevantnosti za sudsku praksu.

Prvi dio sadrži praksu Evropskog suda za ljudska prava, dok **drugi dio** objedinjuje odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. **Treći i četvrti dio** je posvećen krivičnom materijalnom i procesnom pravu sadržavajući najznačajnije odluke Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske, Apelacionog odjeljenja suda Brčko Distrikta, te odluke kantonalnih i okružnih sudova, dok je posljedni **peti dio** posvećen prekršajnom pravu.

Svaka odluka je predstavljena tako da je navedena sentenca, osnovni pravni osnov tj. relevantna zakonska norma na kojoj se temelji donesena odluka te najvažniji dio iz obrazloženja odluke. Kod uvrštavanja i odabira odluka autori su vodili računa o odgovarajućoj teritorijalnoj zastupljenosti sudova, što je vrlo značajno radi sagledavanja prakse pojedinih sudova u primjeni prava.

Zbirka treba dati značajan doprinos i u stvaranju jedinstvene i zakonite prakse sudova u Bosni i Hercegovini, te pokazati kako treba primjenjivati standarde iz Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Format B5 – 1168 stranica

Cijena: 149,00 KM

Dodatne informacije: Telefon/fax: 033/542-700, e-mail: amra@privrednastampa.biz

web: www.privrednastampa.biz

OPOREZIVANJE

POREZNE OAZE U GLOBALIZIRANOM SVIJETU

Porezne oaze su u današnjem svijetu nezaobilazan faktor u poreznom planiranju. Nastale su zbog velikog pritiska i stalne tendencije rasta poreza u razvijenim državama. Ove države su iskoristile poreznu politiku kako bi učinile svoje ekonomije konkurentnijima na globalnom tržištu. Unatoč velikim pritiscima od međunarodne zajednice, pogotovo iz zemalja EU-a, popularnost poreznih utočišta ne jenjava. Porezne oaze postale su uobičajeno sredstvo porezne politike velikih kompanija za smanjenje porezne obveze. Činjenica da više od polovice svjetskog novca prelazi preko ovih financijskih središta govori u prilog tome da su porezne oaze jedna od konstanti globalnog tržišnog sustava. Porezne oaze imaju značajne prednosti u odnosu na visokoporezne jurisdikcije, kao što su jednostavno osnivanje i vođenje korporacija, minimalno plaćanje ili neplaćanje poreza, visok stupanj diskrecije, razvijeno bankarstvo, ekonomsko-politička sigurnost. Motivacija za korištenje poreznih oaza ne odnosi se samo na legalne svrhe već i za malverzacije, mada se posljednjih godina raznim odredbama pokušavaju umanjiti zloupotrebe

Piše: **dr. sc. Jozo PILJIĆ**

Porezni sustav je temelj financiranja svake suvremene države. Od kad postoji država, postoji i oporezivanje. Nasuprot tome, porezni obveznici pokušavaju što je više moguće olakšati svoj porezni teret, bez obzira da li posluju na nacionalnoj ili međunarodnoj razini. Stoga se od samih početaka oporezivanja javila i porezna evazija odnosno izbjegavanje plaćanja poreza. Porezna evazija može biti zakonita ili dopuštena, koja nije u sukobu sa zakonom ili drugim propisima, te nezakonita ili nedopuštena, koja za sobom povlači sankcije.

Različiti porezni sustavi u raznim zemljama uzrok su premještanja poslovnih aktivnosti u cilju minimiziranja ili izbjegavanja porezne obveze. U uvjetima bespoštedne tržišne utakmice, brojne države pokušavaju poreznim olakšicama ili ukidanjem poreza povećati svoju konkurentnost na globalnom tržištu, pa su tako stvorene porezne oaze. Brojne države nude specijalna izuzeća ili nagodbe za velike investitore koje smetaju razvijenim zemljama, jer im odnose velike zarade i dobiti. Neke od poreznih oaza su se razvile u velika financijska središta i doživjele razvojnu ekspanziju.

Offshore poslovanje kao metoda međunarodnog poreznog planiranja

U uvjetima globalizacije sve veći broj poslovnih i stručnih ljudi ozbiljno razmatra i uključuje prednosti nereziden-

tne tvrtke kao sastavni dio postojećeg poslovanja. Većina njih u fokusu imaju fundamentalna pitanja: privatnost, zaštita imetka i profit. Pojedincima ili pravnim osobama može biti privlačno da se presele u područja sa smanjenim ili nultim razinama oporezivanja. To stvara situaciju porezne konkurencije među državama. Različite države ili područja država odnosno regije imaju tendenciju biti utočišta za različite vrste poreza, kao i za različite kategorije osoba i tvrtki.

Obraćajući se širokom auditoriju vladinih predstavnika i bankara iz četrdeset zemalja *Walter H. Diamond*, editor i ekonomist, rekao je slijedeće: ¹

“U proteklom desetljeću nekad markantan izraz **porezna utočišta** ustupio je mjesto daleko prihvatljivijem terminu **offshore financijski centri**. Odražavajući svoj rastući značaj u svijetu međunarodnih financija, offshore financijski centar je u velikoj mjeri unaprijedio globalnu sliku i dalje popularnog poreznog utočišta. Danas offshore financijska baza sa pet trilijuna dolara investicijskih sredstava je snažna potreba u svakodnevnim operacijama ne samo financijskih institucija nego i multinacionalnih korporacija, malih i srednjih kompanija i izvršitelja u pravnim, knjigovodstvenim i investiciono savjetodavnim profesijama. U zaključku stoji uvjerenje da će investicijske operacije offshore-a opstati i da će se rapidno proširiti u budućnosti.

¹ Bašić Ivan, Porezni management (Porezno planiranje), Ekonomski fakultet, Split, 2010., str. 61.

Zapravo, vjeruje se da će 21. stoljeće biti okarakterizirano kao domicil offshore-a “.

Ima mnoštvo vrlo važnih razloga za razmatranje mogućnosti proširenja poslovnih aktivnosti na offshore, osim uistinu značajne privatnosti, zaštite imovine i poreznog utočišta.

Motivirajući faktori mogu uključivati slijedeće:²

- offshore kompanija može investirati u globalnu sigurnost uključujući visokouspješne zajedničke fondove;

- privatnost je često sastavni dio planiranja rizika. Offshore klijenti obično traže povjerljivost u svojim poslovima radi zaštite poslovne strategije;

- offshore jurisdikcije se obično manje upliću u poslovanje dopuštajući agresivnu i nesputanu poduzetnost sa prihvatljivim troškovima;

- offshore korporacija može se koristiti za stavljanje hipoteke na imovinu zatvarajući tako očit “prozor” podložnosti proždrljivom parničanju, kao i za sprečavanje ispravnog parničanja prije nego što ono i započne;

- upisujući imovinu na offshore kompaniju, možete lakše prenijeti nekretnine, brodove i drugu imovinu prodajući, ili transferirajući dionice, nego prepisujući imovinu nakon prodaje;

- offshore kompanija može se koristiti za odvajanje visoko rizičnih investicija od drugih, mnogo sigurnijih ulaganja;

- pravne strukture offshore-a su priznate kao prvorzredno sredstvo za razdvajanje imovine i zaštitu od mogućeg parničanja;

- offshore opcija može se koristiti kao efektivan pred-ugovor o porijeklu imovine nakon mogućeg razvoda;

- zaštititi mirovinske fondove od mogućeg bankrota;

- planiranje posjeda: osigurajte transfer dobara za buduću generaciju na efikasan i diskretan način;

- offshore kompanija zajedno sa nominiranim direktorima i dužnosnicima može vam omogućiti vođenje poslovnih transakcija u vašu korist tako da ostanete anonimni;

- prebacujući sredstva na sigurno, različiti oblici troškova osiguranja mogu biti znatno umanjeni;

- kada se koristi zajedno sa već postojećom kompanijom, offshore kompanija u mnogim slučajevima umanjuje ili eliminira državni porez na dohodak;

- kada se koristi u kombinaciji sa pažljivo strukturiranim planom, federalni porezi mogu ponekad biti legalno odgođeni ili u potpunosti izbjegnuti.

Neke države sa visokom poreznom stopom kao Australija, Kanada i SAD su uvele zakon protiv izbjegavanja poreza s ciljem smanjenja uporabe poreznih utočišta, onda kad je razlog isključivo izbjegavanje poreza.

Porezna utočišta su danas uglavnom poznata kao offshore financijski centri /OFC/ i zanimljivo je da je samo njihovo postojanje uglavnom rezultat britanskih i američkih napora da smanje pomoć nekim zemljama u razvoju.

Umjesto osiguravanja strane pomoći izdan je zakon koji dopušta inicijativu multinacionalnim korporacijama da investiraju u ciljne offshore jurisdikcije. Korporacije bazirane na offshore financijskim centrima mogu izvući znatne porezne olakšice iz svojih aktivnosti pod uvjetom da poznaju pravila i da ih pažljivo slijede. Offshore kompanija lako može investirati u bilo koji fond u svijetu. Ove pasivne investicije moraju se očitovati u većini zemalja sa visokom poreznom stopom i u većini slučajeva plaća se porez na kapitalnu zaradu.

Ako je cilj kompanije prodrijeti na nova tržišta, iskoristiti prednost poslovnih i investicijskih mogućnosti nedostupnih u domicilnoj državi i zaštititi imovinu od parničanja, korištenja neke offshore varijante moglo bi imati velike buduće pogodnosti.

Postoji nekoliko razloga da država postane porezno utočište. Neki mogu ponuditi niže stope poreza većim korporacijama, u zamjenu za lociranje svoje matične tvrtke u zemlji domaćinu i zapošljavanje lokalnog stanovništva. Ostale porezne oaze smatraju da je ovo način da potiču konglomerate iz industrijaliziranih nacija za prijenos potrebnih specijaliziranih vještina na lokalno stanovništvo. Ipak neke zemlje jednostavno drže da je skupo natjecati se u mnogim drugim sektorima s razvijenim zemljama i smatraju da su niske porezne stope pomiješane s malo samo-promocije može biti niša u dugom putu privlačenja stranih kompanija.

Nedavno, nekoliko studija je ispitivalo utjecaj offshore financijskih centara na svjetsko gospodarstvo, te je pronađen visok stupanj konkurencije između banaka u takvim zemljama u cilju povećanja likvidnosti u obližnjim velikim tržištima. Neposredna blizina malih offshore centara je utvrđeno da smanjuje kreditnu širinu i kamatne stope u obližnjim državama.

Offshore poslovanje se zasniva na korištenju offshore financijskih centara i poreznih utočišta.

Offshore financijski centri i porezne oaze

Preljevanje sredstava između specijaliziranih financijskih tržišta, a isto tako i pojedinih nacionalnih tržišta proizvod su snage multinacionalnih kompanija i velikih banaka koje su se već odavno multinacionalizirale što je vidljivo iz ekspanzije njihovih podružnica, filijala i offshore centara u inozemstvu.

Definiranje offshore financijskih centara

Offshore financijski centri (OFC) su novi financijski centri u kojima multinacionalne kompanije i velike korporacije otvaraju svoje podružnice da bi preko njih obavljale financijske operacije. OFC označava zemlje gdje su offshore banke izuzete od određenih regulacija koje se inače nameću rezidentnim institucijama. Tačnije, nema obveze

² Isto, str. 61.

izdvajanja obvezne rezerve na depozite, bankovne transakcije su najčešće oslobođene poreza i valutnih restrikcija, te nema restrikcija kamatnih stopa.

Države se odlučuju na uspostavu OFC-a iz više razloga, kao što su olakšavanje pristupa međunarodnim tokovima kapitala, privlačenje inozemnih tehnologija, povećanje i slično. Također se nadaju ostvarivanju novog prihoda i stvaranju novih radnih mjesta. Razlozi koji privlače institucije i investitore u OFC su:

- povoljniji fiskalni režim s manjim oporezivanjem što povećava profit;
- povoljniji regulativni okvir;
- minimalne birokratske formalnosti kod inkorporiranja;
- adekvatni pravni okvir nudi tvrtkama sigurnost i zaštitu poslovnih odnosa;
- povezanost sa najvećim svjetskim financijskim centrima;
- potpuni izostanak kontrola i restrikcija kamatnih stopa.

OFC se koriste i za dubiozne i nelegalne svrhe – osiguravaju anonimnost i mogućnost izbjegavanja plaćanja poreza, kao i pranje novca iz nelegalnih transakcija trgovine oružjem, drogom ili novca stečenog izbjegavanjem poreza.

Definiranje poreznih oaza

Porezne oaze ne moraju se vezivati isključivo za zemlje koje su minimalizirale ili pak ukinule poreze. Naime, svaka zemlja, pa i ona sa visokim porezima, može biti porezna oaza za određenu kategoriju poreznih obveznika ako njeni propisi i tradicija omogućavaju smanjenje poreznih opterećenja.³

Vrste poreznih oaza

Najčešće se govori o četiri tipa poreznih oaza i to:

- porezne oaze bez poreza;
- porezne oaze s porezima samo na lokalne primitke;
- porezne oaze s niskim porezima;
- posebne porezne oaze.

Porezne oaze bez poreza

Predstavljaju istinske porezne oaze u kojima, osim carine, uopće ne postoje drugi porezi, kao na primjer porez na dobit i dohodak, porez na kapitalni dobitak, porez na imovinu i porez na nasljedstva i darove. Godišnje pristojbe koje kompanije plaćaju državi ne ovise o ostvarenoj dobiti. Umjesto klasičnog poreza na dobit izraženog u postotku, plaćaju se uglavnom pristojbe u apsolutnom iznosu. U ta-

kvim poreznim oazama veoma je jednostavan postupak osnivanja kompanije i administrativnog vođenja poslovanja. U ovu grupu zemalja spadaju tradicionalne porezne oaze: Bahami, Bermuda, Kajmanski Otoci, Turks & Caicos, Nauru, Vanuatu (nekada Novi Hebridi).

Porezne oaze sa porezima samo na lokalne primitke

Porezne oaze sa porezima samo na lokalne primitke su one porezne oaze u kojima se oporezuje dohodak fizičkih osoba, odnosno dobit pravnih osoba, ako su ostvareni iz domaćih izvora. Istodobno, od oporezivanja je oslobođen bilo koji primitak ostvaren u inozemstvu (npr. prihod od dividendi i kamata, prihodi od izvoza lokalno proizvedene robe i sl.). Ono što je, međutim, značajno naglasiti je činjenica da se zemlje koje pružaju ovakav tip poreznih oaza mogu podijeliti na one koje osnovanim kompanijama dozvoljavaju obavljanje poslovnih aktivnosti i na vlastitom teritoriju i u inozemstvu, oporezujući pritom isključivo prihode iz domaćih izvora, i na one koje od kompanija već u trenutku osnivanja zahtijevaju odluku o tome da li će obavljati poslovne aktivnosti na domaćem teritoriju te će sukladno tome plaćati porez, ili će poslovne aktivnosti obavljati isključivo u inozemstvu i neće plaćati porez. U prvu grupu zemalja spadaju: Belize (nekada Britanski Honduras), Britanski Djevičanski Otoci, Cookovi Otoci, Hong Kong, Liberija, Nevis, Panama i Zapadna Samoa. Drugu grupu zemalja čine: Gibraltar, Guernsey, Irska, Isle of Man, Jersev i Mauricijus.

Porezne oaze s niskim porezima

Porezne oaze sa niskim porezima karakteristične su po tome što se u njima oporezuje dobit pravnih osoba bez obzira gdje se ostvarila, međutim, po relativno niskim poreznim stopama u odnosu na druge zemlje. Osnovnu prednost ovog tipa poreznih oaza predstavljaju brojni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, putem kojih lokalne kompanije mogu smanjiti iznos zadržanog poreza na prihode ostvarene u zemljama sa visokim porezima sa kojima su potpisani ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Ovu grupu zemalja čine: Barbados, Cipar, Madiera, Mađarska, Malta i Nizozemski Antili.⁴

Posebne porezne oaze

Posebne porezne oaze pružaju fizičkim ili pravnim osobama neke specifične povlastice što im daje karakter poreznih oaza za određene aktivnosti. Tako npr. posebne porezne oaze mogu davati posebne povlastice holding kompanijama kao što je slučaj u Austriji, Lihtenštajnu,

³ Nikolić, Nikša: Porezna utočišta-financijske oaze globaliziranog svijeta, str. 254.

⁴ Šaljić, Nenad: Praktični vodič za porezno planiranje, Criteria, Split, 1998., str.124.

Luksemburgu, Nizozemskoj i Švicarskoj. Zbog pružanja velikog broja specifičnih povlastica u zemlje koje predstavljaju posebne porezne oaze možemo, također, ubrojiti SAD i Veliku Britaniju.

Osnovni entiteti poreznih oaza

Razlikuju se četiri načina korištenja poreznih oaza:

- offshore bankovni računi;
- offshore kompanije i trustovi;
- offshore banke;
- offshore osiguravajuća društva.

Offshore bankovni računi

Osobe koje žele pohraniti novac na takve račune mogu ih relativno jednostavno otvoriti, pa čak i poštom bez osobnog prisustva podnositelja zahtjeva. Glavna tri razloga za otvaranje ovih računa su maksimalna sigurnost glavnice, jer se radi s najpoznatijim svjetskim bankama, minimalan rizik od političkih i ekonomskih problema te veća kamata na štednju i prinos na investirana sredstva.

Offshore kompanije i trustovi

Što je offshore kompanija?

Offshore tvrtku, odnosno nerezidentnu tvrtku, može se definirati kao pravno tijelo, registrirano po zakonima dotične države, koja svoje poslovanje obavlja izvan države u kojoj je registrirana. Ukoliko tvrtka ne posluje unutar države u kojoj je registrirana, ista je izuzeta od oporezivanja, ili je taj porez minimalan (ovisno o državi).

Registracija offshore tvrtke

Registracija offshore tvrtke se u pravilu vrši brzo, obično u roku od 24 sata. Offshore tvrtka u Belizeu ili Nevisu se registrira u roku od sat vremena, dok registracija offshore tvrtke u Panami traje oko 3-4 dana. U Velikoj Britaniji porezi se mogu kompletno izbjeći, tvrtka može ostati anonimna i neće biti diskriminirana jer Velika Britanija nije na listama za praćenje protoka novca. Tako i tvrtka registrirana u SAD nije offshore tvrtka, ali u određenim situacijama se može koristiti kao offshore tvrtka. Pri tome se ne smije zanemariti da je potrebno održavati knjigovodstvo i prijavljivati uredno bankarske račune koji se koriste sa takvom tvrtkom. Sjedinjene Američke Države kažnjavaju tisuće tvrtki godišnje zbog neizvršavanja obveza. Veliki broj multinacionalnih korporacija već dugi niz godina koriste mnoštvo prednosti koje pružaju offshore kompanije. Pogrešna je misao kako su offshore kompanije isplative i funkcionalne samo u velikim korporacijama. Proces for-

miranja offshore kompanije započinje donošenjem odluke o pristupanju procesa osnivanja tvrtke s prednostima koje će unaprijediti i olakšati poslovanje i ciljeve koje se žele postići.

Zakonitost offshore kompanije

Offshore tvrtka čak i kad nema aktivno globalno poslovanje može služiti kao osiguranje i zaštita privatnosti i imovine. Imovina fizičke osobe se može prebaciti na ime offshore tvrtke koja tako osigurava imovinu od mogućih rizika kao što su razvodi s lošim namjerama, ostavinski i drugi sporovi, bankarski krediti i pozajmice, političke situacije ili rizici od otmica.

Privatnost je danas jako važan faktor u poslovanju i privatnom životu. Tako se offshore tvrtke koriste u svrhu zaštite privatnosti života i poslovanja: offshore tvrtka može diskretno djelovati na političku situaciju, mogu se primiti donacije za svoje projekte, dobiti investicije iz inozemstva čuvajući privatnost.

Izbor područja za inkorporaciju

Izbor područja za inkorporaciju offshore tvrtke doista traži pažljivo razmatranje i selektiranje na temelju slijedećeg:

- svakako treba posvetiti pažnju činjenici ima li određena jurisdikcija političku i ekonomsku stabilnost te može li se svrstati u dugoročnije poslovne planove;
- bitna je i činjenica postoje li Ugovori o zabrani dvostrukog oporezivanja s različitim;
- postoje li kontrole i razmjene informacija i restrikcije transfera sredstava;
- jedna od presudnih stavki u odabiru jurisdikcije upravo je porezna obveza koju nude ponuđene offshore jurisdikcije (porezne obveze mogu biti; fiksna godišnju taksa ili minimalan postotak poreza na dobit tvrtke, u kojem je slučaju tvrtka obvezna sačinjavati financijsku bilancu) a koja je vezana uz odabrani tip tvrtke, stoga je i presudno proučiti ponuđene tipove tvrtke koje takva jurisdikcija nudi;
- s obzirom na spomenuto, svakako je važno provjeriti dozvoljene i nedozvoljene aktivnosti na koje tvrtka ne/ može biti registrirana, te da li su potrebne posebne licence za aktivnosti koje ćete obavljati;
- analizirati porezni status budućih vlasnika i shodno tome mogućnost anonimnosti vlasnika kompanije i managementa u selektiranoj jurisdikciji;
- osim navedenih stavki, većini poslovnih ljudi najpresudnija je selekcija urgentne registracije;
- troškovi registracije startnog paketa, kao i troškovi godišnjeg održavanja tvrtke.

Offshore banke

Većinu offshore banaka osnivaju poznate međunarodne banke, a manji dio multinacionalne korporacije i drugi. Offshore banke⁵ ostvaruju znatno veći profit od onih u visoko poreznim državama. Offshore banke ne moraju imati vlastiti poslovni prostor niti lokalno osoblje, te poslove mogu ugovoriti da im obavlja neka lokalna banka u njihovo ime i za njihov račun. Prednosti su liberalniji zakoni poslovanja, neoporeziva dobit i kamate od štednje i pribavljanje financijskih sredstava uz povoljnije uvjete. Zanimljivo je da sve veće banke i međunarodne tvrtke koriste offshore poslovanje u svrhu smanjenja svoje dobiti. Služe se podružnicama u drugim državama, advokatima i knjigovođama, međunarodnim biznisima pomoću kojih zakonito strukturiraju svoje offshore poslovanje.

Offshore osiguravajuća društva

Glavni razlog osnivanja je neplaćanje poreza na dobit, a uz to je što postoje rizici koje lokalna osiguravajuća društva ne pokrivaju, pa se sredstva dugoročno moraju rezervirati za „samoosiguranje“, a te rezervacije se u zemljama s restriktivnim deviznim propisima ne mogu slobodno transferirati u inozemstvo.

Karakteristike poreznih oaza

U zemljama s običajnim pravom jednostavnije je i jeftinije osnovati i poslovati s offshore kompanijom. Osim toga, nije nužna uplata relativno visokog iznosa osnivačkog kapitala u trenutku osnivanja. Većina važnijih poreznih oaza sadašnje su ili bivše članice Commonwealtha koje u velikoj mjeri zasnivaju privredno pravo na britanskom modelu. U te zemlje spadaju Bahami, Bermuda, Britanski Djevičanski Otoci, Gibraltar, Guernsev, Hong Kong, Isle of Man, Jersey, Kajmansko Otočje i Singapur. Neke zemlje zasnivaju privredno pravo na modelu američke savezne države Delaware, poput Paname i Liberije, premda uopće nisu zemlje običajnog prava. I u tim je zemljama veoma jednostavan postupak osnivanja i održavanja offshore kompanija.

Popularnost poreznih oaza posljednjih godina je u stalnom porastu. U prilog tome govori i procjena Međunarodnog Monetarnog Fonda (MMF-a) da više od polovice cjelokupnog svjetskog novca prolazi preko poreznih oaza pretvarajući ih u moćna financijska središta. Imovina kojom raspolažu cijeni se na više od 6 - 8 biliona USD. Od deset najvećih financijskih središta, njih sedam nalazi u poreznim oazama. To su: Kajmansko Otočje, Hong Kong, Bermuda, Bahami, Isle of Man, Jersey i Luksemburg. Samo se London, Tokio i New York ne nalaze u poreznim

oazama. Do porasta popularnosti poreznih oaza doveo je porast poreznih stopa kao i sve restriktivniji devizni propisi u velikom broju zemalja.

Neke od karakteristika poreznih oaza:⁶

- minimalno plaćanje ili pak neplaćanje poreza;
- jednostavno osnivanje i vođenje kompanija;
- postojanje visokog stupnja diskrecije i privatnosti u poslovanju;
- ekonomsko-politička stabilnost i integritet vlade;
- razvijeno bankarstvo.

Minimalno plaćanje ili pak neplaćanje poreza predstavlja jednu od najznačajnijih karakteristika poreznih oaza. Tako npr. nepostojanje poreza na nasljedstva i darove omogućuje prijenos imovine i prihoda kompanije na buduće generacije ili pak ono što uobičajeno nazivamo besmrtnost kompanije. Nadalje, nepostojanje poreza na prijenos omogućuje jednostavan i brz prijenos vlasništva nad kompanijama. Nepostojanje tzv. konfiskatornih poreza stimulira porezne obveznike na seljenje dijela ili kompletne imovine i poslovne aktivnosti u poreznu oazu. Ovdje ipak treba naglasiti da sam prijenos imovine i poslovne aktivnosti još uvijek ne znači i potpuno oslobađanje poreznih obveznika od porezne obveze. Vrlo često, da bi se to postiglo nužno je i fizičko preseljenje poreznog obveznika ili čak promjena njegovog državljanstva.

Porezni obveznici u poreznim oazama mogu iskoristiti i razne pogodnosti ili poticaje koje nudi tamošnje porezno zakonodavstvo. Tipičan primjer za to je ulaganje u određene grane ili gospodarske djelatnosti koje su oslobođene od oporezivanja ili je oporezivanje minimalno. Porezne oaze mogu, osim toga, privući porezne obveznike i činjenicom postojanja ili nepostojanja ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Da li će pri tome za porezne obveznike biti važnije postojanje ili nepostojanje ovih ugovora ovisit će o konkretnoj situaciji. Naime, u situaciji kada je cilj poreznog obveznika smanjenje zadržanih poreza na izvoru plaćanja, onda će porezna oaza biti privlačnija ako ih karakterizira postojanje što većeg broja ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Istodobno, poreznim obveznicima često može biti interesantno nepostojanje obveze razmjene poreznih informacija među državama. U tom slučaju, zanimljivije su one porezne oaze kod kojih ne postoje ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Mogućnost *jednostavnog osnivanja i vođenja* kompanija predstavlja drugu bitnu karakteristiku poreznih oaza zanimljivu poreznim obveznicima. Razlog tome je u visokom stupnju liberalnosti njihovog privrednog zakonodavstva kojeg omogućuje anglo-saksonski model. Naime, preko polovice od svih danas postojećih poreznih oaza je zasnovalo svoja privredna zakonodavstva na ovom modelu, odnosno na engleskom običajnom pravu. Kompanije

⁵ Bašić Ivan, Porezni management (Porezno planiranje), Ekonomski fakultet, Split, 2010., str. 69.

⁶ Nikolić, Nikša: Porezna utocista - financijske oaze globaliziranog svijeta . str. 257.

se prilikom osnivanja registriraju s tzv. općom klauzulom (engl. General Clause) što drugim riječima znači za sve zakonom dozvoljene djelatnosti. Izuzetak je obavljanje bankovnih poslova za koje je nužno dobiti posebnu licencu.

Osim lakog, brzog i jeftinog osnivanja, porezne oaze omogućuju i jednostavno vođenje kompanija zahvaljujući ne postojanju *kontrole poslovanja i kontrole poslovnih knjiga* te ne postojanju kazni i prisilnih naplata. Svemu tome treba dodati i činjenicu da porezne oaze omogućuju kompanijama poslovanje na temelju izuzetne elektronske podrške koja omogućava poslovanje u bilo kojem dijelu svijeta te jednostavnost i brzinu u financijskim transakcijama.

Visoki stupanj *diskrecije i privatnosti* u poslovanju kompanija bitna je odlika poreznih oaza. To se odnosi i na osobne i na materijalne elemente poslovanja. Tako su npr. vlasnici i direktori kompanija anonimni, što drugim riječima znači da ne postoji zakonska obveza da se njihova imena nalaze u javnom registru i tako budu dostupna javnosti. Dodatnu privatnost osiguravaju i dionice na donositelja kod kojih posjednik dioničkih certifikata posjeduje i kompaniju. Identitet vlasnika dioničkih certifikata dionica na donositelja, u pravilu, je poznat samo direktoru kompanije, mada ni to nije obvezno. Tajnost je zagantirana i u pogledu materijalnih elemenata poslovanja. Tako npr. ne postoje zahtjevi za predajom izvještaja o financijskom poslovanju. Istovremeno, strogi zakonski propisi zabranjuju osobama uključenim u registraciju i administriranje otkrivanje podataka o klijentima i kompaniji.

Ekonomsko-politička stabilnost i "čvrsta" vlada koja je neovisna o vanjskim pritiscima u prvom redu izravno omogućuju smanjenje rizičnosti u poslovanju kompanija osnovanih u poreznim oazama. Nadalje, u takvim uvjetima, investitor/osnivač gleda na osnivanje kompanije u poreznoj oazi kao na diverzifikaciju njegove imovine, posebno u slučajevima postojanja većih problema, a time i veće rizičnosti poslovanja u širem poslovnom okruženju.

Poslovanje kompanija koje su osnovane u poreznim oazama nije moguće zamisliti bez otvaranja bankovnih računa i cjelokupne financijske podrške koju mora nuditi sofisticirani bankovni sustav. Banke takvog sustava nužno moraju biti članice SWIFT-a (Societv for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) što je garancija pouzdanog i brzog transfera sredstava s jedne banke na drugu. Osim toga, banke bi morale imati razgranatu mrežu korespondentnih banaka u zemljama sa najsnažnijim valutama.

Banke u poreznim oazama morale bi, nadalje, nuditi spektar bankovnih usluga od provjera stanja na računima, preko svih važnijih transakcija preko Interneta, faksa, telefona ili e-maila do ponude viševalutnih računa, čekovnih knjižica, te novčanih, debitnih i kreditnih kartica. Kontrola bankovnih računa preko Interneta postaje pri tome izuzetno važan faktor izbora banke u poreznim oazama. Zbog

toga sve veći broj banaka na Internetu otvara svoje virtualne poslovnice, a već postoje i banke koje isključivo rade u cyberspaceu bez ijedne poslovnice u realnosti ili na zemlji.

Zahvaljujući svojim karakteristikama, koje su istodobno i prednosti koje se pružaju poreznim obveznicima, porezne oaze postaju središta poslovanja raznih vrsta kompanija, banaka i drugih financijskih institucija koje svoje poslovne aktivnosti obavljaju izvan utjecaja raznih propisa i normi koji se odnose na domicilne kompanije. Sve njih zajedničkim imenom nazivaju se offshore kompanijama, a njihovo poslovanje offshore poslovanjem.

Motivi odabira upravo poreznih oaza kao mjesta poslovanja mogu biti *poreznog*, ali i *neporeznog* karaktera. Naime, uz nastojanje da se korištenjem pogodnosti porezne oaze izvrši zakonita porezna evazija tj. da se ne kršeći zakon plati minimalni porez ili ga se uopće ne plati, korištenje poreznih oaza može biti motivirano i nastojanjem da se preko ovih sjedišta uspostavi trgovina sa zemljama s kojima to nije politički oportuno, ili bi u "normalnim" prilikama vodilo nametanju ekonomskih sankcija.

Motivacija korištenja poreznih oaza može ležati i s one strane zakona. Najčešći takvi motivi mogu biti utaja poreza i pranje novca. Porezni obveznici mogu zloupotrebjavati mogućnosti poreznih oaza tako što jednostavno ne prijavljuju porez ili pak daju lažne podatke o svojim primanjima. Porezne oaze mogu nadalje biti mjesta u kojima se olakšavaju kriminalne aktivnosti kao što je to npr. pranje novca zarađenog prodajom droge ili na neki drugi nedozvoljeni način. Prema nekim procjenama MMF-a obujam prekograničnog pranja novca iznosi između 2-5% svjetskog GDP. Isto tako se procjenjuje da se godišnje kroz svjetski financijski sustav opere 600 mlrd. USD.

Međutim, bez obzira na zakoniti ili nezakoniti karakter motivacije, karakteristike, odnosno prednosti poreznih oaza uzrokuju otvaranje sve većeg broja offshore kompanija. Tome nesumnjivo pogoduje i sve veći broj dostupnih informacija o pogodnostima poreznih oaza. Zbog svega toga u osnivanju offshore kompanija više ne prednjače multinacionalne kompanije koje su već vjerni korisnik pogodnosti poreznih oaza. Kao osnivači danas se sve više pojavljuju i mali poduzetnici koji predstavljaju najbrže rastući segment offshore poslovanja.

Uzevši u obzir razne faktore poput reputacije, poslovnosti, infrastrukture, iskustva, pa do cijene formiranja i održavanja najzanimljivije porezne oaze su sljedeće jurisdikcije: Wyoming i Delaware (SAD), Bahami, Panama, Otok Man, Guernsey i Jersey, Belize, Britanski Djevičanski Otoci.

Stavovi međunarodne zajednice prema poreznim oazama

Porezna opterećenja unutar Europske unije kako za kompanije, tako i za građane su dosta velika tako da nije čudno da se, većinom, europske države protive velikim

poreznim olakšicama u poreznim oazama. Većina europskih država svoj gospodarski i društveni poredak bazira na socijalnoj državi, što znači samo po sebi veće poreze građanima i tvrtkama. Tako da se politika niskih ili nultih poreza kosi s njihovim socijalnim politikama, te većom kontrolom i represivnim zakonima pokušavaju smanjiti odljev kapitala i spriječiti svoje tvrtke da prebacuju sjedišta u porezne oaze, čime te države gube velike iznose od mogućeg a nenaplaćenog poreza. Zato je za poslovanje tvrtki ponekad pogodniji američki način kapitalizma koji je liberalniji i nije toliko baziran na socijalnoj državi nego više na slobodnom protoku kapitala i poticanju inovacija, visoko produktivnih sofisticiranih ulaganja. Rezultat je neloyalna ili štetna konkurencija koja dovodi do toga da je korist poreznih oaza istodobno šteta drugih zemalja koje provode "normalnu" poreznu politiku zasnovanu na načelima zdravog poreznog sustava. Upravo to i određuje stav međunarodne zajednice glede poreznih oaza čiji se porezni sustavi ocjenjuju štetnim. Glavne odrednice štetnog poreznog sustava prema OECD-u su:

- nulta ili vrlo niska stopa oporezivanja;
- odvojenost porezne politike od domaće ekonomije, odnosno financijske politike;
- netransparentnost;
- nedostatak efektne razmjene informacija.

Nedostatak transparentnosti porezne politike predstavlja determinantu štetnog poreznog sustava, jer u međunarodnim relacijama onemogućava domicilnoj zemlji poduzimanje obrambenih mjera prema onim zemljama koje vode prioritetnu poreznu politiku. Transparentni porezni sustav je sustav koji udovoljava sljedećim zahtjevima:

- zahtjevu za precizno određenom poreznom obvezom;
- zahtjevu da informacije o tome budu dostupne svim drugim zemljama.

Porezni sustavi poreznih oaza nisu transparentni. Razlog tome leži prvenstveno u činjenici da se u ovim poreznim sustavima daje mogućnost poreznom obvezniku da o porezu pregovara sa vlasti, te da glede toga ostvari za sebe i veća prava. Iz toga proizlazi da porezna obveza nije striktno određena. Kada se tome doda i uobičajeni nedostatak efektivne razmjene informacija sa drugim zemljama, onda je očito da porezni sustavi poreznih oaza nisu transparentni. Neloyalna konkurencija koja je rezultat prioritetnog poreznog sustava i politike razlog je zašto se porezne oaze nalaze pod sve većim pritiskom međunarodne zajednice. U to su izravno uključeni i OECD, grupa razvijenih zemalja G7, G20, UN, MMF, EU, te sve druge međunarodne institucije čiji je cilj promoviranje pozitivnih promjena u globalnom financijskom sustavu.

Pri međunarodnom poreznom planiranju koriste se slijedeće strategije zasnovane na načelu slobodnog tržišta:

- porezni egzil (engl. *tax exile*) - promjena mjesta pre-

bivališta (ponekad i državljanstva) fizičke osobe iz države s visokim porezima u poreznu oazu;

- osnivanje offshore kompanije ili trusta u poreznoj oazi ili financijskom središtu;
- transfer imovine u poreznu oazu - kupovina nekretnina, te registracija prijevoznih sredstava u državi s povoljnijim porezima;
- transfer dobiti u poreznu oazu (engl. *transfer pricing*);
- transfer kapitala u poreznu oazu - izravne investicije i portfeljna ulaganja;
- korištenje ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (engl. *treaty shopping*).

Politika EU-a prema poreznim oazama

Europska unija nedavno je napravila ugovore s velikim brojem offshore financijskih centara (Barbadosa i Bermuda su značajne iznimke) o prijavi poreza po odbitku i razmjeni informacija po direktivama u Europskoj uniji. Prema tim propisima, uvedeno je na snagu lokalnim zakonom, banke u onim državama koje drže račune za EU stanovnike ili državljane mora ili oduzeti 15% po odbitku poreza (koji je podijeljen između offshore nadležnosti i zemlje s prebivalištem vlasnika računa) ili dopustiti punu razmjenu informacija. Brojne veće porezne oaze, posebno Hong Kong i Singapur odbile su potpisati direktive. Provedbom direktiva sakupilo se daleko manje novca nego što se predviđalo, iako je sporno je li to zbog toga što propisi nisu dovoljno učinkoviti ili je predviđeni iznos sredstava na offshore bankovnim računima bio preuveličan.

U veljači 2008. Njemačka je objavila da je platila 4.200.000 € *Heinrichu Kieberu*, bivšem arhivistu podataka LGT Treuhand, lihtenštajnska banka, za popis 1.250 klijenata banke i njihovih detalja s računa. Uslijedile su istrage i uhićenja u vezi s optužbama za ilegalnu utaju poreza. Njemačke vlasti dijele podatke s američkim poreznim vlastima, ali je britanska vlada platila dodatno 100.000 £ za iste podatke. Ostale vlade, posebno Danske i Švedske, odbile su platiti za informacije uzimajući to kao ukradeno vlasništvo. Lihtenštajnske vlasti su naknadno optužile njemačke vlasti za špijunažu. Međutim, bez obzira na to koji su bili učesnici te nezakonite porezne evazije, incident je potaknuo negativnu percepciju među europskim vladama i pritisnule porezna utočišta da prestanu biti pružatelji usluga obavijeni velom tajnosti, dizajniranih za olakšavanje nezakonite porezne utaje, nego da legitimno porezno planiraju i prave sheme za ublažavanje poreza. To je pak dovelo do poziva za ukidanje poreznih utočišta. Njemačka tvrdi da godišnje na poreznim utajama gubi 30 milijardi eura.

Ministri financija EU dali su zeleno svjetlo potpunoj izmjeni EU propisa o porezu na štednju, u nastojanju usmjerenom na suzbijanje poreznih utočišta kroz poboljšanu razmjenu informacija između banaka o nizu financijskih proizvoda, kako za pravne tako i za privatne osobe. Mini-

stri financija zemalja članica EU-a dali su, također, političku potporu reviziji propisa Unije o oporezivanju dohotka od kamata. Nova bi pravila trebala obuhvatiti i druge financijske proizvode, poput zaklada i fondacija, budući da se za sada odnose samo na bankovne račune.

Politika SAD-a prema poreznim oazama

SAD dohodak svojih građana oporezuju i na temelju rezidentnosti i na temelju državljanstva. Dakle ako netko ima američko državljanstvo, ali radi i svoj dohodak ostvaruje izvan SAD on porez na taj dohodak plaća u državi u kojoj je on ostvaren. Pošto je ujedno i državljanin SAD-a on je na kraju godine obavezan za taj ostvareni dohodak prijaviti porez SAD-u, ali na njega neće platiti dodatan porez pošto je porez već plaćen u državi u kojoj je ostvaren. Važna je činjenica koji su tačno dohoci oslobođeni plaćanja poreza. To je regulirano ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje SAD sklapaju sa svakom državom posebno. Ako neki dohodak po ugovoru nije oslobođen normalno da će porez biti plaćen i u SAD-u i državi u kojoj je ostvaren. Zanimljivo je da razna "porezna utočista" koriste najviše Amerikanci.

Uloga OECD-a u reguliranju poreznih oaza

Od 1993. godine OECD inzistira na promjenama u strukturi i transparentnosti rada poreznih oaza. Uz to zahtijeva i razmjenu informacija u vezi poreza, te sankcijama prijeti svima koji ne udovolje navedenim zahtjevima. Međutim neke članice kao što su Švicarska i Luksemburg ne ispunjavaju te zahtjeve. Štoviše za samu Švicarsku se može kazati da provodi štetnu poreznu konkurenciju prema zemljama koje slove kao porezne oaze.

„Panama Papers“

„Dosije Panama“ („Panama Papers“) je nazvan jedan od najvećih slučajeva otkrivanja tajnih dokumenata u povijesti. Međunarodni konzorcij novinara istraživača (ICIJ) je otkrio tajne dokumente o poslovanju advokatske offshore firme „Mozak Fonseka“ u Panami i podijelio ih sa 80 svjetskih medijskih kuća. „Panama Papers“ sastoji se od 2,6 terabajta podataka, 11,5 miliona dokumenata i 214.000 fiktivnih kompanija. Riječ je o najvećem curenju podataka s kojim su se novinari ikad susreli.

Ova količina dokumenata i podataka veća je nego Wikileaks, Ofšorliks, Lukslirks i Svisliks zajedno. Kako je navedeno na sajtu Cajtung sastoji se od e-mailova, pdf fajlova, fotografija i interne baze podataka „Mosak Fonseka“.

Procurjeli podaci, navodi Cajtung, podijeljeni su u foldere za svaku firmu pojedinačno. Oni sadrže e-maileve, ugovore, transkripte i skenirana dokumenta, a u pojedinim slučajevima riječ je o nekoliko hiljada stranica podataka.

Njemački list „Suddeutsche Zeitung“ i britanski „The Guardian“ su objavili dio tih dokumenata koji otkrivaju kako su offshore kompanije prale novac i izbjegavale poreze brojnih klijenata, među kojima su bile i desetine predsjednika i visokih zvaničnika država iz cijelog svijeta, kao i biznismena, sportista i drugih javnih osoba i subjekata.

Istraga u kojoj učestvuje novinarski konzorcij od 100 dnevnih listova odnosi se na period od skoro 40 godina, od 1977. sve do danas, i pokazuje da su neke firme registrirane u poreznim oazama korištene za pranje sumnjivog novca, trgovinu oružjem i drogama, kao i za utaju poreza.

Da li je Bosna i Hercegovina porezna oaza za bogate?

Sve češće se u bh. javnosti čuje glas da je BiH porezna oaza za bogate pa navode slijedeće činjenice kojima to pokušavaju dokazati:

- porezni sustav BiH je orijentiran prema oporezivanju potrošnje stanovništva (PDV, trošarine/akcize i porez na dohodak koji je potrošno orijentiran) čime najveći porezni teret snose široke mase, ne oporezuje se dohodak od kapitala: dividende, udjeli u dobiti, kamate, prinosi po osnovi udjela u otvorenim investicijskim fondovima i kapitalni dobiti. Postoje razni paraporezni nameti što bi trebalo svakako dovesti u red;
- ne oporezuju se burzovni špekulanti, te špekulanti nekretninama;
- renterijeri ne plaćaju porez;
- stranci i iseljenici ne plaćaju porez na mirovine jer je tako propisano poreznim propisima.

* * *

Porezne oaze su u današnjem svijetu nezaobilazan faktor u poreznom planiranju. Nastale su zbog velikog pritiska i stalne tendencije rasta poreza u razvijenim državama. Ove države su iskoristile poreznu politiku kako bi učinile svoje ekonomije konkurentnijima na globalnom tržištu. Unatoč velikim pritiscima od međunarodne zajednice, pogotovo iz zemalja EU-a, popularnost poreznih utočišta ne jenjava. Porezne oaze su postale uobičajeno sredstvo porezne politike velikih kompanija za smanjenje porezne obveze. Činjenica da više od polovice svjetskog novca prelazi preko ovih finansijskih središta govori u prilog tome da su porezne oaze jedna od konstanti globalnog tržišnog sustava. Porezne oaze imaju značajne prednosti u odnosu na visokoporezne jurisdikcije, kao što su jednostavno osnivanje i vođenje korporacija, minimalno plaćanje ili neplaćanje poreza, visok stupanj diskrecije, razvijeno bankarstvo, ekonomsko-politička sigurnost. Motivacija za korištenje poreznih oaza ne odnosi se samo na legalne svrhe već i za malverzacije, mada se posljednjih godina raznim odredbama pokušavaju umanjiti zloupotrebe.

CARINE I CARINSKI PROPISI

Broj 192 * Godina XVIII * august/kolovoz 2019. godine

CARINSKI POSTUPAK

IZUZEĆA OD PRIMJENE NAREDBE O MJERODAVNOSTIMA CARINSKIH ISPOSTAVA ZA CARINJENJE ODREĐENIH ROBA PODRIJETLOM IZ AZIJSKIH I AFRIČKIH ZEMALJA

Piše: *Frano DOGAN*

Kao najvažniji institut carinskog sustava carinjenje robe je sama suština carinskog postupka. Odgovarajućim odredbama Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11 – dalje u tekstu: Zakon) i Odluke o provedbenim propisima Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 63a/04, 60/06 i 57/08) detaljno je propisan i razrađen redoslijed radnji, obveza i prava sudionika u carinskom postupku, a sve u cilju točnog reguliranja odnosa podnositelja carinske prijave kao stranke u postupku i carinskog tijela koji sprovodi postupak. Stranka, po pravilu sama bira carinsko tijelo (carinsku ispostavu ili carinski referat) kod kojeg će obaviti postupak carinjenja. U principu, **Zakon nije odredio mjesnu mjerodavnost, izuzev što se temeljem članka 57., a u svezi članka 35. stavka 1. točka a) Zakona može odrediti carinjenje određenih roba u samo određenim carinskim uredima**, a temeljem članka 157. stavak (3) Zakona **određena je mjesna mjerodavnost kod carinskog postupka izvoza**. Izbor mjesne mjerodavnosti od strane deklaranta logičan je i nužan, jer omogućava da se izvrši izbor mjesta carinjenja u ovisnosti smjera kretanja robe i njene krajnje destinacije. Na

ovaj način troškovi i izdaci nastali u svezi dopreme robe, se svode na najmanju moguću mjeru, a time se izbjegava nepotrebno usputno zadržavanje robe kao i drugi problemi te možebitne neracionalnosti u svezi dopreme i prihvata robe.

Ravnatelj Uprave za neizravno oporezivanje je temeljem članka 57. Zakona donio Naredbu o mjerodavnostima carinskih ispostava za carinjenje određenih roba podrijetlom iz azijskih i afričkih zemalja, broj: 01-02-2-1508/15 od 17. 8. 2015. godine; broj: 01-02-2-1508-7/15 od 03.09.2015. godine, broj: 01-02-2-1508-14/15 od 18. 9. 2015. godine; broj: 01-02-2-189-10/17 od 20. 7. 2017. godine - dalje u tekstu: Naredba.

Mjesna mjerodavnost

Stavkom 1. točke I Naredbe je propisano da se u carinskim ispostavama: **Gradiška, Sarajevo, Tuzla i Mostar** prijavljuje roba za carinski postupak stavljanja robe u slobodan promet iz tarifnih poglavlja Carinske tarife Bosne i Hercegovine 39, 42, 43, 57-67, 90- 92, 95 i 96, te gotovi proizvodi iz tarifnog poglavlja 85 i to kada je roba sastavni dio zbirnog tereta, namijenjena za dalju prodaju,

podrijetlom iz azijskih i afričkih zemalja, bez obzira iz koje se zemlje uvozi, izuzev zemalja sa kojima BiH ima zaključene ugovore o slobodnoj trgovini.

Stavkom 3. točke I Naredbe je propisano da se točka 1 Naredbe **primjenjuje na pošiljke težine preko 500 kg**, a ukoliko se radi o kombiniranoj pošiljci koja, pored druge robe, sadrži više od 500 kg robe od ukupne mase pošiljke, iz prednje navedenih tarifnih poglavlja Carinske tarife Bosne i Hercegovine, carinski referat na graničnom prijelazu će istu upućivati u carinske ispostave iz ove točke. Kombiniranom pošiljkom smatra se sva roba - cjelokupna pošiljka u jednom prijevoznom sredstvu koja, pored druge robe, sadrži i robu iz prednje navedenih tarifnih poglavlja Carinske tarife Bosne i Hercegovine.

Stavkom 1. točke II Naredbe je propisano da se roba iz točke I Naredbe prijavljuju za carinski postupak stavljanja robe u slobodan promet **obvezno kod mjerodavnih carinskih ispostava iz točke I Naredbe** i za robe koje se **uvoze iz zemalja s kojima BiH ima zaključene ugovore o slobodnoj trgovini, a za koje nije predložen ili podnijet dokaz o podrijetlu robe ili je roba bez oznaka podrijetla ili je nepoznatog podrijetla**. Stavkom 2. točke II Naredbe je propisano da prijavljivanje robe za carinski postupak stavljanja robe u slobodan promet kod mjerodavnih carinskih ispostava iz točke I Naredbe **nije obvezujuće za uvoznike** koji nemaju duga po osnovu neizravnih poreza, zatim da u posljednje tri godine nisu počinili carinskih i poreznih prekršaja, te su u posljednje tri godine deklarirali vrijednosti koje nisu izazivale sumnju u realnost istih, odnosno koje su bile prihvatljive pri utvrđivanju carinske vrijednosti. Za ocjenu ispunjenosti navedenih uvjeta je mjerodavan šef carinske ispostave mjerodavne prema mjestu sjedištu uvoznika.

Postupanje mjerodavnog carinskog ureda

Radi provjere ispunjenosti uvjeta iz točke II Naredbe deklarant ili zastupnik podnosi zahtjev carinskoj ispostavi mjerodavnoj prema sjedištu uvoznika u kojem će detaljno obrazložiti razloge zbog kojih traži prijavljivanje robe za carinski postupak stavljanja robe u slobodan promet kod mjesno mjerodavne carinske ispostave. Carinska ispostava po prijemu zahtjeva obaviti će provjeru ispunjenosti uvjeta **da uvoznik nema duga temeljem neizravnih poreza** tako što će obaviti uvid u ISIP i iz sustava otprintati provjeru, **zatim će provjeriti je li uvoznik u posljednje tri godine počinio carinski i porezni prekršaj** tako što će obaviti uvid u bazu prekršajnih podataka, a ukoliko je uvoznik u bazi prekršajnih podataka, otprintati dokaz, a u slučaju da se isti ne nalazi u pomenutoj bazi tada na poleđini zahtjeva treba sačiniti zabilješku o nadnevku provjere i konstatirati činjenice da uvoznik nije evidentiran u

bazu prekršajnih podataka, te **da li je uvoznik posljednje tri godine deklarirao transakcijsku vrijednost koje nisu izazvale sumnju u realnost istih, odnosno koje su bile prihvatljive pri utvrđivanju vrijednost** tako što će putem e-maila zatražiti od Regionalnog ureda Odsjeka za carinske poslove – Skupine za tarifu, vrijednost i podrijetlo kojem ustrojbeno pripada carinska ispostava da obavi provjeru na temelju raspoloživih evidencija (tjedna izvješća o carinjenju robe iz Naredbe) i dostavi informaciju carinskoj ispostavi putem e-maila u što kraćem roku.

Mjerodavna carinska ispostava uz zahtjev će priložiti dokaze o obavljenim provjerama, s time da šef carinske ispostave, službenom zabilješkom na samom zahtjevu, odlučuje o podnesenom zahtjevu glede ispunjenosti uvjeta iz točke II Naredbe. Mjerodavna carinska ispostava je dužna da vodi evidenciju o zaprimljenim zahtjevima, a odluka o ispunjenosti uvjeta iz točke II Naredbe se upisuje u inspekcijski akt predmetne carinske prijave.

Izuzeci

Odredbom stavka 1. točke III Naredbe su **taksativno propisani izuzeci od primjene točke I Naredbe**, pa tako primjerice navodimo da druga alineja predviđa da se roba koja je **namijenjena smještaju u carinsko skladište** (o čemu uvoznik daje pisanu izjavu na graničnom prijelazu) **upućuje prijavnoj carinskoj ispostavi navedenoj u odobrenju za držanje carinskog skladišta**, a carinska prijava za razduženje podnosi se otpusnoj carinskoj ispostavi navedenoj u odobrenju. Posebno ističemo petu alineju kojom je propisano da **se točka I ove Naredbe ne primjenjuje na odobrene pojednostavnjene izvozne i uvozne postupke i pojednostavnjene postupke u provozu (ovlašteni primatelj i ovlašteni pošiljatelj)**. Iz odredbe točke III peta alineja Naredbe jasno proizlazi da se u slučaju kada se u postupku provoza, u svrhu završetka tog postupka, **koristi status ovlaštenog primatelja, ne primjenjuje točka I Naredbe na pošiljke koje se predmetom tog postupka**, bez obzira da li se radi o kombiniranoj ili nekombiniranoj pošiljci i težini pošiljke, s tim da se pošiljke nakon njihovog puštanja u postupak provoza od strane polaznog carinskog ureda, dopremaju u odobreni prostor nositelja odobrenja sa statusom ovlaštenog primatelja.

Odredbom stavka 3. točke III Naredbe je dopušteno da, **u izuzetnim slučajevima, na obrazložen zahtjev uvoznika ili njegovog zastupnika**, šef mjerodavne carinske ispostave **može odobriti izuzeće od primjene Naredbe** za robu iz točke I Naredbe, za robu prijavljenu za carinski postupak stavljanja robe u slobodan promet **za pojedinačne slučajeve**, uz **suglasnost šefa Odsjeka** za carinske poslove mjerodavnog regionalnog ureda.

DIPLOMATSKE PRIVILEGIJE

PUTNICI SA DIPLOMATSKIM STATUSOM NA GRANIČNOM PRELAZU

II - DIO

Posjedovanje diplomatskog pasoša ne znači da osoba može kršiti i izbjegavati carinske i druge propise zemlje boravka ili tranzita. Povlastice zavise od zemlje gdje je diplomata akreditovan i da li posjeduje ID izdatu od Ministarstva vanjskih poslova BiH koja služi kao potvrda o diplomatskom statusu koje ovo Ministarstvo izdaje u svrhu poreskih i carinskih oslobođanja koje strana diplomatska i konzularna predstavništva, misije međunarodnih organizacija i njihovo osoblje ostvaruju u Bosni i Hercegovini, u okviru diplomatskih privilegija predviđenih međunarodnim sporazumima, propisima Bosne i Hercegovine i na osnovu reciprociteta

Piše: **Nermin RAMIĆEVIĆ**

Srbija

Srbija¹ - Granična provjera lica sa diplomatskim statusom, imalac diplomatskog ili službenog pasoša izdatog

u skladu sa propisima svoje države, kao i imalac isprave za prelazak državne granice koju izdaje međunarodna organizacija podliježe osnovnoj graničnoj provjeri i može imati prioritet i olakšice prilikom vršenja te provjere u odnosu na ostale putnike, ako se radi o službenom putovanju koje može dokazati. Lice sa diplomatskim statusom ne prilaže dokaz o potrebnim sredstvima za izdržavanje.

¹ http://www.mfa.gov.rs/sr/images/PROTOKOLARNI_PRIJUCNIK
pristupljeno 5. 10. 2018.

Policijski službenik može da zahtijeva od lica koje se poziva na privilegije i imunitete po međunarodnom pravu da pruži dokaz kojim se potvrđuje njegov diplomatski status. Akreditovanim članovima diplomatskih i konzularnih predstavništava u Srbiji i članovima njihovih porodica prelazak državne granice je dozvoljen na osnovu posebne lične karte koja je izdata u skladu sa posebnim zakonom i potvrđenim međunarodnim ugovorima. Kada policijski službenik utvrdi da postoje smetnje za ulazak ovih lica u Srbiju, tim licima neće zabraniti ulazak bez prethodne konsultacije sa organom državne uprave nadležnim za vanjske poslove.

Bezbjednosna kontrola putnika u aviosaobraćaju

Nadležni organi Srbije u skladu sa međunarodnim konvencijama i opšteprihvaćenom praksom, vrše kontrolu svih putnika, uključujući i pregled diplomatskih agenata i njihovog ličnog prtljaga. **Jedini izuzetak** je diplomatska pošta, zapečaćena i uredno obilježena. Kontrola putnika i prtljaga vrši se elektronskim aparatima, ili običnim pregledom uoči ukrcavanja u avion. Bezbjednosne obaveze avio-kompanija upućuju na obavezan pregled prtljaga, uključujući prtljag diplomata. Ovi bezbjednosni pregledi **se ne smatraju kršenjem odredbi međunarodnih konvencija**.

Kao i svako drugo lice, tako i diplomatski predstavnik **može da uskrati saglasnost** za pregled prtljaga licima iz obezbeđenja. U takvom slučaju, avio-kompanija nema obavezu da preveze ovo lice. Diplomatski kuriri i diplomatska pošta shodno odredbama Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, diplomatska pošta i diplomatska valiza, kao pošiljke od posebnog značaja, uživaju u Srbiji poseban tretman u pogledu pažljivog rukovanja i posebnog uskladištenja. Saglasno propisima i uputstvima za sve robne pošiljke, uključujući i diplomatsku poštu, postoji obaveza evidentiranja i prijavljivanja diplomatske pošte Upravi carina popunjavanjem posebnog obrasca.

Praćena i nepraćena diplomatska pošta treba da nosi vidne spoljne oznake (žig ili plombu, naslov pošiljaoca i adresu primaoca), a diplomatski kuriri moraju biti snabdjeveni službenim dokumentom

(kurirskim pismom), kojim se potvrđuje njihovo svojstvo i označava broj koleta, koji čine diplomatsku poštu. Diplomatski kuriri koji sa sobom nose diplomatsku poštu, **sačekuju se u dolasku u carinskom prostoru**, dok se u odlasku ispraćaj vrši **do pristupa carinskoj kontroli**. Ako se diplomatska pošta preuzima iz sefova aviona, ili se putem njih otprema, odnosno ako se preuzima od diplomatskog kurira, ili zapovjednika aviona (koji ne mogu da napuste avion) ili se njima predaje, ovlašćenim predstavnicima diplomatskih misija omogućava se pristup avionu

uz pratnju nadležnog službenika. U slučajevima kada je praćena i nepraćena diplomatska pošta po obimu, ili težini velika, obaveza je diplomatske misije da direktno kontaktira nadležno lice u Preduzeću za aerodromske usluge, radi obavještenja o vrsti pomoći koja se traži, broju radnika potrebnih za rukovanje poštom. Aerodromske usluge se pružaju uz naplatu odgovarajuće naknade. Korisnici ovih usluga imaju obavezu potpisa odgovarajuće fakture. U slučaju sumnje da diplomatska valiza sadrži nešto što se ne bi moglo podvesti pod pojam "predmeta neophodnih za rad misije" u smislu Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, carinski organ može zahtijevati njeno vraćanje, ili zahtijevati otvaranje iste radi pregleda. Materijali koji nemaju diplomatski karakter, a koje šalju, ili primaju diplomatske misije, podvrgava se redovnom carinskom postupku na licu mjesta ili po potrebi u carinskom skladištu. Carinske formalnosti oko oslobođenja od dažbina na osnovu podnijetih specifikacija robe i prethodno pribavljenih akata protokola (franšiza) za uvoz ili izvoz te robe obavljaju se po ubrzanom postupku.

Ulazak u restriktivnu aerodromsku zonu i kretanje i zadržavanje na graničnom prelazu

U skladu sa važećim konvencijama o međunarodnom civilnom vazdušnom saobraćaju, kao i sa zakonodavstvom Srbije, uživanje privilegije ulaska u restriktivnu aerodromsku zonu, odnosno kretanja i zadržavanja na aerodromskom graničnom prelazu, podliježe saglasnosti ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove. Režim kretanja i zadržavanja na području graničnog prelaza regulisan je sistemom dozvola i privremenih dozvola u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti državne granice. Dozvole se izdaju na bazi reciprociteta u skladu sa veličinom i službenim potrebama diplomatske misije. Diplomatska misija ima pravo na ograničen broj dozvola za ulazak inostranih članova misije u restriktivni aerodromski prostor radi obavljanja službenih dužnosti misije (doček i ispraćaj državnih delegacija, doček i ispraćaj diplomatskih kurira, prijem i otprema diplomatske pošte). Pravo na uživanje privilegije ulaska u restriktivnu zonu aerodroma na osnovu važeće diplomatske lične karte uživaju **samo** izvanredni i opunomoćeni ambasadori strane države u Republici Srbiji i njihovi supružnici. Ostalim članovima diplomatske misije, koji su nosioci važećih diplomatskih ili službenih ličnih karata, izdatih od strane Diplomatskog protokola, ulazak u restriktivnu zonu aerodroma dozvoljava se na osnovu dozvola, koje mogu biti stalne ili privremene (dnevne). Članovi lokalnog osoblja diplomatske misije, koji imaju državljanstvo Srbije ili su stranci kojima je u Srbiji odobreno stalno nastanjenje nemaju pravo na privilegiju izdavanja propusnice za ulazak u restriktivni aerodromski prostor.

Zahtjev za izdavanje aerodromske dozvole, uključujući i privremenu, podnosi se putem verbalne note koja se upućuje Diplomatskom protokolu.

Uz verbalnu notu potrebno je dostaviti: dva primjerka popunjenog zahtjeva za izdavanje dozvole za kretanje i zadržavanje na graničnom prelazu potpisanog od strane podnosioca zahtjeva i od strane šefa diplomatske misije, ovjerenog pečatom misije; dvije fotografije podnosioca zahtjeva veličine 30h40 mm, ne starije od šest mjeseci; fotokopiju diplomatske/službene lične karte i fotokopiju diplomatskog/službenog pasoša.

Gubitak propusnice - U slučaju gubitka aerodromske propusnice, obaveza je diplomatske misije da o tome odmah obavijesti aerodromsku stanicu granične policije, kao i Diplomatski protokol putem verbalne note. Uz verbalnu notu potrebno je dostaviti i dokaz da je izgubljena aerodromska propusnica oglasna nevažećom u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Obaveza vraćanja propusnice Obaveza je diplomatske misije da vrati Diplomatskom protokolu stalne aerodromske propusnice svojih članova odmah po prestanku njihove dužnosti u misiji.

Diplomate - Oslobođenje od plaćanja uvoznih dažbina koje se odnosi na fizička lica propisano je carinskim zakonom a odnosi se na: šefove stranih država i izaslanike šefova stranih država u specijalnoj misiji, kao i na članove njihove pratnje, na predmete namijenjene službenim potrebama i ličnoj upotrebi; šefove stranih diplomatskih predstavništava i članove njihovih užih porodica - na predmete namijenjene ličnoj upotrebi. U skladu sa odredbama međunarodnih ugovora oslobođeni su od plaćanja carine: diplomatsko osoblje stranih diplomatskih predstavništava i članovi njihovih užih porodica - na predmete namijenjene ličnoj upotrebi; osoblje stranih diplomatskih i konzularnih predstavništava - na predmete domaćinstva. Postupak za ostvarivanje prava na oslobođenje od plaćanja uvoznih dažbina za ovu kategoriju lica je iz opravdanih razloga pojednostavljen, tako da se svodi na podnošenje potvrde (franšiza) protokola ministarstva vanjskih poslova, da su uvezeni predmeti namijenjeni potrebama ovih lica.

O oslobođenju od plaćanja uvoznih dažbina carinski organ stavlja zabilješku na potvrdi – aktu protokola. **Ovu povlasticu ne mogu koristiti domaći državljani i stalno nastanjeni strani državljani.** Predmeti oslobođeni od plaćanja dažbina ne mogu se otuđiti ili drugom licu dati na upotrebu prije prijave carinskom organu i sprovedenog postupka carinjenja. Nosilac diplomatskog pasoša nema obavezu da vadi vizu za neku zemlju, ukoliko Srbija sa njom ima potpisan sporazum o ukidanju viza na diplomatske pasoše. Uobičajena je praksa u svijetu da na graničnim prelazima imaju pravo prvenstva. Oni ne posjeduju diplomatski imunitet u inostranstvu, izuzev ukoliko je riječ o profesionalnom diplomati koji službuje u nekoj

stranoj zemlji, ili je u pitanju diplomatski kurir koji prenosu diplomatsku poštu. U tom slučaju, diplomatski imunitet važi samo u zemlji službovanja i u zemljama kroz koje se tranzitira u cilju odlaska ili povratka sa dužnosti. Nosilac diplomatskog pasoša u svojoj zemlji nema nikakav poseban tretman niti beneficije, a po prestanku funkcije dužni su da vrate pasoš Ministarstvu.

Hrvatska

Hrvatska² - Zakonodavstvo Republike Hrvatske regulira dolazak, odlazak i tranzit šticećenih osoba kroz Republiku Hrvatsku. Dolazak šticećene osobe, izaslanstva i službenika sigurnosti u pratnji, nužno je najaviti najkasnije 48 sati prije ulaska na državno područje Republike Hrvatske. Službenici sigurnosti mogu u Republiku Hrvatsku unositi vatreno oružje ovisno o rangu šticećene osobe u čijoj su pratnji i to: a) u pratnji predsjednika ili poglavara strane države: najviše tri komada vatrenog oružja s pripadajućim streljivom; b) u pratnji predsjednika parlamenta ili vlade strane države: najviše dva komada vatrenog oružja s pripadajućim streljivom; c) u pratnji ministra vanjskih poslova ili vodeće osobe međunarodnih organizacija i institucija: najviše jedan komad vatrenog oružja s pripadajućim streljivom, osim ako nije određeno drugačije međunarodnim ugovorom, na temelju prosudbe nadležne sigurnosne službe ili na temelju načela uzajamnosti. U najavi dolaska šticećene osobe, izaslanstva i službenika sigurnosti u pratnji, uz detaljan program aktivnosti, potrebno je u navedenom roku dostaviti sljedeće podatke: vrijeme dolaska i odlaska u i iz Republike Hrvatske; granični prelaz koji će se koristiti prilikom ulaza i izlaza u i iz državnog područja Republike Hrvatske; osobne podatke uključujući brojeve putovnica za državljane država ne-članica EU odnosno brojeve identifikacijskih isprava za državljane država članica EU; marku, tip i serijski broj oružja te količinu streljiva koje će strani službenici sigurnosti unijeti u Republiku Hrvatsku. Postupak ostvarivanja oslobođenja od plaćanja carina i poreza: PDV, akciza, te posebnog poreza na motorna vozila, za isporuke dobara i za obavljanje usluga u Republici Hrvatskoj namijenjenih osim za službene potrebe diplomatskih i konzularnih predstavništava, te posebnih misija i međunarodnih institucija **osim konzulata kojima rukovode počasni konzularni službenici** namijenjen je za: lične potrebe stranog diplomatskog i konzularnog osoblja tih predstavništava i posebnih misija kao i za lične potrebe stranog osoblja tih međunarodnih organizacija.

Oslobođenje od plaćanja poreza pri uvozu ostvaruje se direktno pri uvozu dobara za službene i osobne potrebe osoba putem Potvrde o direktnom oslobođenju koju izdaje

² <http://www.mvep.hr/files/file/priručnici/protokolarni-vodič.pdf> pristupljeno 5. 9. 2018.

državno tijelo nadležno za vanjske i europske poslove na Obrascu IOU. Oslobođenje od plaćanja poreza pri uvozu motornih vozila ostvaruje se direktno pri uvozu temeljem potvrde. Oslobođenje od plaćanja poreza, uz uslov reciprociteta, za lične potrebe ostvaruje: diplomatsko osoblje diplomatskih i konzularnih predstavništava (osim počasnih konzularnih službenika) i posebnih misija te članovi njihovih obitelji koji žive u zajedničkom kućanstvu, ako nisu državljani Republike Hrvatske ili nemaju u Republici Hrvatskoj stalno prebivalište; administrativno i tehničko osoblje diplomatskih i konzularnih predstavništava, osim osoblja konzulata kojima rukovode počasni konzularni dužnosnici, kao i administrativno i tehničko osoblje, ako nisu državljani Republike Hrvatske ili nemaju u Republici Hrvatskoj stalno prebivalište; osoblje posebnih misija, te članovi njihovih obitelji koji žive u zajedničkom kućanstvu, ako nisu državljani Republike Hrvatske ili nemaju u Republici Hrvatskoj stalno prebivalište. A to je oslobođenje propisano međunarodnim sporazumima koji obavezuju Republiku Hrvatsku. Članovima obitelji osoblja smatraju se osobe koje u Republici Hrvatskoj ostvaruju povlastice na osnovu odgovarajuće posebne osobne iskaznice koju izdaje državno tijelo nadležno za vanjske i europske poslove. Oslobođenje ostvaruje se kao **direktno oslobođenje ili putem povrata poreza**.

Oslobođenje od plaćanja poreza pri isporukama motornih vozila i pogonskog goriva za motorna vozila osobe ostvaruju isključivo kao direktno oslobođenje. Direktno oslobođenje od plaćanja poreza primjenjuje se pri isporuci nekretnina, te pri obavljanju usluge najma ili zakupa poslovnog prostora namijenjenih za službene potrebe osoba. U izdvojenom specijaliziranom prodajnom mjestu otvorenom shodno carinskim propisima ostvaruje se direktno oslobođenje od plaćanja poreza na isporuke dobara osobama na temelju Potvrde o direktnom oslobođenju te pri isporuci pogonskog goriva za motorna vozila uz posebnu karticu goriva koja se izdaje temeljem potvrde državnog tijela nadležnog za vanjske i europske poslove na Obrascu KG. Pri isporuci motornog vozila za koje je obavezna registracija u Republici Hrvatskoj temeljem potvrde koju ovjerava državno tijelo nadležno za vanjske i europske poslove koja se izdaje na Obrascu IOMV.

Pri isporuci motornog vozila isporučitelj izdaje račun koji mora sadržavati podatke propisane zakonom o porezu na dodanu vrijednost. Isporučitelj motornog vozila obavezan je uz izdani račun u svojoj evidenciji čuvati primjerak potvrde kao dokaz o obavljenoj isporuci uz primjenu oslobođenja od plaćanja poreza.

Ako državno tijelo nadležno za vanjske i europske poslove sukladno članku 6. stavku 3. ovoga Pravilnika³ utvrdi

da uvjet uzajamnosti nije ispunjen, oslobođenje od plaćanja poreza pri nabavi dobara ili usluga u Republici Hrvatskoj ostvaruje se putem povrata na propisan način pod uslovom da je ukupna vrijednost isporuke za koju se traži povrat poreza veća od 740,00 kuna, uključujući porez, po jednom računu, osim ako međunarodnim ugovorom koji obavezuje Republiku Hrvatsku nije drugačije određeno. Vrijednosno ograničenje ne odnosi se na isporuke pogonskog goriva za motorna vozila. Ako osoba koja je pri nabavi dobara imala pravo na oslobođenje od plaćanja poreza u skladu s ovim Pravilnikom, ta dobra otuđi, preda ih na uporabu drugim osobama ili ih koristi u druge svrhe prije isteka tri godine od datuma nabave, mora platiti porez čijeg plaćanja je pri nabavi bila oslobođena.

Područni ured Zagreb donosi rješenje, kao i utvrđeni iznos trošarina te posebnog poreza na motorna vozila o čemu rješenje donosi Carinska uprava. Iznimno, porezi se ne plaćaju ako je otuđenje posljedica smrti osobe koja je imala pravo na oslobođenje ili ako dobro otuđi član obitelji osobe koja ima pravo na oslobođenje, a koji prestaje boraviti u Republici Hrvatskoj zbog smrti osobe koja je imala pravo na oslobođenje. Porez se ne plaća ni u slučaju uništenja motornog vozila koje je bilo oslobođeno, a vrijednost na dan nezgode mu je umanjena najmanje 70% ili ako je ukradeno i nije pronađeno u roku od šest mjeseci od prijave krađe, o čemu postoji očevidnik nadležnog tijela.

Ako osoba prodaje uništeno motorno vozilo koje ima tržišnu vrijednost, a koje je bilo u skladu sa Zakonom o porezu na dodanu vrijednost predmet oslobođenja od plaćanja poreza, dužna je to prijaviti Poreznoj upravi kako bi se utvrdila obveza plaćanja poreza te je dužna platiti utvrđeni iznos PDV-a o čemu Porezna uprava, Područni ured donosi rješenje, kao i utvrđeni iznos posebnog poreza na motorna vozila o čemu rješenje donosi Carinska uprava.

U slučaju da se dobro nabavljeno uz primjenu oslobođenja od plaćanja poreza prodaje osobama koje također imaju pravo na oslobođenje od plaćanja poreza u skladu s ovim Pravilnikom, takvo otuđenje oslobođeno je plaćanja poreza.

Korisni savjeti diplomatama

Nositelj diplomatskog pasoša uživa priveligiju i imunitet, ali ne znači da **ne** podliježe carinskoj ili bezbjednosnoj kontroli, roba na zabrani i na režimu **dozvola**, podliježe istom carinskom postupku za diplomate kao i za redovne putnike. Bh. diplomate koriste povlastice van BiH.

VIP putnik nema status diplomate najavljenog od strane državnih organa.

Prilikom prolaska na graničnom prelazu osim pasoške kontrole potrebno je pokazati diplomatski pasoš na vidan način prilikom drugih rutinskih kontrola radi lakše identifikacije i izbjegavanja nesporazuma.

³ PRAVILNIK O POSTUPKU OSTVARIVANJA OSLOBOĐENJA OD PLAĆANJA POREZA ZA DIPLOMATSKA I KONZULARNA PREDSTAVNIŠTVA, INSTITUCIJE I TIJELA EUROPSKE UNIJE TE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE Hrvatske narodne novine, 81/15.

IZ SEKTORA TRANSPORTA

KAKO TEHNOLOGIJA POMAŽE DA TRANSPORTNI SEKTOR POSTANE ODRŽIVIJI?

Tehnologija ubrzava prelazak granice, čini ga sigurnijim i efikasnijim, smanjuje troškove prevoza i povećava trgovinu - Umberto De Pretto, generalni sekretar Unije međunarodnog cestovnog prevoza (IRU)

Piše: MIDHAT SALIĆ

Industrija cestovnog transporta je suštinski element modernog lanca snabdijevanja. On povezuje proizvodnju, distribuciju i potrošnju u svim geografskim područjima kako bi pružio usluge od vrata do vrata i povezuje sve aktere lanca opskrbe na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

Cestovni saobraćaj takođe igra ključnu ulogu u zemljama u razvoju i regionima koji nemaju alternativne transportne sisteme, kao što su željeznička infrastruktura ili unutrašnji plovni putevi. U ovom kontekstu, jedino je raspoloživo za zemlje u razvoju koje nemaju izlaz na more da pristupe regionalnim i globalnim tržištima i da učestvuju u prekograničnoj trgovini.

Isplativi i kvalitetni transportni sistemi su stoga neophodni za bogatstvo svake privrede. Međutim, u većini

zemalja u razvoju, gdje je fluidnost tereta i ljudi gotovo u potpunosti ovisna o cestovnom transportu, loša logistička efikasnost često ometa ekonomski i društveni razvoj.

Poboljšanja u uslugama cestovnog transporta u ovom kontekstu mogu imati neposredan pozitivan uticaj. Socijalni doprinos industrije cestovnog transporta - koji uglavnom obuhvata mikro, mala i srednja preduzeća (MMSP) - takođe je relevantan u smislu zapošljavanja, životnih uslova i socijalne zaštite. Stvaranje novih tržišta i trgovinskih koridora može značajno koristiti zajednicama duž tih ruta.

Globalna mobilnost

Sa globalnom mobilnošću koja je ključni faktor u realizaciji Agende Ujedinjenih nacija za održivi razvoj 2030. godine,

Unija međunarodnog cestovnog transporta (IRU) aktivno je učestvovala u izradi Globalnog izvještaja o mobilnosti, koji uključuje ključne doprinose poglavljima o efikasnosti i univerzalnom pristupu.

Naglašavajući odnos između prekogranične povezanosti i ekonomskog prosperiteta, IRU stavlja naglasak na olakšavanje trgovine i transporta kroz primjenu provjerenih i testiranih konvencija UN-a.

Sljedeći koraci su fokusiranje na mjerenje učinka transporta. To uključuje napore da se uključe opipljive usluge i alati kao što su TI (globalni carinski tranzitni sistem) i e-CMR (bilješke o elektronskim pošiljkama) kao indikatori održivosti.

Kako se drumski saobraćaj sve više digitalizira, povezuje i automatizira, nova tehnologija, poslovni modeli, pravni okviri i strategije ulaganja - zajedno s promjenama u trgovinskim obrascima, potrebama tržišta i ekološkim očekivanjima – transformišu tu sliku.

Dok 2019. obilježava 70. godišnjicu TIR-a, to je digitalni alat za 21. vijek. Sistem je potpuno intermodalan. To čini granični prijelaz bržim, sigurnijim i efikasnijim, smanjujući troškove prevoza i jačanje trgovine. Važno je da su nedavnim priključenjem Kine, Indije i Pakistana sada spremni da opslužuju još 40% svjetske populacije i da povežu neke od najvećih svjetskih ekonomija.

Zajedno sa elektronskim teretnim listom, ovi digitalni sistemi će povećati transparentnost, tačnost i brzinu poslovnih procesa. U Evropi danas, nažalost, nije neuobičajeno da se plaćanja odgađaju za dane, a ponekad i za sedmice, jer transportni operateri moraju pokazati potpisane CMR dokumente. U biznisu koji zavisi od profitne marže u jednom pojedinačnom broju, novčani tok je često pitanje za svakodnevno preživljavanje.

Ekonomski uticaj

Isto tako, temeljno, postoji impuls da se ostvare koristi od boljih transportnih usluga. Priče koje su proizašle iz naše kampanje 70. godišnjice - Mi volimo put - pokazale su koliko blisko transport utiče na ekonomije i zajednice.

IRU pokreće ovu široku ekspanziju trgovinskih koridora kroz naše usluge, zastupanje, certifikaciju i savjetodavni rad. Promocija inovacija, novih tehnologija, bolja povezanost, profesionalnost i usklađenost je temelj naših napora zajedno sa našim partnerima širom svijeta.

Dok Evropa i Evroazija daju jasne korake ka usvajanju digitalnih transportnih dokumenata, ovi regioni mogu učiti iz praktičnih iskustava Brazila i Meksika. U obje zemlje su bilješke o transportnim uslugama elektronske već nekoliko godina, pružajući povećanu transparentnost među zainteresiranim stranama i pojednostavljujući usklađenost s regulatornim procesima.

Gledajući sistem cestovnog saobraćaja u Sjedinjenim Američkim Državama, glavni naponi za digitalizaciju u pro-

teklih nekoliko godina doveli su do uvođenja elektronskih uređaja za bilježenje podataka. Od 18. decembra 2017. godine, ELD-ovi su bili obavezni za sve kamione koji rade u Sjedinjenim Američkim Državama. Ovome uvođenju prethodile su rasprave o temama kao što je kako će se osigurati sigurnost podataka. Iako se razlikuju u svojoj implementaciji od evropskih digitalnih tahografa, koji postoje već dugi niz godina, oba rješenja dijele istu svrhu snimanja vremena vozača i radnog mjesta.

Takođe, smo veoma zadovoljni računanjem inteligentne logističke informacione platforme Yunmanman (YMM) u okviru članstva u IRU. YMM je prva domaća otpremna platforma za teretni transport u Kini koja u potpunosti koristi najsavremenije tehnologije. Ima više od 3,9 miliona internet prijavljenih vozača teških kamiona i više od 850.000 registrovanih tereta. Prednosti efikasnosti upravljanja velikim brojem učesnika u transportu su zapanjujuće. Uzimajući jedan primjer, prosječno vrijeme za pronalaženje tereta je smanjeno sa 2,27 dana na 0,38 dana.

Veliki primjeri digitalizacije mogu se naći i u različitim dijelovima Afrike, gdje su platforme za razmjenu tereta u usponu, a M-Pesa telefonski bankarski i platni sistem se koristi za plaćanje isporuke robe.

Međutim, iako je inovacija očigledno snažan pokretač, ona nije lijek za sve. Borba protiv neefikasnosti u uslugama cestovnog prevoza zahtijeva okvire za poboljšanje produktivnosti, sigurnosti, konkurencije, održivosti, transparentnosti i ukupnog profesionalizma. Inovacija ima svoju ulogu - ali to nije cijelo rješenje.

Poštena konkurencija

Profesionalizam treba da bude vođen kao podsticajno regulatorno okruženje koje generiše poštenu konkurenciju i kvalitet usluge. Pristup profesiji treba da se ocjenjuje kvalitativnim kriterijima, tako da dozvole i pravila treba da budu uokvirena kvalitetom usluge, a ne količinom - na primjer - kamiona ili utovarnih prostora. To se može postići samo tamo gdje postoji dosljedna provedba i transparentnost.

U kontekstu ekonomija u razvoju, IRU snažno podržava napore za reviziju regulatornog okruženja na regionalnom nivou. Prelazak na multilateralne regulatorne okvire zasnovan na kvalitetu u drumskom saobraćaju je veoma pozitivan. Kada trgovina ovisi o cestovnom transportu, povećana efikasnost će donijeti enorman ekonomski rast. Ovo je posebno izraženo za MMSP koja djeluju u ponekad udaljenim, nerazvijenim regionima sa malom prometnom infrastrukturom. Upotreba novih tehnologija i inovacija za povećanje efikasnosti nudi put ka dugoročno održivom razvoju.